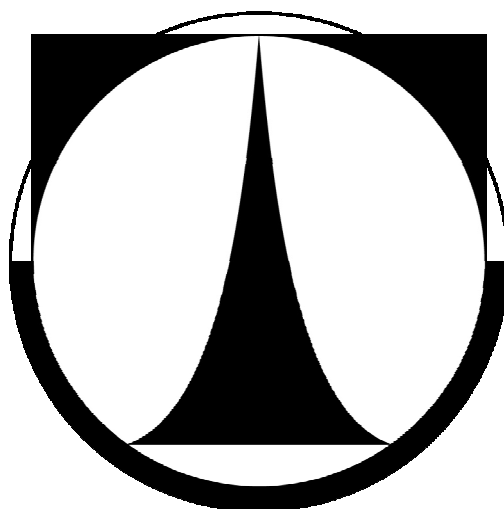

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Ztraceni i zatraceni.
Mimosoudní perzekuce na pozadí procesu
„Modrý a spol.“**

2012

Hana Beranová

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obory: Profesní studium pro střední školy
Učitelství českého jazyka a literatury
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy

Ztraceni i zatraceni. Mimosoudní perzekuce
na pozadí procesu „Modrý a spol.“

Lost and Damned. Extrajudicial Persecution
on Background of The „Trial Modrý & Co.“

Diplomová práce: 12–FP–HIS–247

Autor:

Hana Beranová

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph. D.

Konzultant: PhDr. Ivana Rapavá

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
203	0	0	1	45	12

V Liberci dne: 25. 4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ
Katedra historie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro navazující magisterský studijní program)

pro (kandidát): Hana Beranová

adresa: Sportovní 517, Locket 357 33

studijní obor Učitelství pro střední školy

(kombinace): Čj-Dj

Název BP: **Ztraceni i zatraceni. Mimosoudní perzekuce na pozadí procesu "Modrý a spol."**

Název BP v angličtině: **Lost and Damned. Extrajudicial Persecution on Background of The Trial "Modrý & Co."**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Ivana Rapavá

Termín odevzdání: 27. 4. 2012

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 25. 4. 2012

Děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Čestné prohlášení

Název práce: Ztraceni i zatraceni. Mimosoudní perzekuce na pozadí procesu „Modrý a spol.“
Jméno a příjmení autora: Hana Beranová
Osobní číslo: P10000979

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 25. 4. 2012

.....

Hana Beranová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především své vedoucí diplomové práce, Mgr. Kateřině Lozoviukové, Ph.D., jež mi svými radami a odborným vedením umožnila rozvinout daný text do stávající podoby. Mé díky patří také všem pamětníkům, kteří mi pomohli doplnit bílá místa v mimosoudní perzekuci osob odsouzených v rámci procesu „Modrý a spol.“ a jejich rodin, a to především Augustinu Bubníkovi, Helze Bubníkové, Jiřímu Hajnému, Janu Roziňákovi a Anně Konopáskové. Velké poděkování patří také celé mé rodině za všestrannou podporu při mém vysokoškolském studiu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou mimosoudní perzekuce v 50. letech 20. století v Československu. Konkrétně je téma přiblíženo za pomoci případové studie kauzy známe jako „Bohumil Modrý a spol.“ Pozornost byla soustředěna na mimosoudní perzekuci osob nejen odsouzených, ale i jejich blízkých. Text vychází z obsáhlé analýzy, syntézy a komparace různých typů pramenů a odborné literatury.

Klíčová slova

Mimosoudní perzekuce

Konfiskace majetku

Politický proces

Lední hokej

Ing. Bohumil Modrý

Augustin Bubník

Annotation

This thesis deals with the extrajudicial persecution in the 50th the 20th century in Czechoslovakia. The topic is specified through the case study of the process known as “Bohumil Modrý & Co.” Attention was concentrated on extrajudicial persecution of persons not convicted, but also their loved ones. The text is based on extensive analysis, synthesis and comparison of different types of sources and scientific literature.

Key words

Extrajudicial persecution

Confiscation of property

Political process

Ice hockey

Ing. Bohumil Modrý

Augustin Bubník

Die Annotation

Die Diplomarbeit beschäftigt sich mit der Problematik der außergerichtlichen Persekution in den 50er Jahren des 20. Jahrhunderts in der Tschechoslowakei. Konkret ist das Thema mithilfe einer Fallstudie von Causa nähergebracht, die als „Bohumil Modrý et al.“ bekannt ist. Die Aufmerksamkeit wurde nicht nur auf die außergerichtliche Persekution von verurteilten Personen konzentriert, sondern auch auf ihre Nächsten. Der Text geht von einer umfangreichen Analyse, Synthese und Komparation von unterschiedlichen Quellen und Fachliteratur aus.

Die Schlüsselwörter

Außergerichtliche Verfolgung

Einziehung von Vermögensgegenständen

Politischen Prozess

Eishockey

Ing. Bohumil Modrý

Augustin Bubník

OBSAH

Úvod.....	9
1 Kritika pramenů a literatury.....	11
1.1 Kritika pramenů.....	11
1.2 Oral history	13
1.3 Kritika pamětí a psaných vzpomínek	14
1.4 Kritika literatury	15
2 Politické procesy 50. let 20. století	21
3 Mimosoudní perzekuce	27
3.1 Formy mimosoudní perzekuce	30
3.2 Tábory nucené práce a nápravně pracovní tábory.....	31
3.2.1 TPT na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku	37
3.3 Pomocné technické prapory jako forma mimosoudní perzekuce	40
3.4 Internace jako druh mimosoudní perzekuce	44
3.5 Dopad perzekuce na život rodin a blízkých.....	46
3.5.1 Konfiskace majetku	47
3.5.2 Vystěhování, život v rozdělených bytech	48
3.5.3 Finanční prostředky	51
3.5.4 „Konfiskace“ člověka	54
3.5.5 Návštěvy ve věznicích a TNP	56
3.5.6 Sledování a hlídání StB.....	58
3.5.7 Studium	59
3.5.8 Děti a škola, spolužáci, Pionýr	62
3.5.9 Zaměstnání	64
3.5.10 Cestování, emigrace.....	66
3.5.11 Izolace perzekvovaných a jejich přátelství	68
3.5.12 Manželství jako forma perzekuce.....	70
3.5.13 Sexualizované násilí v komunistickém režimu	75
3.5.14 Rodinné vztahy a děti.....	76
3.5.15 Návrat do společnosti.....	81
4 Proces „Modrý a spol.“	83
4.1 Představení osob odsouzených v procesu „Modrý a spol.“	95
4.1.1 Bohumil Modrý	95

4.1.2	Augustin Bubník.....	97
4.1.3	Stanislav Konopásek.....	99
4.1.4	Vladimír Kobranov.....	100
4.1.5	Václav Roziňák.....	101
4.1.6	Josef Jirka.....	101
4.1.7	Zlatko Červený.....	102
4.1.8	Jiří Macelis.....	103
4.1.9	Přemysl Hajný.....	104
4.1.10	Antonín Španinger.....	104
4.1.11	Josef Štock.....	105
4.1.12	Mojmír Ujčík.....	105
5	Mimosoudní perzekuce a proces „Modrý a spol.“.....	107
5.1	Výkon trestu a mimosoudní perzekuce.....	107
5.2	Zdraví.....	110
5.3	Pomocné technické prapory a někteří hokejisté.....	111
5.4	Konfiskace majetku a vystěhování z bytu.....	112
5.5	Finanční a materiální situace.....	116
5.6	„Konfiskace“ hokejistů.....	119
5.7	Návštěvy odsouzených a kontakt s nimi.....	126
5.8	Sledování a hlídání hokejistů StB.....	135
5.9	Studium rodin hokejistů.....	139
5.10	Spolužáci a škola a jejich vliv na děti hokejistů.....	141
5.11	Reprezentace, hokej, trenérství a návrat do společnosti.....	142
5.12	Zaměstnání hokejistů a jejich blízkých.....	146
5.13	Cestování a emigrace hokejistů a jejich blízkých.....	150
5.14	Přátelé a známí hokejistů a jejich vztah k nim.....	156
5.15	Rodinné vztahy, manželství a děti.....	159
6	Závěr.....	169
	Seznam použitých zkratk.....	173
	Seznam použitých pramenů a literatury.....	176
	Seznam příloh.....	187
	Přílohy.....	189

ÚVOD

Komunistický režim v Československu po únorovém převzetí vlády usiloval o stabilizaci a o udržení moci. Vznikly zákony, které byly sice morálně „pokřivené“, avšak v tehdejší době platné. Kromě soudních obvinění, i v případě že byla nesmyslná, zneužíval režim svou pravomoc i k formám mimosoudní perzekuce. Perzekuce bez soudu probíhala jako záměrné pronásledování osob, a to z rozličných důvodů. Mohlo jít o příslušnost k jiné straně, o odlišné politické názory, o libovůli StB, o vlastnictví pěkného bytu, který chtěl někdo jiný apod.

Samotné vymezení mimosoudní perzekuce je poměrně problematické. Její definování v této práci vzniklo na základě analýzy různých svědectví a rozhovorů a v žádném případě nejde o nějaké striktní ohraničení. Existuje mnoho forem perzekuce, jež jsou na hranici mezi soudním a mimosoudním pronásledováním. Každá osoba mohla pociťovat rozdílné projevy útisku, a proto se mohou nad „definicí“ mimosoudní perzekuce vést diskuse.

Formou mimosoudní perzekuce mohlo být zařazení do tábora nucené práce, prodloužení základní vojenské služby, například i umístěním do pomocných technických praporů, internace, vzetí do vazby bez udání důvodu i bez následného soudu. K mimosoudní perzekuci patřily i zásahy do osobní sféry života – např. vystěhování z domu či bytu nebo i města, sledování StB, domovní prohlídky, psychický nátlak, přemlouvání k rozvodům ad.

Záměrem této práce je analyzovat některá konkrétní svědectví zachycující projevy mimosoudní perzekuce a vyvodit z nich obecné závěry, případně doložit určité projevy pronásledování na konkrétních příkladech. Práce si klade za cíl tyto získané poznatky aplikovat na rodiny a jedince postižené v rámci kauzy „Modrý a spol.“ Ke změně názvu diplomové práce došlo z důvodu obšírnosti kapitoly o obecné mimosoudní perzekuci, která se stala jedním z nosných témat.

Úvodní kapitola se zabývá obecnou charakteristikou 50. let 20. století v Československu, vznikem politických procesů, tehdejšími zákony, justičními orgány a rehabilitacemi. Práce pokračuje obecným pojednáním o mimosoudní perzekuci, přičemž její formy rozděluje do tematických celků, a to podle nástroje perzekuce či jejího důsledku. Toto rozdělení je pouze orientační a slouží k lepšímu uchopení jednotlivých variant represí. Některé formy mimosoudní perzekuce spolu úzce souvisely a vzájemně se prolínaly.

Hlavní část práce pojednává o mimosoudní perzekuci osob nějakým způsobem souvisejících s procesem „Modrý a spol.“ V jeho popisu navazují a odkazují na bakalářskou práci „Proces Modrý a spol. a jeho někteří účastníci“¹. Další podkapitoly analyzují mimosoudní perzekuci odsouzených v této kauze, přičemž opět využívám členění do tematických celků. Tam, kde mi to umožnily informace, popisují i mimosoudní perzekuci příbuzných a rodin. Právě blízcí byli výrazně zasaženi mimosoudní perzekucí, ať již šlo o nemožnost studia, vystěhování z bytu, ztrátu zaměstnání či tíživou finanční situaci.

Pro uchopení mimosoudní perzekuce sehrála důležitou roli zvláště svědectví osob, jež byly nějakým způsobem tímto pronásledováním zasaženy. Ať už se jedná o příběhy zpracované knižně nebo v audiovizuální podobě, případně o svědectví jedinců souvisejících s procesem „Modrý a spol.“ – rozhovory s Annou Konopáskovou, Augustinem Bubníkem, Helgou Bubníkovou, Janem Roziňákem nebo Jiřím Hajným.

Materiálem pro vypracování této práce byly i archivní dokumenty ministerstva vnitra uložené v Archivu bezpečnostních složek. Dalším zdrojem informací byl spis Státní prokuratury Praha a osobní spis Bohumila Modrého, kteréžto spisy jsou dostupné v Národním archivu České republiky.

¹ BERANOVÁ, Hana. *Proces Modrý a spol. a jeho někteří účastníci*. Bakalářská práce. Liberec: TUL, 2010. 166 s.

1 KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

Následující kapitoly se věnují kritice dostupného archivního materiálu, z nichž práce čerpá, a odborné literatury k mimosoudní perzekuci a k procesu „Modrý a spol.“ Část kapitoly o kritice se věnuje i svědectvím k mimosoudní perzekuci a orální historii.

1.1 Kritika pramenů

K procesu „Modrý a spol.“ (též v některých spisech uváděno jako „voj. Augustin Bubník a spol.“) existuje řada archivních materiálů, které ilustrují zatčení obžalovaných, jejich výslechy, rozsudek i rehabilitaci. V první řadě si musíme uvědomit, že ne všechny uvedené informace ve vyšetřovacích spisech atd. jsou pravdivé, navíc jsou značně zideologizované a využívají dobového slovníku. Mezi materiály přístupné v Národním archivu ČR týkající se osoby Ing. Bohumila Modrého patří spis vězně. Jedná se o materiál popisující „život“ Bohumila Modrého ve vazbě a vězení. Zvláště zajímavé jsou posudky na jeho osobu, názor Bohumila Modrého na trestný čin, který měl spáchat, či materiály, jež se týkají všedního pobytu ve vězení (povolení návštěv, dopisů, přemístění do Opavy a poté na ÚNZ Praha², žádosti o milost apod.). V Národním archivu ČR je uložen i svazek Pst I 658/50 – Státní prokuratura, který obsahuje trestní oznámení, popis skutkové podstaty činů „spáchaných“ obžalovanými, žalobu, rozsudek a rozsudek o rehabilitaci.

Stěžejní prameny se nacházejí v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Základním pramenem pro tuto práci se staly hlavně materiály ministerstva vnitra „V-2654 MV – 1. a 2. část Bohumil Modrý a spol.“. Tyto několikasetstránkové dokumenty obsahují výpovědi zajištěných osob ve vazbě, které dokládají, co vše Státní bezpečnost (v případě civilních obžalovaných) a ministerstvo národní obrany (v případě zadržených vojáků prezenční služby) zajímalo, na co se zaměřovali vyslychající. Ve výpovědích se objevují zavedená schémata a opakující se formule, které nasvědčují tomu, že výpovědi byly upravovány. Zvláště stylistické prostředky neodpovídají jazyku hokejových reprezentantů, přesto je pravděpodobné, že jádro

² Útvar nápravných zařízení.

některých výpovědí se alespoň zčásti zakládá na pravdě. Na druhou stranu vyšetřovací spisy obsahují takové informace, které by, jak předpokládám, bez nátlaku, ať už psychického či fyzického, či vydírání, při výpovědi nikdy nezazněly. Je otázkou, co všechno vyšetřovatelé StB³ již věděli a co si jen nechávali vyslýchanými „doplnit“. Ztotožňuji se s názorem Prokopa Tomka, že i „*přes všechny naznačené problémy je využití svazků bývalé StB k historické práci možné a užitečné. Materiály StB jsou cenným historickým pramenem. Při citlivé analýze, konfrontaci a doplnění jinými zdroji (pokud je to možné) a s nutnou mírou opatrnosti při vyjadřování závěrů z nich lze zjistit mnohé o vztazích konkrétního člověka a moci i o mocenských mechanismech komunistického režimu obecně a objasnit dosud neznámé příčiny událostí v minulosti.*“⁴

Tento spis obsahuje opět žalobu, rozsudek jménem republiky i s uvedenými důvody a zamítnutí odvolání. Tyto důvody jsou vyjádřeny typickým „procesovým“ jazykem. Hráči jsou označováni za „finky, primadony“, nechybí slovní spojení jako „spolčení se se zrádnou emigrací; styky s bývalými továrníky a kapitalisty, velezrádné úmysly“ apod. Patrná je i frázovitost a jakási „snaha“ o administrativní „plamenný“ styl. Vyšetřovací spisy obsahují velké množství pravopisných chyb a překlepů, jsou zaměňována jména, roky. Například svědkyně Jarmila Podborská je ve spisech ministerstva vnitra vedena jako slečna: Podborská, Podhorská a Podborná.⁵ Není tedy divu, že často docházelo k nepřesnostem a nejasnostem.

Do vyšetřovacího spisu jsou všity i „předměty doličné“, tedy kopie některých zadržených dopisů „pojednávajících“ o emigraci. U každého vyšetřovaného je veden většinou zajišťovací příkaz, zápis o zatčení, záznam o uvalení zajišťovací vazby, zápis o výpovědi a zpráva o nastoupení trestu, případně potvrzení o domovní prohlídce či protokol.

Archiv bezpečnostních složek obsahuje i prameny týkající se pozdějších osudů osob spojených s procesem „Bohumil Modrý a spol.“ Jedná se zvláště o trestní oznámení na Vladimíra Kobranova a Karlu Kobranovovou pro nedovolené opuštění republiky. Celé šetření bylo vedeno pod signaturou V-9496 Brno, „Vladimír Kobranov a sp.“ Podobný svazek existoval i k osobě Václava Roziňáka, tento svazek byl však skartován.

³ Státní bezpečnost.

⁴ TOMEK, Prokop. Svazek StB jako historický pramen. In: *Soudobé dějiny*, 2005, roč. 12, č. 1, s. 214.

⁵ Archiv bezpečnostních složek, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

Pro některé dílčí informace byly podstatné i osobní spisy vedené k osobám Augustina Bubníka sign. 302-332-14, Bohumila Modrého sign. 59-87-38 a Vladimíra Kobranova sign. 302-413-33, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek.

1.2 Oral history

Mezi důležité prameny patřily i rozhovory s pamětníky vedené metodou oral history⁶. V rámci diplomové práce jsem kontaktovala všechny možné žijící pamětníky. Bohužel, ne všichni mi odpověděli. Mezi stěžejní rozhovory patří rozhovory s Augustinem Bubníkem⁷, Helgou Bubníkovou⁸, Jiřím Hajným⁹, Annou Konopáskou¹⁰ a Janem Roziňákem¹¹. Ačkoli poskytuje Augustin Bubník pravidelné rozhovory do nejrozličnějších médií (jeho svědectví jsou přístupná například na internetovém serveru „Politictivezni.cz“¹², v nedávné době byl vysílán i rozhlasový pořad „Výročí procesu s československými hokejisty“¹³ v Českém rozhlasu, jeho vzpomínky jsou publikovány i v práci „Svědectví: Osudy politických vězňů 1947-1976“¹⁴), snažila jsem se získat informace zcela odlišné od těch, o nichž běžně hovoří.

Problémem orální historie je její subjektivnost. Řadu informací nemáme možnost ověřit, pamětníci často odbíhají od tématu k jim příjemnějším vzpomínkám. I když není lidská paměť dokonalá, přesto jsou tato svědectví velmi cenná a potřebná. Zvláště Anna Konopáská a Augustin Bubník mi pomohli doplnit mnoho bílých míst v životech několika osob v rámci tématu mimosoudní perzekuce

⁶ Více viz VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: UPOL, 2003, 78 s. ISBN 80-244-0718-3.

⁷ Rozhovory vedeny s Augustinem Bubníkem ve dnech 23. 3. 2010, 10. 2. 2011 v Praze.; Email Augustina Bubníka autorce diplomové práce ze dne 17. 12. 2011.

⁸ Manželka Augustina Bubníka. Rozhovor veden s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁹ Bratr Přemysla Hajného. Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

¹⁰ Manželka Stanislava Konopáska. Rozhovor veden s Annou Konopáskou ve dnech 8. 12. 2011 a 30. 1. 2012 v Praze.

¹¹ Syn Václava Roziňáka. Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

¹² Augustin Bubník. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na:

<http://politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

¹³ *Výročí procesu s československými hokejisty*. [online] : [cit. 2011-11-19]. Dostupné na:

<http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706070>;

<http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/705574>;

<http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706457>;

<http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706704>.

¹⁴ BUBNÍK, Augustin. Augustin Bubník. In: VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví. Osudy politických vězňů 1947-1976*. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. s. 173-188. ISBN 978-80-901611-7-7.

v procesu „Modrý a spol.“. Přesto musíme i k orální historii přistupovat kriticky a s odstupem.

K mimosoudní perzekuci obecně vyšla řada svědectví, která zachycují životní příběhy různých jednotlivců a jejich rodin. V poslední době se záznamům rozhovorů věnují různé organizace. Velmi přínosnými jsou webové stránky a projekty „Dcery.cz“¹⁵, „Děti padesátých let“¹⁶, „Politictí vězni.cz“¹⁷, které obsahují vzpomínky jednotlivých pamětníků, ať již přímo politických vězňů, nebo jejich příbuzných. Orální historii se zabývá i specializované oddělení¹⁸ Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

1.3 Kritika pamětí a psaných vzpomínek

K tématu mimosoudní perzekuce jednotlivých osob v obecném měřítku jsem využila hlavně tři publikace, které podávají příběhy perzekvovaných osob, včetně rodinných příslušníků. Jedná se o „Dcery nepřátel státu“¹⁹, „Osudovou kaňku“²⁰ a „Svědectví politických vězňů okresu Rychnov nad Kněžnou 1948-1989“²¹. První z nich můžeme řadit k odborné literatuře, neboť se jedná o psychologickou sondu do života žen – dcer, jejichž otcové byli perzekvováni a stíháni komunistickým režimem. Kniha podává dvanáct příběhů, včetně autorčina, a z důvodu ucelenosti výčtu vzpomínkových knih ji řadím do této podkapitoly. Přínosem této publikace je zvláště interdisciplinární přístup, jímž se autorka snažila poodhalit psychologické děje v mysli žen.

Osudová kaňka je sebraným svědectvím šedesáti osmi žen – dcer politických vězňů, jejichž vyprávění je zaznamenáno dle jejich vlastních subjektivních pocitů. Tyto vzpomínky svou rozsáhlostí umožňují komparaci příběhů jednotlivých rodin politických vězňů v Československu. Práci proto hodnotím jako velmi přínosnou a hlavně zajímavou.

¹⁵ Dcery.cz [online] : [cit. 2012-01-16]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/>>

¹⁶ Děti padesátých let. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na: <<http://www.deti50let.cz/cs/>>

¹⁷ Politictí vězni.cz. [online] : [cit. 2012-01-16]. Dostupné na: <<http://www.politictivezni.cz/>>

¹⁸ Centrum orální historie. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na: <<http://www.coh.usd.cas.cz/cs/>>

¹⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, Jana. *Dcery nepřátel státu. Psychologický odkaz*. Praha: Columbus, 2011. 327 s. ISBN 978-80-87588-03-1.

²⁰ VITVAROVÁ, Zdena, ed. *Osudová kaňka. Příběhy dcer politických vězňů Československa*. Praha: Pavel Mervart, 2011. 492 s. ISBN 978-80-87378-90-8.

²¹ JUZA, Josef; VOBORNÍKOVÁ, Eva, eds. *Svědectví politických vězňů okresu Rychnov nad Kněžnou 1948-1989. Nezákonnost doby 1948-1989 v lidských osudech*. Rychnov nad Kněžnou: Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, 1995. 394 s. ISBN 80-901757-1-6.

Svědectví politických vězňů okresu Rychnov nad Kněžnou je výbornou regionální prací, která umožňuje analýzu nyní nejen žen, ale i mužů – otců, synů, strýců... – kteří zažili perzekuci své rodiny. Tyto příběhy jsou z tohoto hlediska zajímavé a přínosné. Jedná se o abecedně řazené medailónky, které se zabývají osobními vzpomínkami, případně vzpomínkami rodinných příslušníků a přátel, na dobu perzekuce, a to i té mimosoudní.

Obecnou kapitolu o mimosoudní perzekuci doplňují vzpomínkami Emilie Veverkové²², Josefy Slánské²³ a Hany Frejkové²⁴, přičemž zvláště druhou publikaci považuji za mírně kontroverzní. Již jen proto, že pojednává o Rudolfovi Slánském, který se do svého zatčení podílel na perzekuci některých ostatních jedinců. Můžeme se jen domnívat, do jaké míry jsou vzpomínky jeho manželky snahou po ospravedlnění se nebo reálným záznamem událostí. Samozřejmě nalezneme další projevy mimosoudní perzekuce prakticky ve všech vzpomínkách vězňových, pronásledovaných a i v rámci samotné perzekuce soudní.

1.4 Kritika literatury

Co se týče literatury zaměřené na procesy 50. let, existuje dnes již celá řada monografií zabývajících se tímto tématem. Základní literaturou pro napsání této diplomové práce se staly zvláště publikace Karla Kaplana. Odborná práce Karla Kaplana a Pavla Palečka „Komunistický režim a politické procesy v Československu“²⁵ předkládá kvalitní obraz atmosféry 50. let, zvláště politických procesů. Kromě výkladu o přípravě a průběhu procesů jsou zmíněny i některé významnější politické procesy, které dobře ilustrují tehdejší dobu. Dále pak Kaplanova „Nebezpečná bezpečnost“²⁶ podává podrobnou analýzu aparátu Státní bezpečnosti i dalších orgánů komunistické strany a justice.

K tématu mé diplomové práce, k procesu „Modrý a spol.“, bylo zpracováno několik monografií, nicméně převážně ze sportovního a publicistického hlediska.

²² VEVERKOVÁ, Emilie. *Znovu bych mu ruku podala!*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2004. 151 s. ISBN 80-86057-26-7.

²³ SLÁNSKÁ, Josefa. *Zpráva o mém muži. Vzpomínky na R. Slánského*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1990. 212 s. ISBN 80-205-0165-7.

²⁴ FREJKOVÁ, Hana. *Divný kořeny*. Praha: Torst, 2007. 178 s. ISBN 978-80-7215-325-1.

²⁵ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001. 253 s. ISBN 80-85947-75-7.

²⁶ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4.

Většina těchto prací se věnuje hlavně úspěchům²⁷ odsouzených hokejistů a samotným procesem se zabývají již méně.

Práce navazuje na mou bakalářskou práci „Proces Modrý a spol. a jeho někteří účastníci“²⁸, v níž jsem se snažila, analýzou archivních materiálů a dochovaných svědectví, rekonstruovat události, které vedly k procesu „Modrý a spol.“ Celá kauza „Modrý a spol.“ je zde detailně popsána.

Téma zatčených hokejistů bylo vůbec poprvé reflektováno v roce 1968 dvěma články v časopisu Stadion. Tyto práce napsal Robert Bakalář z materiálů poskytnutých Augustinem Bubníkem. Z těchto článků vycházela v roce 1980 práce Vladimíra Škutiny „Na západ je cesta dlouhá“. Jejím rozpracováním vznikla v roce 1990 monografie „Ztracená léta“²⁹. Ta, ač v době vzniku publikace nebyly přístupné archivní materiály³⁰, podává významné svědectví o zatčení a věznění hokejistů formou rozhovorů s pamětníky. Tyto rozhovory bývají citovány téměř ve všech později napsaných publikacích a na internetových stránkách věnujících se tématu. Navíc se jedná o knihu přímo zaměřenou k procesu „Modrý a spol.“, v níž se její autor pokusil o popis kauzy. Nejceněnějšími jsou však již zmíněné rozhovory s pamětníky a citované články z dobových novin a časopisů vztahující se k této problematice.

Další monografií pojednávající alespoň v útržcích o osudech zatčených hokejistů jsou Jenšíkovi „První mistři světa“³¹. Hlavním tématem této knihy se stalo mistrovství světa 1947 v Praze, které je rozpracováno do nejmenších detailů.

Mezi další publikace, které alespoň okrajově pojednávají o tématu procesu „Modrý a spol.“, patří biografie o Vladimíru Zábrodském a Stanislavu Konopáskovi. K osobě Vladimíra Zábrodského byly napsány již dvě knihy. První z nich vyšla již v roce 1999 pod názvem „Říkali mu šéf“³². Jedná se o neodbornou práci, ve které se nachází řada chyb, překlepů, nesrovnalostí a nejasností. Práce čtenáře provází převážně životem Zábrodského a jeho všedními zážitky.

²⁷ 1. místo MS 1947 v Praze, 2. místo OH 1948 ve Svatém Mořici ve Švýcarsku, 1. místo MS 1949 ve Stockholmu ve Švédsku.

²⁸ BERANOVÁ, H.: c. d.

²⁹ ŠKUTINA, Vladimír; BAKALÁŘ, Robert. *Ztracená léta. Příběh hokejového zločinu*. Pardubice: Helios, 1990. 144 s. ISBN 80-85211-00-9.

³⁰ Kvůli tomu vznikají některé nepřesnosti, jež jsou v archivních dokumentech osvětleny. O některých z nich se zmiňuji v rámci textu bakalářské práce: BERANOVÁ, H.: c. d.

³¹ JENŠÍK, Miloslav. *První mistři světa. Pravdivá zpráva o zlaté partě ze Štvanice*. Praha: Olympia, 1997. 135 s. ISBN 80-7033-438-X.

³² ČERNOCH, František; ZÁBRODSKÝ, Vladimír. *Říkali mu šéf. Životní zpověď Vladimíra Zábrodského*. Praha: Riopress, 1999. 127 s. ISBN 80-86221-15-6.

Druhá biografie zabývající se Vladimírem Zábrodským vyšla teprve v polovině února roku 2010. Jedná se o knihu „Vladimír Zábrodský: Skutečný příběh hokejové legendy“³³. Tato práce popisuje opět život Vladimíra Zábrodského, který je však doplněn o vysvětlení určitých diskutabilních témat, o nichž se spekuluje již několik desítek let. I přesto, že se v publikaci nachází několik mylných či nepřesných informací, zůstává zajímavá v tom ohledu, že vydává svědectví z „druhé strany“³⁴ a poskytuje nové náměty k přemýšlení³⁵.

Biografie zabývající se životním příběhem Stanislava Konopáska „Stanislav Konopásek: Hráč, který přežil“³⁶ se v některých kapitolách dotýká přímo procesu „Modrý a spol.“ a následného věznění. Musíme však brát ohled na to, že vzpomínky mohou být mnohdy subjektivní, stejně jako v případě předchozích biografií o Vladimíru Zábrodském. Přesto svědectví Stanislava Konopáska, týkající se všedního života po propuštění, mají značnou výpovědní hodnotu.

O tzv. procesu Modrý a spol. najdeme zmínky i v řadě encyklopedií zabývajících se vývojem českého (československého) hokeje. Tyto však obsahují výrazně publicistické a sportovně zaměřené texty a mapují hlavně utkání čes. týmů, úspěchy na šampionátech apod.

Jednu ze stěžejních prací na téma proces „Modrý a spol.“ napsal Jiří Macků ve formě obsáhlé tetralogie: „Zapřené generace; Obětovaní šampióni“³⁷ a „Kauza Zábrodský; Na oltáři komunismu“³⁸. Tyto práce se nezabývají jen samotným procesem, ale podávají i jakýsi přehled o všeobecné tematice hokejistů-emigrantů až do roku 1989. Věnují se i látce týkající se ledního hokeje – jeho vývoji, mistrovstvím světa, nejslavnějším československým hráčům a klubům apod. Druhá a čtvrtá část je zasvěcena procesu „Modrý a spol.“, přičemž práci doplňují i dílčí informace z archivních materiálů.

³³ LUKŠŮ, David; PALÁN, Aleš. *Vladimír Zábrodský. Skutečný příběh hokejové legendy*. Praha: Česká televize, 2010. 315 s. ISBN 978-80-7404-040-5.

³⁴ Dodnes se spekuluje o roli Vladimíra Zábrodského v procesu „Modrý a spol.“ Někteří, například publicista Jiří Macků – viz níže, ho pokládají za „zrádce“ a „udavače“, neboť jako jeden z mála nebyl odsouzen a prakticky ani vyslýchán.

³⁵ Například fakt, že v hlasování o emigraci ve Švýcarsku na konci roku 1948 dva hráči odevzdali bílé lístky, tedy nehlasovali ani pro, ani proti emigraci.

³⁶ LUKŠŮ, David; PALÁN, Aleš; KONOPÁSEK, Stanislav. *Stanislav Konopásek. Hráč, který přežil*. Praha: Česká televize, 2007. 218 s. ISBN 978-80-85005-82-0.

³⁷ MACKŮ, Jiří. *Zapřené generace: vyškrtnutí z historie, vymazání z paměti; Obětovaní šampióni: mistři světa určení k likvidaci*. Praha: Typo JP, 2004. 310 s. ISBN 80-903425-0-7.

³⁸ MACKŮ, Jiří. *Kauza Zábrodský: hokejový génius, ale jinak lotr; Na oltáři komunismu: v ohnisku zájmu nelítostného režimu*. Praha: Typo JP, c2005. 310 s. ISBN 80-903425-1-5.

Celá tetralogie je přínosem v oblasti hokejového sportu a autor v ní podává historické a politické souvislosti. Přesto řadím jeho text spíše k pracím publicistickým, ať již „strhujícími“ titulky jako například „Tonda Zápotonda“ či celkovým popularizujícím stylem. Je obdivuhodné a přínosné, kolik materiálů, zvláště výpovědí pamětníků, se mu podařilo nashromáždit a koncentrovat do své publikace, velmi zajímavými hodnotím i jeho závěry k aféře Sazka či pátrání po Světle Amortové jakožto případné udavačce hokejistů. Přesto nesouhlasím s některými tezemi, jež ve své publikaci uvedl. Poněkud kontroverzně působí právě třetí díl tetralogie „Kauza Zábrodský – hokejový génius, ale jinak lotr“. Macků, ač se dovolává objektivnosti, nebere v úvahu, že postavení Vladimíra Zábrodského v udání hokejistů má dvě strany a v nich proti sobě stojí dvě tvrzení. Jak ale rozhodnout, které z nich je pravdivé? Vladimíra Zábrodského označuje Macků za lháře a na svém internetovém blogu „<http://macku.blog.respekt.cz>“, dokonce za „*bezcharakterního a bezskrupulózního lumpa, podvodníka, podrazáře, chrapouna, zloděje a dobrovolného spolupracovníka StB*“³⁹, což považuji za zcela neprofesionální přístup „historika“.

Navíc Macků ve svých knihách neuvádí přesné citace. Mnohdy nejenže chybí přesná strana, ale dokonce i kniha či archivní materiál (alespoň fond), ze kterých čerpal informace. Také rozhovory nejsou datovány, a pokud jsou přejaty, opět není uveden zdrojový dokument. To ovšem historickou práci komplikuje a znesnadňuje. Na druhou stranu musím vzít v úvahu rozsah a široké zaměření práce, která je doplněna mnoha fotografiemi a informacemi z deníků o československém sportu. Přestože mám k této práci některé výhrady⁴⁰ a osobně nesouhlasím se všemi autorovými názory, hodnotím ji velmi kladně.

Kromě výše zmíněné literatury existuje celá řada novinových, časopiseckých a internetových článků, které však nebývají vždy zcela spolehlivé co do konkrétních informací.

K mimosoudní perzekuce dodnes chybí ucelená odborná monografie, která by tematizovala obecné prvky této problematiky. Existuje ale několik publikací pojednávajících o vybraných projevech pronásledování bez soudního rozhodnutí. Pro téma mé diplomové práce jsem využila sborník „Tábory nucené práce a další projevy

³⁹ MACKŮ, Jiří. *Veřejná omluva R. Zárubovi (ČT)*. [online] : [cit. 2010-03-09]. Dostupné na: <<http://macku.blog.respekt.cz/c/70452/Verejna-omluva-RZarubovi-CT.html>>

⁴⁰ Výhrady jsem uvedla ve své bakalářské práci, viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 17-20.

perzekuce 1948-1954⁴¹, který shrnuje problematiku internace, pomocných technických praporů a táborů nucené práce stručným, jasným a odborným stylem. K táborům nucené práce jsem využila i knihu Františka Bártíka „Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949-1951“⁴², která se zabývá TNP jako projevem mimosoudní perzekuce.

Vzhledem k tomu, že odsouzení hokejisté a Mojmír Ujčík byli nuceni pobývat v pracovních táborech na Jáchymovsku, Příbramsku a Hornoslavkovsku v rámci výkonu trestu⁴³, využila jsem i svědectví Františka Šedivého „Uranový gulag – Jáchymovské peklo“⁴⁴. Tato publikace je velmi zajímavá z hlediska popisu veškerého dění v uranových lágrech. Na druhou stranu musíme mít na paměti, že sám Šedivý byl režimem perzekvován a některé jeho názory nemusí zastávat zcela objektivní hledisko. Proto považuji za hodnotnější publikaci Tomáše Bursíka „Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali“⁴⁵, která podává souhrnný nástin o problematice táborů v oblasti uranových ložisek. Tuto práci hodnotím velmi pozitivně, neboť jasně vymezuje některé pojmy a termíny, jež se v jiných publikacích nesprávně zaměňují. Celkový obraz pracovních táborů je dokreslen i několika konkrétními příběhy a detailním popsáním režimu, který v TPT⁴⁶ vládl.

V práci jsem využila i některé publikace z jiných vědních oborů, například ze sociologie a psychologie. Jednalo se například o práci Richarda Jedličky „Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie“⁴⁷, která podává velmi podrobnou analýzu vztahu matky, otce a dítěte. Jedlička zde tematizuje i vlivy, které působí na pozdější vývoj dítěte v rámci těhotenství a poporodní péče. Pro lepší pochopení některých procesů jsou přínosné i studie o vztazích dítě-rodíč, kdy rodič (otec) není přítomen výchově potomka – např. úvaha Jaroslava Madlafouska

⁴¹ JIRÁSEK, Zdeněk, et al. *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. 98 s.

⁴² BÁRTÍK, František. *Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949-1951*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2009. 221 s. ISBN 978-80-86621-31-9.

⁴³ Z tohoto hlediska tedy nešlo o mimosoudní perzekuci. Mimosoudní perzekuce se však projevovale v rámci zacházení s vězni v táborech apod.

⁴⁴ ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag. Jáchymovské peklo*. Brno MOBA, c2003. 223 s. ISBN 80-243-1164-X.

⁴⁵ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali. Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9.

⁴⁶ Trestanecké pracovní tábory.

⁴⁷ JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. 246 s. ISBN 978-80-7367-788-6.

„Dospívání chlapců a dívek bez otců: psychosociální deprivace nebo alternativní adaptace?“⁴⁸ nebo výzkumná studie Dany Hamplové „Děti bez manželství a bez otců?“⁴⁹, která sice pojednává o situaci v dnešní době, avšak řadu poznatků můžeme vztáhnout i k období před 60 lety.

Z vědního oboru psychologie mě výrazně oslovila i „Psychologie komunismu“⁵⁰ Jindřicha Kabáta, která předkládá poměrně ucelený obraz komunistického totalitního režimu v Československu. Jedná se o práci, jež se z psychologického hlediska zamýšlí nad každodenními situacemi, se kterými se musel obyčejný člověk dennodenně setkávat a nějakým způsobem se vůči nim vymezovat.

⁴⁸ MADLAFOUSEK, Jaroslav. Dospívání chlapců a dívek bez otců: psychosociální deprivace nebo alternativní adaptace? In: *Československá psychologie*, 1997, roč. 41, č. 5, s. 451-454. ISSN 0009-062X.

⁴⁹ HAMPLOVÁ, Dana. Děti bez manželství a bez otců? In: *Data a výzkum*, 2007, roč. 1, č. 2, s. 141-154. ISSN 1802-8152.

⁵⁰ KABÁT, Jindřich. *Psychologie komunismu*. Praha: Práh, 2011. 470 s. ISBN 978-80-7252-347-4.

2 POLITICKÉ PROCESY 50. LET 20. STOLETÍ

Komunisté plně převzali moc v Československu dne 25. února 1948. Je důležité si uvědomit, že se komunisté dostali k vedení státu za široké podpory části obyvatelstva a řada jedinců tak tento „převrat“ vítala. Ihned po převzetí moci nastaly rozsáhlé změny nejen ve vládních institucích, ale například i ve sféře ekonomické, sociální a zvláště pak v politické a mocenské oblasti. Komunistický režim dělal vše pro to, aby si upevnil a stabilizoval svou pozici. Do čela republiky se postavil dosavadní předseda vlády Klement Gottwald, který vystřídal Edvarda Beneše⁵¹ ve funkci prezidenta Československé republiky. Vazby na Sovětský svaz se ještě více prohloubily a jeho vliv se projevoval nejen ve směřování čs. ekonomiky a hospodářství, ale právě i v mezinárodní a vnitřní politice ČSR.

Zahraniční československá politika byla nucena omezit či zcela přerušit kontakty „s imperialistickým a kapitalistickým“ Západem, což se týkalo i omezení vývozu a dovozu, diplomatických, kulturních a jiných styků. Vnitřní politika se řídila podle vzoru SSSR a zpočátku⁵² byla především orientována na likvidaci odpůrců režimu, ať už domnělých či skutečných, na vytvoření „atmosféry strachu“, která by udržela československé obyvatelstvo v poslušnosti a tím komunistický režim u moci.

Po převzetí veškerých bezpečnostních složek se komunistický režim snažil ovládnout všechny vrstvy společnosti a zároveň dostat čs. obyvatelstvo do takového stavu, aby se neodvážilo proti režimu nic podniknout. Rozvinula se vlna „masové nezákonnosti“, která kromě různých represí a perzekucí jedinců čítala i politické procesy⁵³. Ačkoli probíhaly podle tehdy platných zákonů, byly tyto procesy ve většině případů uměle vykonstruované. V totalitních režimech, jimž je vlastní teror, je jedním z rysů dodatečné vyhledávání viny: „*Má [teror, pozn. H. B.] především zastrašit. Proto funguje dříve než jako odplata za něco. Vztah mezi příčinou a následkem chování zde není. Cílem může být kdokoli, prohřešek se hledá dodatečně.*“⁵⁴

⁵¹ Edvard Beneš abdikoval 14. 6. 1948.

⁵² Likvidace odpůrců režimu, případně udržování obyvatelstva ČSR v nejistotě a ve strachu, bylo v různé míře přítomno po celou dobu trvání komunistického režimu.

⁵³ Více viz KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d.; KAPLAN, Karel. *K politickým procesům v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 214 s. ISBN 80-85270-28-5.; UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. 133 s. ISBN 80-7022-091-0.; a mnoho dalších publikací k jednotlivým procesům.

⁵⁴ KABÁT, J.: c. d., s. 56.

K lepšímu a rychlejšímu využití mechanismu politických procesů vytvořil či přetvořil komunistický režim i justiční orgány a zákony. K důležitým zákonům patřily tyto: č. 50/1923 Sb. „Zákon na ochranu republiky“; č. 33/1948 Sb. „Zákon, jímž se obnovuje účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví a mění některá jejich ustanovení“⁵⁵; č. 231/1948 Sb. „Zákon na ochranu lidově demokratické republiky“⁵⁶; č. 232/1948 Sb. „Zákon o Státním soudu“; č. 247/1948 Sb. „Zákon o táborech nucené práce“, trestní zákon č. 86/1950 ad.⁵⁷

Politické procesy byly konstruovány propojeným mechanismem řady státních komunistických a justičních orgánů. Justice se stala prakticky závislou na mimojustičních útvarech.⁵⁸ Nově zřízené instituce, jako například Státní prokuratura a Státní soud⁵⁹, byly prakticky v područí Státní bezpečnosti⁶⁰, neboť „v mechanismu na výrobu politických procesů, jehož důležitým článkem justice byla, jí určila StB roli – legalizovat nezákonnost.“⁶¹ K dalším justičním orgánům patřily: Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy a prokuratury a instituce ministerstva spravedlnosti. Po zrušení Státního soudu a Státní prokuratury ke dni 31. 12. 1952 přešly jejich pravomoci na krajskou prokuraturu a soudy a na Generální prokuraturu a Nejvyšší soud.⁶²

K již zmíněným komunistickým orgánům, které se v určitém období podílely na politických procesech, patřily: sekretariát ÚV KSČ, politický sekretariát a oddělení sekretariátu ÚV KSČ: Komise stranické kontroly, kádrové a bezpečnostní

⁵⁵ Retribuční procesy probíhaly v letech 1945-1948 dle tzv. dekretů prezidenta republiky. Podle komunistické strany ČSR však retribuční soudnictví „nesplnilo“ očekávané představy o počtu odsouzených, a to zvláště proto, že prý byla tehdejší justice „ovládána“ národními socialisty. (Zdroj: KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 11.) Proto komunistický režim obnovil retribuční zákonem č. 33/1948 Sb., jímž bylo v roce 1948 v rámci tzv. druhé retribuční, odsouzeno 3 204 osob (KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuční. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. In: *Soudobé dějiny*. 2005, roč. XII, č. III-IV, s. 616.), a to v některých případech i těch, jež bylo dříve osvobozeno. Více k tzv. druhé retribuční (2. 4. - 31. 12. 1948) a k obnovení mimořádných lidových soudů viz např. KOČOVÁ, K.: *Druhá retribuční*, c. d.; JARKOVSKÁ, Lucie. Retribuční soudnictví 1948 – národní očista nebo třídní justice? In: *Okupace, kolaborace, retribuční*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2010. s. 188-198. ISBN 978-80-7278-529-2.; FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuční v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

⁵⁶ Zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/48 Sb. ze dne 6. 10. 1948 vstoupil v platnost dne 24. 10. 1948. Tento zákon vymezoval povahu nových trestních činů, jež byly v předchozím demokratickém zřízení považovány za legální, a obsahoval zvýšené trestní sazby.

⁵⁷ Dostupné v plném znění: *Předpisy v roce 1948*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/rocnik/1948>> a <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/rocnik/1950>>

⁵⁸ KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 117.

⁵⁹ Zákon o státním soudu č. 232/1948 Sb., který vstoupil v platnost dne 24. 10. 1948.

⁶⁰ Více k StB viz KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d.

⁶¹ KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 97.

⁶² KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 98.

oddělení, evidenční odbor. Do některých procesů zasahovala i mocenská skupina, která čítala úzké vedení KSČ (např. Klement Gottwald, Rudolf Slánský, Antonín Zápotocký, Viliam Široký, Karol Bacílek, Jaromír Dolanský, Antonín Novotný, Václav Kopecký, Rudolf Barák, Marie Švermová, Zdeněk Fierlinger či Alexej Čepička). Procesy probíhaly jak na celostátní, tak na krajské a okresní úrovni, kde se na nich účastnila i předsednictva krajských a okresních výborů KSČ.⁶³

V letech 1949 až 1951 se v politických procesech aktivně angažovaly i bezpečnostní komise KSČ, působící opět v krajích, okresech i ústředí. Jejich funkce byly roku 1951 převedeny na komunistické vedení, případně na porady konané před procesy na regionální úrovni. Na přípravě politických procesů se výrazně podílela již zmíněná Státní bezpečnost⁶⁴ a od října 1949 také sovětsí poradci⁶⁵, kteří měli ve „výrobě“ řady tzv. monstrprocesů prakticky suverénní postavení.⁶⁶

Ihned po státním převratu došlo k zatýkání, k emigracím, ke ztrátám vedoucích postů a funkcí. Upevnění pozice komunistického režimu se však uskutečňovalo pozvolněji. Až po určité stabilizaci moci bylo možno upevnit režim represáliemi a procesy v plném rozsahu. Politické procesy v Československu probíhaly především ve dvou hlavních obdobích, a to v tzv. zakladatelském období⁶⁷ komunistického režimu v letech 1948-1954 a na počátku 70. let 20. století⁶⁸. Tyto vlny se od sebe lišily mírou zneužití zákonů, brutality a velkými procesy pro veřejnost v prvním období, na rozdíl od druhého období, kdy již mezinárodní a ani vnitřní situace neumožňovala vytvářet procesy typu počátku 50. let. Procesy se konaly i v období mezi těmito dvěma úseky, avšak v menším rozsahu.⁶⁹

Cílem prvních procesů bylo nejen zlikvidovat nepřítel, ale také „vychovávat“ masy. Z toho důvodu probíhala přeličení často za účasti široké veřejnosti (mnohdy tzv. „organizované“ veřejnosti) a médií, která je dokázala

⁶³ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 167-170.

⁶⁴ Hlavní náplní činnosti StB po únoru 1948 byla „ochrana, upevnění nového režimu a aktivní účast na realizaci oficiální politiky a záměrů komunistického vedení.“ (Zdroj: KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 183.) Ve skutečnosti však v činnosti StB v letech 1948-1954 dominovala výroba politických procesů a s tím související aktivity (např. vyšetřování, vyhledávání nepřátel apod.) (Zdroj: KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 86.)

⁶⁵ Více viz KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d., s. 25-33.

⁶⁶ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 170.

⁶⁷ Termín „zakladatelské období komunistického režimu“ užívá ve svých pracích Karel Kaplan. Vedou se však spory o tuto terminologii a pojetí.

⁶⁸ Více viz Např.: OTÁHAL, Milan. *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. 649 s. ISBN 978-80-7285-137-9.

⁶⁹ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 40.

náležitě propagačně využít. Tzv. Monstrprocesy⁷⁰ byly konstruovány tak, aby zastrašily a šokovaly veřejnost a v některých případech vyvolaly mezinárodní ohlas. Jejich provádění bylo ukončeno po roce 1953, přičemž se v nejbližších letech objevovaly ojediněle i nadále na krajské úrovni⁷¹.

Mezi oběti politických procesů patřily osoby ze všech společenských vrstev a jejich perzekvování nebylo vždy jen politického rázu, často si pomocí represí vyřizovali někteří jedinci i své osobní spory. Mezi prvními odsouzenými figurovali hlavně nekomunisté⁷², „*pak se postupně okruh postihovaných rozšiřoval o příslušníky sociálních skupin (bývalé buržoazie, středních vrstev, bývalých důstojníků aj.), o funkcionáře různých organizací a o ty, kteří se jevíli jako odpůrci nebo jen jako potenciální nepřátelé režimu.*“⁷³

Když v tzv. sovětském bloku začaly být procesy z minulých let prověřovány, musela nějakým způsobem zareagovat i československá komunistická strana. Došlo tak k první revizi⁷⁴ politických procesů v letech 1955-1957. Ta projednávala ale jen vybrané procesy, a to pouze z pohledu výše trestu, nikoli z hlediska viny.⁷⁵ Vynesené tresty většinou zrušeny nebyly, v některých případech⁷⁶ jen zmírněny. Druhá revize⁷⁷ proběhla v letech 1962-1963 a třetí komise⁷⁸ vznikla roku 1968.

⁷⁰ Probíhaly nejen na státní úrovni. V případě většiny tzv. monstrprocesů navazovaly další kauzy i na krajské či okresní úrovni. Více viz Např.: JOKLOVÁ, Kateřina. Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol. In: *Fontes Nissae*, 2009, sv. 10, s. 121-146.

⁷¹ Ke dni 1. 1. 1953 byl zrušen Státní soud a jeho kompetence přešla na krajské soudy. Poté byly i poměrně významné politické kauzy, přesahující mnohdy rámec kraje, řešeny u jednotlivých krajských soudů. Viz např. kauza „František Zajíček a spol.“ u Krajského soudu v Ústí nad Labem. (Viz HONZÍKOVÁ, Miluše; KAISER, Vladimír: *In memoriam František Zajíček (1896–1954). K příležitosti odhalení pamětní desky na nádraží Ústí nad Labem-západ 24. února 2006*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2006. 95 s.)

⁷² I když ani to není zdaleka ve všech případech pravda. Již v prvních letech byli souzeni i členové KSČ. Např. JIRÁKOVÁ, Lenka. *Politická perzekuce a politické procesy na Jihlavsku v letech 1948-1953*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2008. 113 s.

⁷³ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 22.

⁷⁴ Tzv. Barákovou komisí. Více viz TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009. 169 s. ISBN 978-80-7021-982-9.

⁷⁵ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 220.

⁷⁶ Tomáš Bursík uvádí, že pouze „2,5 % obětí, byly zmírněny původní rozsudky“. (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 21.)

⁷⁷ Tzv. Kolderova komise, která došla k závěru, že procesy s komunistickými funkcionáři byly protizákonné. Její význam spočíval hlavně „v uvolnění cesty k rehabilitacím ve všech procesech.“ (Zdroj: KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 220.) Na ni navázala tzv. Barnabitská komise, jež působila jen roku 1963 a jejím hlavním úkolem byla rehabilitace Gustava Husáka ad. (Více viz SLABOTÍNSKÝ, Radek. *Amnestie prezidenta republiky v letech 1960 a 1962 a rehabilitace politických vězňů v 60. letech*. Disertační práce. Brno: MUNI, 2010. s. 145-240.)

⁷⁸ Tzv. Pillerova komise. Její výsledky v době tzv. normalizace nebyly uveřejněny. (Zdroj: UTITZ, B.: c. d., s. 132.) Ke zveřejnění výsledků došlo oficiálně na našem území až po pádu komunismu – DENGLE, Robert, ed. *O procesech a rehabilitacích I. Zpráva „Pillerovy komise“ o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968*. Brno: Florenc, 1990. 166 s.

Většina odsouzených se úplné rehabilitace dočkala až po pádu komunismu. Někteří vězni měli to štěstí, že byli alespoň propuštěni na amnestii prezidenta republiky. K nejrozsáhlejší amnestii došlo za prezidenta Antonína Novotného v roce 1960⁷⁹, další „milosti“ byly uděleny v letech 1962 a 1965. Podnětem k završení rehabilitací měl být zákon č. 82/1968 Sb., který vedl k několika sníženým trestům a řadě rehabilitovaných osob. Tato rehabilitace⁸⁰ však nebyla dokončena v důsledku posrpnových událostí v roce 1968. V době tzv. normalizace v 70. letech došlo k revizi těchto rehabilitací a u některých rehabilitovaných navrácení bezúhonnosti soudy zrušily. Úplná rehabilitace všech odsouzených proběhla až zákonem č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci. Té se bohužel všichni nedožili.⁸¹

Politické procesy byly zaměřeny na veškeré vrstvy obyvatelstva: na vojáky, bohaté sedláky (kulaky), církevní hodnostáře, antikomunistické síly a dokonce i na „soudruhy z vlastních řad“⁸² (např. proces se „skupinou“ Rudolfa Slánského). Nevyhnuly se ani oblasti sportu. Sportovci⁸³, opěvovaní hrdinové, „modly a idolové“ své doby, nebyli ušetřeni politických machinací. Sportovní osobnosti měly kontakty se západními zeměmi, což bylo pro režim nebezpečné z důvodu „vynášení“ informací o poměrech v ČSR do zahraničí. Navíc režim považoval určité sporty za „snobské“, tedy za projevy buržoazie. Zvláště byl takto označován lední hokej a tenis. Komunistická vláda se bránila častému pobytu sportovců a jiných známých osob v zahraničí, lépe řečeno v „demokraticky smýšlejícím“ zahraničí. Zájezdy do tzv. sovětského bloku, nejlépe do samotného SSSR, byly v určitých případech naopak velmi žádané a podporované.

⁷⁹ Více viz ROKOSKÝ, Jaroslav. Amnestie 1960. In: *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 1, s. 36-54.; MAREČKOVÁ, Lenka. Seznam amnestií od vyhlášení samostatného československého státu. Od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989. In: *Milosti. Ohnisko lidství v trestním právu*. Praha: Academia, 2007. s. 357-365. ISBN 978-80-200-1537-2.

⁸⁰ Více viz DENGLE, R., ed.: c. d.

⁸¹ KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: c. d., s. 220.

⁸² Příslušníci KSČ byli zatýkáni, stíháni a souzeni již i v roce 1948. Nemůžeme tedy vztahovat perzekuci komunistických členů pouze na kauzu s Rudolfem Slánským! Více například viz KAPLAN, Karel. *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha: Mladá fronta, 1992. 303 s. ISBN 80-204-0269-1.

⁸³ Např. Jaroslav Drobný (tenista), Alena Vrzáňová (krasobruslařka), pronásledování rodin hokejistů, kteří zahynuli 8. 11. 1948 – „Ladislav Troják a spol.“ ad.; Literatura: VRZÁŇOVÁ, Alena; KOHOUTOVÁ, Alena. *Na bruslích do světa. Vzpomínky Áji Vrzáňové napsané ve spolupráci s Alenou Kohoutovou*. Praha: Jan Kanzelsberger, 1993. 104 s. ISBN 80-85387-11-5.; KIRCHNER, Jaroslav; SLEPIČKA, Jan. *Hvězdy českého sportu*. Praha: Fragment, 2000. 64 s. ISBN 80-7200-471-9.; MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 133-140.

Komunistický režim těžil z nejistoty a strachu, neboť žádný jedinec si nemohl být v žádném případě stoprocentně jistý, zda se jemu samotnému perzekuce vyhne. Tato nejistota, nahodilost, ba až absurdnost, vytvářela pro lidi svět plný strachu. Typickým projevem politické perzekuce se stala perzekuce mimosoudní, jíž věnuji důkladnější pozornost v nadcházející kapitole.

3 MIMOSOUDNÍ PERZEKUCE

Mimosoudní perzekuce je pojem, který bývá v dnešní době často používán, a to zvláště v souvislosti s totalitními a autoritářskými typy vlád. V českém prostředí tento termín veřejnost i odborníci spojují převážně s komunistickým režimem. Mimosoudní perzekuce znamenala soustavné pronásledování osob, ať už z důvodu rasy, náboženství, politického přesvědčení, „třídního“ zařazení ad., které bylo prováděno bez jakékoli jurisdikce, tedy bez soudu, bez soudní pravomoci. Tento akt *„rozvracel právní vědomí společnosti, vyvolával pocit strachu a bezmoci a umožňoval vyřizování osobních účtů.“*⁸⁴

Mezi základní a v literatuře dnes již víceméně dobře zachycené projevy mimosoudní perzekuce, bývají řazeny tábory nucené práce⁸⁵, pomocné technické prapory⁸⁶ a internace⁸⁷ církevních hodnostářů i řadových řeholníků a řeholnic v internačních táborech zřízených ve zrušených klášterech. Existují však i další formy mimosoudní perzekuce, o kterých sice většina pamětníků totality ví, ale neuvědomují si, že se i v těchto případech jednalo o systematické pronásledování a deptání osob, a to i v případě rodinných příslušníků.

K projevům mimosoudní perzekuce se vztahují i existenční otázky fungování rodiny. Ty se mnohdy nacházely bez prostředků, vytrženy ze svého domova, prostředí, bez svých osobních věcí. K tomu patřily například i potíže se zaměstnáním, ať už se jednalo o problémy se získáním adekvátního postu odpovídajícího vzdělání či profesi nebo nucený odchod ze stávající práce, obtíže zaměstnání najít ad. Velmi časté bylo i znemožnění studia či jeho znesnadňování, čehož režim dosahoval i pomocí tzv. kádrových posudků – *„k jejich obsahu se přihlíželo při přijímání do zaměstnání, do funkcí, na studia atd. Existoval seznam míst a funkcí, které byly lidem, zastávajícím politické postoje odlišné od oficiální linie KSČ prakticky nedostupné, protože o jejich obsazování rozhodovali*

⁸⁴ *Kdo byl třídní nepřítel.* [online] : [cit. 2011-12-08]. Dostupné na: <http://www.bojovniciprototalite.cz/pages/show/23/>

⁸⁵ Více viz např.: BĀRTÍK, F.: c. d.; BURSÍK, T.: c. d.

⁸⁶ Více viz např.: BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování, 2002. 287 s. ISBN 80-902885-7-X.

⁸⁷ Více viz např.: BALÍK, Stanislav; HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7325-130-7.; VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 597 s. ISBN 80-7266-179-5.

komunistické orgány různých stupňů, přestože pro to neexistovala opora v právním řádu.“⁸⁸

K dalším formám patřil zásah do osobní sféry života – sledování a hlídání (nejen příslušníky StB, ale i spoluzaměstnanci, sousedy atd.), neočekávané domovní prohlídky, nucené vystěhování například do rozdělených bytů, případně do pohraničí či menších měst, dále zabavování majetku, vynucený vstup do JZD, hospodářská izolace, psychická šikana a v neposlední řadě ztráta někoho blízkého, odloučení, sociální exkluze, rozdělení rodin a mnoho dalšího⁸⁹. Jedinec byl omezován ve svobodném rozhodování, možnost volby ovlivňovala atmosféra ve státě: „*Rozdíl mezi tím, co provádíme spontánně na základě našeho skutečného mínění a cítění, tedy coby výraz skutečných postojů k lidem a věcem, je v každé totalitě jednoznačně nahrazen vynucenými manifestovanými postoji. Chováme se jinak, než bychom se chovali přirozeně a spontánně.*“⁹⁰

Mimosoudní perzekuce postihovala i děti, které nechápaly slova některých učitelů či sousedů o tom, že byl jejich rodič kriminálník. Děti tak mohly vyrůstat s dilematem, zda se jejich otec či matka skutečně provinili proti státu, jak to propagoval např. učitel. Škola „*zasahovala do rodinné výchovy, ale navíc ji i posuzovala. Děti se dozvídaly, jaké životní přesvědčení, politická orientace a náboženství jsou špatné, zastaralé a nebezpečné. Děti byly vychovávány k změně svého dosavadního socializačního procesu.*“⁹¹

Dětem mohlo být zakazováno kamarádit se s některými ostatními dětmi, a to jen proto, že jejich rodič byl vězněn nebo označen za kulaka apod. Děti se tak dostávaly zcela nedobrovolně do sociální izolace. K určité formě psychického nátlaku byla využívána i organizace Pionýr. Do ní nemusely být některé děti „komunistických zrádců“ úmyslně přijímány, čímž se ocitly na okraji společnosti svých vrstevníků a jejich sociální segregace na nich mohla zanechat následky. Stejně tak nastávaly i případy, kdy sami rodiče odmítli vstup svého potomka do dané organizace z důvodu politického či jiného přesvědčení. Dítě ale nemuselo vždy pochopit, proč si nemohlo hrát se svými kamarády.

⁸⁸ *Perzekuce*. [online] : [cit. 2011-12-03]. Dostupné na:

<www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/27524/23604>

⁸⁹ K této problematice všedního života více viz KABÁT, J.: c. d.; VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d.

⁹⁰ KABÁT, J.: c. d., s. 73.

⁹¹ KABÁT, J.: c. d. s. 269.

Psychický vývoj dětí byl narušen i rozvratem rodiny. Tím trpěli i dospělí. To, že příbuzný netrávil čas se svou rodinou ani na Vánoce, narozeniny a různé svátky, neúčastnil se důležitých rodinných událostí, mohlo být pro mnohé rodiny svým způsobem jedním z největších trestů.⁹²

Politický režim si zahrával s city lidí i jiným způsobem.⁹³ Stávalo se, že rodina přijela do TNP⁹⁴ či do věznice na povolenou návštěvu, ale byla odmítnuta buď proto, že měl vězeň návštěvy zakázány nebo proto, že ho přemístili do jiného zařízení a nikomu z rodiny to neoznámili.⁹⁵ Důvod však mohl být jakýkoli. Stejně tak docházelo k tomu, že několik měsíců nedostávala dopisy ani jedna strana.⁹⁶ Často o sobě vzájemně nevěděli – zda byli v pořádku, co se s nimi dělo, kde je věznili.

K jedné z forem mimosoudní perzekuce patřil i zákaz vycestovat, který v některých případech platil i na tehdejší země tzv. sovětského bloku⁹⁷. Některým jedincům byly zabavovány pasy⁹⁸ a vráceny třeba až po několika letech. Cestování samotné režim znepříjemňoval nemožností získat výjezdní doložku, vízum či devizový příslib.⁹⁹

⁹² Více k problematice neúplných rodin, psychickému vývoji dětí bez otců či matek apod. viz Psychické problémy dětí s jedním rodičem. In: *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 3, s. 4. ISSN 1211-5886.; MADLAFOUSEK, J.: c. d.; HAMPLOVÁ, D.: c. d.

⁹³ Osoby prožívaly stavy strachu, nejistoty, odloučení, apatie a opět zvykání si na člověka, bez kterého se již naučili žít. Tato traumata je poté doprovázela po celý život, a to nejen vězněné a intervenované, ale i všechny, které mimosoudní perzekuce postihla, tedy nejvíce rodinu, nejbližší příbuzné. K tématu traumatu více viz KALSCHED, Donald. *Vnitřní svět traumatu*. Praha: Portál, 2011. 341 s. ISBN 978-80-7367-877-7.; LEVINE, Peter A. *Probouzení tygra. Léčení traumat. Vrozená schopnost transformovat zdrcující zážitky*. Praha: Maitrea, 2011. 290 s. ISBN 978-80-87249-21-5.

⁹⁴ Tábor nucené práce.

⁹⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 129.

⁹⁶ Např. Rodina Augustina Bubníka nedostala 7 měsíců od svého syna dopis a ani povolení k návštěvě. Neměla tak o něm žádnou informaci. (Národní archiv Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50)

⁹⁷ V prvních letech po nástupu komunistického režimu byly prakticky zakázány veškeré soukromé cesty, a proto „získání cestovního pasu k soukromé cestě do zemí tzv. lidové demokracie [bylo, pozn. H. B.] ve skutečnosti téměř stejně obtížné jako k cestě na Západ.“ (Zdroj: RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 41. ISBN 978-80-7285-081-5.) Po 2. světové válce a i po únoru 1948 čs. společnost, až na určité výjimky, považovala za standardní dovolenou pobyt v tuzemsku. Až přibližně od pol. 50. let se uchytil trend vycestování do zahraničí. Vliv na tento aspekt měl pravděpodobně i fakt, že se možnosti cestování zlepšily, a to nejprve po 1. 7. 1956, kdy vešla v platnost některá opatření ke snazšímu vycestování, zvláště pak do zemí tzv. sovětského bloku (vyjma NDR a Jugoslávie, kde bylo vyšší riziko emigrace). (Zdroj: RYCHLÍK, J.: c. d., s. 55.) Cestování však dosáhlo velmi významného usnadnění až usneseními vlády z 8. 10. 1963 a z 21. 12. 1963, kdy výjezd ze země „neměl být výjimkou či odměnou pro občana, ale měl se stát do značné míry běžnou záležitostí.“ (Zdroj: RYCHLÍK, J.: c. d., s. 65.) V době tzv. normalizace došlo opět k určitým omezením. (Více viz RYCHLÍK, J.: c. d., s. 84-121.)

⁹⁸ Takovýto případ můžeme nalézt v archivním materiálu týkajícím se kauzy „Modrý a spol.“. Dne 10. 3. 1948 byly odebrány cestovní pasy V. Zábrodskému, O. Zábrodskému a S. Konopáskovi a předloženy ministerstvu vnitra. (Zdroj: NA Praha, Stanislav Konopásek 225-1554-6/9.)

⁹⁹ Více viz RYCHLÍK, J.: c. d., s. 34-121.

Jedním z problémů mimosoudní perzekuce byla, a stále i je, traumatizace zúčastněných osob. I v případě, kdy vnější trauma skončilo (perzekuce ustoupila, příbuzný se vrátil z vězení či TNP apod.), a jeho projevy byly postupně zapomínány, člověk se snažil bolestivé zážitky potlačit a žít dál. Mohlo ale dojít k tomu, že „*psychické důsledky traumatu nadále zaplavují vnitřní svět, a sice, jak zjistil Jung, ve formě určitých představ, jež se shlukují kolem silné emoce – což Jung nazval „pocitově zabarvené komplexy“*“.¹⁰⁰

Toto vše, a mnoho dalšího, využíval komunistický režim k zastrašení a k zdeptání všech „nežádoucích“ osob. Bohužel právě tato strana mimosoudní perzekuce není výrazně zpracována a odborná literatura se jí zabývá spíše okrajově. V dnešní době však již přibývá prací¹⁰¹ a zvláště rozhovorů s pamětníky, které dokumentují pronásledování rodin v době komunistického režimu. Právě těchto záznamů využívám v následujících kapitolách, v nichž se věnuji konkrétním projevům mimosoudní perzekuce a jejím dopadům na lidskou psychiku.

3.1 Formy mimosoudní perzekuce

Mezi základní projevy udržování „atmosféry strachu“, po nástupu komunismu k moci v únoru 1948, patřily vykonstruované procesy. Kromě rozsudků soudů, které byly v dané legislativě „zákonné“, probíhala i věznění bez jakéhokoli rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu. Jednu z forem mimosoudní perzekuce, tak „*představovaly tresty bez soudu, tj. internace nebo věznění občanů na základě politických usnesení stranických a vládních orgánů, které vykonávaly v podstatě anonymní komise, proti jejichž rozhodnutí prakticky nebylo možné se odvolat. Do této kategorie spadaly tábory nucené práce /TNP/, pomocné technické prapory /PTP/, tzv. centralizační kláštery pro duchovní a přesídlování „státně nespolehlivých“ osob z velkých měst zpravidla do pohraničí v tzv. akci „B“*“.¹⁰² Těmito formami mimosoudní perzekuce se budu zabývat v následujících čtyřech

¹⁰⁰ KALSCHED, D.: c. d., s. 29.

¹⁰¹ Např. ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d.; VITVAROVÁ, Z., ed.: c. d.; projekty na webových stránkách www.dcery.cz, www.deti50let.cz apod.

¹⁰² JANÁK, Dušan; JIRÁSEK, Zdeněk. Vznik a existence táborů nucené práce v podmínkách zakladatelského období komunistického systému v Československu. In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 5.

podkapitolách, na které navážu mimosoudní perzekucí v každodenním životě jedince.

3.2 Tábory nucené práce a nápravně pracovní tábory

Jak jsem zmínila výše, jednou z forem mimosoudní perzekuce se stalo i nucené umístění do táborů nucené práce¹⁰³, jehož smyslem byla také „*izolace politických odpůrců režimu a jejich rodinných příslušníků*.“¹⁰⁴

Tábory nucené práce oficiálně vznikly zákonem č. 247/48 Sb. o táborech nucené práce, který přijalo Národní shromáždění Československé republiky dne 25. října 1948. Pro inspiraci sloužily československé vládě obdobné pracovní útvary na Slovensku. Tábory byly zřizovány ze starých klášterů či zajateckých táborů. V mnohém si řada z nich nezdala ani s nacistickými koncentračními tábory. KSČ měla pravděpodobně obavy z reakce zahraničních vlád, proto původně nesly tyto tábory v názvu nejprve výchovnou složku a důraz na převýchovu „protistátních“ živlů. Až 4. října 1948 byl přijat název tábor nucené práce.¹⁰⁵

František Bártík¹⁰⁶ uvádí dva základní typy táborů – tábory nucené práce (TNP) a nápravně pracovní tábory (NPT)¹⁰⁷, které se lišily způsobem, jakým se mohl jedinec do tábora dostat, kázeňskými tresty a postihy a možnou vymezenou dobou pro pobyt táboře. Do tábora nucené práce se jedinci dostávali rozhodnutím krajských komisí bez soudního rozsudku, zatímco do NPT (do roku 1955 nazývány TPT – trestanecké pracovní tábory) byly osoby odsouzeny soudy.¹⁰⁸ Jedinci se v izolovaném prostředí měli „*převychovat prací, za kterou dostávali řádnou mzdu, a politickými školeními na platné spoluobčany budující novou a lepší společnost*.“¹⁰⁹ Přesto můžeme říci, že oba typy táborů se nelišily režimem, jenž v nich probíhal, ani se výrazně nerůznily podoby komplexů budov a zařízení.¹¹⁰

¹⁰³ Více k TNP např.: BÁRTÍK, F.: c.d.; JIRÁSEK, Z., et al.: c. d.; BURSÍK, T.: c. d.

¹⁰⁴ Brno. Pomník obětem táborů nucených prací 1948-1952. [online] : [cit. 2011-12-08]. Dostupné na: <<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/brno-pomnik-obetem-taboru-nucenych-praci-1948-1952>>

¹⁰⁵ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 5-6.

¹⁰⁶ BÁRTÍK, F.: c. d., s. 7.

¹⁰⁷ Tomáš Bursík uvádí, že názvu NPT bylo užíváno pro trestanecké pracovní tábory v letech 1955-1961. (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 7.) V práci užívám pro tábory, do nichž se jedinec dostal po rozsudku soudu či v rámci výkonu trestu, povětšinou termín „trestanecké pracovní tábory“ – TPT, případně, pokud se prokazatelně jedná již o dobu po roce 1955, uvádím termín NPT.

¹⁰⁸ BÁRTÍK, F.: c. d., s. 7.

¹⁰⁹ BÁRTÍK, F.: c. d., s. 50.

¹¹⁰ BÁRTÍK, F.: c. d., s. 7.

Již zmíněný zákon č. 247/48 Sb. umožňoval stíhání poměrně velkého množství jedinců. Podle tohoto zákona měly být do TNP zařazeny osoby ve věku 18 až 60 let, jež se „vyhýbaly práci“ nebo „ohrožovaly“ hospodářský rozvoj ČSR, dále „osoby odsouzené podle zákona 231/1948 Sb. na ochranu republiky, č. 15/1947 Sb. o stíhání černého obchodu a podobných pletich, č. 27/1947 Sb. o trestní ochraně národních podniků, znárodněných podniků a podniků pod národní správou /odst. 1b/ a konečně osoby, které se dopustily správních přestupků.“¹¹¹ O zařazení a délce trestu rozhodovaly „tříčlenné komise jmenované včetně náhradníků KNV, které mohly uložit trest od 3 měsíců do 2 let.“¹¹² Došlo tak k legalizaci mimosoudních postihů politických odpůrců, a to včetně jejich příbuzných. Důvod k internaci v TNP mohl být jakýkoli, často neznámý, nepochopitelný nebo jen prospěšný jiným osobám.

Podmínky pro zařazování do těchto pracovních zařízení stanovil výnos ministerstva vnitra z 27. prosince 1948. Jedinci byli do TNP zařazováni „již na základě rozsudků soudů“¹¹³, případně je do tábora přikazoval přímo bezpečnostní referent ONV, a to i z nepolitických důvodů¹¹⁴. Ten pouze příslušnou komisi informoval o svém rozhodnutí (tento typ byl velmi častý například i u opatření při neoprávněném přechodu hranic, kdy stačilo i jen podezření, že daná osoba na přechod hranic ilegálním způsobem pomýšlela). Krajské komise mohly díky § 4 „u zařazených osob dále zakázat pobyt či přikázat místo pobytu, nařídít vyklizení bytu, uvalit na majetek národní správu nebo odejmout živnostenské oprávnění.“¹¹⁵ Právě tento paragraf byl velmi důležitý pro mimosoudní perzekuci obecně, neboť umožňoval i represe příbuzných osob jedince přikázaného do TNP.¹¹⁶ Tímto paragrafem se toto jednání stalo v daném politickém režimu prakticky „legálním“. Po propuštění se stávalo, že bývalý „chovanec“ měl místo příštího pobytu nakázané – někdy mohlo být umožněno přestěhování se k příbuzným do obce, která nepřesahovala hranici sto tisíc obyvatel. Toto přestěhování omezovala třítýdenní

¹¹¹ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 7.

¹¹² JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 7.

¹¹³ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 8.

¹¹⁴ Mnohdy byly důvody pro zařazení do TNP ryze osobního, majetkového aj. rázu, někdy si prostě jen lidé vyřizovali účty, chtěli odstranit konkurenci, záviděli manželku apod. Prakticky tak nikdo nebyl „v bezpečí“ a lidé žili v naprosté nejistotě.

¹¹⁵ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 8.

¹¹⁶ Komunistická propaganda TNP působila zcela jednoznačně – do táborů byli umisťováni pouze „povaleči, ničemové, lotři“. Patrně například ve filmu Václava Gajera z roku 1953 „Přicházejí z tmy“ (Přicházejí z tmy. Film Československa, 1953. Režie: Václav Gajer.).

lhůta a osoba si musela veškeré náklady na svou změnu pobytu hradit sama. Stávalo se i, že se doba zkrátila, a člověk o svůj majetek přišel. Přípisem ministerstva vnitra z roku 1950 mohly národní výbory a příslušné komise rozhodnout o uvalení národní správy na majetek osob držených v TNP.¹¹⁷

O přiřazení jedince do TNP tedy rozhodovaly již výše zmíněné regionální příkazovací komise¹¹⁸. Zpočátku šlo o komise krajské a od roku 1950 o trestní nalézací komise ONV. Komise dostávaly návrhy na přikázání osoby do TNP. Mohlo jít i o anonymní dopis, pokud obsahoval potřebná data obviněného a zdůvodnění podání návrhu na zařazení do TNP. Tento navrhovatel mohl dát i podnět k výši trestu, ačkoli ji většinou stanovoval bezpečnostní referent. Komise si nechávaly vypracovávat posudky na obviněné z místa jejich bydliště či pracoviště. Jejich spolupracovníci a sousedé tak mohli nepřímo ovlivnit výši trestu obviněného.¹¹⁹

Jedinec tedy mohl být přikázán do TNP, aniž by musel „spáchat (...) trestný čin. Na to, aby byl preventivně do tábora poslán, stačilo pouhé podezření, že by činu byl schopen. Podle tehdejších směrnic zařazení do TNP nebylo trestem, ale doba tam strávená se paradoxně zapisovala do trestního rejstříku.“¹²⁰ Odsouzení podle zákona č. 231/1948 Sb. měli být do TNP zařazováni po skončení trestu, aby se „převychovali v řádné“ občany¹²¹. Řada politických vězňů byla ale právě v rámci potřeby pracovních sil umisťována do TNP (případně do TPT) přímo ve výkonu trestu. Dobu pobytu v táboře nucené práce mohla komise libovolně zkrátit či

¹¹⁷ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 8.

¹¹⁸ Komise, které přikazovaly chovance do TNP určoval výnos ministerstva vnitra ze dne 13. 12. 1948. Zde byla vymezena i jejich regionální působnost. V ČSR působilo 19 komisí a vrcholným orgánem pro tyto komise bylo oddělení pro zařazování do TNP při ministerstvu vnitra, za které odpovídal náměstek Pavel. O rok později – v prosinci 1949 – došlo k rozhodnutí i o možnosti zařazování do TNP prostřednictvím soudních rozhodnutí, kdy převýchova souvisela s náplní trestu. Dne 9. 1. 1950 byla zřízena mimořádná trestní komise pro zařazování do TNP. (Zdroj: JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 14.)

¹¹⁹ BORÁK, Mečislav; JANÁKOVÁ, Marie. K činnosti ostravských komisí pro zařazování osob do TNP (1948-1953). In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 31-33.

¹²⁰ BARTÍK, F.: c. d., s. 17.

¹²¹ Základní směrnici pro TNP byl ministerstvem vydaný „Prozatímní ústavní, kázeňský a výchovný řád pro tábory nucené práce“ dle zákona č. 247/194 Sb. schváleného dne 22. 12. 1948. Tento prozatímní řád prodělal řadu úprav, definitivní řád však nikdy nevznikl. V listopadu 1950 byl vydán Základní táborový řád a další směrnice. Ten obsahoval pokyny pro „život“ osob od příchodu do tábora až k nástupu do zaměstnání po propuštění. Navíc propuštění chovanci byli sledováni často i po opuštění TNP. Právě na základě výnosu z 24. 12. 1951 o zařazování osob z TNP po propuštění do práce došlo k vytvoření čtyř skupin, do kterých jedince přidělovali. Cílem bylo, aby se propuštěný dostal z první skupiny do skupiny čtvrté, kde již nemusel být sledován a prověřován. Toto přehodnocování skupin se konalo každé dva až tři roky. (Zdroj: JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 19-20.)

prodloužit na návrh vedení tábora. Již i to, že „chovanec“ nevěděl, jak dlouho bude jeho pobyt v TNP trvat, působilo negativně na jeho psychiku.

Právě nevědomost, kdy se jedinec domů vrátí (a v případě „trestanců“ často dlouhá doba určená k pobytu ve vězení), vedla k projevům mimosoudní perzekuce v rodinné otázce. Na některé manželky politických vězňů i „chovanců“ činila StB nátlak, aby se s manželi rozvedly, opustily je a „nekazily si“ s nimi život, což jim radili například i dozorci při návštěvách v táborech. Někdy se stávalo i to, že se těchto manželek „někdo ujal“, přičemž šlo o člověka nasazeného režimem, který si přál naprosto zlomit obviněného (či odsouzeného) a odebrat mu i poslední naději – naději na návrat ke své rodině. To zase sloužilo jako nátlak na vězně, kterému řekli (dozorci ve vězení či StB), že ho manželka opustila a „nikdo o něj nestojí“, řada vězňů tak byla vlastně nucena k sebevraždě a několik z nich se o ni pokusilo.

Správu a celkový chod táborů mělo na starosti zpočátku ministerstvo vnitra, později některé¹²² tábory spadaly pod ministerstvo národní bezpečnosti (hlavně tábory zřízené při uranových dolech¹²³). Při ministerstvu vnitra bylo zřízeno oddělení, které bylo později přetvořeno na odbor III/bA a od ledna 1949 přejmenováno na odbor BP/10. Z něho vznikla Správa TNP, která se v říjnu 1950 přeměnila na 6. vězeňský sektor.¹²⁴

Ministerstvo vnitra začalo ihned s budováním rozsáhlé sítě táborů – měly být využity i již zmíněné zajatecké tábory, kláštery apod. Celkem měly vzniknout tábory pro 20 000 až 30 000 osob. Prvním táborem nucené práce se stal od prosince 1948 TNP Kladno-Dřín. Ke 13. prosinci 1948 bylo v českých zemích 7 TNP¹²⁵. Z těchto, můžeme říci sběrných či koncentračních středisek, docházelo k přidělování jedinců na práci do různých středisek a průmyslových podniků.¹²⁶

Pokud obviněný dostal úřední dopis o prikázání do TNP, musel sám nastoupit. Pokud tak neučinil, předvedl ho příslušník SNB. Budoucí „chovanci“

¹²² Trestanecké pracovní tábory pod správou Stanice SVS Ostrov přešly k 1. 6. 1951 do Správy NB Jáchymov, která byla podřízena ministerstvu národní bezpečnosti. (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 57-58.)

¹²³ V oblastech Jáchymovska, Příbramska a Hornoslavkovska, kde se těžila uranová ruda „existovaly do roku 1951 i tábory nucené práce (TNP). Byla to zařízení k výkonu mimosoudně uloženého trestu odnětí svobody až na dobu dvou let.“ (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 7.) Po roce 1951 byly tyto tábory převedeny na trestanecké pracovní tábory (později nápravně pracovní tábory), které tvořily součást čs. vězeňství.

¹²⁴ BÁRTÍK, F.: c. d., s. 57.

¹²⁵ Kladno-Dřín, Dolní Jiřetín, Lešany u Benešova, Brno, Ostrava-Kunčice, Lazy u Orlové, Doubrava u Fryštátu. Byly zřízeny i ženské TNP – Lešany u Benešova, České Budějovice, Znojmo. (Zdroj: JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 9.)

¹²⁶ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 9.

dostávali doporučení, aby si s sebou do TNP vzali: *pracovní oděv, spodní prádlo dvojmo, kartáček na zuby, zubní pastu, jídelní příbor, mýdlo, ručník, starší boty – pracovní, teplý starší kabát svrchní, potravinové lístky, šatenky*.¹²⁷

V táborech nucené práce i v trestaneckých pracovních táborech¹²⁸ panovaly otřesné podmínky pro život „chovanců“. Řada věcí se shodovala s koncentračními tábory z druhé světové války. Většina budov – zvláště ubikací – byla dřevěných, skrze zdi profukovalo, někde i přšelo do místností děravými stropy. TNP trpěly absolutním nedostatkem lůžek. Zvláště v TNP (od roku 1951 na Jáchymovsku měněny v TPT) při uranových dolech docházelo k situacím, kdy se na postelích střídala jedna směna s druhou, jež šla zrovna pracovat.¹²⁹ „Chovanci“ nesměli mít při sobě žádné cennosti, obdrželi nedostatečné oblečení – pracovní ochranné pomůcky jako gumové rukavice či gumové boty jim měla obstarat správa TNP, ale ve většině případů se museli spolehnout jen na své oblečení. Až od roku 1950 dostávali „chovanci“ a „trestanci“ i druhý oděv pro pobyt v táboře.¹³⁰

Styky se světem za branami TNP byly velmi či zcela omezené. Jen jednou měsíčně směli dostávat dopisy, v případě vážné rodinné situace mohl přijít i dopis navíc. Samozřejmě i tato „vymoženost“ bývala často omezována a využívána jako kázeňský trest. Dozorci dopisy kontrolovali a pokud objevili „závadný“ obsah, dopis neodeslali. Obdobně končily v rukou dozorců i balíčky. Většinou potraviny zabavovali strážci, někdy nesměly balíčky přicházet vůbec. Návštěva v TNP byla dovolena jednou za měsíc, maximálně na 2 hodiny (ve skutečnosti netrvaly většinou déle než 15-20 minut).¹³¹

Zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce byl zrušen a existenci TNP uzákonila vláda v trestním zákoně soudním č. 86/1950 Sb. a trestním zákoně správním č. 88/1950 Sb. Právě v něm se stanovovalo, že „*trest odnětí svobody od 3 do 24 měsíců* [mohl být, pozn. H. B.] *vykonán v TNP, a to na základě rozhodnutí trestní komise okresního, případně krajského národního výboru.*“¹³²

¹²⁷ BORÁK, M.; JANÁKOVÁ, M.: c. d., s. 47.

¹²⁸ Více k TNP na Jáchymovsku a Příbramsku např.: KAPLAN, Karel, et al. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: Actys, 1993. 191 s. ISBN 80-901234-2-2.; ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d.; BURSÍK, T.: c. d.

¹²⁹ BURSÍK, T.: c. d., s. 75-78.

¹³⁰ BURSÍK, T.: c. d., s. 104.

¹³¹ BARTÍK, F.: c. d., s. 69-70.

¹³² KAPLAN, Karel. Tábory nucené práce v Československu 1948-1954. In: *Pomocné technické prapory 1950-1954. Tábory nucené práce v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. s. 108. ISBN 80-85270-06-4.

Zákon č. 86/1950 Sb. § 36 stanovoval, že „po odpykání soudního trestu může být do tábora zařazen ten, kdo „trestným činem projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu a za výkonu trestu neprokázal svou práci a svým chováním polepšení, opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka“.“¹³³

K propuštění z TNP mohlo dojít několika způsoby, ne všechny bývaly vždy dodržovány. K těm nejvýznamnějším patřila propuštění „uplynutím doby pobytu stanovené pravomocným zařazením do TNP (nejpozději do 24 měsíců); dovršením 60. roku věku zařazeného „chovance“; odpykáním uloženého správního trestu; rozhodnutím v opravném (odvolacím) řízení; zkrácením doby pobytu rozhodnutím příslušné komise; rozhodnutím o propuštění příslušníka z důvodů trvalé tělesné a duševní nezpůsobilosti k práci a k pobytu v TNP.“¹³⁴

V roce 1951 došlo k dalším změnám ve způsobu správy TNP. Tábory nucené práce přešly k 31. květnu 1951 pod správu ministerstva spravedlnosti. A ač došlo v tomto roce ke zrušení řady TNP, „chovanci“ byli jen přesunuti do jiných táborů. Ladislav Kopřiva¹³⁵ prosadil převedení TNP (později TPT) v Jáchymově pod přímou správu ministerstva Národní bezpečnosti v březnu 1951.¹³⁶

V průběhu roku 1952 docházelo k postupnému propouštění internovaných a i k rušení jednotlivých TNP. Právě tábory nucené práce byly oficiálně zrušeny k 31. prosinci 1952. Došlo ale jen k přejmenování na útvary přechodných nápravných zařízení. Řada osob přikázaných do TNP podle zákona č. 247/1948 Sb. a zákona č. 88/1950 Sb. byla postupně propuštěna. Přesto se na práci na dolech apod. nadále využívali vězni, kteří vykonávali svůj trest.¹³⁷

¹³³ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 12.

¹³⁴ BĀRTÍK, F.: c. d., s. 78.

¹³⁵ Československý politik, člen KSČ, od května 1950 v čele vzniklého ministerstva národní bezpečnosti. Roku 1963 byl vyloučen z KSČ po rehabilitaci několika osob tzv. Kolderovou komisí, na jejichž odsouzení se podílel. (Zdroj: BĀRTA, Milan. Kopřiva Ladislav. In: *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948-1989. Ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. s. 92-95. ISBN 978-80-87211-25-0.)

¹³⁶ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 13.

¹³⁷ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z.: c. d., s. 14.

3.2.1 TPT na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku

Většina odsouzených v procesu „Modrý a spol.“ byla zařazena do pracovních táborů na Jáchymovsku, Příbramsku a Hornoslavkovsku, kde působili v rámci svých trestů. Z tohoto důvodu se táborům zřízeným při uranových dolech věnuji podrobněji v této kapitole, ač se v jejich případě jednalo o výkon trestu uložený soudem. I v rámci trestaneckých pracovních táborů (TPT) totiž docházelo k mimosoudní perzekuci, a to konkrétně prostřednictvím podmínek, které v táborech vládly.

Po přijetí zákona č. 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky došlo k vytvoření podmínek pro likvidaci politických i jiných odpůrců režimu. Tímto zákonem byly odsuzovány hlavně trestné činy namířené údajně proti státu a jejímu lidově demokratickému zřízení, popřípadě proti státním institucím a jejich zástupcům. Patřily sem zvláště trestné činy velezrady, vyzvědačství, pobuřování proti státu – a tedy i proti komunistické straně a jejím hodnostářům apod. Právě političtí vězni měli být jednou z nových pracovních sil, kterou využívaly pracovní tábory.

Většina pracovních táborů byla zřizována při velkých podnicích a dolech. Vězni (případně „chovanci“ v TNP) měli být využiti jako levná pracovní síla. Pracovali v zemědělství, v továrnách, v průmyslové výrobě, v železářském odvětví a hlavně v těžebním průmyslu – ať už se jednalo o uhlí na Ostravsku nebo o uranovou rudu¹³⁸ v okolí Jáchymova, Příbrami a Horního Slavkova. Právě tyto tábory nucené práce spojené s těžbou surovin patřily k jedněm z nejhorších.

Zpočátku v uranových dolech v Jáchymově pracovali němečtí váleční zajatci, kterých bylo na konci roku 1948, jak uvádí Tomáš Bursík¹³⁹, 4 238. Po válce se vše změnilo a zhoršování mezinárodních vztahů již neumožňovalo jejich využívání jako „pracovní síly“. Po dohodě s Radou ministrů zahraničních věcí „*měli být váleční zajatci z území Československa propuštěni do konce roku 1948.*“¹⁴⁰ Po 25. únoru došlo k navýšení těžby a k náhradě pracovních sil – místo válečných zajatců zde měli pracovat hlavně političtí vězni v pracovních táborech.

¹³⁸ Dne 23. 11. 1945 došlo k dohodě mezi Československem a Sovětským svazem o dodávkách uranové rudy a rozšíření těžby v Jáchymově. Tato dohoda na následujících dvacet let byla podepsána tehdejším ministrem zahraničí a obchodu – doktorem Hubertem Ripkou a na straně SSSR – Ivanem Bakulinem. Těžba uranové rudy se tak na příštích dvacet let přesunula do rukou sovětských poradců a techniků. Ti zde praktikovali sovětské metody – technika a mechanika byla nahrazována lidskou manuální prací. (Zdroj: BARTÍK, F.: c. d., s. 91.)

¹³⁹ BURSÍK, T.: c. d., s. 43.

¹⁴⁰ BURSÍK, T.: c. d., s. 43.

Podle Zdeňka Šedivého bylo v oblasti Jáchymova 18 komunistických „koncentračních táborů“ (TPT) a prošlo jimi přes 70 000 vězňů.¹⁴¹ Tomáš Bursík¹⁴² uvádí pouze 17¹⁴³ pracovních táborů. Na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku původně fungovaly i TNP – např. Vršek, Nikolaj, Vojna, které se postupně přeměnily na TPT. Postavení obyvatel TNP a TPT se lišilo tím, že *„obyvatelé TNP se mohli po táboře i na pracovištích libovolně pohybovat. Obvod TNP nebyl trvale střežen a chovanci dostávali jednorázové propustky na několik hodin i dní. Jejich strava byla kvalitnější i pestřejší a bylo možné mít při sobě peněžní hotovost.“*¹⁴⁴ Bursík dodává¹⁴⁵, že se však pracovní podmínky „chovanců“ a „trestanců“ výrazně nelišily.

Registraci vězňů prováděl Vězeňský ústav v Ostrově nad Ohří, jejich jména se zapisovala do tzv. základních knih.¹⁴⁶ Po přidělení osoby k vězeňskému táboru při uranovém dole na západě Čech se jedinec, velmi často politický vězeň, nejprve hlásil na Ústředním táboru C u Ostrova nad Ohří, označovaného také jako Vykmánov. Zde vězni dostali příkrývku a jakousi výstroj, která měla ze zákona zahrnovat i ochranné pomůcky pro práci s radioaktivní uranovou rudou. Gumové rukavice či obuv však političtí vězni téměř v žádném případě nedostávali. Z Vykmánova byli poté přidělováni do jednotlivých táborů v celé oblasti – Jáchymovska, okolí Horního Slavkova nebo Příbramska.¹⁴⁷

Politické vězně (označovaní dozorcí jako tzv. muklové¹⁴⁸) nasazovali na nejtěžší a nejnebezpečnější práci v dolech, kterou civilní pracovníci odmítali vykonávat. Vězni byli vystaveni surovému zacházení, zimě, nedostatku jídla apod. Navíc z toho důvodu, že tyto tábory vznikly přebudováním ze starých zajateckých táborů, chyběla zde i pitná voda, prakticky se nedostávalo ani vhodné sociální zařízení – kuchyně nezvládaly vařit pro tak velký počet lidí, toalety a umývárny také nepostačovaly. Do dřevěných baráků pršelo a padal sníh, navíc byly extrémně přeplněné, takže se směny střídaly na lůžku. V zavšivených dekách a oblečení

¹⁴¹ ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d., s. 7.

¹⁴² BURSÍK, T.: c. d., s. 48.

¹⁴³ Barbora, Bratrství (dříve Vršek), Bytíz, Eliáš I, Eliáš II, Ležnice, Mariánská, Nikolaj, Prokop, Rovnost, Svatopluk, Svornost, Ústřední, Vojna, Vykmánov I, Vykmánov II, XII.

¹⁴⁴ BURSÍK, T.: c. d., s. 47.

¹⁴⁵ BURSÍK, T.: c. d., s. 47.

¹⁴⁶ ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d., s. 7.

¹⁴⁷ ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d., s. 5, s. 12.

¹⁴⁸ Mukl = muž určený k likvidaci.

se vězni vystavovali nebezpečí přenosu chorob, v barácích se usídlil různorodý hmyz.¹⁴⁹

Ostrahu v těchto táborech zajišťoval Sbor vězeňské stráže (SVS), později na Jáchymovsku speciální útvar SNB – Jeřáb. Ten převzal dohled nad uranovou rudou a s tím související ostrahou táborů od 1. února 1949. Útvar Jeřáb podléhal přímo ministerstvu vnitra – prezidiu pro bezpečnost.¹⁵⁰

V táborech i na dolech chyběla vyhovující lékařská služba. Smrtelné úrazy se zapíraly (do roku 1954 neevidovány) a ani o vážnějších zraněních nebyly vedeny potřebné záznamy. Ošetření se dostalo jen velmi malému počtu vězňů. Pro Jáchymovsko a okolní doly došlo v části karlovarské nemocnice ke zřízení oddělení s 36 lůžky pro 8 570 vězňů, později, v roce 1954, byla zřízena nemocnice přímo pro vězně v táboře v Ostrově, kde vedení táborů umístilo 150 lůžek pro 14 000 vězňů.¹⁵¹

Vězni dostávali „mzdu“, ta jim ovšem nenáležela, neboť si stravu a ubytování museli jednotliví trestanci sami zaplatit. Navíc mělo ministerstvo vnitra zájem na tom, aby mzdy – finance – zůstaly i nadále v táborech a ve státě. Proto docházelo od podzimu 1950 ke zřizování drahých kantýn¹⁵², kam si vězni chodili nakupovat alespoň něco málo „na přilepšenou“, neboť přiděly jídla byly velmi malé.¹⁵³

Denní řád v táborech nucené práce¹⁵⁴ vypadal přibližně takto: budíček v létě (1. dubna – 30. září) v 5 hodin, v zimě v 6 hodin, v neděli a ve svátek o hodinu později; vstát z postele; hygiena – úprava lůžka; snídaně, ranní čtvrt hodinka (rozcvička), odchod do zaměstnání – pracovní doba 10 hodin, oběd 1 hodina, po práci – výchovná činnost „chovanců“, večerka v létě ve 21 hodin, v zimě ve 20 hodin; v případě potřeby se pracovalo i v neděli a ve svátek.¹⁵⁵ Výkon trestu v TPT se však řídil vlastními vnitřními řády jednotlivých táborů, a to až do 1. září 1951, kdy vstoupil v platnost Vězeňský řád S-4.¹⁵⁶

¹⁴⁹ ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d., s. 18; BURSÍK, T.: c. d., s. 75-76.

¹⁵⁰ BURSÍK, T.: c. d., s. 64.

¹⁵¹ ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d., s. 20-21.

¹⁵² Tomáš Bursík uvádí, že v kantýnách byly k dostání kromě hygienických potřeb, ponožek, triček a kapesníků i „máslo, čaj, káva, kakao, rybí a drůbeží konzervy, turistický salám, sýry, cukrovinky, minerální vody, nízkoalkoholické pivo atd.“ (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 113.)

¹⁵³ BURSÍK, T.: c. d., s. 113.

¹⁵⁴ Jak již bylo řečeno, při uranových dolech fungovaly do roku 1951, poté byly převedeny na trestanecké pracovní tábory. Ty se však v mnohém od TNP nelišily.

¹⁵⁵ BARTÍK, F.: c. d., s. 69.

¹⁵⁶ BURSÍK, T.: c. d., s. 83.

Co se týče styku s okolním světem, mohli vězni v TPT, podle zmíněného Vězeňského řádu S-4, přijímat a odesílat dopisy jednou za dva měsíce. Tyto dopisy byly samozřejmě cenzurovány. Dne 1. dubna 1953 vstoupil v platnost nový řád NZ, který stanovil pro vězně právo odesílat a přijímat dopisy nejméně jedenkrát za čtyři měsíce. Návštěva měla být dle řádu vězněnému umožněna nejméně jedenkrát za osm měsíců, avšak za přítomnosti dozorce. Tyto návštěvy trvaly většinou jen 10 až 20 minut.¹⁵⁷

Vzhledem k tomu, že postupně docházelo k vyčerpávání ložisek uranové rudy, začalo se od roku 1954 s postupným uzavíráním některých pracovních táborů. Po amnestii prezidenta Antonína Zápotockého v květnu 1955 došlo k rušení dalších pracovních táborů v okolí Horního Slavkova. Zbylé vězně, kteří nadále zůstávali ve výkonu trestu, přemístili do táborů na Jáchymovsku a Příbramsku.¹⁵⁸ Pracovní tábory byly rušeny až do roku 1961, kdy „zbývající vězni fárající do uranových dolů [byli, pozn. H. B.] přesunuti na tábor Bytíz u Příbrami.“¹⁵⁹

3.3 Pomocné technické prapory jako forma mimosoudní perzekuce

Pomocné technické prapory¹⁶⁰ využívaly branného zákona k politickým perzekucím a opět i k zajištění pracovních sil v dolech a v továrnách. Kvůli výraznému budování zbrojního průmyslu a výstavbě dolů chybělo velké množství pracovníků. „Chovanci“ z TNP a vězni v TPT byli sice nasazováni v dolech a i v jiném průmyslu, ale i přesto šlo o nedostatečné zajištění pracovních sil. Při využití branného zákona mělo komunistické vedení možnost „přeskočit“ proces příkázání jedince do TNP prostřednictvím komise. Ve vojenském resortu stačilo jen vydání povolávacího rozkazu.¹⁶¹

¹⁵⁷ BURSÍK, T.: c. d., s. 151-152.

¹⁵⁸ BURSÍK, T.: c. d., s. 161.

¹⁵⁹ BURSÍK, T.: c. d., s. 164.

¹⁶⁰ Více k PTP viz BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory*, c. d.; BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory 1950-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost*. In: *Pomocné technické prapory 1950-1954. Tábory nucené práce v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. s. 7-75. ISBN 80-85270-06-4; DUFEK, Jiří. *Represe vůči příslušníkům československé armády v letech 1948-1954*. In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 74-82.; ŽÁČEK, Rudolf. *Pomocné technické prapory jako forma zneužití branného zákona k organizování masových politických represí*. In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 55-62.

¹⁶¹ ŽÁČEK, R.: c. d., s. 55.

Navíc v letech 1948-1949 proběhly čistky velitelského sboru armády, kdy byla téměř jedna čtvrtina důstojníků (téměř 10 000 mužů) vyřazena¹⁶² z aktivní vojenské služby. Řada pronásledovaných důstojníků se tak stala obětí perzekuce například zařazením do TNP, přidělením fyzicky namáhavé práce, zákazu pobytu ve větších městech, odnětím vojenských vyznamenání nebo vystěhováním z přidělených bytů.¹⁶³

Všeobecná branná povinnost umožňovala využití vojáků na práci pro „republiku“. Z toho důvodu bylo potřeba vytvořit speciální útvary, kam by mohli být vojáci přidělováni a kde by měli zajištěnou možnost pracovního nasazení.

Již od roku 1948 docházelo ke zřizování čtvrtých praporů ženijních pluků – tzv. silniční prapory – právě sem již od nástupu komunistického režimu k moci byli zařazováni vojáci, kteří neměli „kladný postoj“ k lidově demokratickému zřízení, *„byli mezi nimi studenti vyloučení ze škol, synové lidí kolaborujících za války s okupačním režimem či funkcionářů a aktivistů nekomunistických stran a organizací z dob před únorem 1948, mnozí se stali obětí vyřizování osobních účtů.“*¹⁶⁴ Vojenské složky sem zařazovaly i jedince, kteří se pokusili o ilegální přechod hranic nebo již byli souzeni podle tzv. malého¹⁶⁵ nebo tzv. velkého dekretu¹⁶⁶ (ať už oni nebo jejich rodiče) apod.¹⁶⁷

Ministr národní obrany Alexej Čepička nechal v září 1950 přejmenovat tzv. silniční prapory na pomocné technické prapory. Tyto byly rozděleny na lehké a těžké, přičemž těžké PTP působily v dolech. Zde vojáci museli pracovat až 18 hodin denně, a to i v neděle a svátky.¹⁶⁸

¹⁶² Hlavní slovo v masové represi vysokých armádních činitelů mělo tzv. obranné zpravodajství – OBZ, v jehož čele stál od roku 1945 Bedřich Reicin. OBZ bylo obsazeno prokomunisticky orientovanými důstojníky a po únoru 1948 se zaměřilo na stíhání politických nepřátel režimu. Kromě odchodu řady důstojníků a generálů bylo v letech 1948-1955 odsouzeno k trestu smrti 28 důstojníků a generálů. (Zdroj: DUFEK, J.: c. d., s. 75-76.)

¹⁶³ DUFEK, J.: c. d., s. 77-78.

¹⁶⁴ BÍLEK, J.: *Pomocné technické prapory*, c. d., s. 16.

¹⁶⁵ Tzv. Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb. patřil mezi retribuční dekrety, které byly vydány po 2. světové válce a jimiž mělo dojít k potrestání „některých provinění proti národní cti“. Tato kompetence spadala pod pravomoc místních správních orgánů. (Zdroj: FROMMER, B.: c. d., s. 22.)

¹⁶⁶ Tzv. Velký retribuční dekret č. 16/1945 Sb. byl jedním z nejdůležitějších tzv. dekretů prezidenta republiky, který pojednával o potrestání „nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů“ a o mimořádných lidových soudech. Bylo tedy zřízeno 24 mimořádných lidových soudů, které v jednotlivých krajích soudily všemožné „přečiny“ a zločiny. (Zdroj: FROMMER, B.: c. d., s. 22.)

¹⁶⁷ ŽÁČEK, R.: c. d., s. 55.

¹⁶⁸ ŽÁČEK, R.: c. d., s. 55.

Dne 28. března 1951 došlo k vydání povolávacích rozkazů pro politicky nespolehlivé vojáky, které zařadili do kategorie „E“¹⁶⁹. V první vlně bylo sjednáno asi 3 000 vojáků. K 1. prosinci 1951 se u pomocných technických praporů registrovalo 24 231 vojáků. Za cíl si vedení KSČ určilo 36 000 mužů v technických praporech během roku 1952. Kromě PTP sestavených z mužů kategorie „E“, existovaly i technické prapory, které byly prověřené a tudíž mohly být využívány na výstavbu tajných zařízení, případně na práce v pohraničí, kde z jejich strany neměl hrozit útěk za hranice.¹⁷⁰

Branný zákon č. 92/1949 Sb. z 23. března 1949 „*neumožňoval, aby vojenská základní služba v celé délce probíhala formou pracovního nasazení vojáků, dokonce i krátkodobé výpomoci musely být upraveny vládním nařízením.*“¹⁷¹ I přesto mohla být základní vojenská služba prodloužena na dobu neurčitou a vojáci sloužící u PTP měli být propuštěni do zálohy nejdříve roku 1954. Nejistota a nevědomost, kdy dojde ke konečnému propuštění, mohly vést k psychickým problémům.¹⁷² Většina „politicky nespolehlivých“ jedinců si u PTP odsloužila více než 2 roky základní vojenské služby, „*někteří byli na vojně dokonce bezmála čtyři roky.*“¹⁷³ Právě například bratr Boženy Šimanské strávil na vojně 4 roky, údajně prý proto, že byl v Kozlovicích (místě bydliště) „*nežádoucí osobou*“.¹⁷⁴

Pracovní jednotky se v armádě rozdělovaly „*do praporů o 1000 mužích, které se dále členily na roty, čety a družstva, v případě potřeby i na pracovní skupiny aj.*“¹⁷⁵ Jejich povinností bylo odpracovat denně minimálně 8 hodinovou směnu.

Vojáci v PTP dostávali mzdu, ale pouze za předpokladu, že plnili normu. Z této mzdy se polovina ukládala na vkladní knížku formou vázaného vkladu. Pokud ale muž normu neplnil, nevyplatili mu mzdu, ale jen služné. Z jejich výplat se strhávalo 150 Kčs na den, protože si museli svůj pobyt u PTP zaplatit. Velmi časté byly peněžité tresty za kázeňské prohřešky.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Kategorie E = politicky nespolehliví vojáci.

¹⁷⁰ ŽÁČEK, R.: c. d., s. 56.

¹⁷¹ BÍLEK, J.: *Pomocné technické prapory*, c. d., s. 36.

¹⁷² ŽÁČEK, R.: c. d., s. 57.

¹⁷³ BÍLEK, J.: *Pomocné technické prapory*, c. d., s. 55.

¹⁷⁴ ŠIMANSKÁ, Božena. *Božena Šimanská. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Klára Tasovská, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 07:45-08:20.

¹⁷⁵ BÍLEK, J.: *Pomocné technické prapory 1950-1954*, c. d., s. 33.

¹⁷⁶ HOLEC, František. *Potlačování lidské důstojnosti u PTP*. In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 65.

V roce 1954 se pomocné technické prapory rušily a měnily v prapory technické. Kategorie „E“ byla úředně zrušena k 1. květnu 1954, přesto toto vyčleňování probíhalo dál. Vojenské knížky „pétépáků“ nesly označení písmenem „E“, což se zaznamenávalo i do občanských průkazů. To opět vedlo k perzekvování osob, neboť každý ihned věděl, že šlo o člověka „politicky nespolehlivého“. Někteří lidé se jim proto vyhýbali a oni sami mívali problémy s navázáním vztahů a kontaktů. Perzekuce tak plodila perzekuci.¹⁷⁷

Konec PTP v roce 1954 vystřídalo vytvoření vojenských technických jednotek a podle Jiřího Bílka byly doprovázeny propagandou o tom, že *„do nich vojáci nejsou zařazováni z politických důvodů nebo z trestu, ale že jde o „plnohodnotnou vojenskou službu ve specializovaných jednotkách“*.¹⁷⁸

U pomocných technických praporů docházelo ke snižování lidské důstojnosti. Vojáci byli pod neustálým psychickým tlakem, museli snášet křik, bití, šikanu, urážky, neustálé šacování – prohlídky osobních věcí, těžkou práci, zákazy vycházek, neustálou hrozbu prodloužení délky pobytu u PTP, hrubé zacházení a v neposlední řadě těžkou fyzickou práci. Po pracovní směně museli vojáci podstupovat zdoluhavá cvičení, a to beze zbraně, kdy šlo opět jen o to – ponížit člověka a degradovat jeho důstojnost.¹⁷⁹

Na závěr uvedu několik konkrétních příkladů. Například oba bratři Boženy Šimanské obdrželi povolání k PTP. Většinou se tak „politicky nespolehlivými“ jedinci doplňoval nedostatek pracovních sil v těžkém průmyslu a stavebnictví: *„Zdeněk byl po vyučení odveden k vojenské službě, a to k pracovnímu trestnému praporu, pověstnému PTP, kam byli přidělováni branci politicky nespolehliví a používáni jen k manuálním hrubým pracím.“*¹⁸⁰ Své manžele našly mezi „pétépáky“ i Drahomíra Arnoštová¹⁸¹, Hana Bicenová¹⁸² či Eva Deckerová¹⁸³. Ti většinou pracovali jako pomocné síly v JZD, na stavbách apod.

¹⁷⁷ ŽÁČEK, R.: c. d., s. 60.

¹⁷⁸ BÍLEK, J.: *Pomocné technické prapory*, c. d., s. 55.

¹⁷⁹ HOLEC, F.: c. d., s. 63-64.

¹⁸⁰ VEVERKOVÁ, E.: c. d., s. 135.

¹⁸¹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 255.

¹⁸² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 48.

¹⁸³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 236.

3.4 Internace jako druh mimosoudní perzekuce

Jednou z forem mimosoudní perzekuce mohla být i násilná internace politicky nežádoucích osob na odlehlých místech – například v kláštorech, zemědělských usedlostech, případně ve vazbě. Touto formou teroru postihovala totalitní moc duchovní hodnostáře, významné jedince, ale i zcela „obyčejné“ lidi. Internace, případně i vzetí do vazby bez jakéhokoli obžalování, byla „*nezákonná forma omezení osobní svobody, při níž nebylo použito trestného řízení, ale pouze rozhodnutí politických a státních orgánů*.“¹⁸⁴ Jednalo se tedy o prostorovou segregaci. Mezi nedobrovolně internované patřili i pražský arcibiskup Josef Beran, který byl držen na různých místech v ČSR, olomoucký arcibiskup Karel Matocha, který v internaci roku 1961 zemřel, nebo litoměřický biskup Štěpán Trochta ad.¹⁸⁵

Představitelé Československé strany lidové monsignor dr. Jan Šrámek a konsistorní rada František Hála byli internováni v premonstrátském klášteře Nová Říše, poté je přesunuli do kláštera Kongregace Cyrilometodějských sester v Brně, kde se podmínky internace, v rámci možností, změnily k lepšímu. Oba muže přemístili do věznice ve Valdicích, kde vážně onemocněli. Z toho důvodu, aby bylo zabráněno možnému negativnímu ohlasu na případnou smrt těchto hodnostářů, je převezli roku 1951 do bývalého arcibiskupského zámku v Roželově pod Třemšínem. O rok později František Hála v internaci zemřel a roku 1956 i Jan Šrámek.¹⁸⁶

V dubnu 1950 došlo k likvidaci mužských klášterů a pro mnichy byly vytvořeny z některých bývalých konventů internační tábory. Zde měli mniši povinnost pracovat v ústraní – odděleně od okolního světa. Ke zřízení těchto internačních táborů došlo například v Hejnicích¹⁸⁷, Broumově, Oseku u Duchcova,

¹⁸⁴ JIRÁSEK, Zdeněk; TRAPL, Miloš. Internace vedoucích politiků Československé strany lidové – Jana Šrámka a Františka Hála – po únoru 1948. In: *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. s. 83.

¹⁸⁵ Více viz např.: VODIČKOVÁ, Stanislava. Josef kardinál Beran. Arcibiskup pražský a primas český. In: *Primasové katolické církve. Země střední Evropy v čase komunismu*. Brno: CDK, 2010. s. 27-39. ISBN 978-80-7325-225-0.; KUČERA, Jiří. *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha: Portál, 2006. 55 s. ISBN 80-7178-116-6.

¹⁸⁶ JIRÁSEK, Z.; TRAPL, M.: c. d., s. 87-90.

¹⁸⁷ Více viz např.: HEINZL, Jan. Paměť Liberecka 3. Centralizační a internační klášter Hejnice 1950. In: *Fontes Nissae*, 2006, sv. 7, s. 160-189.; HEINZL, Jan. *Perzekuce katolické církve na Frýdlantsku 1949-1955 centralizační a internační klášter Hejnice*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2006. 102 s.; ŽÁKOVÁ, Lucie. *Perzekuce ženských řádů a kongregací komunistickým režimem. Kongregace sester Neposkvrněného početí Panny Marie*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2010. 100 s.

Bohosudově, Králíkách ad. Obdobně byly během srpna až října 1950 zlikvidovány ženské kláštery a tamní řeholnice následně internovány v táborech v Broumově a Bílé Vodě.¹⁸⁸

Internace, kterou můžeme nazvat až jakousi sociální segregací, postihovala samozřejmě i jiné členy společnosti. Případy v rámci církve jsou však nejznámější. Snaha ukrýt jedince do ústraní, vystavit ho nejistotě, samotě, strachu. Docílit zlomení člověka a ukrýt jej před zraky ostatních lidí – to vše souviselo s internací a neodůvodněnou vazbou.¹⁸⁹

Například Josefa Slánská se svou rodinou (syn Rudolf – před maturitou, dvouletá dcera Marta) byla internována ve Hvozdech a později ve Veselíkově. Zde režim zadržoval i její další příbuzné – sestru a švagrovou, obě dvě taktéž s dětmi. Podle slov Slánské zde žili zcela odříznuti od světa, nesměli se spojit s žádnými známými ani příbuznými, poslech rozhlasu jim prý povolovali jen výjimečně, noviny neměli k dispozici. Josefa nesměla číst dětem ani pohádky, nesměla se stýkat se svou sestrou a švagrovou. Byly prý navzájem izolovány, aby spolu nemohly mluvit: „*Ve Hvozdech žila každá rodina zvlášť, aby jeden nevěděl nic o druhém.*“¹⁹⁰ Ovšem je otázkou, zda je vše skutečně pravda či se jedná o stylizaci do podoby „větší oběti“. Tím samozřejmě nechci zpochybňovat to, že tato rodina trpěla.¹⁹¹

Podle vzpomínek Slánské měla rodina svého strážného a svou strážnou, která s Josefou Slánskou spala na jedné posteli, děti dostávaly málo jídla. O popravě svého otce a manžela údajně rodina nic nevěděla. Až v dubnu 1953 dostali nabídku na propuštění z internace a vystěhování se do Ostravy nebo do Hradce Králové. Slánská poté pracovala v továrně, dostali starý dům, 6000 Kčs¹⁹² a zákaz se s kýmkoli stýkat, a to ani s příbuznými. Její syn musel také nastoupit do práce.¹⁹³

¹⁸⁸ JIRÁSEK, Z.; TRAPL, M.: c. d., s. 83-84.

¹⁸⁹ Řada osob byla vzata do vazby, aniž by jim bylo cokoli oznámeno. Vyšetřovatelé se z nich snažili dostat různá přiznání, získat informace a doznání k nadiktovaným „zločinům“. Toto držení bylo hrozné hlavně proto, že nikdo nevěděl za jak dlouho, a zda vůbec, skončí. Rodina zůstala „venku“ a nevěděla, co se s jejich blízkým děje a ten zase neměl zprávy o příbuzných. K dokreslení takové situace nám může posloužit například autobiografický román Lenky Reinerové „Všechny barvy slunce a noci“ (REINEROVÁ, Lenka. *Všechny barvy slunce a noci*. Praha: Labyrint, 2002. 173 s. ISBN 80-85935-38-4.)

¹⁹⁰ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 162.

¹⁹¹ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 161-169.

¹⁹² V roce 1953 činila průměrná hrubá mzda 1 097 Kčs. (Zdroj: SOVOVÁ, Eva. *Zvolte nejkrásnější bankovku. Tříkorunová rarita*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/ekonomika/62765-zvolte-nejkrasnejsi-bankovku-trikorunova-rarita>>)

¹⁹³ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 180-183.

Vzhledem k tomu, že tato forma mimosoudní perzekuce se netýkala žádného účastníka procesu „Modrý a spol.“, nebudu se tomuto tématu dále věnovat.

3.5 Dopad perzekuce na život rodin a blízkých

V posledních letech jsou vydávány různé paměti a vzpomínky na dobu komunistické nadvlády. Skrze ně se čtenáři dovídají o zvůli vládnoucí strany, která dopadala na soudně i nesoudně perzekvované jedince, včetně jejich nejbližších. Podle řady svědectví z nově vydaných publikací *Osudová kaňka*¹⁹⁴ či *Dcery nepřátel státu*¹⁹⁵ zjišťujeme, že mnohým informacím o dění v tehdejší Československu nevěřili ani někteří „vzdělaní“ jedinci. I dnes řada lidí považuje praktiky Státní bezpečnosti a celého komunistického systému za přehnané, zveličené nebo si je dokonce neuvědomují – nepřipouštějí.

Mimosoudní perzekuce skýtala pro komunistický režim obrovské pole působnosti, v němž se mohla ideologická zvůle plně realizovat. Na rodinné příslušníky i známé byl činěn psychický a mnohdy i fyzický tlak. Nedisponovali prakticky žádnými právy, majetek jim „režim“ zabavoval, vyháněl z vlastních domovů, bral jim jejich osobní věci. Perzekuce jim znemožnila jít „svou cestou“, byli nuceni studovat zcela jiné obory, pokud vůbec mohli získat alespoň výuční list. Tito lidé ztráceli přátele, ale i nové nacházeli, ve svém životě zůstali někteří osamoceni nebo se tak cítili. Strádali psychicky neuvěřitelným způsobem, některé děti si již nikdy nenašly cestu ke svým vězněným rodičům. Trpěly celé rodiny neustálou zlovůlí ve věznicích, kam milostivě směly párkrát zavítat, aby viděly na pár minut své drahé. To byl komunistický režim, který se choval k mnoha lidem povýšeně, a to třeba jen proto, že nechtěli vstoupit do strany, působili ve straně jiné, chodili do kostela, měli živnost nebo peníze, udržovali kontakty s přáteli v cizině i doma... nebo i jen proto, že se někomu z vyšších míst líbil jejich dům, byt, automobil či manželka...

Obrazné „shrnutí“ perzekuce své rodiny popsal Jaroslav Prostředník: *„Mým vězněním trpěla celá rodina. Majetek propadl státu (rodinný domek, životní pojistka, cenné osobní věci – MNV Svitavy). Rodina byla vystěhována z bytu 3 + 1 do cikánské čtvrti ve Svitavách, neustále byla diskriminována. Dcera nemohla studovat a byla*

¹⁹⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d.

¹⁹⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d.

donucena k dělnické profesi. Manželka pracovala jako prodavačka v Pramenu. Měla být propuštěna, ale lidé z podniku se za ni postavili. Zatčením a vězněním jsem přišel o svůj patent na soukací stroj.“¹⁹⁶

Rozhodla jsem se, že mimosoudní perzekuci přiblížím na konkrétních příbězích, přičemž je budu řadit tematicky, nebudu popisovat jednotlivé životy, ale shrnu určitý typ bezsoudní perzekuce, k níž přidám několik příkladů. Analýza daných osudů by měla napomoci k lepšímu pochopení tehdejší situace.

3.5.1 Konfiskace majetku

Ihned po zatčení velmi často následovala konfiskace majetku. Zabavení věcí, pozemků či nemovitostí mohlo být provedeno na základě rozsudku, což bylo v dané jurisdikci bráno za zákonné¹⁹⁷ (mělo k ní dojít až po odsouzení soudem), nebo mohlo jít o mimosoudní konfiskaci, která neměla žádné zákonné odůvodnění. To, co lidem právem patřilo, najednou vlastnil stát.

V některých případech si původní majitelé mohli určité věci či domy vykoupit zpět. Pokud byl zkonfiskovaný dům či byt nabídnut k odkoupení rodině, které původně patřil, stávalo se, že ta pak, aby v něm mohla i nadále bydlet, musela splácet vysoké částky. Marie Hrubá uvedla¹⁹⁸, že jejich rodina musela ve vlastním domě platit nájemné a většinu věcí si zpětně odkoupit. František Neugebauer vzpomínal: „Když otce zatkli, chtěli nás vystěhovat z domu a MNV v Rokytnici v Orl. horách nabídl dům ke koupi. Dostali jsme přednostní právo si znovu vlastní dům od státu odkoupit. Rodiče ho postavili v r. 1932 a my se ho nechtěli vzdát. Teprve osm roků po otcově zatčení jsme dům po splátkách znovu splatili.“¹⁹⁹ Emilie Veverková vlastnila se svými sestrami rodinný dům v Liberci, který dříve sloužil jako hostinec: „Třebaže jsem byla spoluvlastnicí našeho domu, nemohla jsem se bez povolení libereckého bytového úřadu do něho nastěhovat, přestože tam byl volný byt v přízemí o dvou velkých místnostech (bývalé šenkovny a kuchyně).“²⁰⁰

Kromě věcí denní potřeby, případně bytu či domu, byly mnohdy zabaveny i věci, které odsouzenému nepatřily. Nikdo však nezkoumal, komu předměty nebo

¹⁹⁶ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 179-180.

¹⁹⁷ Zákon č. 231/1948 Sb. - § 48 – Konfiskace jmění.

¹⁹⁸ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 172.

¹⁹⁹ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 146.

²⁰⁰ VEVERKOVÁ, E.: c. d., s. 137.

oděv patřil²⁰¹, a tak některé rodiny přišly i o majetek, který využívaly k běžnému životu. Navíc propuštěný vězeň potřeboval k běžnému fungování i nějaké své osobní věci. Vzpomínala Miroslava Bočková: „*Mamince bylo pouze umožněno, aby část jeho [myšlen otec, pozn. H. B.] ošacení odkoupila.*“²⁰² Marie Janalíková toto zachytila ve svých vzpomínkách po návratu otce z vězení: „*Dr. S. přijel z jiného města první neděli po tatínkově návratu. Moc mu pomohl. Když prodávali tatínkův majetek v dražbě, koupil nějaké šatstvo, aby měl tatínek po návratu domů co na sebe.*“²⁰³ Docházelo i k obcházení nařízení, např. když si přišli pro majetek vězně, ukázala rodina příslušníkům StB místo hezkých svršků jen obnošené hadry, které dostala od známých a oděv zatčeného ukryla²⁰⁴. Na zabavení veškerého majetku vzpomínala i Jindřiška Grimová: „*Pamatuji si, jak kruté to bylo pro maminku, protože náhle jsme neměli peníze, dokonce ani na jídlo. Zabavili veškerý tatínkův majetek, všechno, co mu patřilo, všechny spořitelní knížky, včetně našich. Nenechali nám vůbec nic.*“²⁰⁵

Rodiny tak kromě strachu, nejistoty a „dočasné“ (někdy i trvalé) ztráty bližního musely řešit i bydlení, shánění oděvů a základních osobních, a pro život nezbytných, potřeb.

3.5.2 Vystěhování, život v rozdělených bytech

Jednou z často praktikovaných forem perzekuce bylo i vystěhování celé rodiny. Ta musela ve stanovené lhůtě opustit byt či rodinný dům a buď se odstěhovat do příkázaného místa, nebo si sama musela najít náhradní bydlení. Stávalo se, že příbuzní (i vězněný či intervenovaný po návratu) byli vyháněni z velkých měst, případně z rodných obcí. Docházelo k častému vystěhovávaní do horských oblastí, příhraničí, na vesnice apod. Například Jiřinu Hájíčkovou s rodinou donutili po návratu otce opustit rodné město a rodina se musela vystěhovat až za dvacetikilometrovou „kružnicovou“ hranici od města Pardubice.²⁰⁶

²⁰¹ Více viz např.: MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy 50. let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Liberec: TUL, 2005, 194 s. (Zde příběh, kdy byl zkonfiskován majetek otci včetně dětského oblečení.)

²⁰² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 66.

²⁰³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 208.

²⁰⁴ FENCLOVÁ, Daniela. Mezi dvěma fotografiemi. In: VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 117-121.

²⁰⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 199.

²⁰⁶ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 139.

Příčinou k takovému vystěhování mohlo být i jen to, že se daný obytný prostor líbil někomu vlivnému ve straně. Naopak náhradní bydlení bývalo v některých případech až v dezolátním stavu, často v pohraničí, jako v případě rodiny Marie Janalíkové: „*Tehdy se museli dědeček s babičkou do tří dnů vystěhovat z bytu, ve kterém měli právo doživotního bydlení, a nedostali ani byt náhradní.*“²⁰⁷ Obdobný zážitek měla i rodina Věry Čihákové: „*Členové národního výboru nás vystěhovali z bytu. Ocitly jsme se jinde, to nebyl byt, ale spíš „špeluňka“.*“²⁰⁸

Vystěhování z bytu potkalo i Jarku Matouškovou, která se s matkou, rodiči a bratrem musela přestěhovat do malého bytu na Karlíně²⁰⁹, rodinu Ludmily Vaďurové vystěhovali z vily, přičemž v ní museli zanechat téměř veškerý majetek a odejít do malého zničeného bytu na Vysočině.²¹⁰ Vystěhována byla i Hana Frejková s matkou z pražského bytu, a to konkrétně do Janova nad Nisou. Na tento přesun měly pouze 14 dní.²¹¹

Často toto stěhování nesly těžce děti. Ty přicházely o své kamarády a spolužáky a byly vytrhávány z prostředí, která znaly. Ženy ve svých pamětech hovoří o pocitu méněcennosti, nezakotvenosti: „*Pamatuji si, jak jsem se styděla za to, kde bydlíme, a nějaký čas to zatajovala. Zůstaly jsme s maminkou a sestrou bez prostředků, maminka po dlouhém úsilí sehnala práci na třísměnný provoz ve Vigoně v Heřmanově Městci. Sestra byla po maturitě donucena jít pracovat na pás do Tesly Přelouč.*“²¹² Toto sociální vyloučení a vytržení ze známého – „bezpečného“ – prostředí lze charakterizovat jako promyšlený typ mimosoudní perzekuce.

Pokud bylo nařízeno vystěhování rodiny na určité místo, stávalo se, že na realizaci onoho úkonu měla jen 14 dní. Pokud to nestihla v „řádné“ lhůtě, přicházela o svůj majetek – o to, co jim dosud bylo ponecháno. Někteří pracovníci StB dokonce nakazovali, co všechno si rodina směla odnést a co naopak musela zanechat pro nadcházející majitele: „*Z. Houdkem mně bylo určeno, co smí být naloženo k vystěhování. Byla jsem upozorněna, že pokud si vezmu jen jedinou věc, kterou mně neurčil, že půjdu opět za mříže. Vystěhována jsem byla 23. března 1953*

²⁰⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 200.

²⁰⁸ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 94.

²⁰⁹ MATOUŠKOVÁ, Jarka. *Jarka Matoušková. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let.* DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 03:10-03:35.

²¹⁰ VAĎUROVÁ, Ludmila. *Ludmila Vaďurová. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let.* DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 08:15-09:35.

²¹¹ FREJKOVÁ, H.: c. d., s. 120-121.

²¹² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 151.

*na nákladním voze s věcmi pouze k nezbytnému žití, tatínek i maminka po jedné botech, šatech, přikrývce atd. Tak jsem se já jako osmnáctiletá objevila v Kličanech, kam jsem byla vystěhována a kde jsem pracovala na státním statku jako zemědělská dělnice.*²¹³

Zásahem do soukromí bylo i rozdělení bytu mezi více nájemníků. Jana Roubíková-Švehlová popisovala život v rozděleném bytě s nelibostí dítěte, kterému ubrali prostor, a to nastěhováním další rodiny do jejich bytu. Ona s matkou směla používat jen kuchyň a obývací pokoj. Nábytek ale neměly, ten jim zabavil stát v rámci konfiskace majetku uvězněného otce.²¹⁴ Nešlo však jen o dětský rozmar. Je zcela přirozené, že sdílení sociálního zařízení, svého osobního života a nejintimnějšího prostředí se zcela cizími lidmi (navíc nemohl nikdo tušit, zda nešlo o případné informátory StB) nebylo právě příjemnou záležitostí. Šlo o zásah do vnitřního světa – toho, který dítě (i dospělý) tak dobře znalo a v němž se většinou cítilo bezpečně. Jaroslava Matoušková uvedla, jak jejich čtyřpokojový byt rozdělila StB pro 9 lidí: „*Vdova se svojí vnučkou žily v jednom pokoji, děda s babičkou ve druhém pokoji, já s maminkou jsme měly třetí pokoj a v posledním žil můj strýc s manželkou a malým dítětem.*“²¹⁵ Je důležité si uvědomit, že všichni tito lidé se museli dělit o jedno společné sociální zařízení, někdy i o místo na spaní.

Pokud byla rodina donucena vzdát se části bytu ve prospěch jiných nájemníků, velmi často se stávalo, jak například vzpomínala Mária Ničová v knize *Osudová kaňka*, že nábytek z několika pokojů musel být jednoduše přemístěn jen do jedné, přidělené, místnosti.²¹⁶ Se zbylým nábytkem se v takových situacích zacházelo různě. Buď jej rodiny prodávaly, aby se tak přispělo do rodinného rozpočtu, nebo ho ničily, využívaly k zátopu, či jej uchovávaly na „lepší“ budoucnost u známých. Nábytek totiž v malých místnostech spíše překážel. Například Běla Navrátilová uvedla, že po propuštění jejich příbuzných žilo v jednom pokoji pět dospělých osob.²¹⁷ Jedinec tak neměl prakticky žádný osobní prostor, o soukromí se nedalo hovořit v žádném případě.

Domácí prostředí, které je pro většinu lidí symbolem bezpečí a jistoty, bylo systematicky narušováno neustálými domovními prohlídkami v kteroukoli denní

²¹³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 334.

²¹⁴ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 54.

²¹⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 143.

²¹⁶ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 311.

²¹⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 304.

i noční dobu. Příslušníci StB se mohli na něco jen zeptat, prohledat byt, něco odnést, nebo jen demonstrativně stát před okny a nahánět tak obyvatelům domu strach.

3.5.3 Finanční prostředky

Rodiny, či jejich torza, se nacházely prakticky bez prostředků. Pokud došlo k zatčení otce, matka většinou jen těžko sháněla zaměstnání, neboť ji, jako manželku „nepřítele státu“, nechtěl nikdo zaměstnat. Z TNP většinou žádné peníze nechodily a když, tak jen absolutní minimum: „Když manžela zatkli, dceři bylo pět let. Zůstala jsem sama bez pomoci blízkých. Z Jáchymova mně posílali částku 100 Kčs²¹⁸ a s tím se vyjít nedalo. Pak mi tři čtvrtě roku neposlali ani korunu.“²¹⁹ Mohu uvést hned několik dalších příkladů: „Rodina po odsouzení otce a propadnutí veškerého majetku zůstala úplně bez prostředků. Vykonávali jsme veškeré práce v hospodářství. Všechny peníze byly blokovány v záložně. Neměli jsme ani potravinové lístky, ani šatenky a nebyť pomoci sousedů, tak jsme snad zemřeli hladem.“²²⁰ V obdobné situaci se nacházela i Libuše Beková, jejíž manžel byl ve vězení: „Za celou dobu manželova zatčení a věznění jsem dostala 500 Kčs²²¹ za splnění jeho pracovní normy. Starala jsem se o čtyři děti. Jednou jsem žádala o uvolnění peněz z manželova konta na vánoční příspěvek na děti. Odpověděli mi, že si měl manžel uvědomit dříve než šel sedět, že má děti.“²²²

Často se stávalo, že rodiny přežívaly z milodarů sousedů, příbuzných, přátel... Mnohdy se snažili vypomáhat prarodiče, kteří si, již i třeba jako staří lidé v důchodu, snažili najít zaměstnání, aby svým dětem a vnoučatům dopřáli alespoň základní živobytí. Takto vypomohla Františku Neugebauerovi i jeho matka: „Bud’ matka nebo já jsme museli vstoupit do JZD, jinak že nás vystěhují někam do hor a chalupu že osídlí nově příchozí z vnitrozemí. Abych mohl zůstat dále pracovat v STS v Kunvaldě, „zachránila“ mě moje matka. Na stará kolena chodila osm roků

²¹⁸ Průměrná hrubá mzda v roce 1953 byla 1 097 Kčs. (Zdroj: SOVOVÁ, Eva. *Zvolte nejkrásnější bankovku. Tříkorunová rarita*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/ekonomika/62765-zvolte-nejkrasnejsi-bankovku-trikorunova-rarita>>)

²¹⁹ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 78.

²²⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 132.

²²¹ Jednalo se o léta 1953-1956, kdy se průměrná hrubá mzda pohybovala mezi 1 097 a 1 192 Kčs. (Zdroj: SOVOVÁ, Eva. *Zvolte nejkrásnější bankovku. Tříkorunová rarita*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/ekonomika/62765-zvolte-nejkrasnejsi-bankovku-trikorunova-rarita>>; DOLEŽAL, Karel. *Mzdy a ceny včera a dnes*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>>)

²²² JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 243.

do JZD, na tři směny. Ráno odcházela o půl čtvrté a vracela se o půl desáté večer. Za obrovskou dřinu dostávala sto padesát Kčs měsíčně. Záhumenek jsme neměli. Teprve v šedesáti pěti letech odešla do důchodu, kdy pobírala 281 Kčs. Na větší částku, jako žena politického vězně, prý neměla nárok.“²²³

Stejně tak v případě rodiny Miroslavy Bočkové vypomohli prarodiče. Matka musela jít do práce, o děti se starala babička a dědeček, který svým vnoučatům „nahrazoval“ otce, pracoval až do svých 80 let jako zedník.²²⁴ Mezi odsouzenými se nacházely i osoby v pokročilém věku, jako například Václav Procházka. V den zatčení mu bylo 72 let a jeho manželka se musela o vše postarat sama: „*To všechno odnášela maminka. Ta po čtyřicetiletém manželství byla postavena před hotovou věc, že zůstala na všechno sama, protože zaměstnaná nebyla, zdroj příjmu byla tatínkova práce v kolářské dílně. V té době už pracoval sám, žádné dělníky neměl, k živobytí to stačilo.*“²²⁵

Lea Trojáková, jejíž muž zahynul při leteckém neštěstí hokejistů v roce 1948, musela prodat i motocykl Jawa 250, který její manžel dostal za reprezentaci v ledním hokeji. Ona se svou dcerou zůstala zcela bez prostředků, a to jen proto, že strana měla podezření, že Troják nezemřel, ale emigroval.²²⁶

Problémem rodin se stal i dluh vězňů za pobyt v TNP či věznici. Řada lidí jej musela splácet ještě několik let po propuštění. Například rodina Marie Hrubé doplácela i po otcově návratu: „*Podle výplatní pásky jim věznice strhávala za ubytování, stravu a ošacení z výdělků. Výdělek byl tak malý, že věznici stále dlužil. Na poslední výplatní pásce byl dluh šestnácti tisíc korun, který po propuštění musel splácet.*“²²⁷ Otec Evy Malé musel také po propuštění za pobyt v TNP doplatit dluh 16 000 Kčs²²⁸ za „služby“, které mu byly poskytovány.²²⁹

Obdobně nahrazoval Josef Kopecký 20 000 Kčs: „*Peníze mu byly strhávány z vězeňských částek. Za dobu vězení splatil 4 000 Kčs. [za 10,5 roku, pozn. H. B.]*

²²³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 146.

²²⁴ BOČKOVÁ, Miroslava. *Miroslava Bočková. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let.* DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 07:00-07:50.

²²⁵ BOBKOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Helena. *Není převychován natolik, aby mohl být propuštěn.* [online] : [cit. 2012-04-09]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/?nid=546&lang=cz>>

²²⁶ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 138.

²²⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 178.

²²⁸ V roce 1950 byla průměrná hrubá mzda 948 Kčs. (Zdroj: *Průměrná hrubá měsíční mzda 1948-2007.* [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.kiv.zcu.cz/~vavra/mrf/Pr%F9m%ECrn%E1%20hrub%E1%20m%ECs%ED%E8n%ED%20mzda%201948-2007.xls>>)

²²⁹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 239.

(...) *Nakonec pracoval v automobilových závodech v Kvasinách, kde stríhal v prípravne plechy. I nadále mu strhávali z platu dlhujúcu časť peněz, zbytek do 20 000 Kčs, až ji celou zaplatil. Byla mu ponechána pouze částka představující životní minimum.*²³⁰ Pro lepší představu uvádím, že v roce 1965 byla průměrná hrubá mzda v civilním sektoru národního hospodářství jen 1 453 Kčs.²³¹

Neshody nastávaly i v otázce výše důchodu a navíc se doba strávená ve vězení do důchodu nezapočítávala. Otec Jany Mundilové byl prodáváč. Po propuštění nesměl několik let pracovat ve svém oboru.²³² Protože se důchod vypočítával z výdělku, snažili se lidé pracovat dlouho a za co nejvyšší plat. Přesto její otec dostával jen 832 Kčs v roce 1972.²³³ V roce 1975 byl průměrný hrubý příjem 2 313 Kčs²³⁴ a průměrná výše starobního důchodu 870 Kčs²³⁵. Jeho důchod se tedy od ostatních vyplácených částek pravděpodobně příliš nelišil. Otec Libora Krulicha také pracoval až do vysokého věku, aby se uživil: *„Tatínek měl po návratu z vězení podlomené zdraví. Ale nadále vypomáhal v JZD až do svého důchodu, kam odešel v šedesáti pěti letech. Z počátku mu nebyl přiznán žádný důchod, teprve po pěti letech, když jsme se odvolali, důchod dostával.”*²³⁶ S vyplácením a s výší důchodu měli problém i další propuštění, a to i v případě, že se aktivně zapojili do pracovního procesu, například Karel Friedrich: *„Později, až do důchodu, jsem jedenáct let prodával v Zemědělských potřebách. Těžce jsem sháněl odpracované roky kvůli důchodu. Ten mně vyměřili něco málo přes tisíc korun. Ještě nějaký čas jsem pracoval jako důchodce. (...) Žili jsme vždy klidně, s nikým se nestýkali, a tak byl po mém propuštění z vězení klid.”*²³⁷

²³⁰ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 298.

²³¹ DOLEŽAL, Karel. *Mzdy a ceny včera a dnes*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>>

²³² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 294.

²³³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 296.

²³⁴ DOLEŽAL, Karel. *Mzdy a ceny včera a dnes*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>>

²³⁵ *Federální shromáždění Československé socialistické republiky 1982*. [online] : [cit. 2012-04-18]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0028_00.htm>

²³⁶ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 113.

²³⁷ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 75.

3.5.4 „Konfiskace“ člověka

Mimosoudní perzekuce je vše, co nějakým způsobem omezuje práva a svobody jedinců a co není dáno rozsudkem soudu. Můžeme sem zařadit i fakt, že rodiny po zatčení svých příbuzných vůbec nevěděly, kam byli odvezeni. V této nevědomosti je režim udržoval dny, týdny, měsíce, některé i roky. StB jim odmítala poskytnout jakoukoli zprávu. Rodiny tak jen spekulovaly, v které věznici či táboře by mohl jejich příbuzný být, zda je zdravý nebo zda vůbec zůstal naživu. Některé rodiny se často až pozdě dozvěděly, že jejich člen zemřel a byl pohřben na vězeňském hřbitově, někdy se toto nedozvěděly nikdy a až v posledních letech bývá zjišťována identita těl z masových hrobů²³⁸. Ukázkovým příkladem byl i případ faráře Josefa Toufara²³⁹, jehož rodina se dozvěděla o jeho smrti až po čtyřech letech.

Výjimkou v pohřbívání svých blízkých se stal případ rodiny Ludmily Voříškové, jejíž otec zemřel ve vězení na Pankráci. Nikdo rodinu neinformoval o tom, že těžce onemocněl a když přijeli, měl být pohřben ve věznici. Nakonec dostali povolení jej pohřbít na Olšanech „...s podmínkou, že nebude žádné parte, nikdo na pohřbu nepromluví a přítomna může být jenom rodina.“²⁴⁰ Toto povolení bylo zcela ojedinělé a výjimečné. V převážné většině případů rodina svého příbuzného pochovat nesměla. Rodina Boženy Šimanské mohla být pohřbu svého otce ve věznici v Leopoldově přítomna, ale jen díky zjištění různých zatajovaných informací a díky dobré vůli dozorců. V roce 1972 či 1973 získali po mnoha urgencích dokonce povolení na převoz otcových ostatků, vězeňský hřbitov byl však v té době již zničen a jeho hrob nenašli.²⁴¹

²³⁸ Např. dnes zkoumání masových hrobů v Praze-Motole, kam byly anonymní urny ukládány v letech 1958–1965. Díky údajům z archivů bylo toto pohřebiště objeveno roku 1999. Dne 20. 5. 2000 došlo k vysvěcení čestného pohřebiště u krematoria v Motole. Dnes je na případy masových hrobů stále více poukazováno. (KOTVOVÁ, Petra. *V Praze-Motole se vzpomínalo na oběti komunismu*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mediafax.cz/domaci/3040830-V-Praze-Motole-se-vzpominalo-na-obeti-komunismu>>); Po 52 letech hledání našla ostatky svého manžela, Josefa Brykse, Trudie Bryksová. Ten zemřel v Jáchymově v roce 1957 a byl pohřben do masového hrobu v Praze-Motole. Jeho tělo „znovunalezli“ až roku 2009. (Zdroj: NAVARA, Luděk; GAZDÍK, Jan. *Hrob válečného hrdiny Brykse našla jeho žena po 52 letech*. [online] : [cit. 2012-04-06]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/hrob-valecneho-hrdiny-brykse-nasla-jeho-zena-po-52-letech-piy-/domaci.aspx?c=A091010_093220_domaci_adb>)

²³⁹ Obviněn v tzv. kauze „Čihošťský zázrak“ z klamání veřejnosti pohyblivým křížem. V lednu 1950 byl vzat do vyšetřovací vazby. Vyšetřovací praktiky nepřežil a byl pohřben v masovém hrobě v Ďáblicích. Více viz KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Čihošť*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. 133 s. ISBN 80-902885-4-5.

²⁴⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 470.

²⁴¹ ŠIMANSKÁ, B.: c. d., stopáž cca 11:35-16:05.

Otec Marie Ryšavé zemřel v Leopoldově údajně na následky pracovního úrazu. Její matka odjela ihned do věznice, musela si půjčit peníze na cestu. Manžel byl však již pohřben na vězeňském hřbitově a jeho exhumaci nepovolili. Až po roce 1990 se rodina dověděla o otcově pokusu o útěk a jeho zastřelení. Při případné exhumaci by na jeho těle našli stopy po střelné ráně. I z toho důvodu pohřb nepovolili.²⁴²

Rodina Jiřiny Hájíčkové nevěděla půl roku, kde se nacházel jejich otec.²⁴³ Obdobně na tom byla rodina Ludmily Voříškové: *„Po tatínkově zatčení o něm maminka půl roku nevěděla. Soud byl tajný, pozvána byla jen na vynesení rozsudku.“*²⁴⁴ Kristina Čermáková a její rodina nevěděla o otcově zatčení více jak rok.²⁴⁵ Rodina Evy Deckerové se zjistila až po třech dnech, že jejich otec vůbec zatkli, ale stejně neobjevili, kde se nacházel.²⁴⁶ Rodina Marie Holíšové o otci také nic nevěděla, a to dokonce půl roku, než k němu mohli poprvé na návštěvu.²⁴⁷ František Ondrák takto „zmizel“ ze světa své matce: *„Narychlo jsem se rozloučil s matkou. Ta se o mém osudu dozvěděla až za dva měsíce. Po celou tu dobu nevěděla, co se se mnou stalo.“*²⁴⁸ Rodina Miroslavy Bočkové také nedostala žádnou zprávu o tom, kde jejich otce po zatčení drželi.²⁴⁹ Nebudu uvádět další příklady, stalo se jich ale mnoho, neboť tato praktika byla velmi častá. Můžeme se jen domnívat, zda šlo o lhotejnost StB k rodinám, o úmyslný akt k vytvoření atmosféry strachu a nevědomosti, nebo zda šlo o jakési bezpečnostní opatření, aby neunikly žádné informace, případně o snahu donutit rodiny k něčemu např. k rozvodu, ke spolupráci apod.

Josefě Slánské dovolili, když byla držena v internaci, navštívit svého manžela ve vězení. O rozsudku nad ním se údajně mohla jen domýšlet: *„Noviny jsme nedostávali už od prosince 1952. Nebýt toho, že se při obědě podřekl jeden z našich strážných, byli bychom ani nevěděli, že zemřel Klement Gottwald. Nevěděli jsme samozřejmě ani o procesu, ani o rozsudku, tím méně o popravě.“*²⁵⁰ Podle svých slov

²⁴² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 373.

²⁴³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 138.

²⁴⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 469.

²⁴⁵ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 87.

²⁴⁶ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 234.

²⁴⁷ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 176.

²⁴⁸ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 150.

²⁴⁹ BOČKOVÁ, M.: c. d., stopáž cca 03:20-03:35.

²⁵⁰ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 180.

až v knižních novinkách zjistili²⁵¹, že byl vydán protokol o procesu s Rudolfem Slánským. Ten jim však do místa internace, nechtěli prý jejich strážní přivést.²⁵²

3.5.5 Návštěvy ve věznicích a TNP

Tábory nucené práce a věznice se staly pro mnohé jejich návštěvníky noční můrou. Vzpomínky na to, kdy rodina měla dovoleno navštívit svého příbuzného, bývaly naplněné smutkem a starostmi. Vedení táborů a věznic povolovalo návštěvy v různých intervalech, někdo se zmiňoval o možnosti čtyřikrát do roka, někdo dvakrát a někdo dokonce jen jedenkrát za rok. Záleželo na konkrétním zařízení, chování vězně i na dalších okolnostech. Mileně Fléglové, jakožto vězeňkyni, schválili první návštěvu po šesti týdnech.²⁵³

S návštěvním řádem souvisela i zvěle a nálada dozorců a strážných. Některé osoby vzpomínaly, jak podnikly zdlouhavou a hlavně finančně náročnou cestu, aby nakonec vůbec nebyly vpuštěny do objektu a svého příbuzného nespátřily: „*Povolení StB k návštěvám se vydávalo jednou za 6-12 měsíců a podmínkou bylo „dobré chování“ vězně. Někdy bránil k častějším návštěvám otce, od kterého bylo dítě odloučeno dlouhá léta, nedostatek peněz na cestu do věznice. Jindy se návštěvy po příjezdu dozvěděly, že návštěva není povolena kvůli neuspokojivému chování vězně nebo kvůli neohlášenému přemístění do jiného pracovního tábora nebo věznice.*“²⁵⁴

Cesty byly skutečně drahé a rodiny, které i tak trpěly nouzí, na ně dlouho šetřily: „*Návštěv nebylo mnoho, ale padla na ně skoro celá dovolená a z větší části i má mzda – první léta jen učňovská.*“²⁵⁵ Jarka Matoušková vzpomínala, jak její matka neměla peníze ani na to, aby jí koupila zimní kabát. Všechny finance totiž daly za cesty do Jáchymova, kde stejně pobýly jen chvíli.²⁵⁶ Problémy způsobovalo i samotné trvání cesty, kdy si museli příbuzní brát dovolenou, protože se často jednalo o dva i tři dny, které byly potřeba k přejezdu do TNP či věznice. Navíc vězně a „chovance“ velmi často přemísťovali, zřejmě proto, aby nemohli nějakým způsobem navázat kontakty s civilními pracovníky či jinými spoluvězni. Libor

²⁵¹ Zda skutečně rodina Rudolfa Slánského nevěděla nic o chystaném procesu a následné popravě zůstává otázkou. Je možné, že si tyto informace jen nechtěli připustit.

²⁵² SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 180.

²⁵³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 68.

²⁵⁴ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 129.

²⁵⁵ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 303.

²⁵⁶ MATOUŠKOVÁ, J.: c. d., stopáž cca 07:50-08:30.

Krulich svého otce ve vězení údajně nesměl navštívit nikdy: „*My jsme otce viděli pouze při soudním líčení. Po dobu vazby a vlastního věznění jsme ho navštívit nemohli.*“²⁵⁷

Nepříjemnosti způsoboval i fakt, že se některých návštěv mohl účastnit jen určitý počet osob. Tak třeba mohlo navštívit svého otce jen jedno z dětí, jen někteří sourozenci apod. Příbuzní se většinou snažili střídat. Ovšem, když malé dítě vidělo svého otce jednou za rok, na patnáct minut, pravděpodobně si k němu výrazný vztah nenašlo. Marie Janalíková směla navštívit poprvé svého otce až po roce a půl.²⁵⁸ Marie Hrubá uvedla v publikaci *Osudová kaňka*, že jednu z dcer viděl jejich otec vůbec poprvé až po roce.²⁵⁹ Dagmar Moravcová viděla svého otce prvně ve svých třech letech.²⁶⁰ Ludmila Vaňurová měla několik sourozenců, proto se museli v návštěvách střídat. Podle jejích slov se konaly návštěvy jedenkrát až dvakrát do roka. Na ni tak „vyšla řada“ jen jednou za dva roky.²⁶¹

Děti²⁶² vězněných vzpomínaly na své návštěvy jako na hrůzné zážitky. Velmi často se objevoval motiv zdi nebo okna s mříží, přes které se s příbuzným nemohly slyšet, ani se sebe nemohly dotknout. Případně se některým vybavovala řada stolů, která dělila návštěvníky od navštěvovaného: „*Při návštěvách na Vojně u Příbrami, v Jáchymově a v Leopoldově jsem byla zničena z toho, že se táty nesmím dotknout, že mu nemůžu dát pusku. Dodnes vidím jeho tichý úsměv a jeho radost z mého dobrého prospěchu ve škole.*“²⁶³ Další návštěva, tentokrát Hany Tížkové, rozené Procházkové, ve věznici, vypovídala o chování některých dozorců: „*Moje malá sestra zavolala „tatínku“ podběhla pod rukou dozorce a utíkala tátovi naproti. Co se stalo? Bezpečnostní technika zafungovala! Za houkání sirény byla sedmiletá dcera nepřítele státu lapena a doslova vyhozena před vrata věznice – na ulici. Myslím, že maminčino dilema – mluvit po roce s manželem, anebo jít pro malou dcerku – bych nikdy řešit nechtěla.*“²⁶⁴

²⁵⁷ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 113.

²⁵⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 201.

²⁵⁹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 179.

²⁶⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 277.

²⁶¹ VAŇUROVÁ, Ludmila. *Ludmila Vaňurová. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 06:30-07:15.

²⁶² Tematika dětí např. viz DOUBOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2010. 213 s.; MADLAFOUSEK, J.: c. d.; HAMPLOVÁ, D.: c.d.; ad.

²⁶³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 28.

²⁶⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 436.

Rodiny a zvláště děti tak prožívaly traumatické události, které je mohly provázet i celý život, neboť trauma „*je způsobeno stresující událostí, která přesahuje rámec běžné lidské zkušenosti a která by značně rozrušila téměř každého.*“²⁶⁵ V některých případech si tuto traumatizující zkušenost mohl jedinec dávat nepřímě za vinu, ptal se sám sebe, zda i on nepřispěl určitým dílem k tomu, že byla jejich rodina perzekvována. To platí jak o vězněných osobách, tak i o rodinách perzekvovaných mimosoudně.

3.5.6 Sledování a hlídání StB

K jedné z dalších forem nátlaku patřilo i obtěžování v osobním prostoru. Řadu perzekvovaných rodin neustále sledovali a hlídali. Psali o nich zprávy, a to například i sousedi z jednoho domu, spoluzaměstnanci apod. Pavla Pivodová si sledování své rodiny uvědomovala: „*StB mu [otci, pozn. H. B.] odposlouchávala telefon, mnoho nocí stávalo jejich auto se spuštěným motorem pod oknem našeho bytu v Porubě. Nevěděli jsme, jestli nepřijdou zabásnout i našeho tatku.*“²⁶⁶ Sledována a hlídána byla například i Lea Trojáková s dcerou Janou.²⁶⁷

Takto charakterizovala Emilie Veverková „stav bdělosti“ StB před manželovým zatčením: „*Hned v následujících dnech jsme poznali, že jsme hlídáni – na chodníku podél vchodu do vily neustále přecházel muž v civilu. Po zvednutí sluchátka telefonu jsem slyšela výhrůžky a nadávky lidí, kteří se samozřejmě nepředstavili. Hrozby byly adresovány mému muži. Za několik dní nám telefon náhle odpojili, takže jsme byli těchto napadání ušetřeni.*“²⁶⁸ O tom, že rodinu kontrolovali i v době, kdy byl Josef Veverka vězněn, vypovídala následující vzpomínka: „*Že jsem dále hlídána, jsem poznala jednak z výsledku na StB, jednak podle stop na pískovišti pod zídou u vrat, kudy někdo přeskakoval do dvora, jednak podle bláta od bot na podezdívce pod okny.*“²⁶⁹

²⁶⁵ LEVINE, P. A.: c. d., s. 42.

²⁶⁶ VITVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 342.

²⁶⁷ Jiří Macků se zmiňuje o tragédii nad La Manchem, kdy přišlo o život šest hokejistů. Jedním z nich byl i Ladislav Troják. Komunistický režim se však domníval, že hokejisté emigrovali. Jeho manželka Lea Trojáková zůstala se svou šestiletou dcerou bez prostředků, protože i když chtěla francouzská pojišťovna vyplatit Trojákové pojistku, režim osobní převzetí, a tím i její vyplacení, odmítl. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Kauza Zábodský*, c. d., s. 140.)

²⁶⁸ VEVRKOVÁ, E.: c. d., s. 92.

²⁶⁹ VEVRKOVÁ, E.: c. d., s. 115.

Docházelo i ke kontrolování korespondence a k její cenzuře. Veškeré dopisování bylo monitorováno například Zdeně Mašínové, sestře Ctirada a Aloise Mašínů. Ji samotnou navíc i s její babičkou sledovala StB. S kýmkoli se setkala, byl ihned prověřován. StB si velmi podrobně zapisovala zprávy z jejích denních i nočních činností, a to například i z cesty do obchodu.²⁷⁰

Kromě sledování probíhaly i domovní prohlídky, a to nejen v době, kdy někoho z rodiny zatýkali nebo když sepisovali jeho majetek. To byly sice nejčastější varianty, ale docházelo i k tomu, že se domovní prohlídky staly formou psychického nátlaku, snahou o rozbití bezpečí domova, o obtěžování rodinných příslušníků, kterým chtěli „oni“ (StB) dokázat, že mohou přijít kdykoli. Mohlo se tedy běžně stát, že rodina ulehla ke spánku a příslušníci StB vtrhli do bytu. Tyto noční „návštěvy“ se mohly opakovat několikrát do měsíce, klidně i každý den: *„Vím, že se tímto okamžikem maminka strašně změnila. Měla z toho stres. Od té doby jsme žili pod dozorem a domovní prohlídky se staly každodenní rutinou.“*²⁷¹

3.5.7 Studium

Významnou oblastí pronásledování, jež komunistický režim využíval jako nástroj mimosoudní perzekuce, bylo znemožnění studia. Některé z perzekvovaných dětí pocházely z intelektuálních rodin, ač to nebylo vždy pravidlem.²⁷² Řada osob, ale hlavně žen, dnes zpětně považuje nemohoucnost dosáhnoutí patřičného stupně vzdělání za jednu z největších křivd režimu. Nemožnost se plně kvalifikovat vedla nejen k nízkému platu, ale i k zneuznání, nedostatku prestiže a úcty. Někteří jedinci toto nesli velmi těžce. Navíc mnohé ženy byly odkázány jen na život mezi „dělnickou vrstvou“, kde si pak logicky vybíraly i své budoucí manžele. Ne vždy to však skončilo šťastně, neboť se jejich kulturní a vzdělávací „touhy“ pohybovaly na zcela jiných úrovních. Vyučení se v jiném oboru, než osoba chtěla, mohlo být deprimující a mohlo vést k pocitům méněcennosti. Nízká kvalifikace s sebou, jak již bylo řečeno, samozřejmě přinášela i menší možnost uplatnění a tedy i nižší mzdové podmínky. Samozřejmě toto neplatilo ve všech případech.²⁷³

²⁷⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 245.

²⁷¹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 216.

²⁷² Perzekuci se nevyhnuly ani děti z dělnických rodin, z rodin živnostníků, sedláků apod.

²⁷³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 127-128 a s. 184.

Řada dospívajících se tak musela vzdát svých snů. Například dcery Emilie Veverkové se mohly stát pouze tkadlenami. Jejich bratr směl jít jen do učení.²⁷⁴ Obdobně mnoho dalších dětí perzekvovaných rodin smělo nastoupit pouze do škol zakončených výučním listem, a to ještě v jednom z lepších případů, často po ukončení povinné školní docházky nastupovaly přímo do továren.

Profese, ve které mohl být jedinec vyučen, vybíral státní režim. Například Klára Pokorná se vyučila strojní zámečnicí.²⁷⁵ Velmi často byly nabízeny profese jako: pokrývač, kominík, zedník apod., a to, podle tehdejší dobové politiky, i pro dívky. Někdy se rodině podařilo domluvit²⁷⁶ alespoň vyučení na prodavačku nebo zahradnici.

Rudolf Slánský ml. měl právě před maturitou, když jeho otce popravili a on i se svou matkou a sestrou Martou byli internováni. Zde prý neměl velkou možnost se učit, výjimečně mu dovezli nějaké učebnice, aby vše nezapomněl. Po ukončení internace musel nastoupit do továrny.²⁷⁷

Jana Roubíková-Švehlová také nemohla pokračovat ve studiu, neboť se nedostala na žádnou střední školu a tím pádem jí zůstala zapovězena i univerzita: „*V osmé třídě mi soudruh ředitel řekl: „Po prázdninách už se sem nevracej. Zajdi si na pracovní úřad a požádej o nějaké zaměstnání.“ Důvod mi nesdělil.*“²⁷⁸ Nakonec pracovala jako dělnice v továrně na televizory, později se stala pomocnou sestrou a jejím snem bylo stát se pediatričkou. Vysokoškolský titul ovšem získala až po své emigraci do USA.²⁷⁹

Marie Holíšová se také kvůli uvěznění otce nedostala na střední školu. Chtěla být zdravotní sestrou, dělala tedy pomocnou sestru, ale v roce 1956 jí bylo znemožněno, kvůli kádrovým prověrkám, vykonávat i tuto profesi a odešla pracovat do továrny na výrobu vánočních ozdob.²⁸⁰

Sourozenci Součkoví byli ve studiu výrazně omezeni. Hana Součková nastoupila po maturitě do Slovákých strojíren a poté, co ji nepřijali na farmacii údajně kvůli špatnému „politickému původu“, si večerně dostudovala průmyslovou školu. Jiřího Součka po zatčení otce vyloučili z gymnázia, a tak se vyučil koželuhem

²⁷⁴ VEVERKOVÁ, E.: c. d., s. 124.

²⁷⁵ VITVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 349.

²⁷⁶ Například v případě Evy Langerové. Viz ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 224.

²⁷⁷ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 183.

²⁷⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 18.

²⁷⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 19.

²⁸⁰ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 178.

a později si na koželužské průmyslovce dodělal maturitu. Po několika letech mu bylo umožněno dodělat si dálkovým studiem VŠCHT.²⁸¹

Na gymnázium ani na lékařskou fakultu nepřijali Hanu Tížkovou: „*Nakonec jsem se stala zdravotní laborantkou a odmaturovala. Že jsem si sama nesměla chodit pro „jedy“, protože bych je mohla nasypat do vodojemu a otrávit celý národ, bylo už jenom směšné.*“²⁸² Převážná většina dcer i synů obětí komunistického režimu se na vysokou školu nikdy nedostala. Matky i otcové nesli těžce, že jejich dítě nemůže studovat: „*Manžela zavřeli, mne přemísťovali z místa na místo, ale proč se to dotklo i naší dcery? Učila se dobře a chtěla jít studovat dětskou psychologii. Řekli, že ona studovat nesmí.*“²⁸³

Vysoké školství tedy zůstávalo dětem politických vězňů často zapovězeno. Přes pohovory se většinou nedostaly. Mnohdy se stávalo, že přijímací zkoušky na školu (ať už střední nebo vysokou) jedinec vykonal, přijali ho, ale ihned vzápětí byl z „třídních, politických a jiných“ důvodů ze studia okamžitě vyloučen. Výjimečně se tyto děti mohly uplatnit v technických oborech, které byly obtížné, ale potřebné. Jen zcela sporadicky se stávalo, že dítěti politického vězně povolili studovat humanitní obory.

Božena Šimanská měla to štěstí, že mohla vystudovat gymnázium i medicínu. Lékařskou praxi vykonávala až do důchodu, ač podle svých slov dostávala oproti jiným lékařům velmi nízký plat.²⁸⁴ Stávalo se, že osoba pohovorem nějakým „nedopatřením“ prošla a mohla studovat. Viktorie Melicharová měla tak možnost studovat na vysoké škole zemědělské, ale protože rodina neměla vůbec žádné finanční prostředky, požádala si o stipendium. Tím se vedení VŠ dozvědělo, že se jednalo o dívku, která měla otce ve vězení a jejich rozhodnutí jí znemožnilo další studium: „*Podvedla jsem prý dělnickou třídu, neboť jsem zatajila, že je můj otec uvězněn pro velezradu, a jak jsem se ještě po tom všem mohla opovážit žádat o stipendium? Stipendium mi odmítli udělit, a tím mi znemožnili další studia.*“²⁸⁵

Marie Janalíková (roz. Součková) vystudovala Střední pedagogickou školu a působila jako učitelka, a později i jako ředitelka, na venkovských mateřských

²⁸¹ SOUČKOVÁ, Hana; JANALÍKOVÁ, Marie. *Marie a Hana Součkovy. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let.* DVD. Režie: Jan Foukal, DMS o.s., 2011. Stopáž cca 01:50 + 03:35-03:50 + 13:30-15:00.

²⁸² VITTVAROVÁ, Zuzana, red. *Ze Zebína jsme mávali na tatínka uvězněného ve Valdicích.* [online] : [cit. 2012-04-09]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/?nid=566&lang=cz>>

²⁸³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 79.

²⁸⁴ ŠIMANSKÁ, B.: stopáž cca 01:10 + 20:20-22:30.

²⁸⁵ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 266.

školách.²⁸⁶ Zajímavé je, že dcera politického vězně výchovně působila na děti v mateřských školách a režim tomu nezabránil“.

Podmínky pro případné studium na vysoké škole nebyvaly vždy příhodné. Například v třípokojovém bytě bydlelo 6 dospělých a 5 malých dětí jako v případě Olgy Bezděkové: „*Studovala jsem po nocích a na peřiňáku napsala 500stránkovou rigorózní práci, abych se z našeho bydlení nezbláznila. Bratr odmítl podepsat Antichartu, vyhodili ho z Psychologického ústavu, a tak jsme spolu všichni žili doslova nahromadě ještě čtyřicet let po válce.*“²⁸⁷

Řada jedinců se možnosti vystudovat vysokou školu jen tak jednoduše nevzdávala. Někteří se stávali na rok i více dělníky, aby tak dokázali svůj „kladný“ postoj ke státnímu zřízení. Například Klára Pokorná pracovala rok jako zahradní dělnice, aby se mohla alespoň pokusit dostat se na vysokou školu zemědělskou: „...*jednak abych komunistickému režimu dokázala, že mám kladný vztah k práci, a také abych získala od zaměstnavatele nezbytné doporučení ke studiu.*“²⁸⁸ I přes to, že přijímací zkoušky udělala, byla její žádost o přijetí zamítnuta. Úspěch v tomto ohledu slavila Ludmila Vaďurová, která se také nejprve vyučila zahradnicí a pracovala ve skladu zeleniny. Později se stala pomocnou vychovatelkou v dětském domově a v polovině 60. let jí bylo umožněno dálkově vystudovat psychologii a filosofii.²⁸⁹ Obdobně vystudovala i Hana Frejková, která se po gymnáziu na vysokou školu nedostala, a proto šla na rok pracovat do mosteckého divadla jako osvětlovačka. Po rehabilitaci jejího otce roku 1963 vystudovala JAMU a její matka, která pracovala až do roku 1963 v Textilaně v Liberci, ve svých 65 letech směla také studovat, a to AMU.²⁹⁰

3.5.8 Děti a škola, spolužáci, Pionýr

Mimosoudní perzekuce neprobíhala jen ve středním či vysokém školství, ale i na té nejzákladnější úrovni. Velmi těžko celou situaci rozpadu rodiny nesly děti. Mnohdy na ně byl činěn nátlak, a to v prostředí, v němž trávily nejvíce času – ve škole, mezi spolužáky. Existují různé výpovědi, kdy učitelé perzekvované děti podporovali nebo je alespoň „nechávali na pokoji“. Na druhé straně někteří kantoři

²⁸⁶ SOUČKOVÁ, H; JANALÍKOVÁ, M.: c. d., stopáž cca 01:50.

²⁸⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 41.

²⁸⁸ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 342.

²⁸⁹ VAĐUROVÁ, L.: c. d., stopáž cca 12:35-13:45.

²⁹⁰ FREJKOVÁ, H.: c. d., s. 127-143.

dětské duše „deptali“, úmyslně se jich ptali na rodiče, kde mají otce, co dělá otec nebo matka, dávali je za odstrašující příklad ostatním žákům, znemožňovali jim postup v dalším vzdělání apod.

Marii Holíšovou učili kantoři, kteří jí její rodinnou situaci neustále připomínali: *„V té době jsem si neuvědomovala jací sou v StB lidé. To jsem si uvědomila až později. Ale pociťovala jsem to ve škole. Tam mi ukazovali, co jsme zač. Kladli mi otázky jako: „Jak je doma? A jak se má tatínek? Jak mohl něco takového udělat?“ Učitelé ho ostře odsuzovali. Ano, učitelé, zvláště učitelé. Říkala jsem jim, že nic nevím a že se mi o tom nechce mluvit.“*²⁹¹

Obdobné to bylo se spolužáky. Většinou, pokud se děti posmívaly, jednalo se zřejmě o „naočkování“ ze strany učitelů či rodičů. Někteří rodiče si nepřáli, aby se jejich děti stýkaly s dětmi „nepřátel státu“ a dávali to najevo. Irena Hynková těžce nesla to, že: *„některé děti si s ní nesměly hrát.“*²⁹² Dagmar Moravcová si takovýto obdobný „rozkaz“ vyslechla ve 4. třídě: *„Snad nejstrašnější zážitek mám z doby, kdy mne paní učitelka ve čtvrté třídě postavila na stupínek a řekla, aby se mnou děti nekamarádily, že moji rodiče jsou nepřáteli našeho státu.“*²⁹³ I Zuzana Peterová zažívala křivdy od svých spolužáků: *„Po krátkém čase se mi děti začaly vysmívat, že mám tátu zloděje, protože je v kriminále.“*²⁹⁴ Na otce Rudolfa Bezděka vzpomínala dcera: *„Já chodila do školy. Vzpomínám si, že tam visela nástěnka, kde bylo napsáno: „Ti, kdo nás okrádají...“ a na prvním místě bylo uvedeno jméno mého tatínka. To nebyl příjemný pocit, ale věděla jsem, že to není žádná pravda.“*²⁹⁵ Navíc tato slova mohla v dětech působit zmatek. „Soudruhu“ učitelů či „soudružce“ učitelce se přece mělo věřit nebo věřit rodině? Dětská duše nesla různá příkoří těžce, děti mohly pociťovat zmatek.

Organizace Pionýr, případně Československý svaz mládeže, se také staly prostředkem a možným nástrojem mimosoudní perzekuce. Mnohé děti do Pionýra vstoupit nesměly nebo to měly zakázáno ze strany svých rodičů. Jaroslavě Matouškové zakázala vstup do Pionýra její matka: *„Cítila jsem se jako černá ovce a méněcenná, protože jsem se nemohla zúčastnit všech činností jako ostatní*

²⁹¹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 177.

²⁹² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 186.

²⁹³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 280.

²⁹⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 335.

²⁹⁵ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 43.

holky.²⁹⁶ Hana Tížková ve 14 letech „souhlasila, že vstoupí do svazu mládeže. Při slavnostním předávání legitimace se měla zřeknout svého otce. Otočila se a šla pryč.“²⁹⁷

Dítě ale jen těžko chápalo, proč si nesmělo hrát se svými kamarády, proč s nimi nepodnikalo výlety a proč mu zakazovali nosit pionýrský kroj, když jej měli všichni okolo. Mohlo to vést k pocitům méněcennosti, vyřazenosti a osamělosti. Marie Janalíková se jako dítě cítila vyčleněná, ale nakonec byla přijata do Pionýra a zařadila se mezi své vrstevníky: „*Pak zde byla záležitost s Pionýrem – všichni spolužáci byli členy a já jsem do něho chtěla vstoupit také. Nechtěli mě vzít, ale pak to udělali a já pyšně nosila červený šátek (smích). Nechtěla jsem zůstat mimo nebo nevím, jak bych to dokázala vysvětlit. Nevím, jak to brala maminka, že jsem v Pionýru, ale tak to bylo.*“²⁹⁸ Obdobně paní Drahomíra Arnoštová, která pocházela ze čtyř dětí a všechny měly zakázáno chodit do Pionýra, což v té době braly za velkou křivdu a neštěstí.²⁹⁹ Naděžda Stoltz³⁰⁰, Eva Vláhová³⁰¹ také nesměly Pionýr navštěvovat, jedna z příkazu otce, druhá zřejmě po zákazu matky nebo komunistů. Některé rodiny však ze svého zákazu nakonec z různých důvodů ustoupily: „*Abych měla šanci se dostat koncem 50. let na jedenáctiletku, dohodla třídní učitelka s rodiči, že musím vstoupit do Pionýra.*“³⁰²

3.5.9 Zaměstnání

S perzekucí ve škole a se znemožněním studií nepřímou souviselo i budoucí zaměstnání. Často se člověk bez vzdělání a se špatným kádrovým posudkem mohl ucházet pouze o podřadné práce, na něž byl také přidělován. Navíc mnoho žen – manželek, které byly zvyklé hospodařit v domácnosti, starat se o děti a domov, – najednou z ničeho nic muselo nastoupit do pracovního procesu. Nastával ovšem problém, že v řadě podniků tyto osoby, jejichž příbuzní označil režim za „nepřátele státu“, ať už šlo o odsouzené ve vězeních nebo o „chovance“ v TNP apod., jednoduše do zaměstnání nepřijali. Proto se hledání zaměstnání stávalo velmi

²⁹⁶ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 141-142.

²⁹⁷ VITTVAROVÁ, Zuzana, red. *Ze Zebína jsme mávali na tatínka uvězněného ve Valdicích*. [online] : [cit. 2012-04-09]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/?nid=566&lang=cz>>

²⁹⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 206.

²⁹⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 244.

³⁰⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 408.

³⁰¹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 302.

³⁰² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 37.

obtížným. I to nahrávalo komunistické propagandě o tom, že tito lidé „nechtěli“ pracovat a že se „štítí práce“. Přitom se rodiny často nacházely na pokraji ekonomického zhroutení, neměly na obživu a museli vypomáhat příbuzní, nejčastěji již zmínění prarodiče.

Matky, pokud pracovaly, přicházely o svá, z pohledu režimu výhodná, místa. Ekonomické strádání a nouzi prožívala i manželka M. Bydžovského, jež zůstala sama se dvěma dětmi a která „byla sesazena na místo skladové dělnice. Několikrát ji bylo doporučováno, aby se rozvedla. Je prý dost hezká, aby mohla dělat číšnici, a děti budou dány do ústavu na výchovu...“³⁰³ Na dobu věznění svého otce si pamatovali i syn Eduard a dcera Karolína: „Ani maminka nezůstala stranou. Ještě před tatínkovým zatčením pracovala doma, tkala šály pro družstvo Krajka ve Vamberku. Když otce zatkli, maminka se nervově zhroutila a asi dva roky se musela léčit. Nikdy to však už s jejím zdravím nebylo dobré. Přišla o práci. Z vamberského družstva Krajka byla vyhozena, prý, „že je to pro ni nóbl práce, a že takové lidi Krajka nezaměstnává“.“³⁰⁴ Stejně tak přišla o své zaměstnání i matka Jarky Matouškové, a to ihned po zatčení svého manžela.³⁰⁵

Emilie Veverková se musela vzdát svého učitelského povolání. V době, kdy se starala o své čtyři děti a měla manžela ve vězení, byla ráda i za práci v tiskařském závodu.³⁰⁶ Obdobně vdova po popraveném Rudolfovi Slánském, Josefa, aby uživila své dvě děti, musela odejít pracovat do továrny. Následkem věznění za 2. světové války měla těžce poškozený cit v obou rukách – byla proto přesouvána na různá místa.³⁰⁷

Milena Fléglová prožila věznění osobně a do svého zaměstnání se zpočátku vrátit nemohla: „I když jsem pobyt ve vězení snášela dost špatně, zhroutení přišlo až po propuštění. Zhubla jsem, bála jsem se harašení klíčů i esenbáků na ulici. Po mnoho let se mi zdálo, že mě zatýkají. Na návrat do zdravotnictví jsem nemohla ani pomyslet.“³⁰⁸ Kvůli jejímu věznění měl problémy se zaměstnáním i její manžel: „Čekal [nynější manžel, pozn. H. B.] na mne, až přijdu z vězení. Věděl, koho si bere a že kvůli mně bude mít nepříjemnosti. A ty skutečně, zejména co se týkalo jeho postupu v zaměstnání, měl. Nesměl zastávat vyšší funkce než vedoucího výroby

³⁰³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 157-158.

³⁰⁴ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 86.

³⁰⁵ MATOUŠKOVÁ, J.: c. d., stopáž cca 02:15-02:40.

³⁰⁶ VEVEKOVÁ, E.: c. d., s. 106.

³⁰⁷ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 183-186.

³⁰⁸ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 69.

v cukrovaru v Českém Meziříčí. (...) Od roku 1963 mi bylo povoleno vykonávat původní povolání [zdravotní sestra, pozn. H. B.].³⁰⁹

Lea Trojáková velmi dlouhou dobu nemohla sehnat žádné zaměstnání, až nakonec získala práci jako uklízečka na Úřadu důchodového zabezpečení. I za tuto práci byla vděčná.³¹⁰ Stejně tak matka sester Součkových nemohla přes půl roku nalézt žádné zaměstnání, aby uživila rodinu poté, co soud vyměřil jejímu manželovi trest odnětí svobody na 12 let.³¹¹

Někdy se našli i lidé, kteří se snažili perzekvovaným rodinám vyjít vstříc, například kladným posudkem na vysokou školu, na lepší práci apod. Na druhou stranu se našli i tací, kteří se snažili jen uškodit. Paní Melicharová se měla stát úřednicí, přijali ji a jednalo se o velmi dobrou pracovní pozici: „Jenže druhý den mě vrátný zadržel na vrátnici a zavolal kádrováka. Ten mi vynadal, jak se taková osoba opovažuje žádat o práci v kanceláři a že si nemohou dovolit takovou veš nasadit mezi úředníky. A bylo po kariéře.“³¹²

Kromě neadekvátního či podřadného zaměstnání byl jednou z forem perzekuce i nucený vstup do JZD – například prarodiče Marie Ryšavé³¹³ museli vstoupit do družstva. K dalším nepříjemnostem patřila i nutnost odvádět dávky, pracovat pro JZD apod. Po únoru 1948 pronásledoval režim i drobné živnostníky. O své živnosti přišla řada osob, například i otec Jarity Štorkové³¹⁴ (krejčovství), rodiče Jany Mundilové³¹⁵ (obchod), otec Naděždy Stoltz³¹⁶ (instalatérství) atd.

3.5.10 Cestování, emigrace

V otázce cestování měl komunistický režim poměrně jasno. Na Západ byly hranice, až na výjimky, uzavřené. Občas se někomu podařilo vycestovat například do Anglie, USA, Švédska, Švýcarska apod. K získání povolení vedla ale velmi zdlouhavá cesta.³¹⁷ Stávalo se, že StB za povolení požadovala spolupráci a „donášení“ na osoby žijící za hranicemi atd. Podle komunistického režimu „měl

³⁰⁹ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 69.

³¹⁰ MACKŮ, J.: *Kauza Zábodský*, c. d., s. 138.

³¹¹ SOUČKOVÁ, H.; JANALÍKOVÁ, M.: c. d., stopáž cca 01:00-01:50.

³¹² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 268.

³¹³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 368.

³¹⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 420.

³¹⁵ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 288.

³¹⁶ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 408.

³¹⁷ Více k cestování v této době viz RYCHLÍK, J.: c. d., s. 34-133.

každý obyvatel sedět doma a podílet se na „výstavbě socialismu“. Úplné uzavření hranic a naprostá izolace občanů sice nebyla možná, nicméně v letech 1948-1956 byly učiněny pokusy se k ní alespoň maximálně přiblížit.“³¹⁸

V padesátých letech se většinou dovolená trávila v tuzemsku. Pokud výjimečně, či poté v 60. letech, jela rodina na dovolenou do zahraničí, pak do zemí tzv. sovětského bloku. Možnost vycestovat byla znepríjemňována nutností získat devizový příslib³¹⁹, zabavováním pasů, ponecháním dítěte či manžela/manželky v republice apod. Já sama jsem se stala „objektem“ takového nařízení, kdy má starší sestra potřebovala kvůli atopickému ekzému odjet k moři. Rodiče získali povolení vycestovat do Jugoslávie. Jednalo se o rok 1988 a i v tak pozdní době bylo mým rodičům nařízeno, že pokud chtějí odjet, mohou, ale aby měla strana jistotu, že se vrátí, musela jsem já, jednorozční, zůstat v Československu.

Často přetrvávala možnost vycestovat zapovězena úplně, někdy po několikaletém snažení dostali lidé příležitost dostat se legálně za hranice Československa: *„Vydělala jsem si nějaké peníze a chtěla jsem jet se skupinou mladých lidí do Německa. Přihlásila jsem se. Výbor Svazu mládeže si mě zavolal a řekl mi, že se cestou projíždí Berlínem, takže bych měla možnost tam zůstat a nevrátit se domů. Odmítli mě vzít s sebou. Podruhé jsem se přihlásila na zájezd do Bulharska. Znovu jsem nedostala povolení. Až v roce 1964 se to trochu uvolnilo a nechali mě a kamarádku jet do Jugoslávie. Vzali jsme si na tuto cestu půjčku.*“³²⁰

Někteří perzekvovaní jedinci chápali emigraci jako možnost dosáhnout toho, co jim v Československu bylo upíráno. Řada z nich však v zahraničí vykonávala pouze podřadné práce a nikdy se zcela neintegrovala do tamější společnosti. Na druhou stranu se našli i tací, kteří v zahraničí získali vysokoškolský titul³²¹ nebo dosáhli významného uplatnění v různých odborných i specializovaných profesích.³²²

Jana Trojáková emigrovala do Spojených států amerických v roce 1969, avšak matku za ní komunistický režim nepustil. Tu nakonec stihla mrtvice a ochrnula na polovinu těla.³²³ V zahraničí zůstaly například i krasobruslařky Alena Vrzáňová

³¹⁸ RYCHLÍK, J.: c. d., s. 34.

³¹⁹ Jednalo se o povolení, které umožňovalo čerpání zahraniční měny nutné k výjezdu do nesocialistických zemí. Ovšem nešlo o jedinou podmínku! V průběhu 60. let docházelo k různým usnadněním pro možnost vycestování. (Zdroj: RYCHLÍK, J.: c. d., s. 67-68.)

³²⁰ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 306.

³²¹ Např. ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 97.

³²² Např. architekt Jan Kaplický, který pobýval v emigraci ve Velké Británii. (Zdroj: Jan Kaplický. [online] : [cit. 2012-04-18]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kaplický%C3%BD>)

³²³ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 138.

a Jiřina Nekolová, hokejista a tenista Jaroslav Drobný, tenisté Milan Matouš a Helena Straubeová, hokejisté Josef Maleček, Miroslav Sláma, Oldřich Zábrodský ad.³²⁴

Pokud emigrovala známá osobnost, využil toho komunistický režim pro svou propagandu. Například krasobruslařka Ája Vrzáňová byla po emigraci nejprve jemně přemlouvána, později již psychicky vydírána čs. úřady: „*Z československé ambasády neustále někdo volal, vyhrožoval mi, že jestli se okamžitě nevrátím, rodiče už neuvidím a budou zastřeleni. Tvrdili, že ublížím všem československým sportovcům, protože už žádného nepustí za hranice.*“³²⁵ Z oslavované krasobruslařky se okamžitě stala „zrádná“ osoba, kterou média znevažovala, případně ji zcela přehlížela. Pro ČSR měla přestat existovat.³²⁶

Můžeme sledovat i rozdílný pohled komunistického režimu na vycestování a emigrace celkově v padesátých letech a v letech sedmdesátých. Zatímco po nástupu KSČ k moci nebylo „záhodno“, aby jedinci opouštěli zemi, v době tzv. normalizace již v některých případech³²⁷ režim tuto možnost vyloženě vyžadoval – např. v rámci tzv. akce Asanace³²⁸.

3.5.11 Izolace perzekvovaných a jejich přátelství

Komunistický režim v některých případech dosáhl i dalšího cíle, a to sociální izolace perzekvovaných osob. Mnoho rodin ztratilo přátele a známé, případně i příbuzné, kteří se k nim otočili zády. Nejde v žádném případě o nějaký precedens. Docházelo k tomu, že známí, po uvěznění či perzekuci nějakého člena dané rodiny, přestali chodit na návštěvy, neozývali se, snažili se perzekvovaným vyhýbat, přecházeli na opačný chodník, přehlíželi své staré přátele, či v některých případech uvěřili, že je perzekvovaná rodina skutečně „nepřátelská vůči lidově demokratickému zřízení“, a proto je nutné ji izolovat a potrestat.

³²⁴ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 24-25.

³²⁵ VRZÁŇOVÁ, A.; KOHOUTOVÁ, A.: c. d., s. 56.

³²⁶ VRZÁŇOVÁ, A.; KOHOUTOVÁ, A.: c. d., s. 60-61.

³²⁷ Některým jedincům byl naopak cestovní pas zabavován bez soudního rozhodnutí.

³²⁸ Cílem této akce bylo přinutit osoby, převážně ty, které podepsaly Chartu 77, k opuštění republiky. K tomu se využívaly různé donucovací prostředky – zastrašování, vydírání, psychický i fyzický nátlak a týrání apod. V této akci byli donuceni opustit ČSSR například Pavel Landovský, Svatopluk Karásek, Milan Hlavsa či Jaroslav Hutka. Více viz HVÍŽDALA, Karel, et al. *Vzpoury. Rozhovory*. Praha: Galén, c2010. 471 s. ISBN 978-80-7262-658-8.; *Tajné akce StB. Akce Asanace. 3/40. Dokumentární film České televize, 2011. Režie: Petra Všelichová.*

Řada jedinců zůstala „věrná“ svým přátelům, riskovala, aby mohla pomoci, a nikdy se neodvrátila. Některé osoby, jež byly donuceny projít si perzekucí totalitním režimem, tuto zkušenost považovaly za kladnou, protože došlo „k vytržení“ mezi pravými přáteli a naopak mezi těmi, kteří „za nic nestáli“.

Věra Čiháková vzpomínala na stud, který prožívala, když musela kupovat jídlo na dluh a nosit obnošené oblečení po svých spolužačkách. Navíc pociťovala, jak se jim řada lidí vyhýbala: *„Matka nemohla sehnat práci, nikde ji nechtěli přijmout, lidé se ji báli pozdravit a raději přešli na druhý chodník. Peníze scházely.“*³²⁹ Obdobné zážitky si vybavovala Václava Dusilová: *„Někteří tehdejší známí a přátelé se naší rodině začali vyhýbat, dělali, že nás nevidí, nebo přecházeli na druhou stranu ulice. Ale zase někteří noví se objevili, hlavně z kruhů rodin stejně postižených.“*³³⁰ Tyto „zkušenosti“ s odklonem a odtazitostí známých a přátel zažila řada perzekvovaných rodin: *„Mnozí z lidí, kteří nás předtím hojně navštěvovali, k nám přestali chodit. Někteří, když nás potkali, raději přešli na druhý chodník. Byli ovšem i jiní, kteří se nebáli a mé mamince své přátelství prokazovali i nadále.“*³³¹

Hana Frejková vzpomínala, že jen málokdo se k ní a její matce po popravě otce choval upřímně: *„Ostatní jen přecházeli na druhý chodník, když nás měli potkat. Nikdo, opravdu nikdo s výjimkou Pavla Eislera se s námi nestýkal. (...) V Praze bylo okolo nás vakuum.“*³³²

Perzekvovaní se často scházeli jen s těmi nejbližšími: *„Ve čtyřicetiletém komunistickém režimu jsme měli jen málo přátel, kterým jsme mohli důvěřovat, a bylo též málo přátel, kteří se nebáli s námi stýkat, nebo jen mluvit.“*³³³ Manželka doktora práv Josefa Frinty vystihla tehdejší dobu: *„S nikým jsem se v té době nestýkala. Ti, kterým manžel dříve nějak pomohl, měli strach třeba jen pozdravit. Mnozí podlehli režimu, který tu zavládl.“*³³⁴

Na druhou stranu Emilie Veverková dostávala řadu darů od různých lidí, známých i neznámých.³³⁵ Josefa Slánská si prý právě „díky perzekuci“ uvědomila hodnotu pravého přátelství: *„Po návratu do Prahy se nám známí až na vzácné výjimky vyhýbali. Ty vzácné výjimky, to byli vzácní lidé. V té době se ukázalo, kdo*

³²⁹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 94.

³³⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 121.

³³¹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 348.

³³² FREJKOVÁ, H.: c. d., s. 96.

³³³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 170.

³³⁴ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 78.

³³⁵ VEVRKOVÁ, E.: c. d., s. 107.

byli „funkčními přáteli“ a kdo byli a zůstali přáteli opravdovými. Přišli, pohovořili, povzbudili a nic jim nevadilo, ani to, že jsem byla pod policejním dohledem.“³³⁶

I Marie Janalíková vzpomínala, že se po otcově návratu k němu nikdo neotočil zády, ale všichni jej přišli přivítat: „*Ti, kteří přišli, byli nejbližší přátelé. (...) Přišli i naši nejbližší sousedé.*“³³⁷ Vdova po Ladislavu Trojákoví byla „zahrnuta péčí“ od přátel svého zesnulého manžela – hokejoví spoluhráči a lidé z nejbližšího okolí se jí snažili pomoci a dokonce náměstí před domem neoficiálně přejmenovali na Trojákovu.³³⁸

Často se snažili vypomoci i příbuzní, ačkoli se někdy i ti odvrátili, pravděpodobně ze strachu, že by mohli být také perzekvováni. Jednu z nejčastějších „pomocí“ představovali již zmínění prarodiče. Ti si mnohdy brali děti na vychování, přispívali do rodinného rozpočtu, nastupovali, ač v důchodovém věku, znovu do práce. Absenci prarodičů pak rodina často těžce nesla: „*Měly jsme to s matkou o to horší, že ona již neměla rodiče, a neměla tudíž žádnou oporu, ani finanční a ani psychickou.*“³³⁹

Někteří přátelé se mohli stát spolupracovníky režimu, donašeči, a to ať už dobrovolně či nedobrovolně.³⁴⁰ Stejně tak mohli někteří známí vědomě i nevědomě podávat informace o perzekvovaných rodinách, které opět posloužily k dalšímu pronásledování. Režimu se tedy v mnoha případech podařilo dostat rodiny do sociální exkluze a izolace. Čímž se jejich situace mohla zhoršit ještě i v „mimomateriálním“ rozměru.

3.5.12 Manželství jako forma perzekuce

Práva pošlapával režim i zasahováním do té nejintimnější sféry, a to do rodinného života, do jednotlivých manželství. Mnohdy se stávalo, že manželky uvězněných mužů byly nuceny nebo přemlouvány k tomu, aby se se svými muži rozvedly a děti, aby se svých otců zřekly. Případně jim vyhrožovali, že budou děti poslány do dětských domovů nebo dány k adopci. Za případný rozvod jim StB slibovala různé výhody nebo jen zaručení „normálního“ života: „*Vyslychali ji*

³³⁶ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 211.

³³⁷ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 208.

³³⁸ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 138.

³³⁹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 93.

³⁴⁰ Mohli být k tomu donuceni nebo jen doufali, že po drobné spolupráci získá např. jejich potomek lepší uplatnění, možnost studovat apod.

[matku, pozn. H. B.] *mnoho hodin v místnosti postříkané krví a vyhrožovali, že nebude-li mluvit, tak ji také zavraždí a děti vychovají podle svého v dětském domově. Místní soudruzi ji přesvědčovali, aby se s tátou rozvedla, že děti budou mít otevřenou cestu ke studiu.*³⁴¹ Byli postiženi ale i ti „na druhé straně“ – ve vězení. Jako jednu z forem nátlaku užívalo StB i oznámení, že manželka vězněného si našla nového partnera a děti se otce zřekly – toto sdělili dozorcí například otci Hany Součkové³⁴².

Matka Miroslavy Bočkové byla také přemlouvána, aby se se svým manželem „rozvedla a nás [děti, pozn. H. B.] dala do dětských domovů. *Výčitky od manželek otcových spolubojovníků, které si na ní hojily strach a zlost, většina z nich se ovšem se svými muži okamžitě rozvedla. Maminka rozvod velmi rezolutně odmítla a ani nás od sebe nedala.*“³⁴³

Některé manželky se skutečně rozvést nechaly, případně si našly nové partnery, se kterými trávily svůj volný čas. Rozvod mohl být vynucen StB/dozorci, mohlo jít ale i o přirozené vyvrcholení vztahu, kdy vězení jen urychlilo konec manželství. Mnoho manželek zůstalo svým mužům věrných. Ne vždy to však mělo „šťastný“ konec. Po návratu stejně docházelo v některých případech k rozvodům nebo k ne moc harmonickému soužití. Doba odloučení, která v některých případech trvala i několik let, zůstávala velkou překážkou a dva lidé již nemuseli najít společnou řeč ani cestu. U řady rozvodů a manželských neshod nebylo vždy jasné, z jakého důvodu k nim došlo.

I v případě, že manželství vydrželo po dobu věznění, docházelo k různým posunům ve vztahu mezi manželi. Ať už k upevnění jejich lásky, věrnosti, porozumění a souznění nebo naopak k prohloubení neshod, vzájemných pocitů nedoceněnosti apod. Po propuštění otce Věry Hradečné se vztah jejich rodičů také proměnil: *„Všechno vypadalo růžově. Ale jen vypadalo. Táta začal pomalu navazovat na svou překladatelskou činnost, častěji se zdržel s přáteli a mamince se to „mlácení prázdné slámy“ nezamlouvalo. Připadala si opomíjená, její věrnost, podpora, výchova dětí, ústrky a nespravedlnosti v zaměstnání nedoceny. Nevnímala jsem to hned, bydlela jsem jinde a měla jsem své mateřské starosti. Ale odcizení mezi rodiči narůstalo a jejich vztah už nikdy nebyl harmonický.*“³⁴⁴

³⁴¹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 202.

³⁴² ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 190.

³⁴³ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 65.

³⁴⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 164.

Například Josef Zahradník, kterého věznili sedm let, „*bohužel, patřil k lidem, kteří se po propuštění neměli kam vrátit. (...) Manželka s nevlastní dcerou se totiž po jeho zatčení odstěhovaly z Javornice, kde část usedlosti prodaly, do Hradce Králové. Na návrat strýčka³⁴⁵ zřejmě nečekaly. Ten se po propuštění z vězení uchýlil k sestře do Javornice čp. 169 a po čase odešel za rodinou do Hradce Králové. (...) V roce 1967 odešel strýc od rodiny a o tři roky později následoval rozvod.*“³⁴⁶

Rodiče Jany Berkové se po otcově propuštění rozvedli, protože celá ta doba „*na nich zanechala stopy*“.³⁴⁷ Dagmar Stachovou vychovávala babička. Matka, jež se po návratu z vězení odstěhovala do vlastního bytu, protože se prý potřebovala naučit opět žít na svobodě, se s otcem rozvedla: „*Jak jsem řekla, chtěla žít naplno. Požádala o rozvod s tatínkem, který byl dosud ve vězení. Zůstal tam plných dvanáct let. S rozvodem souhlasil, myslím, že v těchto družích manželství nebylo na výběr. Než byl zatčen, znali se pouze dva roky. Rozvedli se, když byl ještě ve vězení. Nikdy jsme ho neviděla. Nikdy. Ani jednou jsem ho nenavštívila. Má rodina se ho pokoušela vymazat z mé paměti.*“³⁴⁸ Eva Vláhová toto odcizení se rodičů zažila naopak u otce – matka se celou dobu starala, žila pro svou rodinu, otec se po návratu z vězení chtěl bavit a žít naplno: „*Nevzpomínám si, že by maminka někdy někam šla či se jinak bavila. Žila jen pro nás, proto mě tehdy trápilo, že si tatínek chtěl vynahradit všechna ta léta, ale i to chápu.*“³⁴⁹

Jaroslava Lemfeldová po dobu věznění na svého manžela čekala, ačkoli vztah po návratu nevydržel: „*Vrátil se po deseti letech, ale nechtěl zůstat na vesnici s námi a já nechtěla opustit své rodiče. A tak jsme se rozešli v dobrém a každý šel svou cestou. Oba jsme našli své nové partnery, mně to ale nevyšlo.*“³⁵⁰

Umožnit rodině „plnohodnotný život“ a zachránit vztah s manželkou se pokusil otec Jarity Štorkové, který navrhl „*papírový rozvod*“, jež by byl jen „*na oko*“. Chtěl, aby jeho děti neměly problémy kvůli tomu, že je ve vězení. Z toho důvodu se se svou manželkou rozvedl, ale ani to nepomohlo. Děti byly perzekvovány i nadále. Navíc jejich vztah vězení stejně nepřečkal: „*Dlouhý čas odloučení ale ukázal, že mí rodiče už své manželství neobnoví a zůstanou spolu jako přátelé.*“³⁵¹

³⁴⁵ Vypráví neteř.

³⁴⁶ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 263-264.

³⁴⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 29.

³⁴⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 279.

³⁴⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 311.

³⁵⁰ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 116.

³⁵¹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 422.

Objevily se i případy, kdy manželství vzniklo teprve nedávno, před zatčením jednoho z partnerů. Znali se třeba jen krátce a najednou měli být například deset let odloučení. Že některá taková manželství skončila rozvodem (případně krátkodobé známosti nevydržely), je vcelku pochopitelné. Marie Ludvíková takto přišla o svého snoubence: *„Měla jsem právě měsíc před svatbou, když pozdě v noci přišlo pět neznámých pánů z StB a mého snoubence zatkli.“*³⁵²

Řada manželek na své muže čekala a stala se jim oporou při jejich zatčení i po jejich návratu. Takové štěstí měl například Josef Porkert: *„Žena zůstala se dvěma dětmi sama, bez prostředků. Byla stále hlídána StB. Řekli jí, že může být vůbec ráda, že nemusí opustit své pracovní místo laborantky. Navštěvovala mne asi tak jednou za půl roku. Život k ní byl velice krutý a já jsem jí za mnohé vděčen. Vždyť jsem se mohl po propuštění z vězení vrátit opět ke své rodině.“*³⁵³

Manželství byla poznamenána různou měrou. Některé ženy (či i muži) toužily po dalších dětech, případně i po prvním dítěti vůbec. Pokud byl muž (nebo i žena) zavřen na několik let, mohlo dojít k tomu, že se z vězení vrátil až v době, kdy jeho manželka již prodělala klimakterium a početí dalších potomků nebylo možné. Jana Švehlová toto zaznamenala u své matky: *„Když jí bylo přes osmdesát, postěžovala si jen jednou: „Nikdy jim neodpustím, že ho tam drželi tak dlouhou, až už jsem nemohla mít další děti.“*³⁵⁴

Rozvody nepotkávaly jen manželky uvězněných, týkaly se i jejich dětí. Uvedme konkrétní příklad: Marie Ryšavá pracovala v JZD, stejně jako její manžel, se kterým se v družstvu seznámila. Po čase se ale rozvedli, protože v novinách vyšel článek o jejím otci jako o „nepříteli státu“. Manžel byl přesvědčen, že jeho tchán by mu mohl bránit v postupu a v kariéře, neboť se chtěl stát strážným ve vězeňské službě. Můžeme se jen ptát, zda by měl takový vztah vůbec smysl. Paní Ryšavá se poté vdala znovu.³⁵⁵

Kromě rozvodů byly děti vězněných nepřímo ve svých manželstvích ovlivňovány a determinovány i jinak. Souviselo to s jejich celkovým směřováním života. Když nesměly studovat, neuplatnily se v oborech, ve kterých chtěly, byly již předurčeny pro „pohyb“ ve zcela jiné vrstvě obyvatelstva. Velmi často se tak stávalo, že se děti z perzekvovaných rodin ocitly mimo vzdělanou vrstvu. Děti vězněných

³⁵² JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 121.

³⁵³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 170.

³⁵⁴ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 57.

³⁵⁵ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 372.

se stýkaly s lidmi z nižší společenské vrstvy, mezi kterými si hledaly své budoucí partnery a partnerky. V některých případech pak manželství nebylo zcela šťastné, protože si manželé navzájem nerozuměli, měli odlišné politické a sociální názory, používali jiný jazykový kód³⁵⁶... zkrátka pocházeli z odlišných kulturních i vzdělanostních prostředí. Nebylo tomu tak ale vždy, řada manželství se i přesto naplnila harmonií. Nešlo však pouze o směřování inteligence. Velké procento perzekvovaných pocházelo i z dělnických, živnostenských aj. profesí.

Jaroslava Matoušková se vyučila servírkou, ač měla vysokoškolské ambice. Jejím manželem se stal člověk, který měl řeznickou profesi: „*Ze znalosti lidí z hotelové školy jsem si učinila představu, že jsou tam všichni kvůli kariéře. Protože měli jisté vzdělání a určité společenské postavení spojené s „kariérismem“, hledala jsem někoho, kdo se vyučil nebo pracoval jako dělník. Neměla jsem zájem o někoho s vyšším vzděláním. Teprve později v životě jsem si uvědomila, jak je to důležité v manželství.*“³⁵⁷ Její manžel byl karbaníkem, který vysedával v hospodách. Zde tedy tato intelektuální nerovnost sehrála významnou roli a Jaroslava se trápila. Existovalo mnoho podobných případů sňatku s vyučeným jedincem, ale ne vždy se stalo manželství nešťastným – Marie Holišová se provdala za vyučeného zámečníka a jejich vztah naplnily společné názory.³⁵⁸

Stávalo se, že se muži a ženy ze stejně postižených rodin často dávali dohromady. Mnohdy k tomu stačilo jen to, že měl ten druhý obdobný osud, chápal, co se dělo v době zatčení někoho z rodiny, na nic se nevyptával, porozuměl... Spojovali tak své osudy lidé, kteří měli podobnou, ba stejnou minulost. Například Drahomíra Arnoštová se vdala za muže, jehož otec byl zatčen a perzekvován. Ač ji od tohoto manželství zrazovali, přesto se provdala. Její manžel byl v PTP a poté pracoval jako koňák a jezdil s povozem.³⁵⁹ Obdobně Hana Bicenová našla svého manžela Jaroslava, který se taktéž vrátil z vojny u PTP a musel po návratu nastoupit na práci do JZD.³⁶⁰ Stejně se seznámila Eva Deckerová se svým manželem, bývalým „pétépákem“, jehož potkala na stavbě, kde pracovala jako jeřábnice.³⁶¹

³⁵⁶ Teorie Basila Bernsteina o jazykovém kódu, kdy jedinci ze sociálně znevýhodněných rodin užívají tzv. omezený jazykový kód, který je znevýhodňuje oproti jedincům užívajícím tzv. rozvinutý jazykový kód. Více viz ŠEBESTA, Karel. *Od jazyka ke komunikaci. Didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha: Karolinum, 1999. s. 48-53. ISBN 80-7184-711-9.

³⁵⁷ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 155.

³⁵⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 183.

³⁵⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 255.

³⁶⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 48.

³⁶¹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 236.

Toto „souznění“ s podobně perzekvovanými však nebývalo jen u potomků vězněných. Například otec Jarity Štorkové si po rozvodu se svou manželkou, a po návratu do společnosti, našel novou ženu, jež si také prošla vězením a jejich manželství fungovalo harmonicky.³⁶² Tento jev, kdy vstupovali do manželství lidé, kteří si prožili věznění, byl poměrně častý pro dobu 60. let, tedy po propuštění řady politických vězňů na základě amnestie Antonína Novotného v roce 1960.

3.5.13 Sexualizované násilí v komunistickém režimu

Téma ženského (ale i mužského) elementu a perzekuce v rámci zesměšňování, ponižování a degradace ženského „já“ byla v komunistickém režimu častá. V rámci vězení, vazeb apod. probíhala i mimosoudní perzekuce založená právě na sexualizovaném ponižování, nadávání do „děvek“, „ničení“ a znevažování atributů symbolizujících ženskost (ale i mužnost) – například stříhání vlasů, tahání za ně, nemožnost intimní hygieny, ztráta soukromí, stud, vyžadování nahoty apod. Jednalo se o obdobné praktiky, které prosazovaly nacistické koncentrační tábory.³⁶³ Šlo o degradaci člověka. Stejně tak v případě mužů mohlo docházet k znevažování jejich osobnosti, k nadávkám, mučení a bití zaměřené na ponižení jejich mužnosti. Například v TPT a TNP byl nedostatek základních hygienických zařízení, vězni měli až do roku 1950 k dispozici pouze jeden oděv, a to jak na práci, tak na pobyt v táboře.³⁶⁴

Milena Fléglová vzpomínala, jak obtížně se udržovala hygiena ve vězeňském prostředí: „*Na cele nás bylo přes 80 a k mytí byla jen 2 korýtka. Byl to pro mne skutečný nápor na psychiku žít mezi prostitutkami a vražedkyněmi.*“³⁶⁵ Problém se soukromím a s intimitou popisovala ve svém autobiografickém románu i Lenka Reinerová³⁶⁶, kdy se potřeba vykonávala do plechového kyblíku v rohu cely, a to před druhou spoluvězeňkyní.

Josefa Slánská si prožila znevažování své osobnosti při výsleších ve věznici v Ruzyni. Zde musela snášet nadávky, svlékání se před dozorcí atd.: „*A zase donaha,*

³⁶² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 422.

³⁶³ AMESBERGER, Helga et al. *Sexualizované násilí. Ženské zkušenosti z nacistických koncentračních táborů*. Praha: BB art, 2005. 383 s. ISBN 80-7341-585-2. – Zdejší poznatky můžeme v určité míře aplikovat a předpokládat i v rámci perzekuce komunistickým režimem.

³⁶⁴ BURSÍK, T.: c. d., s. 104.

³⁶⁵ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 69.

³⁶⁶ REINEROVÁ, L.: c. d.

deset povinných dřepů, hadry, cela, spát a nespát, kurva, čubka, prostitutka, trockistka, herečka a všechno, co už k Ruzyni patřilo.“³⁶⁷

Růžena Košková-Krásná uvedla, že se první týden samovazby nesměla ani jednou umýt. Ve vazbě strávila 7 měsíců v „*těch stejných smutečních šatech a spodním prádle, v jakém jsem byla zatčena. Mýt jsem se mohla jen občas, a to studenou vodou za dozoru bachaře.*“³⁶⁸ To, že byl při její intimní hygieně přítomen muž-dozorce, působilo jako značný zásah do soukromí ženy, stejně jako fakt, že držení ve vazbě strávila v jednom spodním prádle. Ženám způsobovala problém samozřejmě i menstruace, neboť „*do té doby jsme žádné vložky neměly, během menstruačního cyklu jsme používaly roztrhané prostěradlo, za což jsme byly trestány. Děvčata chodily od krve a bachařky se smály a ptaly, zda jsou zraněné a ony jen musely konstatovat ne máme menstruaci. Vložky jsme si vybojovaly, ale jen tři kusy na jeden cyklus, což bylo vlastně nic a byl to výsměch vůči nám.*“³⁶⁹ Ve věznicích byla činěna i jiná příkoří, ženy měly například zakázáno nosit podprsenku.³⁷⁰ Růžena Košková-Krásná byla vězněna deset let od svých 27 let. Podle svých slov tak přišla o možnost mít dítě.³⁷¹ I to můžeme zařadit k mimosoudní perzekuci.

3.5.14 Rodinné vztahy a děti

Perzekuce měla značný vliv i na vztahy v rodině, byl ovlivněn vývoj rodičovství, dětství, dospívání, samostatnosti apod. Lidé se vzájemně odcizovali nebo naopak došlo k ještě pevnějšímu semknutí. Některé děti po dlouhé odluce od rodičů chápaly svůj vztah k nim spíše jako kamarádský: „*Když zemřel [otec, pozn. H. B.] v roce 1983 na rakovinu, pravděpodobně v důsledku práce v uranových dolech, nechyběl mi jako otec, protože po větší část mého dětství v mém životě chyběl. Ale dosud ho hrozně postrádám jako jednoho z mých nejlepších kamarádů.*“³⁷² Rodičovské povinnosti zastávali prarodiče, tety, strýcové apod. Dcery Josefa Dostála vychovávala teta: „*Maminka se z toho všeho nervově zhroutila a byla dlouhodobě léčena. Zůstaly jsme prakticky se sestrou samy, tak se nás ujala teta.*“³⁷³

³⁶⁷ SLÁNSKÁ, J.: c. d., s. 168.

³⁶⁸ KOČOVÁ, Kateřina. Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové-Krásné. In: *Fontes Nissae*, 2004, sv. 5, s. 284.

³⁶⁹ KOČOVÁ, K.: *Příběh Růženy Koškové-Krásné*, c. d., s. 286.

³⁷⁰ KOČOVÁ, K.: *Příběh Růženy Koškové-Krásné*, c. d., s. 287.

³⁷¹ KOČOVÁ, K.: *Příběh Růženy Koškové-Krásné*, c. d., s. 290.

³⁷² ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 70.

³⁷³ JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 57.

Děti si musely zvykat na své rodiče, které neviděly i několik let, mnohdy si je vůbec nepamatovaly, protože byly moc malé či se ještě nenarodily, když někdo z jejich rodičů skončil ve vězení. Matka i otec jsou pro dítě velmi důležití. Berlínský psycholog Horst Petri tuto důležitost vystihl zjednodušeným mottem: „*Kdo nemá matku, nenajde vlast. Kdo nemá otce, nenajde cíl.*“³⁷⁴ Dítě, které vyrůstalo v neúplné rodině, mohlo psychicky strádat. Z prožitého odloučení a ze zážitků s vězněním jednoho z rodičů mohlo dítě upadnout do traumatu, z něhož se nemuselo dostat po celý život. Trauma vede ke snížené schopnosti přizpůsobení se různým změnám, situacím apod. V některých případech děti (později jako dospívající jedinci) ztrácí svou přirozenost, dochází u nich k naprostému vyčerpání.³⁷⁵

Perzekuce ovlivnila celkový vývoj dětí, které své odloučení snášely velmi těžce, jako v případě syna Emilie Veverkové: „*Od čtyř let znal Zdeněk svého otce jen z krátkých návštěv ve věznicích. Mimo domov a sbor mu okolní svět uštěďroval jen rány, ústrky a urážky, proti kterým byl bezmocný.*“³⁷⁶ Otec je pro syna vzorem pro chování, dcera si podle něj může vybírat svého budoucího partnera. Stejně je to i naopak u vztahu matky a dětí. Rodiny byly rozděleny, její členové žili osamoceni: „*V těch chvílích jsem se často cítila opuštěná, v nočním klidu tím více na mě doléhala starost o tátu i o děti.*“³⁷⁷

„Šťastné“ shledání bylo často na pocity bohaté, ale rozporuplné – radost z návratu milované osoby doprovázel zároveň strach a obavy ze setkání a dalšího života: „*Byl prosinec, mrzlo, padal sníh. Na dveře našeho bytu někdo zazvonil. Maminka šla otevřít. Venku stál menší muž, úplně bělovlasý, jen tak v lehkém sáčku oděný. Ten starý muž byl můj otec.*“³⁷⁸ O rozporuplnosti svědčila i výpověď Hany Tížkové po propuštění jejího otce a po jeho návratu domů: „*Díky Bohu jsme se sešli – ale každý z nás byl tak jiný...*“³⁷⁹

Po návratu z vězení se někdy děti obtížně srovnávaly s „novým“ členem rodiny, kterého neznaly či znaly, ale na obou stranách došlo k mnoha změnám. Lidé se proměnili: „*Časem se ukázalo, že roztržení naší rodiny a odloučení otce od dětí vykonaly své. Táta se po dlouhodobém vězení a s podlomeným zdravím těžko vžíval*

³⁷⁴ BALLNIK, Petr. *Proč jsem jako otec pro své dítě tak důležitý?* [online] : [cit. 2012-02-28]. Dostupné na: <<http://www.vasedeti.cz/rodina-a-vztahy/vztahy-v-rodine/proc-jsem-jako-otec-pro-sve-dite-tak-dulezity/>>

³⁷⁵ LEVINE, P. A.: c. d., s. 55-56.

³⁷⁶ VEVEKOVÁ, E.: c. d., s. 132.

³⁷⁷ VEVEKOVÁ, E.: c. d., s. 110.

³⁷⁸ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 336.

³⁷⁹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 438.

do způsobu myšlení už dospělých dětí, které musel opustit v raném věku čtyř, šesti a sedmi let. Jak otec o dětech, tak děti o otci si v době odloučení vytvářeli představy, které se teď po shledání lišily od skutečnosti.³⁸⁰ Takto vnímala návrat svého manžela Emilie Veverková. Její děti jí vyčítaly, že jim otce líčila jinak než jaký byl a stejně tak měl její manžel jí za zlé, že mu v dopisech podávala „mylné“ informace o jejich potomcích: „Dolehl na nás další trest způsobený nelidským režimem, tím bolestnější, že docházelo k odcizení otce a dětí.“³⁸¹ Miroslava Bočková uvedla, že vztah ke svému otci nacházela jen těžko. Nebrala ho prý ani jako otce, protože když ho zavřeli, byly jí 4 roky, po jeho propuštění měla už 19 let.³⁸²

Pokud dcera žila pouze s matkou, nemusela být na mužský element v domácnosti vůbec zvyklá: „Deset let jsme s maminkou žily bez něho v bytě, který jsme sdílely s jinou rodinou. Jak se blížila doba tatínkova propuštění, začala jsem si dělat starosti, jak se budu oblékat, když se tady bude motat muž.“³⁸³ Otce Jaroslavy Matouškové propustili za dobré chování po necelých osmi letech: „Následujícího dne, když jsme se probudili, byla mým prvním pocitem rozpačitost, protože jsem ho neznala. Nevěděla jsem, jak bych se k němu měla chovat a jak bych se měla tvářit. Připadala jsem si trapně.“³⁸⁴ V mnoha případech, kdy bylo odloučení dlouhé a již od raného dětství, se dítě vlastně smířilo s tím, že otce „nemělo“, stejně jako v případě rozvedených matek, vdov apod.: „Myslím, že mi tatínek ani moc nechyběl. Protože jsem vlastně nevěděla, co to znamená mít tatínka, připadalo mi normální, že s námi není.“³⁸⁵ Tyto nejnítěrnější pocity nemůžeme považovat za hrubé či neslušné, ale za pochopitelné – komunistický režim děti připravil o možnost vyrůstat se svými rodiči a ty samozřejmě po dlouhém odloučení své nejbližší neznaly a nepoznávaly: „Bylo hezké, že se vrátil, ale já z toho byla v šoku. (...) Pro mě to byla cizí osoba. Byl to muž, který se mi zdál menší a divný.“³⁸⁶ Muž v domácnosti mohl být chápán i jako „konkurence“, která chce zničehonic dítě „připravit“ o matku: „Když byl v roce 1960, v mých téměř deseti letech, otec propuštěn na amnestii a vrátil se domů,

³⁸⁰ VEVRKOVÁ, E.: c. d., s. 141.

³⁸¹ VEVRKOVÁ, E.: c. d., s. 141.

³⁸² BOČKOVÁ, M.: c. d., stopáž cca 12:10-13:00.

³⁸³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 68.

³⁸⁴ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 147.

³⁸⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 143.

³⁸⁶ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 225.

museli jsme se teprve poznávat a musela jsem se také učit dělit se s ním o pozornost a lásku matky. ³⁸⁷

Daniela Droescher si byla se svou matkou citově velmi vzdálená, perzekuce vykonala své. O Danielu se starala a vychovávala ji babička. Došlo tak k zpretrhání těch nejtěšnějších pout – matky a dítěte.³⁸⁸ Matka Dagmar Stachové si s dcerou nikdy nerozuměla, nenašly společnou řeč. Před matčinou smrtí s ní její dcera trávila více času: *„Poprvé v životě mě vzala za ruku a řekla něco jako: „Mé dítě, celý život jsem vůbec nevěděla, že jsi má.“ Celou noc jsme pak proplakaly.* ³⁸⁹ Odcizení dítěte a rodičů bývalo často oboustranné, jako u Michaely Hynkové a jejích rodičů: *„Matka se vrátila, když mi bylo sedm let, a tatínek – to mi bylo dvanáct. Když se vrátili, nemohla jsem si zvyknout, zvlášť na tátu. Zůstali jsme bydlet na vesnici, matka si našla podnájem a od babičky jsme odešli.* ³⁹⁰ A Michaela Hynková si prý i uvědomila, že *„vztah mezi mnou a rodiči už nikdy nebyl normální, oni sami to také nezvládli. Nerozvedli se, ale žili si každý sám po svém.* ³⁹¹

Karla Procházku uvěznili, když šla jeho dcera Marie do první třídy. Marie nesla odloučení velmi těžce a bylo jím ovlivněno její dospívání a vztah k otci: *„Ted je hrozné, co řeknu, ale já měla strach z jeho propuštění. Už jsem byla dospělá, dělilo nás období dvanáct let. Každé odloučení znamená dočasné zpretrhání rodinných vztahů. V době, kdy jsem tátu nejvíc potřebovala, jsem ho neměla.* ³⁹²

Docházelo i ke sporům v širší rodině. Rodiče měli dospělému „dítěti“ za zlé, že se dostalo do situace „třídního nepřítele“, případně rodiče partnera či partnerky zatčeného byli rozhněvani na vězněného a snažili se třeba i vytěsnit památku na něj z hlavy dítěte: *„Babička mi začala říkat, že za ztrátu její dcery může zeť, který by se nedostal do vězení, kdyby se místo jiných činností staral o rodinu.* ³⁹³

Dědeček Jaroslavy Matouškové svého syna nikdy ve vězení nenavštívil: *„Možná by to psychicky nezvládl nebo byl na syna naštvaný, že dostal svoji rodinu i jeho do této situace.* ³⁹⁴ V opačném případě mohlo zatčení syna či dcery rodiče psychicky zničit. Ve stáří přišli o oporu, o pocit, že jejich dítě je zabezpečeno, že je šťastné a že tedy mohou „v klidu odejít ze světa“: *„Babička se v té době necítila*

³⁸⁷ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 236.

³⁸⁸ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 100.

³⁸⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 282.

³⁹⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 192.

³⁹¹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 194.

³⁹² JUZA, J.; VOBORNÍKOVÁ, E., eds.: c. d., s. 176.

³⁹³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 217.

³⁹⁴ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 144.

*dobře, ale při návratu tatínka trochu pookřála. Jeho rodiče tatínkovo uvěznění tvrdě postihlo. Děda se z toho nikdy nezotavil a nevýslovně tím trpěl. Zvláště těžce nesl, že byl tatínek pokládán za zrádce vlasti. Oba byli velcí vlastenci, takže je to tvrdě zasáhlo.*³⁹⁵

Vytěsnit otce či matku dítěti ze vzpomínek, obrátit potomka proti vlastním rodičům – i to patřilo k velmi zákeřným machinacím komunistického režimu. Děti měly psát udání na vlastní rodinu, byly nuceny zřít se svých rodičů a zneužívány k politickým procesům. Například Ludvík Frejka³⁹⁶ musel být zničen postojem svého syna Tomáše, který zaslal předsedovi Státního soudu v Praze dopis, v němž žádal pro svého otce nejpřísnější trest – trest smrti.³⁹⁷ Až takovým způsobem působila propaganda i na mladistvé.

Proměnilo se i postavení žen – manželek. Musely se samy postarat o živobytí (nastoupit do zaměstnání), o bydlení, o stravu, o děti, o všechny sociální záležitosti, o kontakt s vězením... Musely si ve všem samy poradit, byl na ně činěn obrovský tlak, čekaly na to, až budou moci zase „plnohodnotně“ žít: „*Vždy jsem měla pocit, že neměla* [maminka, pozn. H. B.] *naplněný život. Čekala na něho* [na otce, pozn. H. B.] *Celý náš život byl jen čekáním na něho.*“³⁹⁸ Tato vynucená emancipace žen, kdy přejímaly role svých manželů, případně dětí svých otců i matek, vedla k nově nabytým hodnotám. Tyto hodnoty mohly být opět pozměněny návratem manžela (otce, matky) z vězení, a to i v negativním slova smyslu, kdy jim přibyl „další krk navíc“ apod.

Nešlo ale jen o přenesení odpovědnosti v případě, kdy byl zatčen otec a matka musela jít do práce, aby uživila rodinu. Stávalo se, že pokud bylo mezi dětmi jedno alespoň trochu již starší dítě (cca od deseti let výše), začalo se toto „starší“ dítě starat o své mladší sourozence, pomáhalo více doma, pečovalo o domácnost, v některých případech i vařilo apod. Toto zažila například Eva Deckerová³⁹⁹, Věra Pytlíčková⁴⁰⁰ ad. Došlo tím ke ztrátě dětské bezstarostnosti a k předčasnému dospění.

³⁹⁵ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 208.

³⁹⁶ Ludvík Frejka byl obžalován v rámci procesu s Rudolfem Slánským. V roce 1952 byl odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán. Více viz např. UTITZ, B.: c. d.; KAPLAN, K.: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, c. d.

³⁹⁷ *Slavní Češi aneb Co to byl a je komunismus!* [online] : [cit. 2012-02-22]. Dostupné na: <<http://virtually.cz/journal/?q=node/4237>>

³⁹⁸ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 160.

³⁹⁹ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 236.

⁴⁰⁰ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 359.

Velice smutné bylo konstatování Mahuly Slámové, které ukázalo, jak strašné dopady měla perzekuce rodiny na děti a zároveň na matky-manželky. Ty se snažily ze všech sil dětem zajistit pokud možno „bezstarostný“ vývoj, vše jim ulehčit, doplnit „díru“ po chybějícím otci. Bohužel ne vždy to bylo v jejich moci: *„Někdy v sedmdesátých letech, už dávno v emigraci a coby vdaná žena, jsem se jednou před maminkou zmínila, že mám občas zlé sny o době, kdy byl tatínek v kriminále. Maminka reagovala podrážděně a prohlásila, že určitě přeháním. Dnes je mi jasné, že se jí poznámka, kterou jsem prohodila docela nevinně a spontánně, osobně dotkla. Snažila se tolik – ale to jsem si jasně uvědomila až po letech vlastního mateřství –, aby nás děti těch smutných a těžkých šest let tatínkovy nepřítomnosti co nejméně poznamenalo. A mám pocit, že až do té moje poznámky tajně doufala, že se jí to celkem podařilo.“*⁴⁰¹

3.5.15 Návrat do společnosti

Mezi mimosoudní perzekuci můžeme zařadit i to, že si propuštění vězni museli zvykat na nový styl života. Mnohdy uplynula doba pěti, deseti, patnácti i více let, než se mohli vrátit zpět do společnosti. Ta mezitím doznala mnoha proměn. Změnila se hodnota peněz, charakter a tvář měst a vesnic, jejich obyvatelé i politická situace, byly jiné možnosti dopravy apod.: *„Když otce v roce 1963 propustili, bylo to pro něj i pro nás kruté období: těžce se vyrovnával se změnami, které za oněch 15 let nastaly. Ať to byly vztahy v rodině, nebo že chyběli přátelé, nemohl sehnat zaměstnání, zdravotní potíže se stupňovaly.“*⁴⁰² Jana Roubíková-Švehlová se snažila s otcem po návratu vycházet, ale on měl „co dělat sám se sebou“: *„Jak však mohl být mým ochráncem, když byl nervózní, kdykoliv měl použít veřejnou dopravu, v obchodech neznal ceny a jen s námahou si poradil s klíčem od dveří.“*⁴⁰³ Zuzana Hisirová problém s přizpůsobením se novému prostředí po propuštění pozorovala i u svého otce: *„Jeho adaptace na normální prostředí chvíli trvala, ze začátku se bál přejít přes ulici, ale brzy poté se snažil nám se sestrou umožnit vzdělání.“*⁴⁰⁴

Nejen, že se propuštění s obtížemi přizpůsobovali novému dění. Tito lidé přišli o kus života. Nikdo nemůže říci, kam by se jejich životní cesta ubírala,

⁴⁰¹ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 385.

⁴⁰² VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 67-68.

⁴⁰³ ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, J.: c. d., s. 69.

⁴⁰⁴ VITTVAROVÁ, Z., ed.: c. d., s. 153.

„kdyby“ nebyli zatčeni a perzekvováni. Mimosoudní perzekucí můžeme rozumět tedy i zásah do jejich osobního, vlastního života, do života vůbec... Mezi postiženými perzekucí nalezneme i odsouzené a příbuzné z kauzy, která vešla ve známost jako tzv. proces Modrý a spol. Právě o mimosoudní perzekuci v rámci tohoto politického procesu pojednává následující část diplomové práce.

4 PROCES „MODRÝ A SPOL.“

Tato kapitola se ve stručnosti zabývá samotným procesem⁴⁰⁵ a událostmi, které předcházely vzetí do vazby dvanácti osob v rámci tzv. procesu Modrý a spol. Ve všech bodech se tímto odkazují na bakalářskou práci⁴⁰⁶, která hokejové akce, mistrovství světa v Londýně 1950, události v hospůdce, zatčení, vyšetřování, soudní přelíčení i obvinění, detailně rozebírá. Poté se věnují jednotlivým odsouzeným a jejich životům.

Jedná se o kauzu s hráči ledního hokeje, v jejímž případě bylo zatčeno a následně odsouzeno 11 hokejistů a majitel restaurace U Herclíků. Jedním z hlavních argumentů obžaloby pro údajnou vinu většiny hokejistů⁴⁰⁷ se stal zájezd mužstva⁴⁰⁸ LTC⁴⁰⁹ v prosinci 1948 do Švýcarska při příležitosti účasti na Spenglerově poháru⁴¹⁰ v Davosu. Zde se mužstvo setkal⁴¹¹ i s emigranty Josefem Malečkem⁴¹², Jaromírem Cittou⁴¹³, Josefem Stříbrným⁴¹⁴, Oldřichem Kučerou⁴¹⁵ a Ludvíkem Urbanem⁴¹⁶. Paradoxní bylo, že to, co je v demokratickém zřízení zcela

⁴⁰⁵ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d.; MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d.; MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d.; ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d.

⁴⁰⁶ BERANOVÁ, H.: c. d.

⁴⁰⁷ Často panují neshody v tom, kdo se vlastně tohoto zájezdu účastnil. Rozhodně do výčtu nepatří nesprávně uváděný Vladimír Kobranov, který za klub LTC nehrál. Nepatří sem ani Mojmír Ujčík, jenž vlastnil restauraci U Herclíků a hokej na klubové úrovni v té době nehrál.

⁴⁰⁸ Ing. Bohumil Modrý, Josef Jirka, Dr. Miroslav Sláma, Oldřich Zábrodský, Přemysl Hajný, Josef Troušilek, Oldřich Němec, Václav Roziňák, Stanislav Konopásek, Vladimír Zábrodský, Jiří Hajný, Vladimír Bouzek, Augustin Bubník, Miloslav Charouz a 3 vedoucí výpravy: Antonín Vodička, Oldřich Zábrodský starší, Kroupa.

⁴⁰⁹ Lawn Tennis Cercle.

⁴¹⁰ Turnaj v ledním hokeji, který se koná pravidelně každý rok v období mezi vánočními svátky a Novým rokem v Davosu ve Švýcarsku, a to již od roku 1923. Tohoto klání se účastní nejlepší klubové týmy z Evropy. Aby pohár získalo mužstvo trvale, musí jej vyhrát třikrát po sobě bez přerušení. Klubu LTC se to podařilo roku 1948, když LTC vyhrál Spenglerův cup v letech 1946, 1947 a 1948. (Zdroj: GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 397-398.)

⁴¹¹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴¹² Josef Maleček byl významný čs. hokejista předválečné éry československého hokeje. Stal se vzorem pro řadu hráčů začínajících s ledním hokejem během 2. světové války. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 9.)

⁴¹³ Bývalý předseda klubu LTC, který zajišťoval finance a přesuny hráčů z jiných klubů. Někdy bývá označován za „prvního manažera“. Emigroval spolu Josefem Stříbrným a Josefem Malečkem v březnu 1948 přes Rakousko do Švýcarska. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 55-60.)

⁴¹⁴ Josef Stříbrný byl funkcionářem klubu LTC. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁴¹⁵ Československý hokejista, který odešel do Švýcarska roku 1946 po povolení Ústředí ledního hokeje, kde nakonec zůstal. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 49.)

⁴¹⁶ Dr. Ludvík Urban byl bývalým okresním soudcem v Kutné Hoře. Po únoru 1948 emigroval do Švýcarska, kde se stal členem předsednictva Rady svobodného Československa. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 186.) Jediný Augustin Bubník jej ve své výpovědi nezmiňoval a naopak hovořil o jakémsi Hofmannovi tzv. „cukerním králi“. Josef Jirka také jako jediný jmenoval nějakého „Rýšu“ Hartmana. (ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

běžné, tedy svobodné setkání se s lidmi, jim později bylo kladeno za vinu. S emigranty se hokejisté v hotelu bavili o zcela běžných věcech, o poměrech v exilu i v ČSR. Poslední den v roce se hráči, spolu s výše zmíněnými emigranty, sešli a hlasovali o případné emigraci⁴¹⁷. Kvůli údajně nejednotnému rozhodnutí se mužstvo rozhodlo pro návrat do ČSR. Ve Švýcarsku se rozhodli zůstat z vlastní vůle jen Miroslav Sláma, Oldřich Zábrodský ml. a jeden z vedoucích výpravy – Kroupa.⁴¹⁸

Velvyslanec ČSR ve Švýcarsku Lang již o hlasování vše věděl od vedoucích výpravy Antonína Vodičky a Oldřicha Zábrodského staršího a podal podrobnou zprávu do ČSR. Vedoucí výpravy byli pravděpodobně informováni Přemyslem Hajným⁴¹⁹, který odletěl ze Švýcarska s Josefem Jirkou dříve⁴²⁰. Po návratu mužstva k žádnému kázeňskému postihu hráčů nedošlo.⁴²¹

Dalším mezinárodním výjezdem čs. hokejistů bylo XVI. mistrovství světa, jež se konalo ve dnech 12. až 20. února 1949 ve Stockholmu. Podle dostupných vyjádření zúčastněných ve vyšetřovacích spisech byl tento zájezd do zahraničí údajně jedním „z nejvzornějších“. Některým hráčům vadil doprovod neznámého vedoucího, přiděleného dodatečně, který zřejmě pracoval jako agent StB. Ani on ale „nezabránil“ hokejistovi Zdeňku Markovi⁴²² v emigraci.⁴²³

O půl roku později se ve dnech 9. a 11. prosince 1949 československé národní mužstvo zúčastnilo dvou přátelských zápasů s výběrem Švédska ve Stockholmu. Na tomto zájezdu „vadila“ žalobcům zvláště postava Ing. Jaroslava Plzáka⁴²⁴, který Vladimíru Kobranovovi předal dopis od hokejisty a tenisty

⁴¹⁷ Dodnes panují neshody o konečném výsledku hlasování. Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 36-40 a s. 87-89.

⁴¹⁸ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 34-40.; MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 185-190.

⁴¹⁹ Zda-li Přemysl Hajný skutečně nahlásil vedení výpravy, že mužstvo hlasovalo o emigraci, jsou jen dohady. Na druhou stranu byl Hajný za zločin velezrady zproštěn obvinění: „*neboť bylo prokázáno, že se při hlasování o emigraci postavil proti tomu, aby mužstvo zůstalo v cizině „a dal vlastně první podnět k tomu, že zločinný záměr emigrace na získání československého národního mužstva byl zmařen.*“ (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50) Jeho bratr Jiří Hajný byl však přesvědčen, že by Přemysl nic takového neudělal: „*Ne, to není pravda, to není pravda, určitě ne, vždyť jsem se s bráchou znal, to by neudělal. To neudělal.*“ (Zdroj: Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.) Pravdu se již zřejmě nedovíme.

⁴²⁰ Z důvodu návratu do kasáren v rámci vojenské služby.

⁴²¹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴²² Údajně se stýkal s americkou výpravou a poté, co byl vyzván, aby odevzdal pas vedoucímu výpravy Antonínu Vodičkovi, řekl, že si pro něj dojde na pokoj, a již se nevrátil. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁴²³ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴²⁴ Čs. emigrant ve Švédsku. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

v emigraci – Jaroslava Drobného⁴²⁵. Předání se účastnil i Augustin Bubník a Bohumil Modrý. Státní soud je později obvinil opět z údajné snahy emigrovat prostřednictvím Jaroslava Plzáka.⁴²⁶ Všichni se ale vrátili a byli tak obviněni vlastně jen ze „setkání s člověkem“.

Mistrovství světa v Londýně ve dnech 13. až 22. března 1950 mělo být z hlediska československé hokejové reprezentace výjimečnou událostí. Poprvé se totiž mužstvo připravovalo soustavně, a to v přípravném kempu na Čeperce⁴²⁷ (čili na Hřebenkách u Kladna). V sobotu 11. března 1950 mělo mužstvo odletět⁴²⁸ v 11:45 hod. z ruzyňského letiště. Josef Matějka hráčům sdělil, že odlet není možný kvůli neudělení víz⁴²⁹ reportérům československého rozhlasu Otakar Procházce⁴³⁰ a Josefu Lauferovi⁴³¹. Do Londýna se proto mělo jet až za dva dny.⁴³²

V pondělí 13. března 1950 se hráči a vedení ČOS⁴³³ sešli v Tyršově domě. Ve 12:30 hod. bylo hokejistům oznámeno definitivní rozhodnutí o neúčasti československého mužstva na šampionátu v Londýně.⁴³⁴

⁴²⁵ Reprezentant ČSR v ledním hokeji i tenise. Roku 1949 emigroval do Švýcarska, poté do Egypta. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 93-100.)

⁴²⁶ ABS, Vladimír Kobranov a spol., a. č. V-9496 Brno.; ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴²⁷ Přípravný kemp trval téměř čtrnáct dní, a to od 26. 2. 1950 do 8. 3. 1950. Zde se připravovali na zájezd do Londýna tito hráči: Josef Jirka, Zlatko Červený, Vladimír Kobranov, Augustin Bubník, Přemysl Hajný, Jiří Macelis, Antonín Španinger, Čeněk Pícha, Vladimír Zábrodský, Stanislav Konopásek, Václav Roziňák, Václav Bubník, Miloslav Blažek, Josef Štock, Vladimír Bouzek, Vlastimil Bubník, František Mizera, Miroslav Rejman (Reiman), Miloslav Charouzd a Josef Trousílek, ze kterých bylo vybráno reprezentační hokejové mužstvo: Zlatko Červený, Josef Jirka, Vladimír Kobranov, Augustin Bubník, Přemysl Hajný, Jiří Macelis, Antonín Španinger, Čeněk Pícha, Vladimír Zábrodský, Stanislav Konopásek, Václav Roziňák, Václav Bubník, Miloslav Blažek, Josef Štock, Vladimír Bouzek, Vlastimil Bubník. Jako lékař výpravy měl jet Dr. Handzo a vedoucí funkcí byli pověřeni Josef Matějka, Karel Velebil a Josef Herman. Z řad rozhodčích měl ČSR reprezentovat sudí Tenča. Josef Trousílek, František Mizera, Miloslav Charouzd a Miroslav Rejman (Reiman) nebyli do národního mužstva nominováni a měli se zúčastnit turnaje v Polsku v Katowicích. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.) Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 45-46.)

⁴²⁸ Dr. Vilém Benda uvedl, že údajně měl mít tehdejší čs. velvyslanec v Londýně Dr. Bystrický zprávy, že chce mužstvo hromadně emigrovat. (Zdroj: ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 54.)

⁴²⁹ Anglický konzulát víza vystavil dne 11. 3. 1950, jak uvedl tehdejší pracovník agentury Tomáš Svoboda. (Zdroj: ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 55.) To potvrdzovala i výpověď Josefa Laufera, podle něhož měla vystavená víza datum 11. 3. 1950. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁴³⁰ Původně měl letět Josef Laufer a Štefan Mašlonka, ten byl však ve čtvrtek 8. 3. 1950 vyměněn za Otakara Procházku. (Zdroj: ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 54.)

⁴³¹ Významná osobnost československého rozhlasu. Jako druhý evropský redaktor (po Jiřím Hojerovi v roce 1924) komentoval sportovní přenos, a to fotbalové utkání dne 3. 10. 1926. (Zdroj: MALINA, Karel. *Rozhlasový reportér Josef Laufer*. Brno: Novinář, 1985. s. 52-53.)

⁴³² ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴³³ Československá obec sokolská.

⁴³⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

Hráči byli pobouřeni hlavně proto, že jim toto rozhodnutí mohlo být sděleno již v sobotu 11. března 1950. Augustin Bubník roku 2010 řekl, že zamítnutí účasti na MS 1950 přišlo přímo z ÚV KSČ, a to: „(...) *telefonát z nejvyšších stranických míst od Gustava Bareše*⁴³⁵, *tajemníka ÚV KSČ pro ideologii, oznámil definitivní zákaz startu.*“⁴³⁶. K tomuto tvrzení jsem nenalezla žádné podklady. Bareš se nacházel i se svým pracovištěm ve sporu s ministrem informací a osvěty Václavem Kopeckým, který zřejmě o neúčasti československého týmu na mistrovství světa 1950 jednal. Není podloženo, že by měl sám Bareš nějakou výraznější rozhodovací moc v tomto případě. Mohlo by jít případně o boj o moc mezi Barešem a Kopeckým, k čemuž se však nepřikláním.

Ještě v Tyršově domě se hráči domluvili na schůzce v restauraci U Herclíků, známé jako tzv. „Zlatá hospůdka“⁴³⁷, kde chtěli zapít nemožnost obhajovat titul mistrů světa a Jiří Macelis oslavit narození⁴³⁸ svého syna. Ti, kteří se sešli 13. března 1950 v hospůdce⁴³⁹, debatovali nad zmařeným odletem do Londýna, nadávali, a to i před restaurací. Přítomní hokejisté a jejich známí zde vyslechli rozhlasové vysílání v 19:00 hod., v němž sportovní redaktor Edmund Koukal odvysílal i zprávu o neúčasti československého mužstva na šampionátu. Uvedl přitom informace odpovídající tvrzení Josefa Matějky, že hráči se mistrovství neúčastní na protest proti jednání nepřátelských zemí, zvláště Anglie, která se všemožným způsobem snažila zabránit účasti československých rozhlasových reportérů a „*využít tak čsl. mužstvo propagandisticky*“⁴⁴⁰, aby sportovní přenos vysílaly západní stanice. K tomu prý bylo využito britské velvyslanectví v Praze, které neudělilo čs. redaktorům víza. Na tento odvysílaný materiál reagovali hráči velmi rozhořčeně a do redakce

⁴³⁵ Vlastním jménem Gustav Breitenfeld, od roku 1930 členem KSČ. Po roce 1948 vedl Kulturní a propagační oddělení ÚV KSČ. (Zdroj: KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Praha: Libri, 2002. s. 46-47. ISBN 80-7277-093-4.)

⁴³⁶ *Podraz starý šedesát let*. [online] : [cit. 2010-03-29]. Dostupné na: <<http://macku.blog.respekt.cz/c/127707/Podraz-stary-sedesat-let.html>>

⁴³⁷ Restaurace U Herclíků se nacházela v Pštrossově ulici č. p. 24 v Praze, nedaleko Národního divadla. Tuto restauraci navštěvovali kromě různých sportovců i herci. Proto tento název. (Zdroj: ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 64.)

⁴³⁸ Dne 13. 3. 1950 dostal Jiří Macelis do Tyršova domu telegram o narození syna. Ten se narodil v době, když se Macelis připravoval na odjezd, svou manželku v porodnici navštívil pouze jedenkrát, jinak se již čtrnáct dní v podstatě neviděli. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁴³⁹ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 51-57.; ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴⁴⁰ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

telefonovali poměrně nevybíravým způsobem. Vykřikovali různá hesla, nadávky, teze, zpívali upravené písně. Ostatní přihlížející se smáli, tleskali, povzbuzovali.⁴⁴¹

Do restaurace U Herclíků se dostavili⁴⁴² dva příslušníci StB⁴⁴³, kteří k ní dorazili asi ve 20:00 hod. Jeden z nich poslal svého kolegu na stanici, aby došlo k zajištění osob. O chvíli později vstoupili do restaurace tři muži a vyzvali „největší provokatéry“, aby šli s nimi. Neřekli důvod a pravděpodobně se ani řádně nelegitimovali. Došlo k menší potyčce mezi Zlatkem Červeným a jedním z příslušníků StB. Poté byla telefonicky zavolána posila a tři přítomní členové sboru StB hlídali vchodové dveře. Po příjezdu příslušníků SNB proběhlo zajištění hráčů Zlatka Červeného, Jiřího Macelise a Václava Roziňáka. Augustina Bubníka zatkli až později, neboť se v tu dobu skrýval na dvoře. Jiřího Macelise po výsledku propustili, neboť „nebylo prokázáno, že by se účastnil pobuřujících výroků“. ⁴⁴⁴

Postupně došlo k zatýkání dalších hráčů, včetně majitele tzv. Zlaté hospůdky. Dne 16. března 1950 byla restaurace U Herclíků předána z příkazu ministerstva vnitra komunálnímu podniku Hotely a restaurace hlavního města Prahy.⁴⁴⁵

Blanka Modrá své vzpomínky na zatčení otce zřejmě vložila do románu Josefa Haslingera: „*Mein Vater ging mit den beiden Männern fort und kam nicht mehr zurück. Meine Schwester versteckte sich im Kleiderschrank und wollte den ganzen Abend nicht mehr herauskommen. Wir warteten. Eine Formalität, hatten sie gesagt. Wie lange dauert die Behandlung einer Formalität?*“⁴⁴⁶ („Můj otec odešel se dvěma muži a již se nevrátil. Moje sestra se schovala ve skříni a nechtěla celý večer vylézt. Čekaly jsme. Jen formalita, říkali. Jak dlouho trvá vyřízení pouhé formality?“)

⁴⁴¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.; ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴⁴² Jednou z tezí je, že na základě udání Anny Kalvodové. (ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.; Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 56.)

⁴⁴³ Číslo legitimací: 171, 2887. V některých publikacích a internetových článcích bývají označováni za tzv. agenty provokatéry. Dle svědectví pamětníků však žádné hádky nevyvolávali, pouze přihlíželi dění v restauraci U Herclíků a zasáhli až odvedením tří osob. Zda bylo úmyslem vyprovokovat Červeného a ostatní hráče k potyčce, není známo.

⁴⁴⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.; MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 214-216.)

⁴⁴⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁴⁴⁶ HASLINGER, Josef. *Jáchymov*. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 2011. s. 207. ISBN 978-3-10-030061-4.

Celý případ „Akce Kaplička“⁴⁴⁷ byl nejprve vyšetřován zvlášť u dvou státních útvarů. Příslušníci vojenské prezenční služby⁴⁴⁸ podléhali vyšetřování⁴⁴⁹ u 5. oddělení Hlavního štábu ministerstva národní obrany. Civilní osoby⁴⁵⁰ vyslyšali pracovníci Krajského velitelství StB v Praze. Později došlo ke sloučení obou případů⁴⁵¹ v jeden.

Po mnoha výsleších se stále nic nedělo. Zadržené osoby ve vazbě a ani rodiny nevěděly, co se děje, ani kdy dojde k soudnímu přeličení. Trestní oznámení bylo postaveno hlavně na podezření z velezrady a vyzvědačství⁴⁵². Na jeho základě zadržené ponechali ve vazbě⁴⁵³ a všem podezřelým zajistili majetek.⁴⁵⁴

Hlavní líčení⁴⁵⁵ u Státního soudu probíhalo ve dnech 5. až 6. října 1950⁴⁵⁶ od 8:00 hod. do 14:00 hod. s vyloučením veřejnosti až do vynesení rozsudku, a to z důvodu „(...) že by procesu mohlo býti zneužito reakčními vrstvami“⁴⁵⁷, jak uvedl ve zprávě Generální prokuratury státní prokurátor⁴⁵⁸. Osobně se však domnívám, že byla veřejnost vyloučena proto, že se jednalo o sportovce, lední hokejisty, „miláčky národa“. V první vlně politických procesů režim kladl velký důraz na účinek, který měly procesy vyvolat. Jejich propagace byla využita v rámci výchovné a zastrašující činnosti. Proto se tyto procesy precizně připravovaly, nacvičovaly a hlavně probíhaly

⁴⁴⁷ Ve spisech zabývajících se šetřením výtržnosti v tzv. „Zlaté hospůdce“ se setkáváme i s pojmenováním celého případu jako „Akce Kaplička“ dle zmíněného blízkého Národního divadla. Daný název může však vyvolávat otázky, zda nešlo o předem připravenou provokaci. (ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁴⁴⁸ Augustin Bubník, Přemysl Hajný, Josef Jirka, Vladimír Kobranov, Antonín Španinger, Josef Štock. Tato část vyšetřovaná nezávisle na KV-StB Praha nesla název „Proces s voj. Augustinem Bubníkem a spol.“ (NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁴⁹ Podalo na ně trestní oznámení pod č. j. 21.752/Taj 1950. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁵⁰ Jednalo se o Bohumila Modrého, Zlatka Červeného, Václava Roziňáka, Stanislava Konopáska, Jiřího Macelise a Mojmíra Ujčíka, na něž bylo podáno trestní oznámení pod č. j. A-19267/302405-2-50-5/1a.

⁴⁵¹ Vojenský Pst I 658/50 a civilní Pst I 1169/50.

⁴⁵² Podle §§ 1 a 5 zák. č. 231/48 Sb.

⁴⁵³ Dle § 96 odst. 1 a § 101 odst. 1 tr. ř.

⁴⁵⁴ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁵⁵ Neslo označení Ts I/IV 47/50. Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s.78-85.; NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.; ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 95-105.; MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 229-254.

⁴⁵⁶ První den (5. 10. 1950) byli do soudní místnosti prakticky vpuštěni pouze dva hlavní obžalovaní – Ing. Bohumil Modrý a Augustin Bubník. Zbylí obžalovaní měli možnost „hájit se“ až následující den. (Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.)

⁴⁵⁷ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁵⁸ Pravděpodobně dr. Ziegler, který působil v čele Státní prokuratury od 1. dubna 1949 do 31. prosince 1952. (Zdroj: VOREL, Jaroslav; ŠIMÁNKOVÁ, Alena; BABKA, Lukáš eds. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II.* [online] : [cit. 2012-04-11]. Dostupné na: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/police/udv/index.html>>, s. 48.) Mohlo jít ale i o dr. Vladimíra Bareše, který byl přítomen samotnému soudnímu přeličení.

veřejně. Proč se však proces s hokejisty veřejným nestal? Je možné, že se komunističtí funkcionáři zalekli zájmu médií o osud hokejových mistrů světa, neboť chtěli být soudu přítomni i zahraniční zpravodajové. Osobně se domnívám, že šlo právě hlavně o to, že se jednalo o mistry světa – celorepublikově proslavené sportovce, bylo by tedy zcela logické, kdyby se strana bála možné nevole ze strany lidu, vyvolané rozsudkem nad „zlatou“ hokejovou reprezentací. Navíc tisk tento proces prakticky „nechal bez povšimnutí“ – Jiří Macků zveřejnil citaci⁴⁵⁹: *„Na hlavní přelíčení organizovat soudružskou veřejnost a případ v tisku vůbec nezveřejňovat. Takovým zveřejněním případu poskytl bychom jak domácí, tak zahraniční reakci jenom podklad pro další vylhaná tvrzení o poměrech v našem sportu... (...) Nelze také přehlížet, jak bylo u StB zjištěno, že většina obviněných bude se snažit před státním soudem zapírat. Důvodů, proč by se měl celý případ v tisku publikovat není, poněvadž z něho nelze politicky vytěžit tolik, aby to převažovalo nebezpečí shora uvedené.“*⁴⁶⁰

Soudní tribunál v případě procesu „Modrý a spol.“⁴⁶¹ měl složení: JUDr. Karel Kruk⁴⁶² – předseda, Ostner – soudce, Kovařík⁴⁶³ – soudce, Sušický – přísedící, Pospíšil – přísedící. Dr. Vladimír Bureš⁴⁶⁴ zastupoval Státní prokuraturu.⁴⁶⁵ Všichni obžalovaní byli uznáni vinnými a odsouzeni z trestných činů velezrady⁴⁶⁶, pobořování proti republice⁴⁶⁷, přečin hanobení některých ústavních činitelů⁴⁶⁸, přečin

⁴⁵⁹ Macků neuvádí, o který fond jde. Já jsem tuto zprávu v mnou využívaných archivních materiálech nenalezla.

⁴⁶⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 245.

⁴⁶¹ Obhájci obžalovaných: JUDr. Vladimír Bartoš – Bohumil Modrý; JUDr. Vladimír Lindner – Augustin Bubník, Josef Jirka, Václav Roziňák; JUDr. Ladislav Kvasnica – Vladimír Kobranov, Antonín Španinger; JUDr. Karel Kupka – Přemysl Hajný, Stanislav Konopásek, Jiří Macelis; JUDr. Vojtěch Bureš – Zlatko Červený, Josef Štock; JUDr. Vladimír Čerovský – Mojmír Ujčík. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁶² Byl uveden mezi soudci pro české země – v Seznamu prokurátorských a soudcovských kádrů pro mimořádné procesy (7. března 1952). (Zdroj: VOREL, J.; ŠIMÁNKOVÁ, A.; BABKA, L. (eds.): c. d., s. 42.)

⁴⁶³ Uveden v seznamu soudců Státního soudu v Praze pro rok 1950. (Zdroj: VOREL, J.; ŠIMÁNKOVÁ, A.; BABKA, L. (eds.): c. d., s. 55.)

⁴⁶⁴ Státní prokuratura, vedoucí VIII. oddělení Praha. (Zdroj: VOREL, J.; ŠIMÁNKOVÁ, A.; BABKA, L. (eds.): c. d., s. 49.)

⁴⁶⁵ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁶⁶ Bohumil Modrý, Augustin Bubník, Vladimír Kobranov, Josef Jirka, Václav Roziňák, Stanislav Konopásek. Zločin velezrady podle § 1 odst. 2 zák. č. 231/48 Sb., odst. 1 lit. c/ zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁶⁷ Augustin Bubník, Václav Roziňák, Jiří Macelis, Stanislav Konopásek, Zlatko Červený. Přečin pobořování proti republice podle § 3 odst. 1 zák. 231/48 Sb. A Přemysl Hajný, Antonín Španinger, Mojmír Ujčík, Josef Štock přečin pobořování proti republice podle § 3 odst. 2 zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁶⁸ Augustin Bubník, Václav Roziňák, Zlatko Červený – přečin hanobení některých ústavních činitelů podle § 24 zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

popuzování⁴⁶⁹, v případě Zlatka Červeného přečin ublížení na cti prezidentu republiky⁴⁷⁰ a zločin veřejného násilí⁴⁷¹, u Přemysla Hajného zločin napomáhání k pokusu neoprávněného opuštění území republiky⁴⁷² a u Mojžíra Ujčíka zločin neoznámení trestného činu⁴⁷³.

Tabulka 1: Vynesené tresty Státním soudem dne 6. 10. 1950⁴⁷⁴

Jméno	<u>Trest odnětí svobody</u>	<u>Peněžitá pokuta/trest odnětí svobody</u>	<u>Další tresty</u>	<u>Propuštěn</u>
Bohumil Modrý	15 roků	20 000 Kčs/event. 40 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	17. 1. 1955
Augustin Bubník	14 roků	20 000 Kčs/event. 40 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	23. 1. 1955
Stanislav Konopásek	12 roků	20 000 Kčs/event. 40 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	9.(?) 3. 1955
Václav Roziňák	10 roků	10 000 Kčs/event. 20 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	11. 2. 1955
Vladimír Kobranov	10 roků	15 000 Kčs/event. 30 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	21. 1. 1955
Josef Jirka	6 roků	10 000 Kčs/event. 20 dní	Konfiskace celého majetku a ztráta občanských práv na dobu 10 let	1953 ⁴⁷⁵
Zlatko Červený	3 roky	15 000 Kčs/event. 30 dní		1952(?) ⁴⁷⁶
Mojmír Ujčík	3 roky	20 000 Kčs/event. 40 dní		1952(?) ⁴⁷⁷

⁴⁶⁹ Augustin Bubník, Václav Roziňák, Jiří Macelis, Zlatko Červený, Mojmír Ujčík – přečin popuzování podle § 26 odst. 1 zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷⁰ § 23 odst. 1 zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷¹ § 81 zák. č. 117/6 52 ř. z. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷² §§ 5, 8 tr. zák. č. 117/52 ř. z. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷³ § 35 odst. 2 zák. 231/48 Sb. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷⁴ Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁷⁵ *Josef Jirka*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na:

<<http://www.ltcpraha.ic.cz/brankari.php?josef-jirka&akce=profil&id=6>>

⁴⁷⁶ Dne 22. 4. 1952 byl doporučen návrh na podmíněčné propuštění Zlatka Červeného. Podle zprávy v archivním materiálu mu bylo prominuto 8 měsíců a 16 dnů – pravděpodobně ho tedy propustili na přelomu května a června 1952. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷⁷ Podle archivních materiálů byl Mojžíru Ujčíkovi prominut z trestu 1 rok. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

Jiří Macelis	2 roky	15 000 Kčs/event. 30 dní	Podle § 50 zák. 231/48 Sb. propadnutí zabavených věcí – 6 kusů „anglických“ peněz	listopad(?) 1951 ⁴⁷⁸
Přemysl Hajný	1 rok	10 000 Kčs/event. 20 dní		1951 ⁴⁷⁹
Antonín Španinger	8 měsíců	5 000 Kčs/event. 10 dní		15. 11. 1950
Josef Štock	8 měsíců	5 000 Kčs/event. 10 dní		14. 11. 1950

Obviněným se do právní moci rozsudku započítávala⁴⁸⁰ vazba. Tresty byly nepodmíněné. Zproštění⁴⁸¹ obvinění se dostalo Přemyslu Hajnému⁴⁸² a Jiřímu Macelisi⁴⁸³ z podezření, že by se spojili „(...) s protistátními činiteli v úmyslu rozvrátit lid. dem. republiku, čímž měli spáchat zločin velezrady podle § 1 odst 2.“⁴⁸⁴ Zproštění obvinění⁴⁸⁵ se týkalo i Josefa Štock a Antonína Španingera ve věci neoznámení trestního činu, protože „(...) jejich vědomost o připravovaném útěku hokejových hráčů nebyla tak pozitivní aby mohli učiniti příslušné trestní oznámení (...)“⁴⁸⁶ a do „(...) společnosti mužstva [se, pozn. H. B.] dostali vlastně poprvé, že jim proto neznámým nebylo důvěřováno a proto nebyli také o zločinném záměru ostatních informováni.“⁴⁸⁷ Přesto byli uznáni vinnými z umožnění⁴⁸⁸ pobuřování.⁴⁸⁹

Vzhledem k započítání vazby do pravomoci rozsudku došlo k brzkému propuštění Josefa Štock a Antonína Španingera⁴⁹⁰, a to ve dnech 14. a 15. listopadu

⁴⁷⁸ Dne 29. 10. 1951 v zastoupení Dr. Mykiska doporučil podmíněčné propuštění Jiřího Macelise. Zpráva v archivním materiálu navíc obsahuje informaci, že byly Macelisi prominuty 3 měsíce a 26 dnů. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁷⁹ Státní prokuratura 21. 2. 1951 zamítla podmíněčné propuštění Přemysla Hajného. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.) Byl tedy s největší pravděpodobností propuštěn až s vypršením trestu 17. 3. 1951.

⁴⁸⁰ Podle § 23 tr. z.

⁴⁸¹ Dle § 162 tr. ř.

⁴⁸² Uznán vinným za napomáhání při pokusu o ilegální přechod hranic Dr. Mudrocha.

⁴⁸³ Uznán vinným jen za ostatní trestné činy uvedené v obžalobě.

⁴⁸⁴ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁸⁵ Podle § 35 odst. 2 zák. 231/48 Sb.

⁴⁸⁶ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁸⁷ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁸⁸ Jako příslušníci vojenské prezenční služby neměli dle žalobce umožnit, aby byl urážen jejich „nejvyšší velitel“, prezident republiky. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁸⁹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁹⁰ Po propuštění nastoupil plnění zbylé vojenské prezenční služby, a to v Komárnu u tzv. „černých baronů“ (63. PTP Komárno). Jednalo se o pomocné technické prapory a pobyl u nich jeden rok. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 264.)

1950.⁴⁹¹ Můžeme si položit otázku, zda se nejednalo o snahu soudu legalizovat jejich držení ve vyšetřovací vazbě, neboť se vynesené tresty až nápadně podobaly délce jejího trvání.

Na základě rozsudku podali odsouzení Augustin Bubník, Bohumil Modrý, Vladimír Kobranov, Josef Jirka, Václav Roziňák, Stanislav Konopásek a Antonín Španinger odvolání k Nejvyššímu soudu.⁴⁹² Modrý a Konopásek podali odvolání ze všech odvolacích důvodů, ostatní odvolatelé jej podali pro výrok o vině a trestu.⁴⁹³ Odvolací líčení⁴⁹⁴ proběhlo dne 22. prosince 1950 u Nejvyššího soudu v Praze. Soudce J. Křepela odvolání zamítl a odvolatelé byli odsouzeni nepodmíněně.⁴⁹⁵

K mimosoudní perzekuci v době před vynesením rozsudku Státního soudu bych chtěla zařadit i nemožnost dostatečné obhajoby, nepřipuštění svědků, kteří by mohli hovořit ve prospěch obžalovaných.⁴⁹⁶ Pokud se objevila skutečnost, která hovořila ve prospěch obžalovaného, vystoupil prokurátor Dr. Vladimír Bureš s námitkou, že věc nemá vliv na morální profil obžalovaného. Svědkové⁴⁹⁷, kteří by mohli mluvit ve prospěch zatčených, nebyli povoleni. Nebyli předvoláni ani již vyslechnutí svědci Vladimír Zábrodský, Josef Matějka či Vladimír Bouzek ad. To, co je v demokratickém systému zcela běžné, tedy možnost hájit se, zde chybělo.⁴⁹⁸

Obvinění⁴⁹⁹, jež vznesl žalobce na zatčené hokejisty, byla zcela absurdní – samozřejmě stejně absurdní jako u mnoha jiných procesů. V oblasti sportu však

⁴⁹¹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50

⁴⁹² A to dne 2. 11. 1950 JUDr. Vladimír Bartoš za obviněného Bohumila Modrého, dne 3. 11. 1950 Dr. Kupka za obžalovaného Stanislava Konopáska, dne 4. 11. 1950 JUDr. Lindner za Augustina Bubníka, dne 4. 11. 1950 JUDr. Lindner za Josefa Jirku, dne 6. 11. 1950 JUDr. Kvasnica za obviněného Vladimíra Kobranova, dne 6. 11. 1950 Dr. Kvasnica za obviněného Antonína Španingera. Kdy podal odvolání Václav Roziňák, není ze spisů známo. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁹³ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁹⁴ Příklad sp. Zn. To x 65/50. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁴⁹⁵ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁹⁶ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁴⁹⁷ Václav Šulista, kterému Macelis slíbil, že jeho synovi, který studoval v Anglii s povolením čs. úřadů, předá 5 liber.; Kuhanát, ke kterému si Václav Roziňák dal do opravy auto, aby po návratu z Londýna mohl zajet s rodinou na letiště.; Josef Šulc, který měl dosvědčit, že Stanislav Konopásek nahlásil telefonicky bezpečnostním orgánům případ dvou mužů, kteří mu nabídli ilegální přechod hranic. Vrchní číšník restaurace U Herclíků (zřejmě Josef Uher), který měl dosvědčit Mojžíru Ujčíkovi, že ten nebyl po celou dobu přítomen v hostinci, kde byly pronášeny protistátní výroky, a také že se Ujčík pokoušel poslat hokejisty domů, avšak když některé přiměl k odchodu, vrátili se. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část)

⁴⁹⁸ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁴⁹⁹ Kromě hlasování o emigraci byla jako další obvinění vznesena např. pašování skla, dopisů aj. věci do zahraničí emigrantům, stýkání se s emigranty, známost kpt. Martina Bowea apod. Jednotlivá obvinění detailně rozpracována viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 87-101.

nenalezneme natolik rozsáhlý případ perzekuce, v němž by došlo k odsouzení téměř celého mužstva⁵⁰⁰ k tak vysokým trestům. Zajímavé je, že tato kauza, kterou zpočátku připravovali jako tzv. monstrproces typický pro poč. 50. let 20. století, ztratila nakonec propagandistické rysy. Koncepce procesu byla přeměněna z již výše uvedených důvodů.

Dodnes panují dohady o roli Vladimíra Zábrodského⁵⁰¹ v procesu „Modrý a spol.“, který nebyl v kauze odsouzen. Společnost, která se zajímá o tuto problematiku, či je v ní nějakým způsobem zainteresována, se rozdělila na dva opačné póly přesvědčené buď o vině Zábrodského, jakožto udavače mužstva, nebo o jeho nevině. Mezi tím dodnes panují názory, které nemají jasně vyhraněný charakter.

Většina odsouzených strávila určitou dobu v pracovních táborech na Jáchymovsku, Příbramsku a Hornoslavkovsku. Postupně docházelo k propouštění⁵⁰², až TPT opustil počátkem března 1955 i poslední držený, Stanislav Konopásek. Vzhledem k ostatním politickým procesům můžeme konstatovat, že odsouzení v kauze „Modrý a spol.“ byli propuštěni relativně brzy.

Šedesátá léta⁵⁰³ 20. století bývají v dějinách Československa charakterizována jako období určité liberalizace v komunistické straně i společnosti samotné. Jedním z projevů se stalo mimo jiné i několik amnestií, jež vyhlásil prezident Novotný⁵⁰⁴. S amnestií a návratem většiny odsouzených politických vězňů 50. let na svobodu, došlo posupně v nesvobodné zemi i k tematizaci jejich rehabilitace. První snahy o rehabilitaci převážně komunistických vězňů spadaly již do 50. let⁵⁰⁵. Pro proces „Modrý a spol.“ se stala nejdůležitější snahou o revizi

⁵⁰⁰ Vždyť až do roku 1947 jezdilo na mistrovství světa maximálně 15 hráčů. (Zdroj: JENŠÍK, Miloslav. *Kronika českého hokeje 1894-2000*. Praha: Olympia, 2001. s. 412. ISBN 80-7033-711-7.)

⁵⁰¹ Československý hokejista, který se také účastnil hlasování o emigraci ve Švýcarsku roku 1948, ačkoli hlasoval pro návrat. I on měl letět na mistrovství světa do Londýna. Nebyl však zatčen a ve vyšetřovacím spisu se nachází jen velmi stručný záznam o výsledku. Během věznění odsouzených v procesu „Modrý a spol.“ mohl normálně působit v nejvyšší hokejové lize. Navíc se stal roku 1965 důvěrníkem StB sign. 604934 MV, ač není zcela jasné, zda nějakou činnost pro Státní bezpečnost vykonával. Mohlo jít i o výhodný „tah“, jak se stát důvěryhodným pro režim, neboť po několika měsících Zábrodský i s rodinou emigroval. Více viz k jeho osobě: MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 5-99.; BERANOVÁ, H.: c. d., s. 111-118.

⁵⁰² Viz Tabulka 1: Vynesené tresty Státním soudem dne 6. 10. 1950.

⁵⁰³ Více viz BAUER, Michal, et al. *Zlatá šedesátá. Česká literatura a společnost v letech táni, kolotání a zklamání. Materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16. - 18. června 1999*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000. 420 s. ISBN 80-85778-27-0.

⁵⁰⁴ Byla vyhlášena dne 9. 5. 1960 č. 54/1960 Sb., která se ovšem netýkala všech politických vězňů.

⁵⁰⁵ Viz kapitola 2 Politické procesy 50. let 20. století.

tzv. Pillerova komise, která působila v letech 1968-1969⁵⁰⁶. Jejím hlavní úkolem byla rehabilitace osob nespravedlivě odsouzených v padesátých letech, a to již i nekomunistů.⁵⁰⁷

Nejvyšší soud dne 30. července 1968 projednával i porušení zákona Státním soudem Praha⁵⁰⁸ a Nejvyšším soudem Praha⁵⁰⁹ v procesu⁵¹⁰ „Ing. Bohumil Modrý a spol.“ Předseda Nejvyššího soudu JUDr. Otomar Boček rozhodl spolu se soudním senátem⁵¹¹, že byl v neprospěch všech obžalovaných porušen zákon⁵¹². Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 1950 bylo v případě Bohumila Modrého a dalších 6 osob⁵¹³ zrušeno v plném rozsahu, stejně tak rozsudek bývalého Státního soudu v Praze ze dne 6. října 1950 u všech 12 odsouzených.⁵¹⁴

Celou záležitost měl znovu projednat a rozhodnout Městský soud v Praze ve věci civilních osob⁵¹⁵ a Vyšší vojenský soud v Příbrami u osob⁵¹⁶ plnicích v roce 1950 základní vojenskou službu. Městský soud v Praze rozhodl dne 13. března 1969 v neveřejném zasedání v trestní věci obžalovaného „Ing. Bohumila Modrého a spol.“, kdy „podle § 231 odst. 1 tr. ř. s použitím § 223 odst. 1 tr. zák. s e z a s t a v u j e t r e s t n í s t í h á n í (...)“⁵¹⁷. Toto usnesení schválil předseda senátu JUDr. Ladislav Fajstavr: „*Městský soud dospěl v neveřejném zasedání k závěru, že podmínky zastavení trestného stíhání u všech obžalovaných splněny jsou.*“⁵¹⁸ Desetiletá promlčecí lhůta u Bohumila Modrého, Václava Roziňáka a Stanislava Konopáska uplynula dnem 23. prosince 1960 a u Jiřího Macelise 26. října 1960. Pětiletá promlčecí lhůta u Zlatka Červeného a Mojmíra Ujčíka uběhla k 26. říjnu

⁵⁰⁶ Po intervenci sovětských vojsk již ve své činnosti intenzivně nepokračovala a počátkem roku 1969 byla její činnost zastavena. (Více viz DENGLE, Robert, ed.: c. d.)

⁵⁰⁷ DENGLE, Robert, ed.: c. d., s. 5-11.

⁵⁰⁸ Rozsudek sp. zn. Ts I/IV 47/50 vyneseny 6. 10. 1950 na základě obžaloby Státní prokuratury sp. zn. Pst I 658/50 z 29. 9. 1950. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵⁰⁹ Rozsudek sp. zn. To x 65/50 o zamítnutí odvolání dne 22. 12. 1950. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹⁰ Příklad sp. zn. Prz 50/68. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹¹ Členové JUDr. Bohumil Repík, JUDr. Jaroslav Bičovský CSc., plk. JUDr. Jindřich Musil, JUDr. Július Lehotský, plk. JUDr. Ján Engel. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹² V ustanovení § 2 odst. 3; § 28 odst. 1 písm. c/, d/; § 160 odst. 2 tr. ř. z r. 1950. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹³ Augustin Bubník, Václav Roziňák, Vladimír Kobranov, Josef Jirka, Stanislav Konopásek a Antonín Španinger. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹⁴ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁵¹⁵ Bohumil Modrý, Václav Roziňák, Stanislav Konopásek, Mojmír Ujčík, Jiří Macelis a Zlatko Červený. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹⁶ Augustin Bubník, Josef Jirka, Vladimír Kobranov, Antonín Španinger, Josef Štock a Přemysl Hajný. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁵¹⁷ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁵¹⁸ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

1955. Trestní stíhání proto bylo u všech obviněných zastaveno, stejně tak i stíhání Zlatka Červeného ve věci ublížení na cti prezidentu republiky dle amnestie prezidenta republiky ze dne 4. května 1953, která se vztahovala na tresty nepřevyšující jeden rok a kdy tato amnestie předcházela promlčecí lhůtě roku 1955.⁵¹⁹

4.1 Představení osob odsouzených v procesu „Modrý a spol.“

O životě obětí procesu „Modrý a spol.“ po propuštění existuje, oproti jiným politickým vězňům, poměrně dostatek informací. Někteří jedinci byli sice prakticky zcela zapomenuti, jako například Josef Štock či Přemysl Hajný, na druhou stranu dochází v dnešní době ke zpracování osudů např. Stanislava Konopáska⁵²⁰, Augustina Bubníka⁵²¹ či Bohumila Modrého⁵²². V následujících podkapitolách jsem se pokusila rekonstruovat životy odsouzených, což bylo mnohdy pro nedostatek informací značně komplikované.

4.1.1 Bohumil Modrý

Bohumil Modrý se narodil 24. září 1916 v Praze. Po reálném gymnáziu navštěvoval vysokou školu technickou, obor stavební inženýrství. Již v roce 1936 nastoupil do československé Státní ligy, ač začal hrát lední hokej až v roce 1935. K hokeji jej přivedl spolužák z gymnázia Vilibald Šťovík. Modrý se zúčastnil pěti mistrovství světa⁵²³ a V. Zimních olympijských her ve Svatém Mořici roku 1948.⁵²⁴

Za války přišel o práci ve firmě Husák a Kučera a podle svých slov ve vyšetřovacím spisu mu: „(...) na pracovním úřadě řekli, že jediná možnost jak bych mohl zůstat v Praze jest vstoupiti do Kuratoria nebo že musím do Německa na práci.“⁵²⁵. V Kuratoriu pro výchovu mládeže pracoval jeden rok jako technický úředník na stavebním oddělení, pracovní poměr byl ukončen dohodou z obou stran. Při likvidaci Kuratoria ministerstvem školství a osvěty v červnu 1945 obdržel

⁵¹⁹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁵²⁰ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d.

⁵²¹ Různá svědectví, např. *Augustin Bubník*. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na: <http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

⁵²² HASLINGER, J.: c. d.

⁵²³ 1937, 1938, 1939, 1947, 1949. (Zdroj: JENŠÍK, M.: *První mistři světa*, c. d., s. 19.)

⁵²⁴ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 141-146.

⁵²⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. část, č. listu 21.

Bohumil Modrý nový čistý list od ministerstva vnitra, neboť se při práci v Kuratoriu neprovinil na národní cti a choval se jako „řádný Čech“. Po válce dokončil své vzdělání úspěšným složením druhé státnice a v červenci roku 1945 převzal pod národní správu cihelnu v Lanškrouně. Tu spravoval až do listopadu roku 1948, než došlo ke znárodnění a Modrý odmítl jemu nabízenou práci.⁵²⁶

Modrý poté nastoupil u národního podniku Vodostavby Praha. Od roku 1946 byl i se svou manželkou Erikou⁵²⁷ členem Československé strany národně socialistické, a to až do jejího „obrození“ v Československou stranu socialistickou v roce 1948. V manželství se jim narodily dvě dcery: Blanka a Alena.⁵²⁸

V ledním hokeji nastupoval jako brankář za klub LTC, pouze v sezóně 1943/1944 hrál za HC Stadion Praha. Kromě ledního hokeje, ve kterém reprezentoval ČSR v 71 utkáních, byl i členem národního mužstva házenkářů a působil v SK Slavia Praha.⁵²⁹

Roku 1950 byl odsouzen v inscenovaném procesu „Modrý a spol.“ Dne 17. ledna 1955 byl propuštěn na amnestii⁵³⁰ prezidenta Antonína Zápotockého. Poté se věnoval trenérské dráze v Motorletu Praha⁵³¹ spolu s Vladimírem Kobranovem.⁵³² Brzy ale onemocněl a zemřel dne 21. července 1963. Jeho pohřeb ve Strašnicích 26. července 1963 byl režimem zakazován a policejní složky rozháněly truchlící.⁵³³

Rozsudkem z roku 1968 byl Modrý spolu s ostatními obviněnými soudně rehabilitován. Jeho dcery Alena a Blanka později emigrovaly do Rakouska. Po své rehabilitaci dostal roku 1968 in memoriam čestné ocenění ZMS⁵³⁴. V roce 1994 Modrému odhalili pamětní desku v Lanškrouně. Roku 2001 o jeho osobě natočili dokument z řady Sláva vítězům⁵³⁵ a téhož roku se začala udílet Cena Bóži Modrého pro nejužitečnějšího hráče sezóny české první ligy (Extraliga). Tuto cenu

⁵²⁶ ABS, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu MV, Modrý Bohumil 59-87-38/1-27.

⁵²⁷ Erika Modrá, roz. Weiserová, měla po otci švýcarskou státní příslušnost. Její matka byla Češka, otec se po rozvodu vrátil do Švýcarska. (Zdroj: NA Praha, Erika Weiserová, sign. 42/V-30/301.)

⁵²⁸ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁵²⁹ GUT, Karel; PACINA, Václav. *Malá encyklopedie ledního hokeje*. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1986. s. 295.

⁵³⁰ Vyhlášena k 9. 5. 1955 u příležitosti 10. výročí osvobození ČSR sovětskou armádou. (Zdroj: MAREČKOVÁ, L.: c. d., s. 359.)

⁵³¹ Bývalý klub I. ČLTK.

⁵³² JENŠÍK, M.: c. d., s. 19.

⁵³³ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 152.

⁵³⁴ Zasloužilý mistr sportu.

⁵³⁵ *Sláva vítězům. Bohumil Modrý*. Dokumentární film ČT, 2001. Režie: Miroslav Lečovský.

vyhlašovala každý rok Asociace hráčů ledního hokeje až do roku 2006.⁵³⁶ Dne 4. listopadu 2008 byl uveden do Síně slávy Českého svazu ledního hokeje⁵³⁷ a 15. května 2011 do Síně slávy IIHF⁵³⁸.

4.1.2 Augustin Bubník

Augustin Bubník se narodil 21. listopadu 1928 v Praze. Vyučil se řezníkem a uzenářem. Pracoval u svého otce v řeznictví až do svého nástupu vojenské prezenční služby⁵³⁹ 1. října 1949⁵⁴⁰. Augustin Bubník měl dvě sestry, dvojčata, Helenu a Věru. Bubník hrál již od 11 let lední hokej. Paradoxně v sezóně 1949/1950, v níž byl zatčen, stál Bubník na počátku vrchole své hokejové kariéry. Dopomohl k překvapivému vítězství klubu ATK v celostátní lize a stal se nejlepším ligovým střelcem (26 gólů).⁵⁴¹ Augustin Bubník byl roku 1950 odsouzen ke 14 letům odnětí svobody. Velmi mu přitížil jeho „obdiv“ k Západu, styky s kpt. Martinem Bowem⁵⁴² a vojenská služba.⁵⁴³

Po propuštění na amnestii prezidenta Zápotockého v lednu 1955 nastoupil za Spartak Brno ZJŠ, nicméně po dvou odehraných utkáních byla všem aktivním hráčům⁵⁴⁴ propuštěným v roce 1955 zakázána činnost v I. a II. lize, údajně na dva roky.⁵⁴⁵ Poté tedy odešel do Olomouce, do třetiligového klubu Moravia Mariánské údolí, kde působil až do odvolání zákazu⁵⁴⁶ v roce 1956.⁵⁴⁷ Dalšími kluby, které

⁵³⁶ *Cena Bóži Modrého*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_B%C3%B3%C5%BEi_Modr%C3%A9ho>

⁵³⁷ *Sín slávy českého hokeje*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

⁵³⁸ *Sín slávy IIHF*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/text/39-s-slyv-iihf.html>>

⁵³⁹ Plněna u VTO Praha v Malé Chuchli. Zde přidělen k hokejovému oddílu ATK.

⁵⁴⁰ Augustin Bubník nebyl odvodní ročník, šel však na vojnu, podle svých slov, se svým kamarádem Vladimírem Kobranovem. (Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 10. 2010 v Praze.)

⁵⁴¹ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 42.

⁵⁴² K němu více viz BERANOVÁ, H.: c. d.

⁵⁴³ ABS, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu MV, Osobní spis – Bubník Augustin 302-332-14.

⁵⁴⁴ Jednalo se o Augustina Bubníka, Vladimíra Kobranova, Václava Roziňáka a Stanislava Konopásku. Od sezóny 1956/1957 mohli opět nastupovat i za nejvyšší soutěže. (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.) Bohumil Modrý se již do brány prakticky nevrátil a věnoval se trenérství jen chvíli.

⁵⁴⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁵⁴⁶ Údajně se za Stanislava Konopásku přimluvil komunistický funkcionář působící ve Spartě Praha a po umožnění Konopáskovi hrát nejvyšší soutěže se do nich směli vrátit i Kobranov, Roziňák a Bubník. Modrý již v té době v nejvyšší soutěži aktivně nepůsobil. (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁵⁴⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

Bubník reprezentoval, se staly v letech 1956-1958 Motorlet Praha a poté Slovan Bratislava (1958-1962). Po těžkém zranění ukončil hráčskou kariéru.⁵⁴⁸

Augustin Bubník si prošel trenérskou školou FTVS⁵⁴⁹ a stal se trenérem CHZ Litvínov (1962-1965; 1981-1983), Motorletu Praha (1965-1966), Škody Plzeň (1970-1971), ČSA Karviná (1972-1973, 1983-1985), Zetoru Brno (1973-1974, 1977-1978), Autoškody Mladá Boleslav (1975-1976), Slavie Praha (1976-1977). Dostal se k trenérské činnosti i v zahraničí. V letech 1966-1969⁵⁵⁰ trénoval reprezentační mužstvo Finska⁵⁵¹, poté tým ATSE Graz v Rakousku (1979-1980) a na domácím poli juniorské reprezentační mužstvo ČSSR v letech 1974-1976.⁵⁵²

Bubník se dvakrát oženil a narodily se mu dcera Monika a syn Gustav⁵⁵³ z prvního manželství a druhý syn David z manželství druhého. Jako poslední odsouzený v procesu „Modrý a spol.“ žil v době napsání práce v České republice a podílel se výraznou měrou na mapování historie 50. let svými vzpomínkami, které například zpracoval projekt⁵⁵⁴ Politictivezni.cz.⁵⁵⁵

Roku 1983 mu byl udělen čestný titul ZMS. V letech 1998-2002 působil jako poslanec za ODS a jako předseda podvýboru pro tělovýchovu. Roku 1991 ho uvedli do Síně slávy finského hokeje a dne 4. listopadu 2008⁵⁵⁶ do Síně slávy Českého svazu ledního hokeje.⁵⁵⁷ Roku 2010 se spolupodílel na dokumentárním snímku České televize – Postavení mimo hru⁵⁵⁸. V době napsání práce se stále věnoval

⁵⁴⁸ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 42.

⁵⁴⁹ Fakulta tělovýchovy a sportu.

⁵⁵⁰ Bubník měl již dojednanou smlouvu se švýcarským klubem Kloten, nakonec byl však poslán do Finska. Finsko chtělo smlouvu prodloužit až do OH v Sapporu 1982, což ČSSR odmítlo s tím, že Bubník bude trénovat čs. juniorskou reprezentaci. Po jeho návratu však slib nebyl dodržen a Bubník odešel trénovat „obyčejný“ tým do Plzně. (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁵⁵¹ „Bohužel pro něj“ se mu podařilo na MS ve Vídni roku 1967 s týmem Finska porazit výběr ČSSR, ač byl finský tým do té doby považován za „méně kvalitní“. Bubník byl poté československými fanoušky považován za „zrádce“. (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁵⁵² GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 42.

⁵⁵³ Gustav Bubník – herec.

⁵⁵⁴ *Augustin Bubník*. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na: <http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

⁵⁵⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁵⁵⁶ Finská Sín slávy jej přijala již roku 2003 za jeho trenérské úsilí ve Finsku v letech 1966-1969.

⁵⁵⁷ *Sín slávy českého hokeje*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

⁵⁵⁸ Režie: Ivan Biel, ČT 2010.

Konfederaci politických vězňů v Praze a působil jako průvodce hokejovou síní slávy v O₂ aréně.⁵⁵⁹

4.1.3 Stanislav Konopásek

Stanislav Konopásek se narodil 18. dubna 1923. Od roku 1933 působil až do svého zatčení v klubu LTC. Po absolvování reálného gymnázia a obchodní školy pracoval jako technický úředník v několika podnicích.

Na amnestii prezidenta republiky byl roku 1955 propuštěn z výkonu trestu, ke kterému byl odsouzen v procesu „Modrý a spol.“. Konopásek také dostal zákaz hrát za nejvyšší ligovou soutěž, na krátký čas nastoupil v sezóně 1955/1956 za bývalý klub LTC Tatra Smíchov, který byl v II. lize: „*Ani to mi ale nebylo dopřáno: komunisti mi zadrželi i druhou ligu.*“⁵⁶⁰ Od sezóny 1956/1957 se mohl vrátit do nejvyšší soutěže a v letech 1956-1962 hrál za Spartu Praha, kde se opět setkal s bývalým spoluhráčem Vladimírem Zábrodským. Jako hráč odehrál svou poslední sezónu 1962/1963 za klub Motorlet Praha. Zde se věnoval i trenérské činnosti, a to v letech 1963-1965. Později trénoval Spartu Praha (1968-1969, 1972-1973) a v zahraničí působil v letech 1965-1968 v polském klubu GKS Katowice, s nimiž vyhrál roku 1968 tamní ligu.⁵⁶¹

Stanislav Konopásek zůstal v Praze i se svou manželkou Annou, s níž měl syna Jana.⁵⁶² Konopásek zemřel 6. března 2008.⁵⁶³ Dne 4. listopadu 2008 byl uveden do Síně slávy Českého svazu ledního hokeje.⁵⁶⁴

⁵⁵⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁵⁶⁰ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 186.

⁵⁶¹ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 183-184.

⁵⁶² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁵⁶³ *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na: <http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

⁵⁶⁴ *Síně slávy českého hokeje*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

4.1.4 Vladimír Kobranov

Vladimír Kobranov se narodil 4. října 1927 v Černošicích. Jeho rodiče, ruští emigranti, přišli do Československa po Velké říjnové socialistické revoluci asi roku 1918. Kobranov navštěvoval reálné gymnázium, poté studoval i anglický jazyk v Ústavu moderních řečí v letech 1946-1949, což mu v procesu bylo předkládáno jako důkaz, že chtěl emigrovat.⁵⁶⁵

Lední hokej začal hrát v místě svého bydliště v Černošicích za HC Černošice, od roku 1945 hrál za I. ČLTK jako útočník. V ligové soutěži se v sezónách 1945/1946 a 1947/1948 stal nejlepším ligovým střelcem.⁵⁶⁶ Od 1. října 1949⁵⁶⁷ působil v rámci vojenské základní služby v hokejovém oddíle za ATK.⁵⁶⁸

Ve vykonstruovaném procesu byl odsouzen k 10 letům odnětí svobody nepodmíněně. Po propuštění na amnestii se prý k hokeji nejprve nechtěl vrátit. Nicméně na prosbu Bohumila Modrého mu Kobranov vypomáhal s trénováním Spartaku Motorlet.⁵⁶⁹ Po zrušení zákazu hrát dvě nejvyšší soutěže se jako hráč uplatnil v letech 1956-1964 v Dynamu Pardubice a v letech 1965-1968 se stal trenérem klubu TJ Gottwaldov.⁵⁷⁰ Roku 1968 odešel⁵⁷¹ jako trenér i s rodinou⁵⁷² do Švýcarska⁵⁷³, kde nakonec po událostech v srpnu 1968 zůstal.⁵⁷⁴ V době napsání diplomové práce žil v Regensburgu, ale jeho zdravotní stav byl poměrně špatný.⁵⁷⁵ Vladimíra Kobranova uvedli dne 17. dubna 2009 do Síně slávy Českého svazu ledního hokeje.⁵⁷⁶

⁵⁶⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁶⁶ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 180.

⁵⁶⁷ Prakticky až po 6 týdnech, kdy byl přeložen do útvaru v Malé Chuchli.

⁵⁶⁸ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁶⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁵⁷⁰ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 180.

⁵⁷¹ Za emigraci byl Kobranov i s manželkou stíhán. Více viz archivní spis: ABS, Vladimír Kobranov a sp., a. č. V-9496 Brno.

⁵⁷² Manželka Karla, dcery Zuzana a Michaela. (Zdroj: ABS, Vladimír Kobranov a sp., a. č. V-9496 Brno.)

⁵⁷³ Zde dvě sezóny trénoval klub SC (Zug) Curych, poté působil i v Küssnachtu a Niederhazli. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 109.)

⁵⁷⁴ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 109.

⁵⁷⁵ Email Zuzany Slama-Kobranov autorce diplomové práce ze dne 4. 3. 2010.

⁵⁷⁶ *Síň slávy českého hokeje*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

4.1.5 Václav Roziňák

Václav Roziňák se narodil 7. prosince 1922. Po maturitě pracoval u firmy Dembovski a Smělý a v dalších firmách. Roku 1949 byl zaměstnán ve Zdaru LTC.⁵⁷⁷

Tento útočník začínal hrát lední hokej v SK Podolí (1942-1947). Od roku 1948 působil v klubu LTC, a to až do svého zatčení v roce 1950 v rámci kauzy „Modrý a spol.“ Deset let odnětí svobody mu nakonec bylo díky amnestii zkráceno a on v roce 1955 nastoupil za ZJŠ Brno. Poté přišel „z vyšších“ míst již zmíněný zákaz působit v prvních dvou nejvyšších soutěžích.⁵⁷⁸ Po odvolání omezení v roce 1956 nastoupil za Spartak ČKD Sokolovo. Zde zůstal až do roku 1964.⁵⁷⁹

Po ukončení hráčské kariéry trénoval do roku 1967 spartánské B-mužstvo. Poté odešel za trenérskou příležitostí do Švýcarska.⁵⁸⁰ S manželkou Alenou a synem Janem se již do ČSSR nevrátil.⁵⁸¹ Zemřel 1. března 1997.⁵⁸² Dne 4. listopadu 2008 byl uveden do Síně slávy Českého svazu ledního hokeje.⁵⁸³

4.1.6 Josef Jirka

Josef Jirka se narodil 3. února 1926. Vyučil se zámečníkem. Již od roku 1936 hrál za žáky klubu LTC v pozici brankáře. Roku 1946 přešel do HC Stadiónu Praha, odkud ho po dvou letech převedli do ATK poté, co nastoupil plnění základní vojenské služby. Zde působil až do svého zatčení. Od ledna 1946 do roku 1948 byl členem sociální demokracie.⁵⁸⁴

Ve vykonstruovaném procesu tzv. Modrý a spol. dostal trest 6 let odnětí svobody. Roku 1953 byl však již propuštěn a stal se brankářem Zbrojovky Brno pro léta 1953-1957.⁵⁸⁵ Pravděpodobně se poté oženil se svou snoubenkou

⁵⁷⁷ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁷⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁵⁷⁹ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 368.

⁵⁸⁰ Trénoval 3 sezóny v Grasshoppers Curych a poté v Rapperswillu a Zugu (SC Curych). Po ukončení i trenérské hokejové kariéry se věnoval výuce tenisu v Buxu. (Zdroj: Macků, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 109.)

⁵⁸¹ V dubnu roku 1989 požádali o zrušení československého občanství, které jim poté bylo následující rok opět navraceno (z důvodu pádu komunismu). (Zdroj: Macků, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 306.)

⁵⁸² *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na:

<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

⁵⁸³ *Síň slávy českého hokeje*. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

⁵⁸⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁸⁵ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 165.

Drahomírou Heřmánkovou, s níž měl dítě.⁵⁸⁶ Následující sezónu odchytal v klubu Spartak Královo Pole.⁵⁸⁷ Josef Jirka zemřel dne 11. prosince 2000.⁵⁸⁸

4.1.7 Zlatko Červený

Zlatko⁵⁸⁹ Červený se narodil 16. srpna 1920 v Jugoslávii. Jeho otec zde působil jako fotbalový trenér. Zlatko se vyučil automontérem. Roku 1941 se oženil s Věrou, se kterou měl dvě dcery. Pracoval jako úředník ve Vzájemné rolnické pojišťovně, a to až do června 1949. Poté se odstěhoval i s rodinou do Českých Budějovic, kde až do zatčení pracoval v Okresní národní pojišťovně. Od roku 1948 byl členem KSČ.⁵⁹⁰

Lední hokej hrál od roku 1937 za Spartu Praha v pozici brankáře. Až roku 1949 odešel za prací i hokejem do již zmíněných Českých Budějovic. V procesu „Modrý a spol.“ byl odsouzen ke třem letům odnětí svobody, avšak již roku 1952 ho propustili. Poté hrál v Karlových Varech a později ve Slavoji České Budějovice, které v letech 1959-1962 trénoval.⁵⁹¹ Zemřel dne 27. října 1992.⁵⁹²

Zlatko Červený byl s největší pravděpodobností agentem StB, a to od 4. června 1954 pod krycím jménem Maria.⁵⁹³ Tato spolupráce se Státní bezpečností zanikla 18. prosince 1963. Je tedy možné, že po propuštění z vězení byl nějakým způsobem přinucen⁵⁹⁴ ke spolupráci, aby se mohl lépe začlenit do společnosti, dcery mohly studovat apod. Není prokazatelné, zda skutečně v rámci

⁵⁸⁶ Podle výpovědi Anny Konopáskové si Josef Jirka svou snoubenku po propuštění skutečně vzal. Vzhledem k tomu, že byla Drahomíra Heřmánková těhotná již v době, kdy došlo k zatčení, nepodařilo se mi zjistit pohlaví dítěte. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze)

⁵⁸⁷ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 165.

⁵⁸⁸ *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na:

<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

⁵⁸⁹ V celé práci uvádím křestní jméno Červeného „Zlatko“, neboť se tak objevuje i v úředních dokumentech. Pro celkový přehled však musím uvést, že výjimečně byl jmenován jako Zlatomír Červený.

⁵⁹⁰ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁹¹ *Trenéři českobudějovického týmu*. [online] : [cit. 2012-04-06]. Dostupné na:

<http://www.hokejcb.cz/zobraz.asp?t=texty/treneri_historie.html>

⁵⁹² *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na:

<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

⁵⁹³ *Vyhledávání v archivních pomůckách*. [online] : [cit. 2011-10-06]. Dostupné na:

<<http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky>>

⁵⁹⁴ Augustin Bubník se domníval, že Zlatko Červený, pokud skutečně agentem byl, musel být ke spolupráci s StB přinucen: „Zlatko Červený byl jeden z nejhrdinnějších lidí, nejčestnějších lidí, které jsem kdy poznal.“ (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze).

této „funkce“ nějakou činnost vyvíjel. Spis ministerstva vnitra k osobě Zlatka Červeného jako agenta StB s archivním číslem 6057 byl skartován.

4.1.8 Jiří Macelis

Jiří Macelis se narodil 7. ledna 1923. Jeho otec měl zavedený obchod (či dílnu) s pleteným zbožím, a tak se i syn vyučil obchodním příručím. Za okupace byl stejně jako řada jeho vrstevníků narozených v roce 1923 poslán, v rámci tzv. totálního nasazení, na práci do Německa. Zde pracoval v továrně AEG na výrobu elektrických motorů. Po třech měsících ho povolali zpět do Protektorátu Čechy a Morava. Až do konce války pracoval jako pomocný dělník na poštovním úřadě.⁵⁹⁵

Dne 1. října 1945 nastoupil prezenční vojenskou službu, ze které po jedenadvaceti měsících odešel na poštovní úřad ve Vyšším Brodě. Od července 1947 pracoval v obchodním domě Brouk a Babka v Českých Budějovicích až do svého zatčení roku 1950. Po únoru 1948 vstoupil do KSČ.⁵⁹⁶

Tento obránce (někdy i útočník) začal hrát hokej v Českých Budějovicích. Jeho sportovní kariéru přerušil proces „Modrý a spol.“, v němž byl odsouzen na dva roky nepodmíněně. Po propuštění hrál v letech 1951-1956 za Slavii Karlovy Vary. Poté působil jako hrající trenér v letech 1956-1958 v Tatře Kolín a 1958-1972 ve Slovanu Hodonín. Hráčskou kariéru poté ukončil a věnoval se plně trenérství. V letech 1972-1976 trénoval v ZVL Skalica a 1976-1980 ve Slovanu Hodonín, kde se však věnoval již jen hokejové mládeži.⁵⁹⁷

Roku 1968 získal čestné ocenění ZMS.⁵⁹⁸ S manželkou Helenou měl syna. Jiří Macelis zemřel dne 6. dubna 1998.⁵⁹⁹

⁵⁹⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁹⁶ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁵⁹⁷ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 236.

⁵⁹⁸ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 236.

⁵⁹⁹ *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na:

<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

4.1.9 Přemysl Hajný

Přemysl Hajný (někdy též psáno Hainý) se narodil 18. prosince 1925. Vystudoval obchodní akademii, po jejímž dokončení roku 1945 pomáhal svému otci v řeznickém obchodě, a to až do nástupu základní vojenské služby 1. října 1948.⁶⁰⁰

Tento obránce hrál v letech 1940-1943 za SK Viktorii Malý Břevnov, poté za Slavii Praha (1943-1946), od roku 1946 až do nástupu vojenské prezenční služby působil v klubu LTC. Za klub ATK Praha nastupoval v sezóně 1948/1949.⁶⁰¹

V procesu „Modrý a spol.“ byl odsouzen k jednomu z nejnižších trestů (1 rok odnětí svobody) a právě i díky tomu se na něm hokejová pauza výrazně neprojevila. V letech 1951-1952 a 1956-1960 nastupoval za Baník Kladno, v letech 1952-1956 za Tatru Smíchov a naposledy za TJ Ruzyň v sezóně 1961/1962. Poté se věnoval trenérské činnosti. Kromě československých působišť v klubech ČSA Ruzyň (1962-1965) a Sparta ČKD Praha (1969-1972), měl možnost trénovat i v zahraničí, a to v letech 1965-1968 v Servette Ženeva, v klubu Veroniky Den Haag v Nizozemí (1973/1974) a ve slovinském klubu Olimpije Lublaň (1975-1978).⁶⁰²

Jeho manželka byla herečkou, která z „politických důvodů“ prakticky nesměla hrát. S manželem měla syna Tomáše, který žil v době psaní diplomové práce v Praze.⁶⁰³ Přemysl Hajný zemřel dne 24. října 1993.⁶⁰⁴

4.1.10 Antonín Španinger

Antonín Španinger se narodil 26. května 1926. Tento obránce hrál za Slavoj České Budějovice až do roku 1948. Poté 1. října 1948 nastoupil vojenskou prezenční službu, během níž působil v klubu ATK, a to až do svého zatčení.⁶⁰⁵ V procesu „Modrý a spol.“ byl odsouzen k osmi měsícům odnětí svobody. Poté hrál do roku 1964 opět za SKP České Budějovice. Až do konce 60. let nastupoval za Jiskru Písek.⁶⁰⁶

⁶⁰⁰ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁰¹ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 131-132.

⁶⁰² GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 131-132.

⁶⁰³ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 Praze.

⁶⁰⁴ *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na: <<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>>

⁶⁰⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁰⁶ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 421.

Jako jediný z odsouzených se mohl vrátit i do reprezentace, odehrál v ní však jen dvě utkání proti Švédsku a údajně pro odmítnutí spolupráce s StB⁶⁰⁷ byl z nominace vyřazen.⁶⁰⁸ Trenérské činnosti se nevěnoval.

Antonín Španinger se oženil až po propuštění z vězení a s manželkou žil v Českých Budějovicích,⁶⁰⁹ kde také 4. ledna 2010 zemřel po hospitalizaci v prosinci 2009.⁶¹⁰

4.1.11 Josef Štock

Josef Štock (někdy též uváděn jako Stock, Štok) se narodil 6. března 1926. V procesu „Modrý a spol.“ byl odsouzen k osmi měsícům vězení, proto ho propustili téměř ihned po vynesení rozsudku, neboť se do doby odnětí svobody započítávala i vazba. Poté hrál hokej v Karlových Varech za Slavii, zde tento obránce zůstal až do roku 1956. Pak přestoupil do Spartaku Královské Pole. Do Karlových Varů se vrátil jako trenér v letech 1968-1969, přičemž v letech 1965-1967 trénoval Spartak ZJŠ Brno.⁶¹¹ Po propuštění z vězení se oženil se sestrou hokejisty Miloslava Pospíšila.⁶¹² Zřejmě zemřel, ale není k němu nic bližšího známo.

4.1.12 Mojmír Ujčík

Mojmír Ujčík se narodil 17. července 1922. Pracoval po vyučení jako úředník u ČKD do roku 1945. Poté se roku 1945 oženil s Věrou roz. Herclíkovou a po smrti jejího otce převzal restauraci U Herclíků neboli tzv. Zlatou hospůdku. Ta se nacházela v Pštrossově ulici č. 24 v Praze v blízkosti Národního divadla. Navštěvovali ji nejen herci, ale právě i sportovci, neboť bratrem Mojmíra Ujčíka byl Zdeněk Ujčík, který hrál lední hokej za Spartu Praha, a sám Mojmír měl ke sportu velmi blízko. Hrál také hokej – roku 1937 za SK Slavii a až do roku 1943 se věnoval lehké atletice v klubu AC Sparta, čehož ze zdravotních důvodů zanechal.⁶¹³

⁶⁰⁷ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 251.

⁶⁰⁸ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 289.

⁶⁰⁹ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁶¹⁰ *Seznam reprezentantů*. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na: <http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

⁶¹¹ *Místo obhajoby*. [online] : [cit. 2010-01-18]. Dostupné na:

<www.tslan.cz/hala/index.php/index.php?p=15>

⁶¹² MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 116.

⁶¹³ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

Jako nájemce restaurace U Herclíků byl ve vykonstruovaném procesu „Modrý a spol.“ odsouzen k tříletému vězení, avšak z vězení vyšel již o rok dříve. Po propuštění zřejmě pracoval v ČKD Praha, rozvedl se a znovu se oženil roku 1955 s jistou Hanou.⁶¹⁴ Mojmír Ujčík zemřel roku 1977 v 57 letech v práci na infarkt.⁶¹⁵

⁶¹⁴ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁶¹⁵ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 69.

5 MIMOSOUDNÍ PERZEKUCE A PROCES „MODRÝ A SPOL.“

Mimosoudní perzekuce na pozadí procesu „Modrý a spol.“ je v následující kapitole rozdělena opět do tematických celků. Jak již bylo řečeno, vymezení je pouze orientační a řada projevů perzekuce prostupuje několika oblastmi. Navíc se tato část práce zabývá pouze perzekucemi, jež se dotkly odsouzených v této kauze a jejich blízkých.

Mimosoudní perzekuce postihovala rodiny všech vězněných či držených ve vazbě. A to i kdyby jen tím, že se tyto osoby nemohly účastnit každodenního života svých nejbližších. Rodiny nevěděly, co se dělo s jejich blízkými, zažívaly zmatek, zoufalství, snažily se zjistit bližší informace jakýmkoli způsobem. Příbuzní byli obtěžováni neustálou administrativou – psaním žádostí, povolenek, dopisů atd. Děti neviděly své otce, bratry, strýce atd. nejen na své narozeniny, na Vánoce, na svátky. Manželky a přítelkyně, které zůstaly na výchovu dětí samy, musely převzít i sociální role svých partnerů. Rodiče se snažili různým způsobem svým dětem pomoci, ačkoli jejich snahy končily většinou neúspěšně.

5.1 Výkon trestu a mimosoudní perzekuce

Odsouzení v procesu „Modrý a spol.“ byli uznáni vinnými za, dovolím si použít následující výraz, absurdní „přečiny“, které však „výrobní“ aparát „napasoval“ na tehdy platné zákony. To, že si vyšetřovatelé a žalobci většinu obvinění náležitě „upravili“, nikoho nezajímalo. Tato kapitola pojednává o výkonu trestu, který byl nařízen soudem, nejedná se tedy o perzekuci mimosoudní. Ovšem poměry⁶¹⁶, které panovaly ve věznicích a pracovních táborech, osobně řadím do oblasti mimosoudních aktivit.

Již i v rámci vyšetřovací vazby⁶¹⁷ byl na vyslýchané činěn neuvěřitelný psychický tlak a na některé osoby používali vyšetřovatelé i fyzické násilí. To vše

⁶¹⁶ Nelidské zacházení, hlad, šikana, ponižování lidské důstojnosti apod. (Více viz ŠEDIVÝ, Z. F.: c. d.)

⁶¹⁷ Více k praktikám a metodám vyšetřovatelů StB viz KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*, c. d.; REINEROVÁ, L.: c. d.; ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 72-94.; PINEROVÁ, Klára. Forenzně-sociologická sonda do způsobu a metod vyšetřování StB. In: *Člověk – časopis pro humanitní a společenské vědy*, 2008, č. 11. s. 2-14. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na:

vedlo mnohdy ke zlomení člověka. Cesta k doznání nešla pouze přes oficiální výsledky. Jednalo se o systematické deptání jedince, při kterém byly využívány takové metody, jako například nucené chození po cele několik hodin, úmyslné rušení spánku vězňů, samovazba, několikahodinové výsledky (přičemž vyslýchající se střídali a vyslýchaný musel vydržet „nekončící“ rozhovory), bití, mučení, zima v cele, ruce neustále na přikrývce, aby byly vidět, spát s hlavou ke dveřím, vyhrožování perzekucí příbuzných, nedostatek jídla, nedostávání balíčků, dopisů ani zpráv z domova, odtržení od dění „venku“, všudypřítomná nejistota z toho, co se bude dít... a mnohé další...⁶¹⁸

Kpt. František Pergl⁶¹⁹, správce hradčanského „Domečku“, v němž byli drženi příslušníci vojenské služby, vynikal svou horlivostí a zrůdností ve vymýšlení nejrůznějších mučení. Augustinu Bubníkovi připomínala jeho kancelář středověkou mučírnu: *„K mučení a týrání vyšetřovanců používal různých způsobů, jako například bití obuškem, fackování, dávání do želez (zaplombování), pochodování v noci po cele, cvičení až do umdlení, buzení vyšetřovanců, kopání a bití přes chodidla (tzv. baštonáda), zvedání za uši, bití přes mokré ručník, “kolotoč” atd. Ve věznici nebyla poskytována lékařská péče, při nemoci vězňů Pergl odpíral lékařskou pomoc a dával nemocným tenofalin, po jehož použití se dostavovaly prudké průjmy a celková tělesná slabost. Na celách se netopilo, spalo se při otevřeném okně v lehkém prádle i za mrazu. Svým jednáním se snažil dosáhnout toho, aby vyšetřovanci byli morálně i fyzicky zlomeni a vše doznali. Pergl byl volán i do vyšetřujících místností, kde se účastnil bití vězňů, aby rychle doznávali “trestnou činnost”. Pergl vytvořil z vojenské věznice v “Domečku” mučírnu, která snese srovnání s věznicí gestapa.“*⁶²⁰

Do perzekuce bez soudu můžeme zahrnout i otázky, na něž se vyšetřovatelé ptali. Vždyť dnes je zcela běžné, že rodinné vztahy, vyznání apod. jsou zcela soukromé informace, které, pokud sami nechceme, nemusíme nikomu poskytnout.

<http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/pinerova_clanek_11.pdf>; Augustin Bubník. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na: <http://politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

⁶¹⁸ Zdroj: *Postavení mimo hru*. Dokumentární film ČT, 2010. Režie: Ivan Biel.; Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.; REINEROVÁ, L.: c. d.

⁶¹⁹ Přezdívalo mu „Suchá lípa“, na podzim roku 1951 byl zatčen, zbaven hodnosti a odsouzen na 11 let trestu odnětí svobody. Byl podmíněčně propuštěn po 6 letech roku 1957. Bydlel nedaleko tzv. hradčanského Domečku a zemřel 25. 9. 1962. (Zdroj: *Hradčanský „domeček“* [online] : [cit. 2006-04-10]. Dostupné na: <<http://www.reflex.cz/Clanek11205.html>>)

⁶²⁰ *Trestní řízení nebylo zavedeno...* [online] : [cit. 2010-03-21]. Dostupné na: <http://www.531prps.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2000_3/124.htm>

Vyšetřovaný byl většinou tázán na své rodinné vztahy a osobní údaje, poté následoval jakýsi stručný životopis. U hokejistů vyšetřovatelé zjišťovali zvláště informace o zájezdech do ciziny, zda se tam s někým setkali, jestli tam něco vezli a komu, jaké známé a příbuzné měli v zahraničí apod. Značnou část výsledku tvořila i pasáž zjišťující informace o ostatních hráčích a známých.⁶²¹

I přesto, že ještě nedošlo k odsouzení hokejistů, nebyla vazební „péče“ adekvátní. Přinášela s sebou porušování základních lidských práv a svobod, například v případě nedostatečné lékařské péče. Václav Roziňák měl poraněné koleno, přesto mu do cely nezavolali dozorcí lékaře. Nakonec dne 26. května 1950 podstoupil vyšetření a do vězeňské nemocnice ho dovezli až 16. června 1950. Zde mu na celou nohu přiložili sádrový obvaz a Roziňáka odvezli zpět do vazby. Za ošetření naúčtovali Roziňákovi 500 Kčs. Koleno mu však oteklo, lékaře ale opět dozorcí nepřivolali, proto mu sádku rozbili spoluvězni a až poté ho převezli do nemocnice ve Střešovicích spolu se strážním doprovodem ve dnech 6. až 26. července 1950. Kvůli špatnému zacházení a různým nemocem byli do vězeňské nemocnice postupně převezeni i Zlatko Červený (19. června 1950), v červnu téhož roku Bohumil Modrý a o několik dní dříve ošetřili i Jiřího Macelise ve vojenské nemocnici Střešovice.⁶²²

Doba, kterou podezřelí trávili ve vazbě, byla nepředpověditelná. Záleželo na mnoha aspektech kdy, a hlavně jakým způsobem, vyšetřovací vazba skončí. Hokejisty po ukončení výslechů přesunuli na Pankrác.⁶²³

Po neúspěšném pokusu o odvolání 22. prosince 1950⁶²⁴ převezli zbylé odsouzené do věznice na Borech, kde pobývali až do léta roku 1951. V plzeňské věznici na Borech byli hokejisté rozděleni do cel, kde již normálně pracovali: „Z objektu věznice jsme nesměli, a tak nám dávali práce na cely. Dělali jsme všechno možné: povřísla do samovazů na žňové práce, leštili jsme stříbrné nádoby, dralo se tam peří – my naštěstí ne, protože aby se dala splnit denní norma, nechali se kamarádi budit už ve čtyři ráno – kompletovali jsme krejčovské druky.“⁶²⁵ Václav

⁶²¹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶²² ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶²³ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁶²⁴ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 85-87.

⁶²⁵ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 114.

Roziňák vyprávěl dále o svých zážitcích⁶²⁶ toto: „*Na Borech jsem zažil, co je to hlad. Fasovali jsme 300 gramů chleba na den a k tomu kafe. Bochníčky, které jsme dostávali, měly váhu 600 gramů a tak bachař nám vždycky půjčil nůž – mít jsme ho samozřejmě nesměli – a my si rozřezali chleba na šest kousků. Po třech na každý den. Chleba jsem uložil na policičku. Jenže víte, jak čerstvě upečený chleba voní? Zpočátku jsem neodolal a snědl víc, než byla vlastní „norma“. A druhý den následoval automaticky hlad.*“⁶²⁷

V létě 1951 transportovali zbylých 9 vězněných do ústředního tábora v Jáchymově, kde je rozdělili do příslušných pracovních táborů po celém Jáchymovsku a Hornoslavkovsku. Odtud jednotlivé osoby postupně propouštěli na svobodu. Většině odsouzených byl vyměřený trest zkrácen hlavně díky amnestiím prezidenta Zápotockého v letech 1953 a 1955.⁶²⁸

5.2 Zdraví

Tuto kapitolu úmyslně zařazuji za výše napsané řádky. Věznění a práce v uranových dolech se s největší pravděpodobností totiž podepsala i na zdraví odsouzených. Můžeme se však jen domnívat v jaké míře a jakým způsobem. Samozřejmě se na zdravotním stavu hokejistů mohla podepsat i vyšetřovací vazba a režim ve věznicích. Nedostatek jídla, výše zmíněná zanedbávaná lékařská péče, psychické vypětí, fyzicky náročná a zdraví nebezpečná práce na uranových dolech atd. To vše mohlo ovlivnit jejich zdravotní stav.

Je velice pravděpodobné, že právě například Bohumil Modrý onemocněl a následně zemřel v důsledku radioaktivního ozáření v uranových dolech. Manželka Erika na nemoc vzpomínala: „*Tehdy se u něj taky poprvé projevila jeho nemoc. Najednou nemohl nic dělat. Začaly se mu ztrácet svaly. Nejprve ty drobné u prstů, pak ty další.*“⁶²⁹ Václav Roziňák onemocněl rakovinou⁶³⁰, jíž podlehl a Mojmír Ujčík zemřel⁶³¹ na infarkt. Na Stanislavu Konopáskovi se podle jeho manželky těžba uranu

⁶²⁶ Dále ke vzpomínkám hokejistů viz ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 106-125.; LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 162-183.; *Augustin Bubník*. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na: <http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

⁶²⁷ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 113.

⁶²⁸ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁶²⁹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 130.

⁶³⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 278.

⁶³¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 69.

také podepsala: „byl postižený na zdraví, byl na průdušky špatný ... takže se musel léčit (...) protože pak dostával takový hrozný záchvaty, že nemohl vůbec dýchat, no ale nakonec se mu to tím léčením upravilo, že přece jenom se to zlepšilo, to zdraví, avšak pak se zjistilo, že má srdíčko nemocný, anginu pectoris, pak dostal v osmdesátém devátém těžkej infarkt...“⁶³² Jakým způsobem věznění a práce na uranových dolech ovlivnila zdraví (psychické i fyzické) hokejistů odsouzených v rámci kauzy „Modrý a spol.“ je, stejně jako u ostatních vězňů odsouzených v jiných procesech, prakticky nezjistitelné.

5.3 Pomocné technické prapory a někteří hokejisté

Šest⁶³³ hokejistů plnilo v době odsouzení v procesu „Modrý a spol.“ prezenční vojenskou službu. V některých případech ji museli dokončit i po propuštění. Propuštění Josef Štock a Antonín Španinger pokračovali ve výkonu vojenské služby. Antonín Španinger byl přiřazen k pomocným technickým praporům, stejně tak i Josef Štock, na což vzpomínal prvně jmenovaný: „Po propuštění nás s Pepíkem Stockem odvezli na Strahov. Protože ale v ATK nesměli být kriminálníci, poslali nás zpátky ke svým útvarům. Mě do Budějic. Musel jsem pak nasluhovat, tak mě poslali k PTP do Komárna. Odtud pak na stavbu do Plaveckého Podhradí a později do Trenčína. Spali jsme v místnosti bývalého statku. Dali jsme si s Pepíkem Stockem kavalce vedle sebe jako manželský posteľ. Chodili jsme stavět sídliště. Nikdo s námi nechtěl ze začátku dělat, protože prý jako hokejisti neumíme vzít za práci.“⁶³⁴

Bratr Přemysla Hajného, Jiří, nastoupil plnění vojenské služby na podzim roku 1950, tedy v době kdy se konalo soudní přelíčení se skupinou „Modrý a spol.“, a tak neměl o probíhající líčení žádné zprávy: „To už jsem byl na vojně, takže rodiče se taky báli něco napsat... byl jsem v Terezíně...“⁶³⁵ Z Terezína ho převedli do Prahy k ATK a po měsíci se opět vrátil do Terezína: „S odůvodněním, že bych mohl zklamat lidovou demokratickou republiku jako to měl můj brácha... tak jsem

⁶³² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁶³³ Augustin Bubník, Josef Jirka, Vladimír Kobranov, Antonín Španinger, Josef Štock a Přemysl Hajný.

⁶³⁴ Antonín Španinger: *Hráli jsme za Černou věž*. [online] : [cit. 2011-12-12]. Dostupné na: <<http://www.c-budejovice.cz/Monitoring%20tisku/20100206.html>>

⁶³⁵ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

byl dva roky v Terezíně, v kuchyni, ale měl jsem štěstí, neposlali mě do PTP, protože se za mě postavil jeden důstojník, ale to jsem se dozvěděl až po mnoha letech“⁶³⁶ Jeho bratr již takové štěstí neměl. Po propuštění z vězení na počátku roku 1951 mu chyběl odsloužit jeden rok vojenské služby, který strávil u útvaru PTP v Komárně.⁶³⁷

5.4 Konfiskace majetku a vystěhování z bytu

Před zatčením byly postiženy rodiny hokejistů již v rámci upevňování hospodářské politiky komunistického režimu po únoru 1948. Pod národní správu spadly podle tehdy platných zákonů živnosti mnoha rodin. O řeznictví přišli rodiče Augustina Bubníka a mimosoudní perzekuce je postihla tím, že *„ihned je [Bubníkovy rodiče, pozn. H. B.] přeřadili do jiný prodejny, nikdy nesměli pracovat spolu.*“⁶³⁸

Stejně tak rodiče Přemysla Hajného přišli zákonem o řeznictví, za to měli dostat určitou finanční protihodnotu, avšak *„byl to vázaný účet, takže až vám banka povolí, tak si z toho účtu můžete něco vybrat, ale to banka nepovolovala... Takže rodiče vlastně začínali v těch svých pětapadesáti, šedesáti letech od nuly.*“⁶³⁹ Tyto praktiky byly samozřejmě vázané na osoby, které moc podle zákona vykonávaly.

Jak již bylo řečeno, totalitní režimy využívají k získání prostředků, k degradaci člověka a k udržení své „oblíbenosti“ u jedné části obyvatel, obdobné principy. Konfiskací majetku⁶⁴⁰ (ať nařízenou soudem či nikoli) dostane režim jedince do hospodářské izolace⁶⁴¹, tím pádem ho degraduje i společensky. Nedemokratické společnosti tak touto postupnou likvidací majetku vytvářejí sociální izolaci jedinců. Ti přicházejí spolu se ztrátou hmotného statku většinou i o své společenské postavení. Od hospodářské izolace⁶⁴² vede tedy jen „krůček“ k sociálnímu vyloučení, v níž může dojít i ke zlomení člověka, ke ztrátě naděje.

⁶³⁶ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁶³⁷ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁶³⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶³⁹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁶⁴⁰ V nacistické diktatuře např. arizace – tedy vyvlastnění majetku osob židovského původu. Toto vlastnictví poté spravovali tzv. správci.

⁶⁴¹ Získaný majetek zabaví stát nebo je určitým způsobem předán dál tak, aby jiná část obyvatel byla režimu zavázána.

⁶⁴² Příkladem může být i nacistický stát se svými antisemitskými postoji. Židům byl zabaven majetek a režim je odsoudil k životu v tzv. ghettu bez zdí, kde neměli prakticky žádná práva a možnosti seberealizace. Poté se dostávali do již skutečného ghetta, kde došlo k naprosté izolaci od okolního světa, z něhož mnohdy vedla cesta k absolutní likvidaci člověka.

Zabavený majetek byl hokejistům a Mojžíro Ujčíkovi zkonfiskován⁶⁴³ již při vzetí do vazby, tedy v době kdy Státní soud v Praze ještě nevynesl rozsudek. Jednalo se vlastně o nelegální zabrání majetku, přičemž se většinou nikdo neptal, zda věci patří skutečně jen zadrženým osobám. Zajímavý byl případ Jaroslava Baňky, který měl u Václava Roziňáka v garáži schovaný benzín v kanystru, jenž zabavila StB spolu s Roziňákovým autem. Baňka psal několik upomínacích dopisů, dokonce se jednou i sám zastavil na služebně StB, aby celou věc co nejrychleji vyřídili a benzín mu vrátili. Dne 3. listopadu 1950 Baňku předvolali na stanici a ten ve svém stanovisku obrátil: „*Vzhledem k tomu, že skutečně je mi známo, že benzin byl společně s Roziňákovým benzinem a já jsem svoji zásobu neměl označenu a proto likvidaci benzínu v Roziňákově garáži považuji za správnou.*“⁶⁴⁴ Je tedy velmi pravděpodobné, že i v jeho případě užili příslušníci StB nějakého nátlaku, aby již odcizený benzín nevyžadoval.

Po domovních prohlídkách došlo k zabavení automobilů zn. Tudor u Roziňáků, Modrých, Bubníků i Konopásků dne 21. března 1950 v případě Bubníka a Roziňáka. Dva dny poté zažádala paní Roziňáková o potvrzení o zabavení automobilu. Přemysl Hajný a Josef Jirka vlastnili motocykly – Jawu 250 a Ogar 350. I tyto byly zabaveny státem.⁶⁴⁵ Získat automobily zpět se po propuštění podařilo prý jen rodičům Augustina Bubníka a Bohumilu Modrému: „*Jediní dva, kterým po návratu z kriminálu vrátili*⁶⁴⁶ *zabavená auta, byli Gusta Bubník s Božou Modrým. U Gusty to ale bylo jen proto, že jeho rodiče prokázali, že auto zaplatili oni. Gusta s tím měl hodně práce, pěkně se s tím pral. Zajímavé bylo, že Božovi vrátili dokonce moje auto! Nikdy jsem mu to neřekl, ale poznal jsme ho na první podívání.*“⁶⁴⁷

Podle Augustina Bubníka si však museli rodiče automobil koupit vlastně znovu, neboť jim ho „stát“ nevrátil: „*Automobil používala celou dobu mého věznění státní bezpečnost, která nás v něm převážela z vězení do vyšetřovací kanceláře*

⁶⁴³ Rozhodnutí o zajištění veškerého majetku ze dne 15. 8. 1950 bylo dne 21. 2. 1951 zrušeno v případě Zlatka Červeného, Jiřího Macelise a Mojžíra Ujčíka „(...) *poněvadž právoplatným rozsudkem státního soudu nebyla vyslovena konfiskace majetku*“ (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50). Toho dne byl podán i návrh na zrušení zajištění majetku u Josefa Štocká, Antonína Španingera a Přemysla Hajného, který byl schválen. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50)

⁶⁴⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 2. část, č. listu 46.

⁶⁴⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁴⁶ Podle svědectví Augustina Bubníka nebyl jeho rodině automobil navrácen, ale museli si jej vykoupit zpět. (Zdroj: Email Augustina Bubníka autorce diplomové práce ze dne 17. 12. 2011.)

⁶⁴⁷ LUKŠU, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 152.

*Ministerstva národní obrany v Praze 6. Po propuštění jsem zjistil, že tento automobil používají Sběrné suroviny od kterých moji rodiče tento automobil odkoupili.*⁶⁴⁸

V osobním spise Bohumila Modrého jsem našla označení zajištěného jako „nemajetného“, u jeho manželky Eriky však byl připsán automobil zn. Tudor. Pravděpodobně tedy automobil rodina získala zpět díky tomu, že byl vůz napsán na manželku.⁶⁴⁹ Co se stalo s dalšími automobily, nebylo dodnes známo. Stanislav Konopásek svůj vůz již zpět nikdy nedostal⁶⁵⁰, stejně tak s největší pravděpodobností ani Václav Roziňák.

Jak již bylo zmíněno výše, Přemysl Hajný vlastnil motorku, podle jeho bratra mu ji ihned zkonfiskovali: „...zabavili bráchovu motorku, on měl takovou krásnou tenkrát jawu péráka, úplně nejnovější motorka v té době, už na světový úrovni, no a tu mu sebrali.“⁶⁵¹ Podle slov Jiřího Hajného mu ji však po propuštění vrátili zpět poté, co si „o ni přišel říct“. Přemysla Hajného totiž neodsoudili ke konfiskaci majetku, lépe řečeno, zajišťovací příkaz na majetek byl zrušen.⁶⁵²

Konfiskace jediného zdroje příjmu postihla i rodinu Mojžíra Ujčíka, a to dne 16. března 1950: „Zlatá hospůdka v Praze II Pštrossova 24 předána komunálním podnikům na příkaz Ministerstva vnitra (nájemce M. Ujčík trpěl zde výroky proti vládě a KSČ)“.⁶⁵³ Mojžíř Ujčík přitom tzv. Zlatou hospůdku vyženil, převzal ji po smrti svého tchána. Prakticky tak patřila (určitě alespoň spoluvlastnila) jeho manželka Věra roz. Herclíková.⁶⁵⁴ Přesto restauraci U Herclíků zabavili.

Dne 16. května 1950 StB nařídila Josefu Štockovi na základě trestního oznámení exekuci, při níž byly „zabaveny dva starší kostkované obleky, tmavomodrý zimník, knížka Vysočanské záložny (2 357. 30 Kčs).“⁶⁵⁵ Zabavení majetku potkalo i Josefa Jirku, kdy mu 3. dubna 1950 odnesli hodinky zn. Minerva a jeho bratr musel odevzdat 6 kusů látky.⁶⁵⁶ U Vladimíra Kobranova vyšetřovatelé konstatovali, že „nemá majetek – jen 3 pánské šaty, 4 košile, 5 krátké spodky, 3 páry pánských

⁶⁴⁸ Email Augustina Bubníka autorce diplomové práce ze dne 17. 12. 2011.

⁶⁴⁹ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁶⁵⁰ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 152-153.

⁶⁵¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁶⁵² Dne 21. 2. 1951 byl podán návrh na zrušení zajištění majetku u Josefa Šocka, Antonína Španíngera a Přemysla Hajného, který byl schválen. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50)

⁶⁵³ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 224.

⁶⁵⁴ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 64.

⁶⁵⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁵⁶ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

bot“.⁶⁵⁷ Tato „nemajetnost“ vydržela Vladimíru Kobranovovi i po propuštění. Vladimír Kobranov si za poslední peníze, které vydělal v pracovním táboře koupil jen skromný oděv: „*Pustili mne 20. ledna 1955. Za vydělané peníze, které jsem dostal, jsem si místo šatů – na které jsem neměl – koupil montérky.*“⁶⁵⁸

Roziňáková manželka Alena byla vystěhována i s malým synem z bytu v Podolí, musela se uchýlit k rodičům. Zde žila i po propuštění se svým manželem a synem Janem ve stísněných podmínkách.⁶⁵⁹ Manželům Roziňákovým zkonfiskovali i vkladní knížky s částkou 40 000 Kčs. Přitom tyto peníze byly věnem Aleny Roziňákové. Protože neměla peníze na obživu svého syna a sebe, uvolnilo jí StB dvě vkladní knížky pro nejnutnější potřebu.⁶⁶⁰ Václav Roziňák ve vězení neměl ani potuchy o tom, co všechno příslušníci StB zabavili, o čemž vypovídal i dopis z 21. září 1950: „*Jak bych si přál vidět Tebe a našeho Hanýska. Čekáme na soud, přestože nám bylo řečeno, že bude co nejdřív, ale stále nic. Dostal jsem vyrozumění, že mně byly zajištěny věci. Myslím, že se jedná o ty šaty, já přece jiný majetek nemám. Mým největším přáním je obejmout Tě na Tvé narozeniny za 3 týdny...*“⁶⁶¹

Augustin Bubník podle svých slov přišel o všechny své osobní věci. Kromě již zmíněného automobilu mu zabavili i poháry a medaile z mistrovství světa a zimních olympijských her apod. Nikdo mu je dodnes nevrátil. Neví se, kde skončily. Kromě toho mu zabavili i bundy, obleky, nějaké finance z vkladní knížky apod. Rodiče naštěstí z bytu nevystěhovali, ale v zaměstnání byli velmi omezováni. Navíc museli odsouzení zaplatit i pokutu za soud. Za Augustina Bubníka všechny poplatky zaplatil jeho otec.⁶⁶²

Někteří hokejisté byli vzati do vazby rovnou z hospůdky, proto došlo k zabavení i věcí, které měli u sebe. Například Sokol České Budějovice podle materiálu StB požadoval navrácení své výstroje⁶⁶³, kterou si na mistrovství světa zapůjčil Zlatko Červený.

⁶⁵⁷ ABS, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu MV, Kobranov Vladimír 302-413-33.

⁶⁵⁸ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 131.

⁶⁵⁹ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

⁶⁶⁰ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁶⁶¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 124.

⁶⁶² Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶⁶³ Výstroj čítala: 2 chrániče na nohy, 1 nárameník, 1 pár bot s bruslemi, 1 chránič na prsa, 1 suspenzor, 1 pár rukavic, 1 pytel, 1 svetr červeno-modro-bílý, 1 dlouhé stulpny těžé barvy, 1 sportovní památník. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

5.5 Finanční a materiální situace

Během věznění se musely rodiny odsouzených postarat samy o sebe. Manželky byly velmi často v domácnosti a musely nastoupit do práce, aby své děti uživily. Snažili se vypomáhat prarodiče, případně sourozenci. Například rodičům Bohumila Modrého, Antonínovi a Antonii, bylo v době uvěznění jejich syna již 66 a 65 let a oba již nepracovali. Aby otec Modrého pomohl své snaše, musel opět nastoupit do zaměstnání: „*musel jsem znovu do výroby abych jeho 2 malé děti mohl živiti.*“⁶⁶⁴ Erika Modrá byla v té době ženou v domácnosti a stále zaměstnání neměla: „*A tak šila doma všechno, na co se jí podařilo sehnat objednávku. Například pro ČSTV šila trenýrky a vlajky.*“⁶⁶⁵ Modrá si tedy musela přivydělávat šitím, aby své dcery, Blanku a Alenu, uživila.

Alena Roziňáková zůstala s malým synem úplně sama, po vystěhování z bytu se jí ujali pravděpodobně tchán s tchyní⁶⁶⁶, u kterých bydlela. Stejně ale neměla dostatek prostředků k tomu, aby uživila sebe i syna Jana, který se narodil teprve 5. února 1950, neboť zaměstnání neměla a v době zatčení svého manžela byla nemocná.⁶⁶⁷ Alena Roziňáková zažádala StB o „*uvolnění vázaných vkladů pokud se týče vyloučené ze zajištění*“⁶⁶⁸, neboť došlo k zajištění 4 vkladních knížek, které vlastnila ona sama. Dostala je jako věno při sňatku v roce 1945. Vkladní knížky sice založil manžel, ale bylo na ně vloženo její věno 40 000 Kč. Nakonec jí dvě vkladní knížky uvolnili k výživě syna.⁶⁶⁹ Její syn na dobu otcova věznění vzpomínal: „*Po zatčení táty byla moje maminka vystěhována se mnou z bytu. Všechny věci byly zkonfiskovány, včetně bytu, auta a dalších. Zůstaly jen nějaké věci denní potřeby. Proto jsme se nastěhovali k mamčiným rodičům. Práci mamka měla, ale musela dělat až tři různá zaměstnání, aby nás všechny uživila. Dědečka totiž z práce propustili a už žádnou nedostal.*“⁶⁷⁰ To, zda bydleli Roziňákoví u rodičů Aleny nebo Václava, není podstatné. Z hlediska perzekuce nás zajímá to, že matku s malým dítětem vystěhovali z bytu na ulici a ponechali ji bez jakýchkoli prostředků.

⁶⁶⁴ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁶⁶⁵ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 76.

⁶⁶⁶ Syn Jan uvedl, že bydleli i rodičů matky. (Zdroj: Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.)

⁶⁶⁷ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

⁶⁶⁸ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁶⁶⁹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁶⁷⁰ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

Obdobně se rodina Zlatka Červeného ocitla na pokraji finančního zhroutení. Jeho manželka Věra nepracovala, navíc se starala o dvě dcery. Červený ze svého platu neživil jen svou rodinu, ale i tchyni.⁶⁷¹ Z určitého hlediska by tak bylo poměrně pochopitelné, pokud by Zlatko Červený po svém propuštění s StB skutečně spolupracoval.⁶⁷² Již v době věznění mu StB slibovala za spolupráci možnost jet na pohřeb otce, což odmítl.⁶⁷³ Stejně tak se snažili pro spolupráci získat i Václava Roziňáka, za což mu slibovali návštěvu syna, kterého prakticky nevidal.⁶⁷⁴ Po propuštění působila StB i na Jiřího Macelise. Po odmítnutí donášení informací ho přeřadili „z kanceláře zásobovače k manuální práci.“⁶⁷⁵

Stanislav Konopásek se oženil až po svém propuštění v roce 1957.⁶⁷⁶ V témže roce se mu narodil syn Jan. I když již nebyl ve vězení, přesto se jeho rodina na nějakou dobu ocitla ve finanční tísní: „Po narození Honzíka jsme se přestěhovali k našim⁶⁷⁷. Obývali jsme jednu místnost a rodiče se uskrovnili v kuchyni – spali na jedné posteli. Pak jsme s manželkou vstoupili do bytového družstva a jeho prostřednictvím jsme se dostali k bydlení v Praze na Petřinách.“⁶⁷⁸

Po propuštění neměla řada hráčů své vlastní bydlení. Augustin Bubník si prý nemohl vybírat: „Neměl jsem kam jít. U rodičů bydlela sestra se švagrem, na mně

⁶⁷¹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁷² Našla jsem záznam o spisu Zlatka Červeného s krycím jménem Maria a registračním číslem 4359. Jedná se o Protokol registrace svazků spolupracovníků, který vznikl 4. 6. 1954 u registrujícího útvaru 1. zvláštní oddělení KS MV České Budějovice. Svazek byl ukončen 18. 12. 1963. Dále Archivní protokol operativních svazků ke Zlatku Červenému vzniklý 11. 4. 1967 u útvaru SEO KS SNB České Budějovice. Tento spis byl zničen 5. 12. 1989. Bohužel tedy není jasné, zda Červený nakonec s StB spolupracoval či nikoli. (*Vyhledávání v archivních pomůckách*. [online] : [cit. 2011-10-06]. Dostupné na: <<http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky>>)

⁶⁷³ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 246.

⁶⁷⁴ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 246.

⁶⁷⁵ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 245.

⁶⁷⁶ S Annou Pospíchalovou se seznámil ihned po podmínečném propuštění na jaře 1955. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁶⁷⁷ Podle slov Anny Konopáskové nejprve bydlela ona sama se synem dva roky u svých rodičů z důvodu nevyhovujícího stavu bytu rodičů Konopáska. Nebylo zde totiž ani vlastní sociální zařízení a dalším problémem bylo, že Anna Konopásková musela nastoupit zpět do zaměstnání, proto jí syna hlídala její matka. Po dvou letech se přestěhovali k manželovým rodičům. Vlastní byt jim nechťeli přidělit údajně proto, že měli příjem 400 Kčs na osobu. Nakonec, zaměstnavatel Anny Konopáskové se jim snažil všemožně pomoci, se zapsali do bytového družstva a vytoužený byt 2+1 na Praze 6 získali. Mohli se tak po šesti letech strávených u Konopáskových rodičů nastěhovat do vlastního. Co všechno si prožili kvůli tomu, že neměli vlastní bydlení, nemůžeme změřit na žádné škále, avšak jistě si umíme představit, že i mezi milujícími se lidmi dochází v tak malém prostoru, jako byl jeden pokoj u rodičů Konopáska, k neshodám. Navíc manželé prakticky 8 let nebyli nikde spolu sami. Z toho důvodu, že neměli vlastní byt, museli si různě po známých a rodičích schovávat nábytek, který si nakoupili z našetřených peněz v době, kdy Prahou letěla fáma, že měna ztratí na hodnotě. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁶⁷⁸ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 191.

*zbyl kousek místa v kuchyni jenom na přespání.*⁶⁷⁹ Když dostal Augustin Bubník hokejovou nabídku Brna, uvítal ji i z důvodu bydlení: *„protože tam kde bydleli rodiče, (...) ten byt byl tak přeplněnej, že nebylo místo pro mě!*⁶⁸⁰ V Brně, jakožto svobodný, dostal přidělenou garsoniéro ve vodáckém klubu.⁶⁸¹

Augustin Bubník si v Brně našel svou první manželku, ale po přesunutí do Prahy opět neměli kde bydlet. Působil v Motorletu Praha, kde pracoval v závodech Jana Švermy v Jinonicích, v továrně na letadlové turbíny: *„Motorlet mi slíbil byt, že tady budu bydlet, já jsem se oženil, takže jsem bydlel v rozděleném bytě tady v Praze v Misíkové ulici. Rozdělený byt s druhou rodinou, takže dvě rodiny jsme bydleli v jednom bytě, měli jsme společnou koupelnu, společnej záchod a všechno, takže to byla katastrofa. Stále mně slibovali, že dostanu byt tam nahoře v těch Jinonicích, ale pořád jsem byl v poradníku a zase jsem se nedostal na to místo*⁶⁸², *kde byly přidělovány v těch novostavbách ty byty.*⁶⁸³ Bubníkovi nakonec přesídlili do Bratislavy, v níž Augustin Bubník začal hrát za Slovan Bratislava a kde byla možnost získat pro rodinu lepší zázemí: *„Přijeli jsme do Bratislavy a s manželkou jsme dostali hned třípokojovej byt a všechno bylo najednou volný.*⁶⁸⁴

Václav Roziňák byl nucen žít se svou rodinou v bytě svých rodičů, proto nakonec také zvolil nabídku Brna, jehož vedení mu přidělilo i vlastní byt: *„Brno mu nabídlo hned byt a dali mu opravdu dvoupokojovej byt na Černých polích.*⁶⁸⁵ Václav Roziňák později vstoupil do hokejové Sparty, podle něj z ekonomických důvodů: *„Můžu si klidně a nejen před svým svědomím zodpovědět, proč jsem šel do Sparty. Gusta Bubník prohlásil, že by nikdy k Zábrodskému*⁶⁸⁶ *nemohl, a Vovka Kobranov si to také nedokázal představit, dokonce se ke mně kvůli tomu nějakou dobu neznali. Jenže oni neměli rodinu. Co jsem měl dělat, když jsem byl se ženou a synem bez peněz i bez bytu, který nám sebrali hned po mém zatčení?*⁶⁸⁷ V době po propuštění se Roziňákovi stále nenacházeli v příliš dobré finanční situaci:

⁶⁷⁹ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 285.

⁶⁸⁰ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁶⁸¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶⁸² Téměř totožnou situaci popisovala Anna Konopásková, neboť prý v dané době byly téměř všechny byty obsazeny a nové části Prahy se teprve stavěly. Nedostatek bytů a dlouhé čekací lhůty tedy nebyly neobvyklé. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁶⁸³ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶⁸⁴ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶⁸⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁶⁸⁶ Již zmíněný člen hokejového týmu nominovaného na MS 1950 v Londýně, který nebyl souzen v procesu „Modrý a spol.“.

⁶⁸⁷ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 292.

„Z kriminálu jsme byli chudí jako kostelní myš a tohle byla doba, kdy se za hokej začaly brát peníze. Nic moc, ale přesto. Za vyhraný zápas bylo tehdy 180⁶⁸⁸ korun.“⁶⁸⁹

Později se většina bývalých hokejistů propracovala na poměrně dobrou životní úroveň. Téměř všichni vlastnili automobil, Václav Roziňák a později od roku 1968 i manželé Konopáskovi, měli chatu u Dobříše⁶⁹⁰, získávali lepší trenérské nabídky i v zahraničí, což jim samozřejmě umožňovalo i lepší platové podmínky. Přesto nemůže nikdo z nás vědět, co dřívější hospodářská a sociální situace udělala s jejich osudy a jak jejich životy ovlivnila.

5.6 „Konfiskace“ hokejistů

Jak uvádím již výše, jedním z nejhorších pocitů člověka bývá nejistota, bezmocnost, nemohoucnost, nevědomost... Ty, ať už vědomě nebo nevědomě, sloužily k psychickému týrání všech osob, které byly nějakým způsobem zapleteny do politiky procesů a perzekucí. Každý člověk snáší krizové situace jiným způsobem, ve většině případů je výrazně horší situace, v níž jedinec nemá tušení co se děje, kdy to skončí, co bude dál... Touto nejistotou si museli projít i sami zatčení a hlavně jejich příbuzní a známí, kteří paradoxně v jednu chvíli neměli ani tu jedinou jistotu, zda jejich blízcí žili a kde se nacházeli.

Po „incidentu“ v restauraci U Herclíků 13. března 1950 byli zajištěni Augustin Bubník, Zlatko Červený, Václav Roziňák a Jiří Macelis. Posledního jmenovaného po výsledku propustili s odůvodněním, že nebyla prokázána jeho účast na pobuřujících výrocích.⁶⁹¹

Následující den se příbuzní snažili zjistit, co se s jejich blízkými stalo. Manželka Václava Roziňáka, Alena, ihned volala Vladimíru Zábrodskému. Tomu telefonoval i otec Augustina Bubníka. Zábrodský prý nic nevěděl, a tak se s Přemyslem Hajným došel podívat do „Zlaté hospůdky“ a poté se údajně ptali po svých spoluhráčích i Josefa Matějky na sekretariátu ÚV KSČ Na Příkopě.

⁶⁸⁸ V roce 1953 stál rohlík 40 haléřů, mléko 2 koruny a chléb 2,80 Kčs. (Zdroj: *Školní jídelna Plumlov - od historie po současnost*. [online] : [cit. 2012-04-12]. Dostupné na: <<http://www.skolaplumlov.tym.cz/jidelna.htm>>) Václav Roziňák se sice vrátil až roku 1955, ceny se však příliš nelišily.

⁶⁸⁹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 133.

⁶⁹⁰ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁶⁹¹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

Matějka prý nic nevěděl, odešel si proto zavolat a poté prohlásil: „*Hoši, do toho nemáte co mluvit. Nestarejte se o to.*“⁶⁹²

Během několika týdnů byli postupně zatýkáni další hráči. A ani v případě slavných hokejistů jejich rodiny nevěděly, kam se jejich blízcí poděli. Nikdo jim nic neoznámil. Pokud si pro hokejisty přišla StB osobně, většinou tvrdila, že jde jen o „formalitu“ a do večera se „svědek“ vrátí. Z jednoho večera se tak mohlo stát až pět let: „*Ani jsem nečekal, že by si pro mě taky došli. Myslel jsem si: nechytíli mě v hospodě, nechají mě být. O to víc jsem byl překvapený, když k nám asi za deset dní (během kterých jsem čekal, co se bude dít) dorazili po deváté ráno nějací dva chlapi a vytáhli mě z postele: „Pojď, potřebujeme se tě na něco zeptat.“ Ať si prý vezmu všechno potřebné. Až si to vysvětlíme, vrátím se v pořádku zpátky domů. Do večera to prý bude odbyté. Sbalil jsem si věci, vzal si klíčky od autáku, ale do něj mě už nepustili: musel jsem se posadit do jejich auta. Můj vůz prý odveze jeden z estébáků.*“⁶⁹³

V tu dobu doopravdy téměř nikdo o zatčení nevěděl a pokud něco tušil, neodvažoval se to vyslovit nahlas. Například Československé stavební závody – n. p. Vodostavba, se dne 3. dubna 1950 informovaly u Státní bezpečnosti o svém zaměstnanci Bohumilu Modrém: „*Jmenovaný pracoval u nás na disposičních plánech pro důležitou stavbu na Mělníce. Tyto naléhavé práce byly nyní přerušeny. Žádám zdvořile o laskavou zprávu, kdy můžeme počítat s jeho návratem do zaměstnání, neboť nám velmi záleží na tom, aby ve svěřených mu pracech mohl pokračovati a je ukončiti „Pětiletce zdar“.*“⁶⁹⁴ Ani zaměstnavatelům nebyla podána žádná zpráva. Modrého tak nezachránil ani fakt, že působil jako důležitý článek ve stavebním průmyslu.⁶⁹⁵

O dva roky mladší sestra Augustina Bubníka, Helena Sedláčková, vzpomínala na dobu, kdy jejího bratra zavřeli: „*Nejdřív letěla Prahou fůma, že je zavřeli a teprve pak jsme se to dozvěděli i my doma. Zprvu se říkalo, že pro výtržnost, ale když jsme osm měsíců nedostali žádnou úřední zprávu proč jsou ve vazbě, tušili jsme, že to bude vážnější.*“⁶⁹⁶ Maminka Augustina Bubníka se snažila získat o svém synovi jakékoli zprávy, v dopise z 13. dubna 1950 mu psala do vazby: „*Nežli Ti*

⁶⁹² LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.: *Vladimír Zábrodský*, c. d., s. 217.

⁶⁹³ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 152.

⁶⁹⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁹⁵ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁹⁶ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 86.

*začnu psát musím zatnout zuby a hrdlo se mě svírá abych nad tím vším neplakala. Už je to měsíc, tak dlouhá doba jako moře co jsem se po Tobě sháněla a vždy marně. Prosím Tě popros tam někoho zdali by jsme tě tam mohli navštívit. Taťka Tě vzkazuje budeš-li snad muset mít nějakého doktora (censurováno). Jak to máš se šatama vždyť si byl v civilu, chceš ty vojenské?*⁶⁹⁷ V dopise Bubníkové můžeme vidět i slovo „cenzurováno“. Cenzura byla a je jedním z prostředků nedemokratických systémů, kterého se využívalo a využívá k tomu, aby žádné důležité informace nepronikly z vězení a do něj apod. Tím docházelo k tomu, že se rodiny (ani věznění) často nedozvídaly prakticky nic, neboť cenzoři začernovali slova potřebná pro pochopení smyslu. Tuto cenzorskou práci prováděli jedinci pouze s jakýmsi obecnými pokyny, avšak jasná a hlavně přesná pravidla neexistovala. Stávalo se, že se cenzor rozhodoval začernit slova a věty jen podle svého rozmaru a vězeň se nemohl dozvědět ani zcela apolitické informace, které se týkaly pouze jeho rodiny. Režim, který nabízel pevný řád, vlastně žádný stabilní řád neměl.

Rodiny byly nuceny, pokud chtěly něco o svých nejbližších ve vězení vědět, psát neustálé žádosti o návštěvy, o možnost posláni balíčku apod. Například Erika Modrá žádala o návštěvu s manželem pro sebe a své dvě dcery nespočetněkrát, mimo jiné 26. června 1950. Jedinou reakcí bylo, a to až z 12. července 1950!, že se podle referenta z odd. 1/30 nemá nic povolovat. Navíc byl její manžel v té době nemocen.⁶⁹⁸

Velice výmluvným byl i případ Heleny, manželky Jiřího Macelise. Ta na konci února 1950 porodila syna, manžel ji ale kvůli přípravnému kempu na Čeperce navštívil v porodnici jen jedenkrát. Poté došlo k jeho vzetí do vazby. Dne 21. května 1950 tedy „*Helena Macelisová žádá o rozmluvu s manželem z cely č. 20; v době zatčení manžela byla v porodnici a před tím nebyla s manželem již 14 dnů, (...) potřebuje vyřešit nějaké věci, které nejdou bez manžela.*“⁶⁹⁹ Žádost byla zamítnuta.

O svém manželovi nic nevěděla ani Věra Ujčíková, která žádala o zprávu o svém muži hned několikrát – 27. března 1950, poté 12. září 1950, kdy o něm již

⁶⁹⁷ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 266.

⁶⁹⁸ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁶⁹⁹ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

3 měsíce neměla žádné zprávy. Snažila se alespoň získat povolení, aby mu směla napsat.⁷⁰⁰

Jiří Hajný také o svém bratrovi nic nevěděl: *„Nikdo nic nevěděl, ani rodiče Bubníka, kteří byli velice agilní a snažili se dopít, dopátrat... nevěděli jsme ani kdy bude přelíčení, nevěděli jsme kde jsou, teda kde jsou internovaní, zavřený...“*⁷⁰¹

Dne 6. října 1950 došlo k soudnímu jednání před Státním soudem, o němž rodiny nebyly oficiální cestou informovány. Rodina Přemysla Hajného ani nevěděla, kdy se bude konat soud: *„...a když kdokoli z těch příbuznejch, těch zatčenejch kluků, se na úředních místech ptal, tak ho odbyli, tak mu řekli, že nevědí nebo prostě, že ... nic... dlouho se nic nevědělo... přelíčení bylo tajný, nikdo tam nesměl bejt, ale Bubníkovi věděli, kdy to bude, tak stáli před budovou snad...“*⁷⁰² Jak se o soudním stání dozvěděli rodiče Augustina Bubníka, není známo.

Líčení bylo tajné, rodinní příslušníci, obdobně jako u tzv. monstrprocesů, kde byla využívána „organizovaná veřejnost“, nebyli vpuštěni: *„Dovnitř ochranka nepustila ani naše nejbližší příbuzné – manželky a rodiče čekali venku před soudem a my jsme je viděli jenom z dálky, když nás hned po soudu odváželi na Bory.“*⁷⁰³

Augustin Bubník své rodiče, stejně jako ostatní obžalovaní, při soudním přelíčení vidět nemohl: *„Když nás přivázeli tady na to přelíčení, tak manželky a rodiče všech těch kluků stáli před budovou a chtěli jít dovnitř, protože mysleli, že ten soud, že to přelíčení bude veřejný. (...) Já se pamatuju, jak rodiče říkali, jak tady stáli už hodiny a hodiny před tím přelíčením a vůbec je nepustili do té budovy.“*⁷⁰⁴ Podle Augustina Bubníka byli obžalovaní přivedeni jakousi postranní chodbou⁷⁰⁵, tím pádem opět nemohlo dojít ke kontaktu obžalovaných s jejich rodinami, případně s jakoukoli veřejností.

I když měl být původně alespoň rozsudek, podle zprávy předsedy soudu, vyhlášen veřejně, nemohli si příbuzní vyslechnout ani ten. Helena Sedláčková vzpomínala: *„Když klukům skončila vazba, šli jsme všichni k soudu. K jednání nás ale nepustili. Čekali jsme celý den v parku před soudní budovou, ale přestože nám to slíbili, nemohli jsme ani k vyhlášení rozsudku. Jednání se prý protáhlo a protože už*

⁷⁰⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 225.; NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷⁰¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁷⁰² Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁷⁰³ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 159.

⁷⁰⁴ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷⁰⁵ Pravděpodobně šlo o tunel mezi Státním soudem a věznicí Pankrác.

v soudní budově bylo po pracovní době, prostě zamkli vrata. Šli jsme domů a netrpělivě čekali. Až večer nám rozsudek oznámil Gustáv obhájce JUDr. Vladimír Lindner.⁷⁰⁶ Tak se rodina Bubníkových musela o odsouzení svého syna a bratra na čtrnáct let dozvědět od právníka.

Rodina Přemysla Hajného také nedostala žádnou zprávu, nepřišlo jim žádné oznámení o zatčení ani o odsouzení: „Žádnej dopis... snad ani žádnej rozsudek nebo jestli jo, to nevim, protože já jsem ten rok na podzim narukoval, tak nevim, co se doma dělo...“⁷⁰⁷

Erika Modrá byla podle svých slov přesvědčena, že soud všechny propustí. A najednou se dozvěděla, že její manžel dostal patnáct let nepodmíněně. Stejně tak většina ostatních příbuzných pravděpodobně očekávala, že soud konečně celé „nedorozumění“ vyřeší a obžalovaní se vrátí zpět domů. V tuto dobu sice již běžely tzv. monstrprocesy, které byly značně medializované a pravděpodobně o nich příbuzní hokejistů a Mojmíra Ujčíka věděli, ale osobně se domnívám, že předpokládali, že v jejich případě⁷⁰⁸ k něčemu takovému nemůže dojít, vždyť „nic neudělali“, šlo o „hokejisty, miláčky národa“. Přesto je soud odsoudil k poměrně vysokým trestům, domů se většina hned nevrátila. Erika Modrá se spolu se svými dcerami připravovala na „návrat“ manžela a otce: „Nevěřila jsem, že budou odsouzeni. Myslela jsem si, že je po soudu pustí domů. I mého Bóžu. Blanička a Alenka se na tátu strašně těšily. Já samozřejmě taky. Dala jsem do pořádku celý byt, koupila kytky, upekla pár sladkostí...a pak jsem se místo toho dozvěděla, že Bóžu odsoudili na patnáct let...“⁷⁰⁹

Odsouzení i příbuzní se upínali k odvolacímu soudu. Naději na to, že uvidí své blízké, si dělal i Václav Roziňák, což je patrné z dopisu ze dne 6. listopadu 1950: „Moc na vás vzpomínám na oba, kteří jste moje všechno. Jistě jste byli překvapeni rozsudkem stejně i... (cenzurováno). Můj obhájce podává odvolání. Těšil jsem se, že vás uvidím, ale nebylo to možné.“⁷¹⁰ Odvolací soud byl však opět neveřejný: „Podezřelé bylo už to, že ani na odvolání nepustili veřejnost a naše rodiny.“⁷¹¹

⁷⁰⁶ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 86.

⁷⁰⁷ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁷⁰⁸ To mi potvrdil i Augustin Bubník. (Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.)

⁷⁰⁹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 105.

⁷¹⁰ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 124.

⁷¹¹ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 164.

Ani po odvolacím soudu, kdy již byli odsouzení vzati z vazby do výkonu trestu, se situace o informovanosti nezměnila. Například Antonín Modrý, otec Bohumila Modrého, dostal v září 1951 zamítavou odpověď na poskytnutí informací o svém synovi. Již od března téhož roku přitom o něm neměli vůbec žádnou zprávu. Za čtrnáct dní mu StB odpověděla, že jejich syn *„je zdrav a že má zde na kontě 3 600 a každý měsíc může utratit až 500 Kč, ale že přijetí balíčku a odeslání mimořádného dopisu nebylo povoleno.“*⁷¹²

Stejně tak dne 25. května 1952 rodiče Augustina Bubníka žádali karlovarského prokurátora Duška o informace o synovi, kterého naposledy viděli v ústavu SVS v Ostrově u Karlových Varů. Při návštěvě dne 21. září 1951 jim syn řekl, že bude nyní smět psát domů každý měsíc, za předpokladu, že bude plnit normu nad 200%. Rodiče však o synovi neměli již 7 měsíců žádné zprávy, nedostali ani dopis, ani povolení k návštěvě. Dne 17. června 1952 zjistil prokurátor pověřený dozorem na výkon trestu při vězeňském ústavu v Ostrově, že se Augustin Bubník od 6. listopadu 1951 nacházel⁷¹³ u Státní bezpečnosti v Praze. Tuto informaci sdělil písemně manželům Bubníkovým.⁷¹⁴ Podle Bubníka byli zatčením syna postiženi nejvíce právě rodiče: *„rodiče bohužel, bohužel ti trpěli, protože kolikrát nevěděli půl roku kde jsem, co jsem, že jo...“*⁷¹⁵

Můžeme předpokládat, že kromě dochovaných žádostí o milost, proseb o informace o vězňích, žádostí o návštěvu či o možnost poslat dopis nebo balíček, existovaly i jiné ústní urgencye a písemné žádosti. To pro příbuzné představovalo neuvěřitelné psychické vypětí, různé materiální náklady, uzpůsobení časového rozvrhu, docházení na různá místa, psaní dopisů, zjišťování, dotazování se... Často se pak vězněný mohl trápit, že způsobil takové nepříjemnosti svým nejdražším, že je „dostal“ do takové situace, v níž jim nemohl nijak pomoci.

Mezi běžné praktiky StB patřilo přemísťování vězňů z místa na místo (z různých věznic, po roce 1951 i mezi různými pracovními tábory). Rodina tak nevěděla, kde jejich otec, manžel, syn, bratr atd. je. Augustin Bubník vzpomínal: *„Když už jsme byli na tom uranu v tom Jáchymově, když už nás jako vyhodili z tý*

⁷¹² NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷¹³ Augustin Bubník byl v té době vyšetřován ve věznici v Praze Ruzyni. (Zdroj: MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 272.)

⁷¹⁴ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷¹⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

*věznice, takže oni už kolikrát ani nevěděli, v který věznici ani jsem, no a potom, když už jsme byli na těch táborech (...) psali dopisy.*⁷¹⁶

Poslední z odsouzených byli propuštěni na základě amnestie prezidenta republiky z roku 1955. Ve srovnání s jinými kauzami tedy došlo k poměrně „brzkému“ propuštění, neboť většina politických vězňů získala milost až v souvislosti s amnestií prezidenta Novotného v roce 1960.

Rodinní příslušníci o propuštění svých blízkých nebyli informováni, což uvedl i Stanislav Konopásek: *„O mém propuštění nikdo nevěděl, ani moji rodiče. Věznici vůbec nenapadlo, aby takovou věc někomu sdělila.“*⁷¹⁷ Samozřejmě, že se rodiny radovaly z návratu, ačkoli šlo o nenadálou změnu: *„Máma [Stanislava Konopáskova, pozn. H. B.] byla velmi překvapená, když mě uviděla mezi dveřmi. Táta měl pochopitelně taky radost, ale odpoledne šel do biografu a vrátil se až v noci. Nikdy jsme spolu neměli tak úzký kontakt jako s mámou, se kterou jsem trávil o hodně víc času. I teď jsem své propuštění prožíval mnohem intenzivněji s ní.“*⁷¹⁸ Augustin Bubník se po propuštění vydal ke svému strýci do Karlových Varů a odtud jel ke svým rodičům do Prahy, kteří o propuštění svého syna také nic nevěděli. Prý to pro ně bylo velké překvapení.⁷¹⁹

Všichni odsouzení v procesu „Modrý a spol.“ se postupně vrátili domů, mimo jiné i Bohumil Modrý, jehož návrat komentovala jeho manželka takto: *„Tak nečekaně, jak od nás tenkrát 24. března 1950 odešel, tak se po pěti letech vrátil. Umíte si představit moje překvapení, když si pro mne přišel naproti do práce? V šatech, ve kterých v roce 1950 odešel z domova. Vypadal zle. Pět let kriminálu nikomu nepřidá. Bóža se vrátil ke svému zaměstnání a po čase vedl dvě velké stavby – výstavbu telefonní ústředny a školy.“*⁷²⁰

⁷¹⁶ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷¹⁷ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 184.

⁷¹⁸ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: c. d., s. 184-185.

⁷¹⁹ Pamětnické setkání s Augustinem Bubníkem v rámci cyklu Žité dějiny (TUL) v Liberci dne 10. 4. 2012.

⁷²⁰ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 130.

5.7 Návštěvy odsouzených a kontakt s nimi

Návštěvy a dopisování bylo jednou z „výhod“, o kterou mohli odsouzení, případně držení ve vazbě, přijít právě například neplněním pracovní normy nebo chováním, které bylo podle dozorců nepřijatelné, případně i z důvodu, jenž neměl zjevnou příčinu. Když se ocitli hokejisté ve vazbě, nebyly jim ve většině případů přiznány ani tyto „výhody“: „*Psát domů jsme po našem zadržení vůbec nemohli. Jen ten dobrý esenbák, který rodičům donesl můj kožený kabát jim vzkázal, že jsem zdravý, v pořádku a že se brzy vrátím domů. To ovšem nebyla pravda.*“⁷²¹ Dne 24. července 1950 dostal Zlatko Červený povolení k napsání dopisu, který však směl být odeslán pouze po důkladné cenzuře.⁷²²

Korespondence tedy nebyla zcela spolehlivá, podléhala cenzuře a chodila nepravděpodobně. Václav Roziňák si 25. října 1950 stěžoval na to, že ještě nedostal od manželky žádný dopis, ač si byl jist, že mu psala pravidelně.⁷²³ Roziňák si proto ještě před odsouzením našel jinou cestu, jak vyrozumět svou ženu o tom, co jí chtěl říct: „*V Bartolomějské jsem zůstal na společné cele po celou dobu vyšetřování až do říjnového procesu, než nás převezli na Pankrác. Stále v civilu, mohli jsme i dostávat balíčky. Jenom při hledání nepovolené korespondence všechno rozbílili a dokonce rozřízli kelímek s máslem. Na cigaretových papírcích, z nichž si vězni při procházce na dvoře balili cigarety, jsem se naučil psát motáky a strkal je do otvorů v límci. S každou dávkou špinavého prádla se tak manželka dozvíдалa poslední novinky.*“⁷²⁴ Z tohoto svědectví vyplývá, že v době vazby mohl přijímat balíčky.

František Štock napsal Josefu Štockovi v době vyšetřovací vazby pohled: „*H. K. Vysočany opět vítězí 6:1. Hoši někteří odchází za vojenskou povinností. Pozdrav od Poctů kteří se často u nás staví, též od všech známých. Od nás srdečné pozdravy se stálým zdravím a mnoha polibky Tvůj táta...*“⁷²⁵ Tento lístek však Štock pravděpodobně nikdy nedostal, neboť byl dodnes součástí archivního materiálu. Pravděpodobně proto, že pojednával o Štockových známých. Dne 28. září 1950 psal otec svému synovi Josefu Štockovi opět, tentokrát dopis, neboť rodina nedostávala žádnou odpověď: „*Milý synu Pepo! Předem srdečný pozdrav a mnoho vzpomínáme*

⁷²¹ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 154.

⁷²² ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁷²³ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷²⁴ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 221.

⁷²⁵ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

*na Tebe stále. Je nám divné že dopis od Tebe žádný nepřichází. Já píši pouze lístky Tobě s menším obsahem. Čekáme na konečné rozhodnutí a stále se hojíme nadějí dle Tvého rčení v dopise. Doufám v to že i Ty jsi pevné mysli a zdraví Tvé Ti slouží abys vše přestál. Je to už delší dobu ale stále věřím v lepší budoucnost.*⁷²⁶ Vzhledem k tomu, že i tato zpráva pro Josefa Štocku byla dodnes umístěna ve spise Státní prokuratury, její majitel ji s největší pravděpodobností nikdy neobdržel.

Korespondence tvořila jednu z mála možností jak se dozvědět něco o odsouzeném i o těch „venku“ a většina příbuzných i vězňů se k ní „upínala“, například dopis matky Augustina Bubníka z 22. května 1950: „...Ani nevíš s jakou radostí Tvůj dopis popadnu a stále čtu že ho umím hnedle nazpaměť. Že nechám mockrát děkovat těm kdož Ti dovolí psát že jim to nikdy nezapomenu.“⁷²⁷ Odpověď jejího syna z 11. června téhož roku obsahoval i informaci, že si vězni dopisy nesměli nechávat u sebe: „Miliony díky za vše co jste pro mě udělali a za každé písmenko které jste mi napsali. Mamičko, víš jak bych Ti toho napsal a třeba každý den, ale mohu Vás potěšit jen jednou za měsíc. Mám toho tolik na srdci, ale papíru již méně. Dostanu dopis k přečtení a musím ho odevzdat.“⁷²⁸

Díky osobnímu spisu Bohumila Modrého si můžeme udělat poněkud bližší představu o možnostech dopisování⁷²⁹ si se svými nejbližšími. Bohumil Modrý směl přijmout deset⁷³⁰ dopisů během roku a půl, a on sám mohl odeslat ve stejně dlouhé době dopisů devět⁷³¹, přičemž jeden pravděpodobně neprošel cenzurou vůbec, neboť byl ve spisu škrtnutý. V roce 1953 měl dovoleno od své manželky přijmout pět⁷³² dopisů. Ve spise existuje poznámka, že je směl přijímat jedenkrát za tři měsíce. Roku 1954 směl Modrý přijmout patnáct dopisů a před propuštěním jeden dopis v roce

⁷²⁶ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷²⁷ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 266.

⁷²⁸ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 267.

⁷²⁹ Viz příloha č. 6.

⁷³⁰ V termínech: 26. 10. 1950, 18. 12. 1950, 14. 1. 1951, 14. 2. 1951, 6. 3. 1951, 6. 5. 1951, 17. 9. 1951, 18. 12. 1951, 18. 1. 1952, 18. 3. 1952. (Zdroj: NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.) Je pravděpodobné, že k roku 1952 nejsou záznamy úplné. Zřejmě došlo k zavedení nového záznamového archu, který se v archivech nedochoval.

⁷³¹ V termínech: 19. 11. 1950, 21. 1. 1951, 21. 2. 1951, 21. 3. 1951 [škrtnut červeně, pozn. H. B.], 22. 9. 1951, 14. 10. 1951, 16. 12. 1951, 17. 1. 1952, 13. 4. 1952. (Zdroj: NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.)

⁷³² V termínech: 27. 8. 1953, 22. 9. 1953, 26. 9. 1953, 24. 11. 1953, 24. 11. 1953. Také obdržel žiletky, v tomto roce celkem čtyřikrát: 20. 4. 1954, 7. 6. 1954, 27. 7. 1954, 23. 9. 1954. (Zdroj: NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.)

1955.⁷³³ Můžeme porovnat rok 1954 s rokem 1951. V roce 1954 již bylo Modrému povoleno častější přijímání dopisů.⁷³⁴

Ve vyšetřovací vazbě rodiny se zadrženými v kauze „Modrý a spol.“ prakticky nepřicházely do kontaktu, praly jim ale prádlo⁷³⁵, případně mohly výjimečně donést nějaký ten balíček. Erika Modrá dne 4. května 1950 dostala povolení, aby svému manželovi nosila jednou týdně jídlo, a to z důvodu jeho nemoci. Vlastně tak nahradila balíčky.⁷³⁶ Rodiče Augustina Bubníka takové štěstí neměli, zpočátku mu žádné balíčky nebyly povolovány: „...a nepochodili jsme. Prosila jsem, aby nám aspoň balíček vzali, ale kde pak, museli jsme s tím jet na poštu a poslat ale druhý den nám vše přišlo zpět. Tak krutý byli že nám ani neřekli aby jsme to neposílali že už tam nejste. (maminka, 7. května)“⁷³⁷

V některých případech byly povoleny balíčky i ostatním odsouzeným: „Balíčky nám na Dvanáctku nechodily vůbec; dopis jsme mohli napsat jednou za půl roku a stejně nebylo zaručené, že ho velitel tábora odešle.“⁷³⁸ Jednou však Stanislav Konopásek s Václavem Roziňákem balíček s jídlem dostali a protože věděli, že jim bude při nejbližší kontrole jídlo zabaveno, snědli alespoň část obsahu balíčku (salám): „Moji rodiče se s Vaškovou manželkou domluvili a přivezli nám jeden velký společný balík: bylo v něm jídlo a nějaké ošacení.“⁷³⁹

Návštěvy odsouzených se řídily vnitřními předpisy věznic a pracovních táborů. I přesto bývaly „z důvodu špatného“ chování vězně rušeny, mimořádné návštěvy, například kvůli úmrtí v rodině, se nepovolovaly, samozřejmě ani na pohřby nebývali puštěni, jako v případě Zlatka Červeného, kterému v době věznění zemřel otec.⁷⁴⁰

Návštěvy pro rodinu znamenaly mnoho, ať už v dobrém či zlém. Přinášely setkání s milovanou osobou, ale zároveň i mnoho starostí, nepříjemností, vyřizování a uskrovnění se. Musely si půjčovat peníze, brát si v práci dovolenou, zajišťovat hlídání dětí, udělat si třeba i tři dny v kuse čas na cestu, obrnit se trpělivostí vůči

⁷³³ V termínech: 26. 1. 1954, 8. 3. 1954, 18. 3. 1954, 7. 7. 1954, 10. 7. 1954, 22. 9. 1954, 16. 11. 1954, 14. 12. 1954, 10. 1. 1954, 1. 3. 1954, 8. 3. 1954, 23. 4. 1954, 2. 6. 1954, 22. 6. 1954, 14. 10. 1954, 12. 1. 1955. (Zdroj: NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.)

⁷³⁴ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷³⁵ Určitě v případě Václava Roziňáka, jak vyplývá z jeho vzpomínek výše.

⁷³⁶ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁷³⁷ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 266.

⁷³⁸ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 172.

⁷³⁹ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 172.

⁷⁴⁰ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 246.

dozorčímu aparátu ve věznici nebo táboře, připravit se psychicky – najít sílu nejen ke shledání s drahým člověkem, ale i pro případ, že se návštěva neuskuteční a budou poslání domů...

Některé návštěvy byly omezeny na určitý počet lidí, tím pádem se museli příbuzní střídat a vždy někoho „vyřadit“, kdo se na návštěvu nedostal. Zdeněk Ujčík – bratr Mojmíra – vzpomínal: „*na návštěvu na Bory jsme mohli jet vždycky jen dva. Strídali jsme se s maminkou a Mojmírovou manželkou.*“⁷⁴¹

První návštěvy byly údajně povoleny až po převozu do věznice Bory, kam hokejisty a Mojmíra Ujčíka přemístili: „*Na Borech za námi mohli poprvé přijet příbuzní – viděli jsme se tedy zhruba až po roce mého [Stanislava Konopáska, pozn. H. B.] věznění. Nechali nás spolu mluvit sotva deset minut a ještě jsme od sebe byli odděleni dírkovaným plechem, skrz který jsme si ani ruku podat nemohli. Všechno se navíc odehrávalo pod dohledem dozorce, který byl připraven okamžitě zasáhnout, kdybychom řekli jakoukoliv nevhodnou věc.*“⁷⁴² Tedy opět stejný scénář, kdy se příbuzní nesměli sebe navzájem ani dotknout a neustále hrozilo, že řekne-li jedna strana něco, z pohledu dozorců nevhodného, bude návštěva okamžitě ukončena.

Stanislav Konopásek mnoho shledání po dobu pětiletého věznění podle svých slov nezažil: „*Návštěvu jsem měl za celou dobu, co jsem byl zavřený, povolenou celkem třikrát. Poprvé ještě na Borech, asi po roce na Dvanáctce a pak už jenom jednou.*“⁷⁴³

Správa TPT se v některých případech pravděpodobně snažila před světem zamaskovat, co se v táborech dělo: „*Než ke mně ale na Dvanáctce rodiče pustili, musel jsem si obléct zvláštní návštěvní úbor: celkem solidní černé sako a kalhoty. Když nás pak příbuzní viděli, hrozně se divili, jak pěkně vypadáme. Že jinak chodíme v otrhaných vězeňských mundúrech, jsme jim říct nesměli. Při návštěvě jsme všichni jenom brečeli; máma nemohla přes slzy říct ani slovo.*“⁷⁴⁴ Převlékání vězňů na návštěvy potvrdil ve své práci i Tomáš Bursík: „*Den před termínem návštěvy si mukul vyzvedl ze skladu sváteční oblečení a boty.*“⁷⁴⁵

⁷⁴¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 109.

⁷⁴² LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 165.

⁷⁴³ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 172.

⁷⁴⁴ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 172.

⁷⁴⁵ BURSÍK, T.: c. d., s. 152.

Zdeněk Ujčík popisoval svého bratra jako stokilového statného muže, který měl při první návštěvě o třicet kilogramů⁷⁴⁶ méně: „*Když maminka uviděla Mojžíra poprvé, zhrozila se jak vypadá a rozplakala se. Byl to tenkrát fakt strašný pocit, protože byl první...*“⁷⁴⁷ Matky většinou neunesly tíhu starostí a dávaly své zoufalství najevo pláčem. Tím se trápily obě strany a pocit bezmocnosti se prohluboval. Na Borech byly podle Zdeňka Ujčíka povoleny návštěvy jednou za dva měsíce. Časový interval potvrdil i Augustin Bubník: „*Návštěvu jsem mohl poprvé mít až v pracovních táborech na Jáchymovsku a později na Bytízu u Příbrami. Kolik jich bylo už nevím, ale tyto návštěvy byly povoleny pouze za dobrou práci na dole... Někdy byla tato návštěva povolena pouze jednou za měsíc nebo jednou za dva i více měsíců.*“⁷⁴⁸

Velmi těžce snášela synovo věznění matka Zlatka Červeného: „*Tatínek mi zemřel, když jsem byl ve vězení. Maminka už byla stará a nemocná. Měla důchod 250 korun. Vzpomínám, jak jednou dostala povolení k návštěvě na 15 minut. Bachař ji po minutě vyhodil, protože mi něco přinesla. Ale i tak se musela k smrti vyděsit, protože jsem vážil o 15 kilo méně, než když mne viděla naposledy, a ruce jsem měl jednu živou ránu...*“⁷⁴⁹

Návštěvy bývaly přijímány na různých místech, záleželo přímo na konkrétním vězeňském zařízení či pracovním táboře: „*Když jsme byli na těch táborech, jako tady na Bytízu, tady u Příbrami, (...) v Milíně byl jeden takovej domeček, Milín, to je taková ňáká vesnice, tam byl takovej dřevěnej domek, kde vozili na návštěvy vězně a rodiče nebo manželky.*“⁷⁵⁰ Tomáš Bursík ve své práci zmíněný Milín také uvedl: „*Z důvodu „státně bezpečnostního“ utajení nebylo možné návštěvy uskutečňovat na jednotlivých táborech. Na Příbramsku se návštěvy konaly nejprve nedaleko Milína v dřevěném baráku obehnaném ostnatým drátem a později ve zděném baráku v táboře Vojna.*“⁷⁵¹

Touha vidět blízkého člena rodiny někdy mohla vést rodiny i k „zoufalým činům“. Když byl Augustin Bubník zavřen na Pankráci, mohli vězni chodit na dvůr na procházku: „*Rodiče mně vykládali, že chodili vedle do nějakýho domu, kterej byl*

⁷⁴⁶ V archivu není uložen osobní spis Mojžíra Ujčíka, přesto lze předpokládat, že zhubl. V dostupných archivních materiálech existuje jen osobní spis Bohumila Modrého a osobní vyšetřovací spisy Augustina Bubníka a Vladimíra Kobranova.

⁷⁴⁷ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 109.

⁷⁴⁸ Email Augustina Bubníka autorce diplomové práce ze dne 17. 12. 2011.

⁷⁴⁹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 110.

⁷⁵⁰ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷⁵¹ BURSÍK, T.: c. d., s. 151-152.

*mnohem vyšší a vidělo se z toho domu na ten dvůr, že tam chodím, takže mě viděli jak chodím. No a nakonec je málem zavřeli, protože někdo je tam viděl, že tam jsou, a udali je, takže je málem, ty který je tam pouštěli do toho bytu a dívali se z těch oken, z toho měli velký malér.*⁷⁵²

Kromě uskutečněných setkání ve vězení a TPT, se obě strany (ti ve vězení i ti mimo něj) snažili získat povolení k mimořádným návštěvám. Modrý takto žádal „o mimořádnou návštěvu otce z důvodu urovnání rodinných poměrů – rozpory mezi manželkou a matkou – povoleno – chová se slušně, pracovní morálka dobrá – doporučuji“⁷⁵³ Nebylo zde však uvedeno datum. Stejně tak v roce 1954 žádal Modrý o povolení mimořádné návštěvy manželky, kdy důvodem byla „obnova procesu“. Tuto návštěvu povolili, neboť „ods. Modrý Bohumil v projektové složce pracuje dobře, práci odevzdává spolehlivě a včas, normu plní na 126%, chová se ukázněně, na ubikaci má bezvadný pořádek.“⁷⁵⁴ Manželka tak mohla svého muže 15. listopadu 1954 navštívit.

Na druhou stranu, ne vždy bylo těmto žádostem vyhověno. Erika Modrá žádala již 9. července 1951 o návštěvu svého manžela, ale z důvodu špatného chování ji měl povolenou až 17. srpna 1951. Modrá tedy zažádala dne 7. srpna 1951 o návštěvu na 17. srpna 1951, avšak dostala opět zamítavou odpověď „v důsledku jeho nevhodného chování“⁷⁵⁵. Návštěva měla být stanovena až na další měsíc 18. září 1951. Obdobně nepovolili ani půlhodinovou návštěvu u nízké přepážky, o kterou začátkem roku 1952 Bohumil Modrý zažádal. Dne 20. ledna 1952 měly totiž poprvé přijít na návštěvu i jeho dcery Alena a Blanka. Byla schválena jen normální návštěva, kdy dcery na svého otce pravděpodobně dobře neviděly.⁷⁵⁶ Blanka Modrá vzpomínala na tuto první návštěvu: „Viděly jsme ho pak ve vězení. Tenkrát mi byly čtyři roky, když tatku zavřeli, a sestře Aleně šest a půl. Nejdřív jsme k němu nějakou dobu nesměly. První návštěva byla v Plzni na Borech. Dodneška na ni nezapomenu, jako by to bylo včera. Představte si, jaký to byl šok pro malé dítě, které najednou přijde do vězení a vidí tam tatku, hubeného a s oholenými vlasy. Bylo to strašné. My

⁷⁵² Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷⁵³ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁵⁴ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁵⁵ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁵⁶ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

*jsme k němu vůbec nemohly. Bud' byl za plechovou stěnou s dírkami, nebo za sklem. To jsou vzpomínky na tátu ve vězení.*⁷⁵⁷

Díky osobnímu spisu Bohumila Modrého si můžeme udělat představu o tom, které návštěvy a kdy mu byly povoleny i kdo se jich směl zúčastnit. Návštěvy měl Modrý dovoleny jednou za čtvrt roku, avšak ne vždy mu tuto „výhodu“ dopřáli. Můžeme zde zaznamenat i délku trvání těchto návštěv, které většinou nepřesáhly 15 minut, konaly se ale i návštěvy půlhodinové a jedna čtyřicetiminutová. Zajímavé je, že na řadu žádostí byla výjimečně povolena mimořádná návštěva. Ovšem v případě omezení výhod⁷⁵⁸ vězně došlo skutečně k nevpustění návštěvy. Na rok 1952 byly v osobním spisu Bohumila Modrého uvedeny pouze dvě návštěvy. Bohužel se nepodařilo zjistit, z jakého důvodu⁷⁵⁹ došlo k tak radikálnímu omezení výhod. V tomto roce jsou v jeho osobním spise zaznamenány jen tři dopisy (viz výše). Mohlo však jít o neúplné záznamy a tento soupis nemusel být zcela kompletní, případně se některé návštěvy i přes zapsání do spisu nemusely uskutečnit nebo jejich reálný čas nemusel odpovídat zapsanému údaji.⁷⁶⁰

Manželka Erika Modrá z 28 možných (nám známých) návštěv nevynechala ani jedinou příležitost k navštívení svého manžela. Otec Modrého, Antonín, svého syna navštívil sedmáctkrát, jeho matka, Antonie, pak osmáctkrát. Jednou navštívila Modrého i Božena Haslerová, tchyně, a dvakrát Antonie Veselá, sestřenice. Dcery Blanka a Alena viděly svého otce, podle záznamu ve spisu, poprvé až 25. ledna 1952 a poté ještě šestnáctkrát.⁷⁶¹

První návštěva po soudním přelíčení byla povolena 5. listopadu 1950. V tomto roce měl Modrý návštěvu povolenou již jen dvakrát, a to pokaždé v trvání patnácti minut. V roce 1951 měl Modrý schváleno šest patnáctiminutových návštěv, přičemž od poloviny června až do poloviny září a od poloviny října do půli listopadu mu byly veškeré výhody omezeny. V roce 1953 směla rodina Modrého navštívit osmkrát, z toho dvě návštěvy nesly označení jako mimořádné. Jedna z návštěv trvala jen 5 minut, jiná ale 40 minut, zbylé návštěvy v tomto roce trvaly průměrně půl hodiny. Poslední rok, který máme doložený v Modrého osobním spise, je rok 1954.

⁷⁵⁷ *Brankáře Modrého zabila práce na uranu.* [online] : [cit. 2011-12-22]. Dostupné na: <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/brankare-modreho-zabila-prace-na-uranu20100308.html>

⁷⁵⁸ V osobním spise Modrého je mezi výhody řazena právě návštěva, psaní a přijímání dopisů apod. (Zdroj: NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.)

⁷⁵⁹ Pravděpodobně z důvodu přesunutí Modrého do jiné věznice.

⁷⁶⁰ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁶¹ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

V něm Modrému povolili 10 návštěv, přičemž jedna se nekonala z důvodu jeho nemoci a dvě byly opět mimořádné. Tyto návštěvy trvaly průměrně 20-30 minut.⁷⁶²

Pokud možnost návštěv shrneme⁷⁶³, vídala rodina Modrého průměrně každé dva měsíce, ve výjimečných případech však i méně než jednou za čtvrt roku. Návštěvy se konaly tedy poměrně často, oproti jiným odsouzeným v procesu „Modrý a spol.“ Modrý totiž nestrávil celých 5 let v pracovních táborech při uranových dolech⁷⁶⁴, ale byl přemístěn k výkonu trestu do věznic v Opavě a od 13. 4. 1953 do Prahy, kde pracoval v rámci trestu jako projektant na projekčním oddělení MV.⁷⁶⁵

Kromě žádostí o mimořádné návštěvy, mimořádné balíčky a dopisy psaly rodiny také žádosti o milost, o propuštění či alespoň o zmírnění trestu. Na své blízké tedy většina⁷⁶⁶ z příbuzných nezapomněla a snažila se jim pomoci. Tyto žádosti však byly ve všech případech zamítnuty.⁷⁶⁷ I zde působila mimosoudní perzekuce velmi tvrdě. Příbuzní se utápěli v byrokratické mašinérii, psaní žádostí o cokoli nebralo konce. Někdy odpověď nedostali a pokud ano, nemusela být vždy vstřícná, ale mohla působit i dehonestujícím, ponižujícím, nadřazeným dojmem.

Augustin Bubník věděl, že se jeho rodina snažila udělat maximum proto, aby se celé „nedorozumění“ vyjasnilo a aby byli všichni propuštěni na svobodu: „*Rodiče nám při návštěvě pokaždé zdůrazňovali, jak neustále urgují obnovení našeho případu. Psali na prezidentskou kancelář, ale oni opakovaně odepisovali, že prý náš případ nelze znovu otevřít.*“⁷⁶⁸ Výjimečně se snažili pomoci i lidé mimo nejužší rodiny odsouzených: „*Pomáhali i úplně cizí. Maminka vzpomínala, jak operní pěvkyně Marie Podvalová, jejíž bratr byl jeden čas spolu s Kobranovem v lágru Vojna, využila svých známostí a přivedla ji až do prezidentské kanceláře.*“⁷⁶⁹

Odpovědi na žádosti o milost byly zamítavé, a to i přesto, že ve většině případů podávaly vězeňské ústavy kladné hodnocení vězňů a podmíněčné propuštění doporučovaly. Například Mojmír Ujčík, který působil ve výkonu trestu v SVS

⁷⁶² NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁶³ Viz příloha č. 5.

⁷⁶⁴ Zde byly návštěvy méně časté – podle řádu NZ s platností od dubna 1953 měly být návštěvy v TPT umožňovány alespoň jedenkrát za 8 měsíců. (BURSÍK, T.: c. d., s. 151.) „*Záleželo pouze na libovůli vedení tábora, zdali mu tyto „výhody“ [psaní a přijímání dopisů a návštěvy, pozn. H. B.] umožní. Návštěvy politických vězňů se konaly pouze sporadicky, a nejednou se stalo, že mukul své blízké neviděl i několik let.*“ (Zdroj: BURSÍK, T.: c. d., s. 152.)

⁷⁶⁵ NA Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého.

⁷⁶⁶ Není známo, že by snad někdo z příbuzných na někoho z odsouzených v procesu „Modrý a spol.“ zanevřel.

⁷⁶⁷ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷⁶⁸ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 280-281.

⁷⁶⁹ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 281

v Ostrově u Karlových Varů, se dle tamějšího velitelství: „(...) chová dobře, disciplinárně nebyl trestán, povahy veselé a kamarádké, pracuje jako pomoc. dělník na 140 %, podepsal social. závazek na 130 %, který plní, k zřízení má poměr kladný, zapojil do politic. a divadelního kroužku, po propuštění chce pracovat v ČKD Sokolovo.“⁷⁷⁰. Podmínečné propuštění doporučil i Dr. Bureš, avšak JUDr. Karel Kruk jej dne 23. listopadu 1951 zamítl: „Jeho trestná činnost jako nájemce restaurace je zvlášť závažná, neboť umožnil a trpěl ostatním odsouzeným, aby se právě u něho v restauraci dopustili trestných činů.“⁷⁷¹.

V archivním materiálu se dochovaly záznamy některých žádostí o milost. Například 20. března 1951 podali žádost o milost⁷⁷² pro své blízké či sami pro sebe Jan Macelis, Erika Modrá a Antonín Modrý, Věra Ujčíková, Antonín Bubník, Josef Jirka, Václav Roziňák, Konstantin Kobranov, Antonie Bubníková a Jan a Anna Konopáskovi. Všechny tyto žádosti byly zamítnuty. Dne 12. září 1951 podaly žádost o milost i Anna Havlíková pro Josefa Jirku a Antonie Bubníková pro syna. Dne 2. května 1952 se snažila uspět i Erika Modrá a 12. června téhož roku Alena Roziňáková. Rodiče Augustina Bubníka žádali o milost i 23. října 1953 a Vladimír Kobranov 27. listopadu 1953.⁷⁷³

Nakonec byly sníženy tresty některým vězňům o jeden rok a zmírněny některé vedlejší tresty na základě amnestie prezidenta republiky Antonína Zápotockého ze dne 4. května 1953.⁷⁷⁴ Dále k 17. červnu 1953 prominuli Jiřímu Macelisi 3 měsíce a 26 dnů trestu odnětí svobody, Zlatku Červenému 8 měsíců a 16 dnů a Mojmíru Ujčíkovi 1 rok trestu. Krajský soud v Praze 6. srpna 1953 dle výše zmíněné amnestie vyměřil nové tresty Augustinu Bubníkovi (13 let), Václavu Roziňákovi (9 let), Stanislavu Konopáskovi (11 let a 6 měsíců), Zlatko Červenému (2 roky).⁷⁷⁵ Zda byla upravena výše trestu i ostatním vězněným hokejistům, ze spisů nevyplývá, avšak bylo by to velmi pravděpodobné.⁷⁷⁶

Kromě žádostí o milost zasílali rodinní příslušníci a odsouzení dopisy i prezidentům Klementu Gottwaldovi, později Antonínu Zápotockému. Například otec Jiřího Macelise – Jan Macelis – napsal dopis Klementu Gottwaldovi, v němž

⁷⁷⁰ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷⁷¹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷⁷² Viz příloha č. 7.

⁷⁷³ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁷⁷⁴ Například bylo díky této amnestii dne 8. 5. 1953 Mojmíru Ujčíkovi prominuto 20 000 Kčs a Zlatku Červenému 15 000 Kčs. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

⁷⁷⁵ Všem jmenovaným byl trest snížen o 1 rok, Stanislavu Konopáskovi jen o půl roku.

⁷⁷⁶ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

se hokejových mistrů zastával a omlouval je. Martě Gottwaldové napsala dopis Věra Ujčíková s datem 14. června 1950. Stejně tak Bohumil Modrý žádal o milost Antonína Zápotockého a snažil se mu vysvětlit všemi možnými argumenty, že skutečně nic neudělal.⁷⁷⁷

5.8 Sledování a hlídání hokejistů StB

Po únoru 1948 došlo k omezení vycestovávání ze země. Pro hokejisty neplatily prakticky žádné zákazy až do zrušení startu na MS 1950 v Londýně. Je pravděpodobné, že změny v politické situaci doprovázela i úprava pravidel sportovních zájezdů. Zvláště po zmizení letadla⁷⁷⁸ se šesti⁷⁷⁹ čs. hokejisty, při cestě do Londýna dne 8. listopadu 1948, kteří byli režimem označeni za „zrádce“ a emigranty. Zahraniční akce doprovázeli neznámí lidé, s největší pravděpodobností vyslaní za účelem hlídání a sledování hokejistů, na což vzpomínal Augustin Bubník: *„jeli ještě dva lidi, a o nich nikdo nevěděl, odkud jsou, no to byli dva lidi z ÚV KSČ nebo nějaký ty estébáci, který někde byli a my jsme jim říkali „vočka“. (...) My jsme říkali: „Aha nazdar, ty jsi „vočko“, vid’, ty tady hlídáš kde s kým já se setkám nebo s kým budu mluvit.“ No a samozřejmě oni pak řekli: „Dejte si pozor na toho a toho, ten tam tehdy se přátelil s emigrantem tím a tím.“ A už byl konec, to bylo nejhorší na tý době...“*⁷⁸⁰

Klub LTC se, jak již bylo zmíněno výše, účastnil Spenglerova poháru na přelomu let 1948-1949 ve Švýcarsku. Je pravděpodobné, že již zde došlo ke sledování a hlídání hokejistů. Na tomto zájezdu výpravu doprovázel tiskový referent Hušek poté, co emigrovali 3 členové⁷⁸¹ týmu. V Bernu se k hokejistům přidali i zaměstnanci z československého velvyslanectví, kteří se snažili zabránit styku hráčů s čs. emigranty.⁷⁸²

Za mimosoudní perzekuci můžeme označit i bránění ve svobodě pohybu. Řada hráčů se s Josefem Malečkem znala a uznávala ho jako výborného hokejistu.

⁷⁷⁷ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁷⁷⁸ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 34-36.

⁷⁷⁹ Ladislav Troják, Vilibald Šťovík, Zdeněk Švarc, Miroslav Pokorný, Karel Stibor a Zdeněk Jarkovský – všichni tito hokejisté pravděpodobně zahynuli po pádu letadla.

⁷⁸⁰ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2012 v Praze.

⁷⁸¹ Oldřich Zábrodský ml., Dr. Miroslav Sláma, Kroupa. (Zdroj: ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. a 2. část.)

⁷⁸² ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

To, že se setkali a povídali si, třeba i o politické situaci v ČSR, patří v demokratických režimech ke zcela běžné a samozřejmé věci. Jednání o emigraci bylo žalobci chápáno jako trestný čin, ačkoli se většina hokejistů vrátila a nenaplnili tak skutkovou podstatu provinění.

Před mistrovstvím světa ve Stockholmu⁷⁸³ v únoru 1949 přijal národní mužstvo předseda vlády Antonína Zápotockého, který jim kladl na srdce, aby hokejisté nezklamali jeho důvěru, kterou v ně vložil, a vrátili se všichni zpět do Československa. S největší pravděpodobností nechtěla čs. vláda důvěřovat pouze hokejistům samotným, a proto s nimi vyslala i doprovod – zřejmě agenta StB.⁷⁸⁴

Zda byli sledováni i jednotliví hráči ještě před odletem na MS v Londýně, je jen domněnkou. Do spisu Augustina Bubníka založili pracovníci StB důvěrnou zprávu ze dne 21. února 1950, která ho prověřovala. Pojednávala o jeho stycích, sestrách, kontaktech.⁷⁸⁵ Navíc před plánovaným odletem do Londýna měl Augustin Bubník obdržet na den 14. března 1950 předvolání na stanici SNB.⁷⁸⁶ Všeobecně se vědělo, že v té době bude hokejové mužstvo mimo republiku. Augustin Bubník se na toto předvolání nepamatoval.⁷⁸⁷

Bubníkovy kontakty a styky evidovala StB zřejmě ještě před zatčením. Pouhé setkání se s určitou osobou se bralo za nežádoucí. V Bubníkově spise byly založeny i zprávy od plk. Josefa Mírovského⁷⁸⁸ z 28. února 1950 a ze dne 16. března 1950: „*Při našem šetření vyšlo najevo, že s naším objektem Libuší Wenzelovou, roz. Rosetinovou, bytem Praha XVIII, Slunná 23, se stýká Gustav Bubník, služebně přidělen Příbram 49/C, který s ní udržuje milostný poměr.*“⁷⁸⁹ Z toho je jasně znatelné, že „objekt“ Libuše Wenzelová byla sledována, není však jasné v jaké věci.⁷⁹⁰ Bubníka sledovali i v rámci jeho známosti s kpt. Martinem Bowem, což vyšlo najevo při výsleších: „...*na mě [na Augustina Bubníka, pozn. H. B.] vytáhli různé fotografie, kde mě měli nafoceného, jak ve vojenské uniformě chodím do vily toho pana Martina Bowea, že jezdím s jeho manželkou do Klánovic hrát golf... No já*

⁷⁸³ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 41-42.

⁷⁸⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁷⁸⁵ ABS, Archivní materiál býv. Studijního ústavu MV, Osobní spis – Bubník Augustin 302-332-14.

⁷⁸⁶ ABS, Archivní materiál býv. Studijního ústavu MV, Osobní spis – Bubník Augustin 302-332-14.

⁷⁸⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁷⁸⁸ Pravděpodobně nejde o škpt. gšt. Josefa Mírovského, který působil jako přednosta 1. všeobecného oddělení OBZ. (Zdroj: KUDRNA, Ladislav. *Vojenské obranné zpravodajství (1945-1950)*. [online] : [cit. 2012-04-12]. Dostupné na: <<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0801-76-89.pdf>>)

⁷⁸⁹ ABS, Archivní materiál býv. Studijního ústavu MV, Osobní spis – Bubník Augustin 302-332-14

⁷⁹⁰ Zda právě kvůli Augustinu Bubníkovi, který k ní docházel?

jsem si to tehdy jako mladej kluk neuvědomil, že se nesmím stýkat s jiným cizím občanem než Československa.“⁷⁹¹

Typickým rysem mimosoudní perzekuce byla i nejistota. Nepředvídatelnost a strach naplňovala téměř každého občana tehdejšího Československa. Totalitní režimy se většinou stylizují do společnosti, v níž mají vše „nalajnované“, vše má své místo a svůj řád. Právě v tom spočívá absurdnost celého systému. Vše je jasně dané a přitom není nic jistého. Již i samotné odkládání odletu na mistrovství světa v Londýně 1950 mohlo nějakým způsobem ovlivňovat psychiku mužstva.

Sledování rodin Státní bezpečností, případně nasazenými jedinci, bylo těžko prokazatelné a dohledatelné, neboť ne vždy si onoho „dohledu“ musel jedinec všimnout. Příbuzní hokejistů nedobrovolně podstoupili řadu domovních prohlídek kvůli zajištění majetku apod. Jiří Hajný, bratr Přemysla Hajného, si uvědomoval, že jej v době bratrova zatčení sledovali: *„to byla atmosféra všeobecného strachu a kdo byl zatčenej, kdokoli, neodsouzenej, tak s ním lidi moc nemluvili, báli se, aby se do něčeho nenamočili. Já to vím, to jsem si všimnul, i když jsem byl tehdy ještě hodně mladej, že mě tak půl roku, třičtvrtě možná ... že mě sledovali... to poznáte za pár dnů, že vždycky si někdo čte se zájmem, co všechno nabízejí, pak se votočí a jde kousek dál a vidíte ho za deset minut někde jinde...*“⁷⁹²

Poměrně častou praktikou StB bylo i „nastrčení“ osoby k odsouzenému, která se snažila získat různé informace. Augustin Bubník si všiml zvláštního chování spoluvězně na cele. Odvezli ho totiž do Ruzyně a po 4 měsících na samotce ho přesunuli ke Slovákovi, který tvrdil, že je kněz a že může dostat ven pro jeho sestry nějaký moták. Bubníkovi se však nezdálo, odkud by mohl vědět, že má sestry, proto v motáku upozornil rodinu, aby muži nevěřili: *„Když jsem se po letech vrátil domů, vyprávěla mi sestra, že i jí chtěli dokazovat protistátní úmysly a že jim k tomu měl sloužit i můj moták.*“⁷⁹³

Po propuštění posledních odsouzených perzekuce neskončila. Hlídaní a pronásledování StB pokračovalo. Propuštění hokejisté pociťovali, že byli vnímáni jen jako „kriminálníci“ a „nepřátelé státu“: *„Vašek [Roziňák, pozn. H. B.] pak odešel na Kladno, kde dostal zaměstnání. Kromě toho hrál za Štěchovice fotbal, kde mu za to pronajali pěknou chatu. Bohužel stála hned vedle chaty Antonína Novotného.*

⁷⁹¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁷⁹² Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁷⁹³ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 119.

Okolo pořád chodily nějaké patroly, a když jim jednou při kontrole Vaškovy legitimace došlo, že Roziňák je ten hokejista a kriminálník, musel chatu okamžitě opustit.“⁷⁹⁴

Jiří Macelis si všiml, že ho hlídali: „*Po propuštění jsem odešel pracovat a hrát do Karlových Varů, ale stále jsem byl pod dozorem.*“⁷⁹⁵ Navíc byl vyhoštěn z Českých Budějovic. Odešel proto do Hodonína, kde žil až do své smrti.⁷⁹⁶

Augustin Bubník si neuvědomoval, že by ho StB sledovala, přesto pociťoval nepřízeň komunistického režimu ve svém osobním životě i nadále: „*Ne, nehlídal mě nikdo, spíš mi ubližoval, ubližovali mně třeba, když jsme byl někde v klubu a něčeho jsme mohl dosáhnout a žádal jsem o něco, no tak mi to zakázali, protože jsem politicky neprošel, že jo, protože politicky jsem byl nespolehlivej pro něco, vycestovat s mužstvem, třeba někde do ciziny, nebo tak. Samozřejmě, že se vždy v nějakém klubu našli lidé, kteří politicky, a tak dále, vás sledovali. A samozřejmě, když k něčemu došlo, tak byli vždycky proti.*“⁷⁹⁷ Vzápětí ale dodal, že sousedé a spolupracovníci zcela „neškodní nebyli“: „*No tak každopádně si myslím, že mě hlídali, že ať jsem byl kdekoli, tak byl nějaký člověk, kterej o mně určitě podával nějaký informace. Spíš si myslím, že to byli lidé, kde jsem pracoval, z těch továren nebo podniků... Člověk se musel mít pořád na pozoru.*“⁷⁹⁸

StB sledovala Bubníkovu sestru, avšak nebylo zcela zřejmé, zda kvůli bratrovi, nebo kvůli místu⁷⁹⁹, kde pracovala: „*Ta jedna sestra, která pracovala u toho pana Bowea, u toho Američana, tak ta byla perzekvovaná tvrdě, jako po ní šli, StB stále ji hlídalo. (...) Ona mně vykládala, jak kolikrát šla z kanceláře ze Štěpánský ulice a věděla, že ji sledují ty lidi, že jdou za ní až do bytu. Dokonce byla i zavřená, vyslýchaná, ale to moc nevím, v jakým případě nebo to.*“⁸⁰⁰

Na druhou stranu bylo hokejisty v jistém ohledu opovrhováno, Stanislav Konopásek vzpomínal: „*Vedení československého hokeje na nás dlouho zapomínalo, byli jsme pro ně nežádoucí. Situace se trochu zlepšila až po revoluci.*“⁸⁰¹ Docházelo tedy spíše k jakési „perzekuci formou přehlížení“, kdy byli odsouzeni k lhostejnosti, neuznání a k „pasivnímu opovržení jimi“.

⁷⁹⁴ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 185.

⁷⁹⁵ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 245.

⁷⁹⁶ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 167.

⁷⁹⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷⁹⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁷⁹⁹ Military permit office.

⁸⁰⁰ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁰¹ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 210.

Anna Konopásková si neuvědomovala, zda ji a manžela někdo sledoval nebo hlídal, sama si ničeho nevšimla: „*aspoň jako mi nic takovýho neřek* [její manžel, pozn. H. B.], *abych já zas neměla jako strach nebo něco takovýho, takže mám už takový dojem, že snad už potom*⁸⁰² *ne...*“⁸⁰³

5.9 Studium rodin hokejistů

Rodiny hokejistů se také nevyhnuly problémům spojeným se studiem. Augustin Bubník nebyl jedináčkem, měl dvě sestry, dvojčata – Věru a Helenu. Helena Sedláčková popisovala svou zkušenost takto: „*My jsme se sestrou o dva roky mladší než bratr a v době, kdy Gustu zavřeli, jsme studovaly obchodní školu. Samozřejmě, že nás pak ze školy vyhodili.*“⁸⁰⁴

Bubníková druhá žena také nemohla studovat, a to vysokou školu. Její otec totiž emigroval. Bubníkův syn Gustav mohl vystudovat DAMU a nikdo mu prý nikdy nepředhazoval, že byl jeho otec označen za „nepřítele státu“. Jen jednou měl problém ohledně zaměstnání či řekněme uplatnění. Režisér Hudeček mu přislíbil, že Gustava Bubníka přijme do Národního divadla, proto si také podal přihlášku. Na to vzpomínal jeho otec: „*A oni mu řekli, že bohužel, že politicky nemůže, takže to bylo jediný, kdy tehdy on se díky mně nedostal do Národního divadla.*“⁸⁰⁵ Poté ale mohl hrát v městských divadlech, například v Pardubicích, Liberci, Kladnu apod. Dcera Monika vystudovala obchodní akademii a poté šla pracovat jako letuška, přičemž v době psaní diplomové práce byla stále zaměstnána u německé firmy Lufthansa. Nejmladší syn se již narodil v době (1980), kdy perzekuce formou omezení studia, podle slov Augustina Bubníka, nepřicházela v úvahu.⁸⁰⁶

Syn Stanislava Konopáska, Jan, „*se dostal na strojní průmyslovku, pak chtěl studovat tělesnou výchovu, ale to mu nedovolili, protože už měl ukončenou střední školu, ale to ani moc nevadilo, protože náš syn nebyl zrovna studijní typ (smích).*“⁸⁰⁷ Jan Konopásek chtěl totiž po maturitě nastoupit, stejně jako jeho kamarád, na Fakultu tělesné výchovy a sportu pod Karlovou univerzitou. V přijímacích

⁸⁰² Manželé Konopáskovi se vzali až roku 1957. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁸⁰³ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁰⁴ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 86.

⁸⁰⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁰⁶ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁰⁷ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 8. 12. 2011 v Praze.

zkouškách obstál, avšak: „pak mu přišlo oznámení, že bohužel má ukončenou střední školu s maturitou, takže pro velkej počet zájemců, že ho nemůžou přijmout, přitom ten kamarád se tam dostal.“⁸⁰⁸ Jaký byl pravý důvod pro nepřijetí Jana Konopáska, se dnes asi již nedozvíme. I když měl jeho otec různé konexe, nechtěl se, podle slov své manželky, „nikde ponižovat“, aby vymohl synovi přijetí.⁸⁰⁹

Syn Václava Roziňáka, Jan, absolvoval po základní škole pouze učební obor, avšak toto rozhodnutí prý nebylo ovlivněno režimem: „Moje školní výkony určitě nedávaly důvod k nějakému studiu. Jelikož jsem se věnoval sportu, hrál jsem od začátku hokej za Spartu Praha, která patřila ČKD Praha. Proto jsem tam začal 5leté učení strojího mechanika s maturitou. Po 3 letech jsem ukončil úspěšně obor a jelikož v srpnu 1968 přišla okupace a my odešli do exilu, k maturitě již nedošlo. Myslím, že na tuto volbu režim žádný vliv neměl.“⁸¹⁰

Bratr Přemysla Hajného měl maturitu z reálného gymnázia, přesto nesměl pracovat v kanceláři. Chtěl si proto dodělat večerní strojní průmyslovku, to mu však bylo zakázáno: „Vedoucí školení kádrů na osobním oddělení se jmenoval Engelsmann, uměl špatně česky, ale byl to žid jak se patří, a ten – „Viš ty Hajný, viš ty, já tě tam zapsal, oni tě nevzali“. Nebyla to pravda, on mě tam nezapsal, protože na té škole vyučoval Mila Vecko, hokejista, tak jsem to věděl.“ Nakonec se Jiří Hajný nechal potají zapsat na večerní průmyslovku, nevybíral si žádné studijní volno a vystudoval obor v tajnosti. Proč ho však zmíněný Engelsmann nechtěl nechat studovat večerní školu, Jiří Hajný nevěděl.⁸¹¹

Řada odsouzených v procesu „Modrý a spol.“ byla poměrně mladá, proto se otázka studií dotýkala přímo i jich. Pro to, aby se mohli plně věnovat trenérské kariéře, bylo nutné vystudovat Ústřední trenérskou školu při Karlově univerzitě. Na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK v Praze studovali: Augustin Bubník, Vladimír Kobranov, Václav Roziňák i Stanislav Konopásek. Zajímavé je, že toto studium komunistickému režimu nevadilo. Augustin Bubník studium na Karlově univerzitě nedokončil, a to proto, že odešel trénovat finskou reprezentaci: „Faktem je, že jsem za ty tři roky co jsem tady byl, že jsem skoro tu školu dokončil, chyběl mi jenom poslední semestr, abych měl tu nejvyšší třídu A, jako toho

⁸⁰⁸ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁰⁹ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸¹⁰ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 3. 4. 2012.

⁸¹¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

nejkvalifikovanějšího trenéra...“⁸¹² Většina politických vězňů musela na vysokoškolské studium zapomenout, v tomto případě tomu tak nebylo. Augustin Bubník to zdůvodnil tím, že šlo o dálkové studium: *„To nebylo jako, že bych studoval rok nebo dva roky v jednom kuse, to bylo dálkové studium, kde jsme všichni trenéři z České republiky se sjeli, byli jsme tam třeba tři čtyři dny, na nějakém soustředění. Tam se skládaly zkoušky. Vidíte to, to mi nikdo neřekl, proč jsem neměl problémy se studiem Karlovy univerzity.“*⁸¹³ Osobně se domnívám, že režim na odsouzených hokejstech neměl již „další zájem“, z toho důvodu byli tak „brzy“ propuštěni z výkonu trestu, a proto ani nedošlo k naprostému omezování v možnostech studia, případně později v možnosti vycestovávání.

5.10 Spolužáci a škola a jejich vliv na děti hokejistů

S nějakými posměšky od učitelů či spolužáků prý nikdo z mnou dotázaných výrazný problém neměl. Bubníkovy děti, podle jeho manželky Helgy, chodily do školy již ve zcela jiné době⁸¹⁴, kdy jim kvůli „politické minulosti“ otce nebylo nic vyčítáno: *„V té době už ne, v té době už určitě ne.“*⁸¹⁵ O tom, že se již atmosféra ubírala skutečně jiným směrem, svědčilo i poměrně vlídné přijetí Kobranovových dcer do škol ve Zlíně (tehdejší Gottwaldově), kde před emigrací bydleli. Dcera Zuzana tehdy chodila ve školním roce 1967/1968 do třídy s Jiřím Beranem: *„Spolužačka Kobranovová donesla ty medaile, potom i nějaké fotky svého otce a ostatních perzekvovaných hokejistů. Nikdo na ni, myslím teď z řad žáků, na ni neútočil nebo že by se posmíval, to už vůbec ne. V našich očích byl její otec vlastně hrdina a pro většinu spolužáků to nebyl „obyčejný“ politický vězeň, ale známá osobnost – sportovec, nespravedlivě a nepochopitelně odsouzený komunistickým režimem. Jejich rodina si jistě v předcházejících letech vytrpěla svoje, ale v době*

⁸¹² Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸¹³ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸¹⁴ Děti narozeny v letech 1960, 1962 a 1980. (Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁸¹⁵ Rozhovor veden s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze.

„pražského jara“ už byla situace jiná.“⁸¹⁶ Jejich třídní učitel Bazel jim vyprávěl o stinných stránkách komunismu, údajně s poměrně kritickým nadhledem.⁸¹⁷

5.11 Reprezentace, hokej, trenérství a návrat do společnosti

Prezident republiky vydal dne 10. ledna 1955 rozhodnutí, na základě něhož Augustinu Bubníkovi, Vladimíru Kobranovovi, Stanislavu Konopáskovi a Bohumilu Modrému prominul podmíněně zbytek trestu odnětí svobody a trest peněžitý s podmínkou, že se do tří let nedopustí úmyslného trestného činu. Toto rozhodnutí souviselo s chystanou amnestií prezidenta republiky Antonína Zápotockého k 9. květnu 1955 k příležitosti 10. výročí ukončení 2. světové války. Propuštění Václava Roziňáka bylo nadále v jednání.⁸¹⁸

Prvním propuštěným ze zbývajících vězňů byl dne 17. ledna 1955 v 16:00 Bohumil Modrý. Na manželův návrat vzpomínala Erika Modrá: „*Jednoho dne mi přišel naproti do práce. V šatech, ve kterých tenkrát odešel. Vypadal zle...*“⁸¹⁹.

V rámci propouštění politických vězňů můžeme hovořit o poměrně „brzkém“ návratu z vězení. Větší počet politických vězňů byl propouštěn až během amnestie prezidenta Antonína Novotného z 9. května 1960⁸²⁰, kterou udělil při příležitosti 15. výročí konce 2. světové války. Proč odsouzení z procesu „Modrý a spol.“, kteří měli tresty vyšší než deset let, nezůstali nadále ve výkonu trestu, je otázkou. Možná přestaly platit důvody, proč došlo k jejich uvěznění, ale jaké důvody to vlastně byly, se zřejmě již nedozvíme.

Návrat do společnosti z vězení není a nebyl v žádné době snadný. Změnily se vztahy, postoje, vyrostly děti... Navíc vyvstala otázka, co vlastně po propuštění dělat dál. Někteří z propuštěných hráčů se nejprve vrátit k hokeji nechtěli⁸²¹, jak tomu bylo například u Vladimíra Kobranova.⁸²²

⁸¹⁶ Rozhovor veden s Jiřím Beranem dne 24. 11. 2011 v Sokolově.

⁸¹⁷ Rozhovor veden s Jiřím Beranem dne 24. 11. 2011 v Sokolově.

⁸¹⁸ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁸¹⁹ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 149.

⁸²⁰ Tato amnestie byla nejrozsáhlejší od roku 1946 a nesla číslo rozhodnutí 54/1960 Sb. (Zdroj: MAREČKOVÁ, L.: c. d., s. 360.)

⁸²¹ „Hokej“ je vlastně přivedl do vězení. Důvody však mohly být i rodinné či jinak osobní.

⁸²² Nakonec Bohumil Modrý trénoval Spartak Motorlet, Vladimír Kobranov mu s ním pomáhal. Kobranov poté odešel hrát do Pardubic a později se stal trenérem tehdejšího Gottwaldova. (Zdroj: MACKŮ, J.: c. d., s. 149-150.)

Po propuštění se samozřejmě odsouzení hráči do národní reprezentace nevrátili, až na výjimku Španingera. Antonín Španinger byl jmenován do národní reprezentace, odehrál však nakonec jen dvě přátelská utkání. Těsně před odjezdem na Zimní olympijské hry v Oslu, v Norsku, roku 1952, odvezli v Pardubicích Antonína Španingera dva muži, pravděpodobně na stanici StB, kde ho drželi, dokud nepřijel další muž: „*Sotva přijel, významně na stůl položil celý můj soudní spis, a bez velkých okolků nabídl, že zase budu moci reprezentovat a jezdit ven – pokud podepíši spolupráci. Odmítl jsem opakovaně a rezolutně. (...) Po návratu do Prahy mi v den odjezdu do norského Osla na srazu v hotelu Paříž oznámili, že Československo reprezentovat nemůžu.*“⁸²³ Za národní mužstvo na oficiální úrovni se tak žádný z odsouzených již nikdy nepostavil, ačkoli Václav Roziňák k tomu „neměl daleko“: „*Vím, že se dokonce uvažovalo o mém zařazení do národního týmu, prozradila mi to pracovnice sekce. Prý se o tom začalo jednat na základě mnoha dopisů veřejnosti. Jenže o nominaci rozhodovali lidé jako Andršt*⁸²⁴, *tady prostě byl takzvaný vyšší politický zájem, aby nereprezentovali bývalí trestanci.*“⁸²⁵

Podle Jiřího Macků, mělo zatčení hokejistů vliv i na jejich hokejové spoluhráče, co se týče možnosti reprezentovat Československo, je ovšem otázkou zda jejich neúčast v nominaci skutečně souvisela s procesem „Modrý a spol.“: „*O pocitu obléci dres s lvíčkem tak přijdou jednou pro vždy i ti, kteří se dostali do většího či menšího kontaktu se 'zrádnou' partou ing. Modrého, i když se sezení v hospůdce a tedy protistátních vystoupení nezúčastnili. Z reprezentace tak jsou vyřazeni i dva mistři světa 1949 a opory SKP České Budějovice (vítězi první poprocesové ligové sezóny 1950-51), byť František Vacovský patřil mezi nejlepší obránce soutěže a Čeněk Pícha se dokonce stal králem střelců. Stejně tak další šanci reprezentovat nedostanou ti ze širší nominace, kteří nakonec nebyli pro Londýn vybráni a odcestovali k několika utkáním do Polska: bývalí mistři světa Josef Kus (1947), Oldřich Němec (1949) nebo Kristian Cee, kapitán akademických mistrů světa (1947). Výjimkou je Vladimír Bouzek, jenže ten odmítne...*“⁸²⁶

Hokejisté se dostali do vězení ve chvíli, kdy byli na vrcholu svých hráčských kariér. Většina z nich tak přišla kromě soukromého života i o hobby, kterému

⁸²³ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 251

⁸²⁴ Předseda Československého svazu ledního hokeje v letech 1961-1980. (Zdroj: Zdeněk Andršt. [online] : [cit. 2011-04-12]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Andr%C5%A1t>)

⁸²⁵ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 294.

⁸²⁶ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 169.

se věnovala – o hokej. Nemohli se realizovat v tom, v čem vynikali, co je naplňovalo. A když jim bylo po návratu z táborů dovoleno hrát, došlo k zákazu startu v I. a II. čs. lize pro Václava Roziňáka, Augustina Bubníka, Stanislava Konopáska a pravděpodobně i pro Vladimíra Kobranova. Po roce došlo ke zrušení tohoto omezení údajně proto, že se za Konopáskův návrat do vyšší ligy přimluvil komunistický funkcionář a na základě tohoto povolení se směli vrátit zpět i ostatní: „Po roce, když šel najednou Konopásek do Sparty, tak jsem se teď [v současné době, pozn. H. B.] dočetl v knihách, že ty největší stranický špičky, (...) tak že vymohli, že ten Konopásek mohl hrát za Spartu tu první ligu a na základě toho to povolili i nám. Takže jsme vlastně nehráli jenom rok a po roce jsme mohli hrát i tu nejvyšší soutěž.“⁸²⁷ Od sezóny 1956/1957 měli opět povolen start v první i druhé lize.⁸²⁸

Pozoruhodné bylo, že se tito hokejisté vůbec mohli vrátit k profesionálnímu hokeji. Později jim režim dovolil trénovat významné kluby v Československu i v zahraničí. Proč je tedy vláda nechtěla raději „ukrýt“ před zraky fanoušků a známých? Nebývalo běžné, aby se politický vězeň mohl vrátit k něčemu, v čem vynikal, navíc v čem vynikal před tak rozsáhlým publikem. I zde tedy nacházím specifickou celého případu.

Václav Roziňák nakonec odešel s Augustinem Bubníkem do hokejového klubu ZJŠ Brno. Dne 28. února 1955 měli nastoupit k utkání Spartak Praha Sokolovo versus Spartak Brno, Závod Jana Švermy, na zimním stadionu v Praze na Štvanici. Sparta tomuto utkání udělala velkou reklamu. Uveřejnila v tisku a dne 27. února 1955 na jiném hokejovém zápase rozhlasem, že se utkání zúčastní i Josef Jirka, Augustin Bubník a Václav Roziňák za ZJŠ Brno. Dva naposledy zmiňovaní odehráli za brněnský klub již dvě utkání a fanoušci se na ně velmi těšili a vyvolávali je různými hesly na led. Před zahájením zápasu⁸²⁹ však do kabiny došel písemný zákaz od Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport, že za uvedený klub nesmějí nastoupit. Tedy opět, ač již propuštění z vězení, byli tito hráči mimosoudně perzekvováni a zřejmě především na základě tohoto „incidentu“ došlo k zákazu již zmíněné činnosti v první a druhé nejvyšší československé hokejové soutěži pro některé propuštěné hráče.⁸³⁰

⁸²⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸²⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸²⁹ Více viz BERANOVÁ, H.: c. d., s. 107-108.

⁸³⁰ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.; Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010.

Václav Roziňák se poté vrátil do Prahy a pak do Kladna. Augustin Bubník odešel do Olomouce (Moravia – Mariánské údolí), kde hrál jen do doby, než se klub dostal do, pro Bubníka zakázané, druhé ligy. Na krátký čas se k hokeji vrátil i Bohumil Modrý jako trenér Motorletu, stejně tak Vladimír Kobranov, který odehrál jen několik utkání a poté se věnoval trenérství v Pardubicích a v tehdejší Gottwaldově.⁸³¹

Jiří Macelis nejprve nastupoval od roku 1951 za Slavii Karlovy Vary, v letech 1956-1958 působil v Tatře Kolín jako hokejista i trenér. Od roku 1958 působil jako hrající trenér v Hodoníně až do roku 1972, přičemž se trenérství věnoval až do roku 1980.⁸³²

Stanislav Konopásek s Václavem Roziňákem dostali roku 1956 nabídku ze Sparty, kterou přijali, přestože v týmu hrál i Vladimír Zábrodský⁸³³. K přijetí nabídky je vedly dle jejich slov především finanční potíže. Vladimír Kobranov a Augustin Bubník byli nicméně, podle slov Augustina Bubníka, z jejich rozhodnutí zklamáni.⁸³⁴

Václav Roziňák skončil s ligovým hokejem roku 1962 a Stanislav Konopásek již sezónu před ním. Trenérství se však věnovala převážná většina propuštěných hokejistů, a to i v zahraničí. Stanislav Konopásek v GKS Katowice, Přemysl Hajný trénoval švýcarský klub Servette Ženeva, Zlatko Červený slovinský klub HC Olimpija Lublaň a poté i jugoslávskou reprezentaci, kterou trénoval například i Václav Bubník⁸³⁵. Augustin Bubník se dostal k trénování finské reprezentace.⁸³⁶

I tyto úspěchy jako by byly jen „hříčkou“ komunistického režimu. Jak bylo vůbec možné, že političtí vězni směli vycestovávat do zahraničí, trénovat významné kluby mimo republiku? Že by komunistický režim najednou „neviděl“, že pustil za hranice „politické vězně“? S případnou emigrací vlastně mohla komunistická strana „počítat“, čímž by se těchto politických vězňů „zbavila“. Možná jí byl osud odsouzených hokejistů v tuto dobu již lhostejný?

V srpnu 1968 působili Václav Roziňák a Vladimír Kobranov jako trenéři ve dvou různých klubech ve Švýcarsku v Curychu. Vladimír Kobranov měl pobyt

⁸³¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010.

⁸³² GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 236.

⁸³³ Již zmiňovaný člen čs. národního týmu, který jako jeden z mála zůstal na svobodě. Dodnes se vedou spory o jeho roli v rámci celého procesu „Modrý a spol.“

⁸³⁴ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁸³⁵ Československý hokejista.

⁸³⁶ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 134.

ve Švýcarsku povolen do 31. prosince 1969. Poté, co za ním ještě v létě 1968 přijela i manželka s dcerami, se rodina rozhodla v zahraničí zůstat. K jejich případu později vznikl vyšetřovací spis.⁸³⁷ Manželé Kobranovovi byli stíháni pro trestný čin opuštění republiky.⁸³⁸ Václav Roziňák v zahraničí zůstal také. I jeho rodinu stíhal režim pro emigraci.⁸³⁹ Trénoval poté tenisové dorostence a Vladimír Kobranov hokejové žáčky.⁸⁴⁰ Více v kapitole 5.13 Cestování a emigrace hokejistů a jejich blízkých.

5.12 Zaměstnání hokejistů a jejich blízkých

Po propuštění si hokejisté hledali práci jen s obtížemi. Trest jim nebyl vymazán, řada z nich se dostala na svobodu pouze na milost a měla stále podmínku. Většinou začali pracovat ve výrobních továrnách, při kterých fungovaly i hokejové kluby: Václav Roziňák ve Zbrojovce Brno a později v Poldi Kladno, Stanislav Konopásek v Tatře Smíchov, Augustin Bubník v brněnské Zbrojovce, později v továrně Mora Olomouc a působil i jako pomocný dělník v elektrodílně v Motorletu.⁸⁴¹ Vladimír Kobranov si po propuštění zvolil místo hornictví raději zemědělství: „...tak jsem začal na státním statku Zbraslav jezdit s nákladňákem a vozil dobytek na jatka. Jako bych nikdy nic jiného nedělal.“⁸⁴²

Dobrá práce se samozřejmě hledala jen ztěží, ale našli se i tací, kteří chtěli pomoci. Bohumil Modrý chvíli pracoval jako stavbyvedoucí školy a telefonní ústředny, ale nakonec již žádnou práci ze zdravotních důvodů nedokončil. Jeho kamarád z dětství, Oldřich Kratochvíl, jenž pracoval u Staveb silnic a železnic, chtěl Modrému obstarat lepší místo. V tu dobu byl ale Modrý již velmi nemocen. Pomalu umíral, s největší pravděpodobností na nemoc výrazně ovlivněnou pobytem v uranových dolech. Kratochvíl tak alespoň zaměstnal jeho dceru Alenu jako kresličku v projektové správě.⁸⁴³ Druhá dcera Modrého, Blanka, se stala

⁸³⁷ Spis č. 1103/71. Rozsudkem Okresního soudu v Gottwaldově z 24. 11. 1971 byli Vladimír a Karla Kobranovovi odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (Kobranov na 42 měsíců, jeho manželka na 18 měsíců). Byli odsouzeni i k propadnutí celého majetku. (Zdroj: ABS, Vladimír Kobranov a sp., a. č. V-9496 Brno)

⁸³⁸ Opuštění republiky podle § 109 odst. 2 tr. zákona. (Zdroj: ABS, Vladimír Kobranov a sp., a. č. V-9496 Brno.)

⁸³⁹ Jeho spis byl skartován.

⁸⁴⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 109.

⁸⁴¹ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 168.

⁸⁴² MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 288.

⁸⁴³ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 151.

profesionální tanečnicí a herečkou, přičemž mohla se Studiem balet Praha cestovat i do zahraničí.⁸⁴⁴

„Nálepka“ politického vězně nikde k „lepšímu“ zaměstnání příliš nepomohla, na což vzpomínal například i Augustin Bubník: *„Nikdy jsem nemohl pracovat třeba v kanceláři nebo na nějakém takovém místě, vždycky to byl nějaký pomocný dělník nebo dělník nebo něco takovýho. Ovšem vždycky to bylo v takovém kolektivu, který měl dobré platové podmínky.“*⁸⁴⁵ Stanislav Konopásek, vzhledem ke své minulosti, nemohl pracovat jako úředník ani mu nedovolili zastávat jakoukoli administrativní funkci, ačkoli na to vzdělání měl. Odešel proto pracovat do výroby do Tatry. Zde si dodělal výuční list jako strojní zámečník, aby se mu alespoň trochu zvýšil plat. Podle slov Anny Konopáskové poté, co se v 60. letech politická situace mírně obrátila a uvolnila, mohl Konopásek zastávat i lepší pracovní pozice: *„nejdřív to byl Pragoinvest, pak dělal v tom ČKD, pak dělal dokonce i v investičním oddělení, kde zajišťoval vlastně pro ty podniky v republice automobily a takové věci, který byly potřeba, takže pak už dělal jako zaměstnání, kde už jako se nepoukazovalo na to, že byl zavřený...“*⁸⁴⁶

Augustin Bubník měl zaměstnání propojené s trenérstvím: *„Ale mimo to [práce, pozn. H. B.] jsem dělal trenéra hokeje v té továrně nebo v tom klubu, který patřil pod tu továrnu. (...) Nedostávali jsme plat jako trenéři, nebyli jsme profesionálové nikdo nikdy, takže jsme vlastně byli placeni za práci, kde jsme byli přiděleni, no a samozřejmě, že se nám ta továrna nebo ta tělovýchovná jednota snažila vytvořit takové podmínky, abychom byli na takových těch lepších místech, který byly dobře finančně hodnoceny, že.“*⁸⁴⁷ Situace se zlepšila až po ukončení hokejové kariéry: *„Potom už, jako trenér, jsem bral plat jako trenér a zároveň i pracovní plat.“*⁸⁴⁸ V roce 1962 utrpěl Augustin Bubník komplikované zranění při hokejovém utkání, které jeho hokejovou kariéru, jako hráče, ukončilo. Po rekonvalescenci se stal trenérem na plný úvazek.⁸⁴⁹

Augustin Bubník nedostal na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let nabídku od žádného hokejového klubu, a tak se vrátil ke své profesi: *„Můj otec byl*

⁸⁴⁴ Blanka Modra. [online] : [cit. 2011-12-21]. Dostupné na:

<http://de.wikipedia.org/wiki/Blanka_Modra>

⁸⁴⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁴⁶ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁴⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁴⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁴⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

řezník, maminka byla prodavačka uzenin. (...) Protože jednak jsem vyučeněj řezník, jednak mám státní mistrovskou školu řeznickou, takže já jsem svoji profesi měl, ten hokej a to jsem měl jako navíc. Tak přišli pro mě [z Pramen maso, pozn. H. B.], jestli bych si nevzal jednu prodejnu a neprodával. Začal jsem prodávat a teď jsem byl vedoucí prodejny a já jsem měl asi dva tisíce⁸⁵⁰ korun plat.“⁸⁵¹ Za Bubníkem do řeznictví chodili všichni známí. A oproti předchozímu vedoucímu měl prý velmi dobrý zisk. Musel však ještě „studovat“, protože přesto, že měl mistrovskou zkoušku, dodělával si po večerech kurz, aby mohl vést prodejnu.⁸⁵²

Antonín Španinger pracoval také pouze manuálně: „Hokej jsem hrál v Budějicích dost dlouho. Když jsem skončil, šel jsem ještě hrát za Krumlov jako hrající trenér. Pak jsme si my starší udělali partičku na Včelné a hráli krajský přebor. (...) Vystřídal jsem různá zaměstnání, která neměla s hokejem nic společného. Nikdo mi už nepřipomínal, že jsem byl zavřený. Protože se ale člověk nezapletl s komunisty, měl s prací potíže. Byl jsem vedoucí sodovkárny. Jeden komunista přišel vždycky za mnou do kanceláře a poslouchal, co si s návštěvami povídám. Pak už mě to přestalo bavit, jednou jsem ho chytil za zadek a vyhodil. Zanedlouho vyhodili ze sodovkárny mě. Později jsem brousil brusle, dělal klíče v Jihokovu a odtud jsem šel do důchodu.“⁸⁵³

Samozřejmě, že problémy se zaměstnáním nepostihly pouze samotné odsouzené. Zatčení mělo vliv i na jejich příbuzné, například na sestru Augustina Bubníka, Helenu: „v roce 1952 dala v Permit Office výpověď. Musela, protože tlaky jistých úředních míst na ni byly tak velké, že jinak si počínat nemohla. Až do roku 1958 pracovala jako dělnice u Křížika v Holešovicích a pak se vrátila zase zpět k práci, kterou dělala a dělá dodnes.“⁸⁵⁴ Na druhou stranu první manželka Augustina Bubníka i přes to, že její manžel byl propuštěným vězněm, zastávala poměrně vysokou pozici vedoucí administrativně hospodářského oddělení u Strojexportu.⁸⁵⁵

Po vojně pracoval Přemysl Hajný v Kladně, kde hrál i hokej, údajně díky vlivným přátelům nemusel jít přímo k pecím, ale dělal jakéhosi pomocného

⁸⁵⁰ V roce 1977 byla průměrná hrubá mzda 2 462 Kčs. (Zdroj: DOLEŽAL, Karel. *Mzdy a ceny včera a dnes*. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>>)

⁸⁵¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁵² Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁵³ *Antonín Španinger: Hráli jsme za Černou věž*. [online] : [cit. 2011-12-12]. Dostupné na: <<http://www.c-budejovice.cz/Monitoring%20tisku/20100206.html>>

⁸⁵⁴ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 87.

⁸⁵⁵ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

technika.⁸⁵⁶ Jiří Hajný, bratr Přemysla, musel po vojně nastoupit do těžkého průmyslu, jinač prý nemohl. Přijal zaměstnání v Tatře, která měla své hokejové mužstvo, a kde pracoval na výrobě těžkých podvozků. Až později se díky známosti stal technikem ve Smetanově divadle, dnešní Státní opeře, která tehdy spadala pod Národní divadlo. Kádrovou prověrkou prošel jen „díky“ hokeji: *„Předsedou komunistické strany v Národním divadle byl bláznivej hokejista, (...) a on říkal: „Hele čoveče, že bysme si mohli takhle po večerech zahrát hokej na zimáku, co říkáš.“ (...) Tak jsem dělal chvíli v Národním divadle. A to mě zachránilo kádrově, protože tehle předseda strany, ten za mě bojoval všema deseti.“*⁸⁵⁷

Švagr Přemysla Hajného v roce 1968 emigroval, z toho důvodu měla pak problém s výkonem svého povoláním Hajného manželka: *„Ona vyštudovala filmovou akademii, nebo jak se tomu říká, tu vyšší dívčí na F (směje se), a nedostala roli, dvě role měla, ale ty byly malinký, jednu v tom filmu – Hostinec u kamenného stolu, tam hrála tu kuchařku a podruhé se jí ujal pan Werich, on Werich pomáhal všem, který byli perzekvovaný – Gollovou, Buriána, no, bylo jich mnoho, tak ten ji vzal do komparsu toho Císařovského pekaře.“*⁸⁵⁸ Přemysl Hajný po návratu z Jugoslávie trénoval Kladno a Spartu, ale brzy toho zanechal, neboť u něj propukla Alzheimerova choroba.⁸⁵⁹

Jan Konopásek, syn Stanislava Konopáska, pracoval v pojišťovně, kde postoupil až na pozici likvidátora škod. Prý kvůli zálibě manželky tuto výhodnou pozici opustil a začal se starat o koně. Jeho povolání tedy otcovým vězněním poznamenáno zřejmě nebylo.⁸⁶⁰ Obdobně děti Augustina Bubníka, vyjma již zmíněného Národního divadla, do něhož nebyl přijat Bubníkův syn Gustav, neměly se svým zaměstnáním žádný výrazný problém z důvodu otcova věznění.⁸⁶¹

⁸⁵⁶ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁵⁷ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁵⁸ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁵⁹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁶⁰ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁶¹ Rozhovor veden s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze.

5.13 Cestování a emigrace hokejistů a jejich blízkých

Jedním z důsledků nadvlády komunistického režimu v Československu bylo i omezení cestování. Tyto limity zpočátku pro hokejový tým jako celek neplatily. Přesto několik jedinců využilo zájezdu do zahraničí s hokejovým klubem a emigrovalo. Emigrace byla nebezpečná i pro příbuzné, kteří v zemi zůstali. Proto často o návratu zpět do vlasti rozhodovala právě přítomnost rodičů, dětí nebo jiných příbuzných, které by postihla, v případě emigrace člena rodiny, perzekuce v ČSR.

Ing. Bohumil Modrý toužil vycestovat do Kanady, kde by přibližně dva až tři roky chytal jako brankář v některém z klubů a zdokonaloval by se ve svých pracovních zkušenostech s přepjatým betonem. Ještě před mistrovstvím světa ve Švédsku roku 1949 žádal o uvolnění do Kanady. Předseda vlády Antonín Zápotocký Modrému přislíbil prostřednictvím generálního tajemníka ČOS Špirka, že „(...) až se vrátí ze Švédska, že se celá věc uskuteční.“⁸⁶² Po návratu z mistrovství světa však tajemník Špírk Modrého nepřijal a po jednání s ministrem informací Václavem Kopeckým dostal zákaz vycestovat do Kanady, ač tým Ottawa zaplatil letenku a vytvořil smlouvu na 1 rok.⁸⁶³

Na jaře roku 1949 prodělal tchán Bohumila Modrého mrtvici. Ten, jakožto švýcarský občan, žil od rozvodu opět ve Švýcarsku. Modrý se snažil získat cestovní pas pro svou manželku, aby mohla za svým otcem zajet. Opět byly jeho žádosti zamítnuty. Tajemník Spurný z ministerstva vnitra mu přímo sdělil „(...) že se nedá nic dělati, že je to usnesení vlády.“⁸⁶⁴ Rodině Modrého bylo odnímáno základní právo – právo na možnost postarat se o nemocného otce. Těmito rozhodnutími režim v podstatě sám doháněl lidi k pomyšlení na emigraci. Navíc otec Eriky v době věznění Modrého zemřel, což opět tematizovala Blanka Modrá prostřednictvím Josefa Haslingera v románu Jáchymov: „*Während mein Vater in Pilsen-Bory war, wo wir ihn, nach fast zwei Jahren Haft, erstmals sehen konnten, starb mein Schweizer Großvater. Meiner Mutter wurde es nicht erlaubt, zu seinem Begräbnis nach Solothurn zu fahren. Es machte sie unendlich traurig, daß sie sich von ihrem Vater nicht verabschieden durfte.*“⁸⁶⁵ („Když byl můj otec v Plzni na Borech, kde jsme ho, po téměř dvou letech ve vězení viděly poprvé, můj švýcarský dědeček

⁸⁶² ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. část, č. listu 32.

⁸⁶³ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. část

⁸⁶⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. část, č. listu 33.

⁸⁶⁵ HASLINGER, J.: c. d., s. 224.

zemřel. Moje matka nesměla jet na jeho pohřeb do Solothurn. Velmi ji zarmoutilo, že jí nedovolili rozloučit se s jejím otcem.”)

Propuštění hokejisté zpočátku do zahraničí vycestovat nemohli. Augustin Bubník první roky nesměl ani do Bulharska na dovolenou, ale na konci 50. let 20. století došlo ke změně situace: „*A najednou Bratislava, ta nebrala žádný ohledy, najednou jsme byli nejdřív v Rakousku, pak ve Švýcarsku, no to bylo pro mě úplně něco jinýho, že jo...*“⁸⁶⁶ Hráči opět cestovali do zahraničí spolu s hokejovými kluby. Augustin Bubník se nakonec dostal do ciziny i na dovolenou: „*No, ta první moje zahraniční dovolená, to jsme s manželkou vycestovali někde do Bulharska. To bylo někdy v roce padesát šest, sedm nebo osm, to jsme vycestovali na dovolenou se Sportturist.*“⁸⁶⁷

Možnost odejít trénovat hokej do zahraničí „na vlastní pěst“ byla zpočátku prakticky nemožná. Pořadník byl neustále měněn tak, aby se na bývalé vězně jednoduše nedostalo – Václav Roziňák uvedl, že: „*zájem byl, už předtím jsem dostal nabídky třeba z Amsterdamu anebo ze Štýrského Hradce, ale sekce ji ke schválení tam nahoře pokaždé nedoporučila.*“⁸⁶⁸ Podle Jana Roziňáka, mohl jeho otec vycestovat asi po 6 letech: „*Co se týče cestování, jsme na tom byli stejně jako většina ostatních, Západ byl nemožný. I když hokejová mužstva, kde otec hrál, jela do zahraničí, na Západ, otec nesměl.*“⁸⁶⁹ Stanislav Konopásek vzpomínal: „*Mě nechtěl kádrovák z ČSTV pustit nikam do zahraničí, ani do Polska ne!*“⁸⁷⁰

Problémy vycestovat se „vyřešily“ ke konci šedesátých let. Václav Roziňák to popsal takto: „*S blížícím se létem 1968 už to začalo povolovat tak silně, že se k nám zapovězeným najednou začali soudruzi hlásit sami od sebe. Dokonce i Kostka*⁸⁷¹ *s Andrštem*⁸⁷² *nás pozvali. Sice s tím, že oni nám pomoci nemůžou, ale když si prý sami něco najdeme, uvolní nás bez ohledu na existující pořadník.*“⁸⁷³ Nakonec byl tedy i Václav Roziňák puštěn do ciziny, a to do Švýcarska. Stal se

⁸⁶⁶ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁶⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁶⁸ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 302.

⁸⁶⁹ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

⁸⁷⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 298.

⁸⁷¹ Vladimír Kostka vedl metodickou komisi ČSLH a mimo jiné trénoval i čs. národní hokejové mužstvo. (Zdroj: *Vladimír Kostka*. [online] : [cit. 2011-04-12]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladim%C3%ADr_Kostka>)

⁸⁷² Předseda Československého svazu ledního hokeje v letech 1961-1980, mimo jiné i trenér čs. hokejové reprezentace. (Zdroj: *Zdeněk Andršt*. [online] : [cit. 2011-04-12]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%Bk_Andr%C5%A1t>)

⁸⁷³ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 303.

trenérem v Grasshoppers Curych a poté v Rapperswillu, trénoval i klub Zug, jemuž pomohl v postupu do 2. ligy. Ve Švýcarsku pokračoval ve sportovních aktivitách jako tenisový instruktor v Buxu, a to až do propuknutí rakoviny.⁸⁷⁴ Václav Roziňák nakonec, jak již bylo řečeno, za hranicemi zůstal. Emigroval i s celou rodinou do Rakouska po 21. srpnu 1968. Odjeli autobusem do Vídně na letiště. V Rakousku pak Roziňákovi zažádali o vízum a odjeli do Curychu.⁸⁷⁵ Syn Jan popsal emigraci rodiny: „*Když v roce 1968 otec dostal povolení na trenérskou práci ve Švýcarsku, měl odcestovat jenom on, shodou okolností přišla okupace. Jelikož ale měl strach, aby se stejný osud neopakoval, odjeli jsme celá rodina. Takže od roku 1968 žijeme ve Švýcarsku.*“⁸⁷⁶

Od roku 1965 nepřetržitě žádal o možnost vycestovat i Augustin Bubník. Podle něj ale v pořadníku nebylo pro nestraníky a „kriminálníky“ zpočátku vůbec místo: „*Byl jsem zařazen do pořadníku a protože tehdy vysílal ven Pragosport, to byla vysílací organizace, tak ta si dělala poradník, jenomže já jsem nikdy neprošel tou politickou komisí, já se nikdy nedostal na to místo, kde bych mohl vycestovat ven. Šlo jich pět a já jsem byl třeba sedmej. Takhle to bylo až do roku šedesát šest.*“⁸⁷⁷ V roce 1966 dostal nabídku od švýcarského klubu. Tu Bubník předložil a doufal, že bude moci vycestovat. Se Slovanem Bratislava mohl dříve jezdit do zahraničí a vždy se vrátil do ČSSR. Místo Švýcarska mu však byla dána nabídka z Finska, které shánělo českého trenéra pro finskou reprezentaci: „*Máte politický úkol, půjdete dělat trenéra národního mužstva do Finska. – Já jsem říkal – Pane Pokorný, já nic takovýho dělat nemůžu, vždyť já jsem nikdy takovou vysokou funkci nedělal. – A on říkal – Ne, ne, já jsem si tady přečet, co máte. Anglicky dovedete, německy dovedete, rusky dovedete, máte licenci A, že jo, takže to všechno splňuje. Takže jestli chcete, tak my těm Finům odpovíme, že jsme našli pro ně trenéra. A ten jeden Fin právě tam píše, že by rád vás, protože vás zná z roku čtyřicet osm, protože hrál za finský národní mužstvo a vy jste tehdy hráli proti němu.*“⁸⁷⁸ Protože Bubník velice stál o to, aby mohl trénovat v zahraničí, rozhodl se nakonec na finskou nabídku přistoupit.

⁸⁷⁴ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 109.

⁸⁷⁵ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 108.

⁸⁷⁶ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

⁸⁷⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁷⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

Svou manželku s osmiletou dcerou a šestiletým synem nechal prozatím v Praze, přijeli za ním až později.⁸⁷⁹

Po porážce československého týmu finskou reprezentací vedenou Augustinem Bubníkem ve Vídni roku 1967, požadovala československá hokejová sekce jeho okamžité stažení z Finska: „*Ale já jsem měl smlouvu na tři roky, no a Finové se postavili za to, že je smlouva podepsaná na tři roky, takže – nikam se vracet nebudete, a останete tady, – takže vlastně takhle mě ty Finové tam zachránili na další dva roky.*“⁸⁸⁰ Následující dva roky mohl Augustin Bubník s finským národním týmem jezdit po mnoha zahraničních zájezdech, aniž by mu to bylo zakázáno. Finové poté chtěli prodloužit smlouvu na další tři roky, což Pragosport odmítl s tím, že vyslání trenéra do zahraničí nesmí překročit dobu tří let.⁸⁸¹

V tu dobu již bylo Československo okupováno sovětskými vojsky: „*Finové na mě tlačili, naši na mě tlačili, já jsem nevěděl, co mám dělat, mám tam vstát, nemám tam vstát, rodinu jsem tam měl, všechno že jo, mám emigrovat, tak jsem s těma Finama jednal, jednal, oni říkali – Pane Bubník, když vás nepustí, tak dostanete finský státní občanství.*“⁸⁸² Jeho děti, Monika a Gustav, v té době navštěvovaly v Helsinkách finsko-německou školu, manželka také bydlela ve Finsku: „*To šlo tam emigrovat, ale já jsem se jako rozhodoval o tom, že emigrovat nebudu, protože vím, co by to bylo. Já bych to neodnes, ale rodiče, že jo. Rodiče, chudáci, tady pět let, když jsem byl zavřenej, tak tady pět let žili beze mě a teďka by je zas ještě možná zavřeli. Tak jsme se jako rozhodl, že půjdu domů, že se vrátím.*“⁸⁸³

Bubníkovi bylo Zdeňkem Andrštem a Vladimírem Kostkou přislíbeno, že bude pracovat jako státní trenér juniorské reprezentace do dvaceti let. Po návratu mu však řekli, že pro tuto pozici není dostatečně kvalifikovaný: „*protože mi chyběla snad jedna zkouška na Karlově univerzitě, ten poslední čtvrtý semestr, kde jsem nedodělal nějakou zdravotní vědu nebo co.*“⁸⁸⁴

⁸⁷⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸⁰ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸² Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸³ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸⁴ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

Pravděpodobně v letech 1980-1981⁸⁸⁵ Augustin Bubník prodával v řeznickém krámku, poté mu bylo přiděleno trenérství holandského národního mužstva. Bubník tedy odjel do Holandska na dva roky. Zde s ním pobývala i druhá manželka Helga, která proto dala výpověď v podniku Ovoce zelenina, a jejich syn David. V důchodu směl Bubník trénovat v zahraničí běžně, a to v Rakousku a pak i v Německu.⁸⁸⁶

Přemysl Hajný díky známosti s předsedou ČSLH Zdeňkem Andrštem nakonec také mohl vycestovat a stal se trenérem v několika zahraničních klubech: „*Andršt bráchu zavolal a zeptal se ho, jestli by nechtěl jet dělat trenéra do Ženevy*⁸⁸⁷, *na tři roky... Nikdy to nebylo povolený, no tak samozřejmě, že odjel, když mu uplynuly tři roky, tak jel na tři roky do Haagu*⁸⁸⁸, *ale tam byl jenom dva roky, protože ten hokej v Haagu podporovala tehdy ilegální radiostanice, došlo k zatčení (...), tak neměl angažmá, tak odjel na další tři roky do Bělehradu*⁸⁸⁹, *tam trénoval Jugoslávce, dokonce i národní mužstvo.*“⁸⁹⁰ Přemysl Hajný dostal díky svým trenérským zkušenostem nabídku i na vedení švýcarské reprezentace. Jeho manželka za ním mohla do Ženevy vycestovat pouze jednou.⁸⁹¹

Stanislav Konopásek se do polských Katowic dostal až napodruhé, protože poprvé mu jeho žádost zamítli. I když měl roku 1968 příležitost emigrovat, neudělal to: „*Když přišli v osmašedesátém Rusové, byl jsem ještě zaměstnaný v Polsku, ale právě jsme se s rodinou vraceli z dovolené v Itálii. (...) O emigraci jsem po srpnu neuvažoval: měl jsem staré rodiče a že by mě znovu zavřeli, jsem strach neměl.*“⁸⁹² Podle slov své manželky vzal Konopásek nabídku z Katowic hlavně proto, aby si rodina mohla našetřit na vlastní chatu. Konopáskovi jinak do zahraničí na dovolenou, do východních států, jezdili, konkrétně byli asi třikrát v Bulharsku. Do západního států se Konopásek podíval poprvé až v roce 1973, kdy ho pozval Václav Roziňák do Švýcarska. V té době ale režim neshledával vhodným, aby vycestovala celá rodina, přesto se díky známosti podařilo, aby byli do Švýcarska puštěni všichni tři, na což vzpomínala Anna Konopásková: „*protože my nejsme lidi,*

⁸⁸⁵ Určeno autorkou diplomové práce z kontextu vyprávění.

⁸⁸⁶ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁸⁸⁷ Klub Servette Ženeva ve Švýcarsku v letech 1965-1968. (Zdroj: GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 132.)

⁸⁸⁸ Klub Veroniky Den Haag v Nizozemí v sezóně 1973/1974. (Zdroj: GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 132.)

⁸⁸⁹ Olimpije Lublaň v Jugoslávii v letech 1975-1978. (Zdroj: GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 132.)

⁸⁹⁰ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁹¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁸⁹² LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 204.

*kterí by chtěli být někde v cizině, protože my jsme takový konzervativní, protože já jsem tu měla rodiče, manžel rodiče, takže jsme si to ani nemohli dovolit, ani jsme netoužili zůstat někde venku, my jsme byli rádi, že jsme byli ve své zemi, i když Standa tím hrozně trpěl, ale ten režim holt, ono se to potom trošičku mírnilo, už jsme měli auto, už jsme měli chatu, už nám to zázemí stačilo, my jsme netoužili po ničem víc, ani po vile ani po baráku nic, my jsme byli šťastní, že jsme měli tyhle věci, po kterých jsme toužili, no tak jsme potom opravdu vycestovali do toho Švýcarska jako celá rodina.*⁸⁹³ V roce 1987 se Konopásek opět podíval do Švýcarska, tentokrát díky pozvání svého kamaráda Jaroslava Juhana⁸⁹⁴. Konopásek se tak mohl setkat s Jaroslavem Drobným⁸⁹⁵ i Václavem Roziňákem. Jaroslav Juhan pozval o rok později manžele Konopáskovi k sobě na „chatu“ do Alp a poté jim ve stejném roce (1988) zaplatil pobyt na Francouzské riviéře, z níž se vraceli přes Švýcarsko, kde se opět setkali s Roziňákovými.⁸⁹⁶

Vladimír Kobranov směl odjet trénovat do Švýcarska, odkud se však již s rodinou nevrátil: *„Byl jsem v Curychu od června a v srpnu jsem letěl domů na dovolenou. V pondělí jsem se vracel, druhý den přišli Rusové. Když se to stalo, byla žena s dětmi ve Zlíně. Hned jsem jí volal, ať jde na ČSTV, aby jí udělali pas a ať okamžitě přijede za mnou. Za 14 dní Kája volala, že je to vyřízené. Hokejisté Zlína ji s dětmi odvezli na rakouské hranice, tam už čekali Švýcaři z mého klubu a přivezli je za mnou do Curychu...*⁸⁹⁷ Manželé Kobranovovi byli v ČSSR odsouzeni za nedovolené opuštění republiky 22. prosince 1971, o čemž jsem se zmiňovala již výše.

Zlatko Červený trénoval Olimpiji Lublaň ve své rodné zemi a dokonce se vypracoval i na trenéra jugoslávské reprezentace.⁸⁹⁸ Zdeněk Ujčík, ač bratrem politického vězně, směl trénovat v letech 1962-1965 rakouskou reprezentaci a v sezóně 1972/1973 i italský klub HC Alleghe.⁸⁹⁹

⁸⁹³ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁹⁴ Hokejista, emigroval do Ženevy, velmi dobrý kamarád Stanislava Konopáska. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁸⁹⁵ Čs. hokejista a tenista, který emigroval roku 1949. (Zdroj: ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 48-51.)

⁸⁹⁶ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁸⁹⁷ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 136.

⁸⁹⁸ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 134.

⁸⁹⁹ GUT, K.; PACINA, V.: c. d., s. 452.

5.14 Přátelé a známí hokejistů a jejich vztah k nim

Spektrum přátel a známých se po propuštění mírně proměnilo. Zůstali jen ti „nejvěrnější“. Cizí lidé i nadále působili rodinám bolest svými výrazy, činy a chováním. Podle slov Vladimíra Zábrodského se Bohumil Modrý po propuštění lidí stranil: *„Byl tak trochu stranou všeho dění, do hokejových kruhů už prakticky vůbec nepřišel. Jenom jednou jsme se potkali na Štvanici, Boža byl značně zahořklý, ne snad vůči mně, ale vůči tomu všemu, co se stalo.“*⁹⁰⁰ Modrému se snažili jeho situaci ulehčit i ruští trenéři: *„Když Bóža přišel z vězení, stranil se lidí. Co však těžce nesl, byl nezáměr tehdejších pracovníků hokejové sekce, když se v roce 1959 v Praze hrálo mistrovství světa v hokeji. Nikdo se tenkrát neozval. Museli to udělat Rusové – trenéři Tarasov s Černyševem. Vozili ho na stadión autobusem, brali ho na svou střídačku. Přišli k nám domů na návštěvu i když Bóža už ležel.“*⁹⁰¹

Blanka Modrá otcovu sociální izolaci potvrdila: *„Jediný, kdo z hokejistů si tatínka troufal navštěvovat, byl brankář Pepík Mikoláš. Je pro mě opravdu hrdina, protože byl jediný, který k nám chodil a udělal tátovi velikou radost. Chodili k nám také ruští trenéři Černyšev a Tarasov. (...) Dokonce si chtěli vzít jeho diagnózu do Ruska, jestli by se nedalo ještě něco udělat a jestli by nemohli tatínka zachránit, jenže už bylo pozdě. Už se nedalo nic dělat. (...) Když se vrátil domů, bylo to s ním stále horší a horší. Hodně jsme zkusili, když umíral.“*⁹⁰² V románu, který Josef Haslinger napsal za pomoci vzpomínek Blanky Modré, byl popsán pravděpodobně i vztah rodiny Modrých k okolí: *„Bei uns wurde das Telefon abgehört und die Post kontrolliert. Dennoch hielten viele Leute zu uns, aber sie konnten es nicht immer zeigen. Oft hatten sie Angst, mit uns in Kontakt zu treten oder den Kontakt aufrechtzuerhalten. Wer mit uns gesehen wurde, konnte sich leicht verdächtig machen.“*⁹⁰³ („U nás byl telefon odposloucháván a byla kontrolována pošta. Nicméně, mnoho lidí si myslelo, že se u nás nemohou ukázat. Často se báli nás kontaktovat, nebo zůstat v kontaktu. Kdo byl s námi viděn, mohl se snadno stát podezřelým.“)

⁹⁰⁰ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.: *Vladimír Zábrodský*, c. d., s. 243.

⁹⁰¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 130.

⁹⁰² *Brankáře Modrého zabila práce na uranu*. [online] : [cit. 2011-12-22]. Dostupné na: <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/brankare-modreho-zabila-prace--na-uranu20100308.html>

⁹⁰³ HASLINGER, J.: c. d., s. 224-225.

Antonín Španinger zažil nadávky cizích lidí na veřejnosti: „*Po propuštění jsem se vrátil zpátky do Budějic. Lidé tady na mě plivali a nadávali: Ty kriminálníku! Já na to koukal, jak je to možné, vždyť jsem přece nic neudělal. Ale nechci o tom mluvit, protože ti lidé tady ještě stále žijí.*“⁹⁰⁴ V Českých Budějovicích působil i Jiří Macelis, ten byl však z tohoto města vyhoštěn a strávil zbytek života v jihomoravském Hodoníně.⁹⁰⁵

Stanislav Konopásek měl s lidmi opačnou zkušenost. Po propuštění zamířil ihned mezi lidi, a to zabruslit si na rybník: „*Lidi mě samozřejmě poznávali, ohlíželi se za mnou a vykládali si o mně.*“⁹⁰⁶ Podle něj lidé na mistry světa nezapomněli: „*Těší mě, že na nás lidi dodnes nezapomněli. Pořád se mi stává, že mě někdo na ulici zastaví. Domů mi občas chodí z celé Evropy žádosti o podpis – mám pro ty případy připravenou svoji podobenku, na kterou se rád podepíšu. Vždycky to zahřeje u srdce.*“⁹⁰⁷ Anna Konopásková si také vybavovala vždy jen velmi vstřícný a přátelský postoj všech známých ke své rodině.⁹⁰⁸

Augustin Bubník rovněž nezažil, že by se k němu někdo ze známých otočil zády: „*No tak já si myslím, že se ke mně hlásili vždycky všichni, že jsem nepoznal, že by se někdo bál se mnou mluvit, že by třeba přišel, pozdravili jsme se a radši odešel nebo něco takovýho. Já jsem ani nevyhledával nějaký takový lidi, o kterých jsem si myslel, že by mně uškodili.*“⁹⁰⁹

Jiří Hajný si také neuvědomoval, že by se k němu samotnému či k jeho rodině chovala veřejnost nějak uštěpačně, ba naopak, ptali se po bratrovi: „*Kdy už je pustěj a jak se tam maj.*“⁹¹⁰ Návrat Přemysla Hajného přivítali přátelé radostně: „*Pokud já vím, tak všichni ho měli ohromně rádi, on byl oblíbenej, on to byl fešák, vysokej mužskej, sympatickej, ve společnosti bavil, dobře, výborně hrál hokej, prostě to byl fajn mužskej, nepamatuji si, že by někdo...*“⁹¹¹

Jan Roziňák si také nepamatoval, že by se k jejich rodině choval někdo nějakým nepatřičným způsobem, pravděpodobně proto, že se zdržovali jen v takové společnosti, která byla „naladěna“ obdobným způsobem: „*Jelikož jsme se ale*

⁹⁰⁴ Antonín Španinger: *Hráli jsme za Černou věž*. [online] : [cit. 2011-12-12]. Dostupné na: <<http://www.c-budejovice.cz/Monitoring%20tisku/20100206.html>>

⁹⁰⁵ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 167.

⁹⁰⁶ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 185.

⁹⁰⁷ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 212.

⁹⁰⁸ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁰⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁹¹⁰ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁹¹¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

*většinou pohybovali ve společnosti lidí, kteří měli stejný osud jako otec, nebo mezi sportovci, tak tam žádné problémy s minulostí nebyly.*⁹¹²

Již v době výkonu trestu hokejistů, se našli i lidé, kteří chtěli odsouzeným a jejich rodinám pomoci a kteří na ně mysleli. To dokazuje i dopis, který dne 20. června 1953 napsali zaměstnanci brněnské Zbrojovky (tehdy Závody Jana Švermy) prezidentu Antonínovi Zápotockému se žádostí o prominutí zbytku trestu Augustinu Bubníkovi.⁹¹³ S největší pravděpodobností převážná většina společnosti nechápala (či neznala) důvody uvěznění hokejistů a sympatizovala s nimi a s jejich rodinami.

Bubníková sestra se snažila svého bratra ve vězení povzbudit a sdělit mu, že přátelé na něj stále myslí: *„Mám Ti vyřídit pozdravy od všech lidí, které jen na ulici potkám. (maminka a sestra Helena, 20. června)“*⁹¹⁴ Podle slov Bubníkovy sestry Heleny, čekala na osvobození hokejistů „celá veřejnost“: *„...Kdy konečně ten Váš případ bude vyřešen a vytáhnut na světlo boží, abyste se mohli ospravedlnit a dokázat, že máte čisté svědomí a že jste nevinní. Je to už opravdu dlouhá doba a již to musí přijít, neboť celá sportovní veřejnost na to čeká a věří, že je to opravdu jen nedorozumění. (sestra Helena, 23. srpna)“*⁹¹⁵ I to mohlo být příčinou (veřejnost pravděpodobně očekávala zproštění viny), že se proces nakonec veřejným nestal.

Okolí bylo někdy nespravedlivě perzekvovaným hokejistům nakloněno, jindy je přehlíželo, či jim nějakým způsobem dávalo najevo, že se vrátili z vězení. Na to vzpomínal například Antonín Španinger: *„V Budějovicích, ať už jsem v létě nazouval kopačky nebo v zimě brusle, jsem zažil chvíle, kdy někteří bývalí spoluhráči i soupeři organizovali rezoluce, že proti kriminálníkovi hrát nebudou. Když v derby můj tvrdý trestný kop zranil protihráče, hned o mně psali, že jsem jeho vyřazením ohrozil splnění pětiletého plánu...“*⁹¹⁶ Josef Štock popisoval, jak ho vězeňská minulost provázela životem po propuštění: *„Byl jsem pro všechny jenom zrádce a kriminálník. V zaměstnání, v místě bydliště, prostě všude.“*⁹¹⁷

Část veřejnosti se, po porážce čs. národního mužstva finskou reprezentací v roce 1967 ve Vídni, obrátila proti Augustinu Bubníkovi: *„Dostal jsme plno výhružnejch dopisů: „zrádce národa a znova s tebou do uranovejch dolů“ a babičky,*

⁹¹² Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

⁹¹³ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 280.

⁹¹⁴ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 267.

⁹¹⁵ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 268.

⁹¹⁶ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 168.

⁹¹⁷ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 168.

*rodiny a kluby a dělnický kádry, hlavně kádry těch továren, mě odsuzovaly. A co já jsem měl dělat, já jsme za to nemoh, já jsem jim akorát poradil jak mají hrát!*⁹¹⁸ V Praze jim na dvoře neznámí lidé rozbili okýnka u automobilu. Bubníková manželka byla v té době v Praze: „*Telefonovala mi, že nemůže chodit ani nakupovat, že lidi na ni nadávali, takže si prožila svoje, takže říkala – Já radši ani nikam nechodím, já jdu do práce a z práce domů.*“⁹¹⁹

Rodiny vězňů se mnohem více spřátelily. Sdílely svůj osud a vzájemně si pomáhaly: „*Vztahy mezi jednotlivými rodinami nešťastně postižených hokejistů dostávaly v těchto momentech hlubokých lidských tragédií najednou úplně jiné dimenze. Týkalo se to především vztahu k dětem. Rodily se kontakty, o nichž by ještě před pár měsíci ani neuvažovali. Pokaždé, když se blížil prosinec a s ním nejkrásnější dětské svátky, Mikuláš a Vánoce, přicházel čas Zdeňka Ujčíka*⁹²⁰. *Celá ta dlouhá léta dělal u Roziňáků, kteří měli malého Honzika, i u Modrých, kde byly v rodině dvě malé slečny, svatého Mikuláše. „Ten Mikuláš má, maminko, oči jako strejda Zdeněček,*“ *řekla jednoho roku své mamince malá Blanka Modrá.*“⁹²¹ Anna Konopásková se později také stýkala s Erikou Modrou a dělala jí minimálně jednou měsíčně v Praze společnost. Václav Roziňák několikrát pozval Konopáskovi do Švýcarska. Konopáskovi byli i na svatbě Kobranovovým.⁹²² Na druhé svatbě Mojmíra Ujčíka v roce 1955 byli i Václav Roziňák s Augustinem Bubníkem apod. Rodiny hokejistů se ve většině případů nadále navštěvovaly a podporovaly.⁹²³

5.15 Rodinné vztahy, manželství a děti

Jak celou situaci (vazbu, proces, věznění, návrat vězňů...) řešily, vnímaly a prožívaly nejužší rodiny zadržených, je jen těžko představitelné. Každý člověk své pocity dává najevo jiným způsobem a jinak se vyrovnává s nepříznivými situacemi. Alena Roziňáková, manželka Václava Roziňáka, měla doma několikaměsíčního syna, její manžel byl ve vazbě a ona nevěděla, co bude, kdy ho pustí, kdo se o ně postará. Helena Macelisová porodila v únoru 1950 a její manžel

⁹¹⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁹¹⁹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁹²⁰ Čs. hokejista, bratr Mojmíra Ujčíka. (Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁹²¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 109.

⁹²² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹²³ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

svého syna do vzetí do vazby vůbec neviděl. Tato žena musela řešit obrovský problém – jak uživit sebe i dítě, když by měla být vlastně na „mateřské dovolené“. Problém postaráni se o rodinu, a hlavně o děti, řešily i manželky Zlatka Červeného, či Bohumila Modrého.

Nemám informace o tom, že by se některý z hokejistů rozvedl pouze z důvodu věznění. Většina odsouzených v procesu „Modrý a spol.“ byla poměrně mladá. Někteří měli již několik let trvající manželství (např. Bohumil Modrý, Zlatko Červený, Mojmír Ujčík), další se teprve čerstvě oženili (např. Václav Roziňák, Jiří Macelis), jiní měli přítelkyně (např. Vladimír Kobranov, Josef Štock, Stanislav Konopásek) či snoubenky (např. Josef Jirka, Augustin Bubník). Řada hokejistů tak uzavírala manželství až po propuštění z vězení. Erika Modrá na svého manžela čekala po celou dobu věznění.⁹²⁴ Zda se ke svým manželkám po propuštění vrátili i Jiří Macelis a Zlatko Červený, není dohledatelné, avšak je to vcelku pravděpodobné. V případě Červeného však zřejmě došlo k úmrtí manželky nebo k rozvodu.⁹²⁵

Snoubenka Josefa Jirky, Drahomíra Heřmánková, byla v pokročilém stavu těhotenství, když jejího nastávajícího manžela zadrželi. Je velmi důležité „*jaký poměr má konkrétní žena ke svému mateřství, k muži, s nímž je těhotná, jak prožívá vlastní graviditu a která je připravena přijmout své maličké děťátko.*“⁹²⁶ Záleží pak na vztahu obou partnerů, jakým způsobem si věří a respektují se. Jedlička uvádí, že: „*pro dobrou psychickou pohodu budoucí maminky je potřebná ochraňující podpora jejího partnera.*“⁹²⁷ A to jak v těhotenství, tak v době porodu a zvláště po něm. Může jinak dojít k přenášení „negativních vlivů“ z matky na dítě.⁹²⁸ Josef Jirka a Drahomíra Heřmánková se po Jirkově propuštění pravděpodobně vzali, alespoň podle Anny Konopáskové: „*No, určitě se vzali!*“⁹²⁹

Jiná situace provázela již zmíněné manželství⁹³⁰ Mojmíra a Věry Ujčíkových. Manželé se pravděpodobně pokoušeli o dítě, přinejmenším po něm velmi toužili: „*Také mě to vyložili hoši v kartách, že se nám narodí holčička. Ovšem až já budu*

⁹²⁴ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 130.

⁹²⁵ Viz níže o nevlastním synovi Karlu Červeném.

⁹²⁶ JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. s. 36.

⁹²⁷ JEDLIČKA, R.: c. d., s. 37.

⁹²⁸ JEDLIČKA, R.: c. d.

⁹²⁹ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹³⁰ Vzali se 11. 8. 1945. (Zdroj: NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.)

*doma!!!*⁹³¹ Dítě se jim však nenarodilo ani po Ujčkově propuštění a následoval rozvod.⁹³²

Je samozřejmě nemožné hodnotit, co vedlo k pozdějšímu rozpadu tohoto vztahu, který nevydržel dobu věznění a následný návrat do společnosti. Pobyt jednoho z partnerů ve vězení znemožňuje početí potomka. Do jaké míry ovlivnil celý proces „Modrý a spol.“ tyto dva lidi natolik, že spolu již dále nemohli/nechtěli být, je pouhá spekulace. Po propuštění se s manželkou Věrou rozvedl a oženil se roku 1955 s Hanou, ani do tohoto manželství se však potomek nenarodil.⁹³³

Rodinné vztahy se samozřejmě soudem, vězněním i ostatními perzekucemi modifikovaly, proměnily, v některých případech utužily, jindy došlo ke zcela radikální změně vztahu.

Bohumil Modrý byl odloučen od své manželky a dvou dětí, Aleny (narozena 1943) a Blanky (narozena 1946). I přesto byl jejich vztah neuvěřitelně harmonický. Erika Modrá se za Bohumila Modrého provdala již roku 1940.⁹³⁴ Modrá zůstala sama se svými dvěma dcerami, pomáhali jí tchán s tchyní. Její otec, Švýcar žijící v té době ve Švýcarsku, byl těžce nemocen. Přesto rodina přetrpěla i věznění: *„Pět let čekala na svého muže, až vyjde z kriminálu, dalších osm let se dívala na jeho pomalé umírání a následujících sedmadvacet let už žila jen vzpomínkami.“*⁹³⁵ Modrá se svými dětmi neměla žádný příjem, byla závislá na platu svého manžela, po jeho zatčení se tedy musela začít shánět po jakékoli práci, naštěstí jí vypomohl tchán. Jejich manželství zůstalo harmonické, i když je po propuštění postihla další rána, a to vzácná nemoc, která u Modrého propukla. Když 21. července 1963 zemřel, jeho manželka Erika zůstala opět sama.⁹³⁶

Bohumil Modrý prý nikdy o svém věznění nemluvil. Jen své manželce Erice pravděpodobně několik podrobností svěřil. Zřejmě nechtěl, aby tím trápil své blízké. Blanka Modrá vzpomínala, že: *„tatínek o té době nikdy doma nemluvil. Bylo to od něho vznešené, že si nám jako dětem nikdy nepostěžoval. Nechtěl ze sebe dělat hrdinu nebo naříkat a vykládat, jaké má bolesti. O všem jsem se potom dočetla až později v knížkách. Vím všechno, co musel prožít, protože mám doma i různé dokumenty. Maminka nám o tom také vyprávěla. Ale jak trpěl a co s ním ve vězení*

⁹³¹ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁹³² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹³³ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹³⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁹³⁵ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 76.

⁹³⁶ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 74.

*dělali, to jsem se dozvěděla až z knížky. Až tam jsem se dočetla, že byl například zavřený v nízkém betonovém mokřím bunkru, kde mohl jenom klečet nebo sedět. Tyhle smutné věci nám nikdy neříkal.*⁹³⁷

Blanka Modrá na svého otce velmi často vzpomínala: „*Na tátů mám jen ty nejkrásnější vzpomínky, jaké dcera na otce může mít. Byl to fantastický a skvělý táta. Byl vznešený, trpělivý, chtěl, abychom vyrůstaly čestně a bez lží. Byl to ušlechtilý člověk. Když se vrátil z vězení domů, tak řekl mamince, že asi umře. Už cítil, že má nemoc v sobě. Nemoc se táhla dlouho a pomalu postupovala. Do poslední chvíle, i když se už nemohl vůbec hýbat a jen se na nás díval, tak nikdy nenaříkal. Dával nám vždycky tolik síly a lásky do života, že na to nezapomeneme po celý život. Myslím na tatínka každý den a moc mi chybí.*“⁹³⁸ Dcera Blanka se stala tanečnicí a herečkou. Zpočátku se učila klasickému baletu v Praze a v letech 1964-1968 působila jako členka Studia balet Praha. Ač byla dcerou politického vězně, směla s tímto souborem cestovat po celém světě. Dostala se tak i na Západ. Cestovala do Francie, Švýcarska, Itálie, Mexika, Kanady, Chile, Peru, Malty, Sicílie, Ekvádoru, Sovětského svazu, Kolumbie, Německa a Polska. Další čtyři roky působila v multimediálním divadle Laterna Magika. Kromě tance se totiž věnovala i herectví⁹³⁹. V roce 1972 emigrovala do Vídně, kde se stala primabalerínou v Theater an der Wien, kde účinkovala až do roku 1984. Poté pracovala jako herečka a choreografka v Burgtheatru. Ve Vídni také učila na Vysoké škole múzických umění. V New Yorku vystudovala divadlo a jazzový tanec.⁹⁴⁰

Dcera Alena se stala malířkou. I ona, stejně jako její sestra, pravděpodobně emigrovala do Vídně v roce 1972, jejich matka však zůstala v Praze. Anna Konopásková se s Erikou Modrou poznala osobně a scházela se s ní pravidelně, alespoň jedenkrát do měsíce. Snažila se, aby paní Erika nezůstávala sama. Anna Konopásková se později seznámila i s jejími dcerami, Alenou a Blankou, s nimiž byla v kontaktu dodnes. Anna Konopásková vyprávěla, proč Blanka Modrá žila

⁹³⁷ *Brankáře Modrého zabila práce na uranu.* [online] : [cit. 2011-12-22]. Dostupné na: <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/brankare-modreho-zabila-prace--na-uranu20100308.html>

⁹³⁸ *Brankáře Modrého zabila práce na uranu.* [online] : [cit. 2011-12-22]. Dostupné na: <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/brankare-modreho-zabila-prace--na-uranu20100308.html>

⁹³⁹ V roce 1967 se spolupodílela na filmu „Když má svátek Dominika“ a roku 1969 hrála ve filmu „Krimi revue“, kde ztvárnila postavu členky bandy. (Zdroj: *Blanka Modrá.* [online] : [cit. 2011-12-21]. Dostupné na: <<http://www.csfd.cz/tvurce/41138-blanka-modra/>>)

⁹⁴⁰ *Blanka Modra.* [online] : [cit. 2011-12-21]. Dostupné na: <http://de.wikipedia.org/wiki/Blanka_Modra>

v Rakousku ve Vídni: „protože ona byla baletka a vystupovala v Burgtheatru, potom tam dělala choreografii a ta druhá, ta její sestra Alenka, se tam pak provdala za Rakušana, Blanka zůstala jako sama, pak se rozvedla, má dceru, ta žije v Německu, už má taky jako dceru, takže Blanka už má vnučku tím pádem, že jo, a Alenka žije v Rakousku, (...) vzala si toho Rakušana, měla asi tři nebo čtyři děti dokonce...“⁹⁴¹ Erika Modrá se nakonec přestěhovala za dcerami do Rakouska, neboť se její zdravotní stav zhoršoval. Tam bydlela v malém bytě v blízkosti své dcery Aleny až do své smrti.⁹⁴²

Augustin Bubník byl před zatčením čerstvě zasnoubený (od 6. února 1950). Jeho snoubenka Věra Kadlecová mu do vězení psala (dopis z 14. května 1950): „Moje zlato, stále na Tebe vzpomínám a jsem v duchu s Tebou. Věř mi, že Tě nikdy nezklamu, že zůstanu vždycky stejná a nikdy Tě nepřestanu mít tolik ráda, jako jsem měla a mám a vždycky budu. Není pro mě jiný člověk na světě. (...) Tvá Věra.“⁹⁴³ Již v době zatčení žila Věra v emigraci v Paříži a k sňatku nedošlo.⁹⁴⁴ Pět let byla dlouhá doba a jejich vztah nevydržel.

Na Bubníka čekali doma rodiče a dvě sestry. Celá rodina měla velmi pěkný vztah: „Já jsem nikdy nechtěl emigrovat. Já jsem vždycky žil tady. Já vím, co si protrpěli moji rodiče. Tím mým zatčením přišli o všechno, vyhodili je z krámu, moje maminka byla prodavačka uzenin, táta byl řezník, vím, jak s nima zametali. Moje sestry taky trpěly, tak já jsem jim nechtěl udělat ještě víc bolesti, že bych emigroval.“⁹⁴⁵ Augustin Bubník se během působení v Brně a v Moravii Olomouc oženil a přestěhoval se do Prahy. S první manželkou měl dceru Moniku a syna Gustava. Na děti mu prý ale kvůli hokeji nezbývalo mnoho času. Většinou bydlel přes týden v jiném městě a do Prahy se vracel jen na víkend. Manželka zemřela na rakovinu v roce 1972: „Mezitím mi umřela na rakovinu manželka, když bylo dětem 14 a 12 let, takže jsem rok žil sám.“⁹⁴⁶ Jeho druhá, nynější, manželka Helga pocházela také z perzekvované rodiny. Jejího otce odsoudili ve vykonstruovaném „monstrprocesu“ „Broj a spol.“ a její rodina byla také pronásledována. Bývá velmi častým jevem, že si odsouzený vybere partnera, který měl podobný osud či jehož

⁹⁴¹ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁴² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁴³ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 266.

⁹⁴⁴ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., sign. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁹⁴⁵ BUBNÍK, A.: *Augustin Bubník*, c. d., s. 184-185.

⁹⁴⁶ BUBNÍK, A.: *Augustin Bubník*, c. d., s. 186.

rodina také zažila⁹⁴⁷ perzekuci. Paní Helga se postarala o obě dospívající děti, Moniku i Gustava, které dokončovaly školy. S druhou manželkou měl Bubník syna Davida.⁹⁴⁸

Na Stanislava Konopáska také čekali rodiče. S maminkou měl velmi hezký vztah. Jeho dívka se s ním však v době věznění rozešla. Po vězení začal chodit s Andulou Pospíchalovou a po dvou letech se 6. června 1957 vzali. Jeho manželka pocházela také z perzekvované rodiny: *„Manžela jsem si vzala až po tom, co byl z vězení propuštěn, takže co se týče mého zaměstnání, nebyla jsem perzekvovaná proto, že jsem si vzala Konopáska, ale kvůli mým rodičům, víte, oni měli živnost, takže proto.“*⁹⁴⁹ Ještě týž rok, 30. listopadu 1957, se jim narodil syn Jan. Janovi se dařilo, pracoval v pojišťovně, po revoluci si s manželkou pořídili chov koní, které cvičili pro westernovou jízdu. Měli dvě děti Jana a Barboru.⁹⁵⁰ Je zajímavé, že tedy i manželka Stanislava Konopáska pocházela z perzekvované: *„živnostenské rodiny, moji rodiče měli obchod, řeznictví uzenářství“*⁹⁵¹ a *já tím pádem jsem byla postižená já sama, i když jsem měla taky obchodní školu, dělala jsem jazyky, ještě maminka na to hrozně dbala, mám ještě sestru mladší, abychom jako byly takzvaně vzdělaný holky, abychom něco uměly, a já jsem potom, když už jsem potom šla do zaměstnání, tak jsem nemohla najít moc dobrý zaměstnání...*⁹⁵² Nakonec pracovala jako sekretářka na ministerstvu potravinářského průmyslu, i když, podle svých slov, měla původně vyšší ambice.⁹⁵³

Anna Konopásková si se svou tchyní vyprávěla o době, kdy byl Stanislav Konopásek vězněn. Dozvěděla se tak, co všechno Konopáskovi rodiče museli prožít a jak moc je poznamenala ona nejistota a bezmoc: *„ona [matka Stanislava Konopáska, pozn. H. B.] se chtěla svěřit s těma pocitama, který chudáci prožívali v té době, když.... No že byli z toho strašně zničení, protože jednak je ani nepustili, když probíhalo soudní řízení, že byli z toho tak nešťastní no a protože střídali různý*

⁹⁴⁷ Manželky, jejichž rodiny byly perzekvované nebo měly v rodině emigranta, si vzali například Přemysl Hajný, Stanislav Konopásek, Augustin Bubník. (Zdroje: Rozhovory vedené s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze, s Annou Konopáskovou dne 8. 12. 2011 v Praze a s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze.)

⁹⁴⁸ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.

⁹⁴⁹ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 8. 12. 2011 v Praze.

⁹⁵⁰ LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 207-208.

⁹⁵¹ Po únoru 1948 jim bylo řeznictví znárodněno. A její rodiče, stejně jako v případě rodičů Augustina Bubníka, spolu nesměli pracovat. (Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁹⁵² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁵³ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

věznice, lágry a jak se tomu říkalo, tak až po roce teprve jim povolili návštěvu.“⁹⁵⁴ Anna Konopásková potvrdila, že jedním z nejhorších trestů byla i nejistota, kterou příbuzní prožívali: „*To jako jsem slyšela, že si prožili strašný muka za těch pět let a nevěděli, kdy to skončí, když byl odsouzený na dvanáct let, takže si umíte představit, co ti rodiče prožívali... takže to vím, že je to dost jako poznamenalo psychicky i po zdravotní stránce, ale nemohli nic jiného dělat, nebylo odvolání, snažili se, i když jim jako říkali známý, my vám pomůžeme, ale nikdy se nestalo, že by si... někdo byl natolik schopný se do toho zaplést, každý měl strach o tu kuži svoji, což člověk chápe, ale opravdu se nikdo nenašel, aby vopravdu se v tom dalo něco podniknout, aby ten trest se dal zmírnit...*“⁹⁵⁵

V době věznění zemřel Zlatkovi Červenému otec. Na svého manžela a otce čekaly manželka Věra (rozená Strachotová) a dvě dcery, kterým bylo v roce 1950 pět a devět let.⁹⁵⁶ Při zpracovávání diplomové práce jsem našla článek pojednávající o sportovním komentátorovi a rozhlasovém moderátorovi Karlu Červenému. Jeho nevlastním otcem byl Zlatko Červený. Karel Červený se narodil v roce 1952, není však jasné, zda se Zlatko Červený s manželkou Věrou rozvedl a znovu se oženil, nebo jestli jeho první žena zemřela. Z článku nevyplývalo ani to, v kterém roce se Červený stal nevlastním otcem.⁹⁵⁷

Václav Roziňák se oženil v roce 1945 s Alenou, rozenou Gregrovou. V roce 1950 se jim narodil syn Jan. V době jeho zatčení bylo synovi teprve 5 týdnů. Dítě si tak pět let zvykalo pouze na matku, otce prakticky neznalo. Přesto měl syn ke svému otci velice kamarádský a citově založený vztah: „*až v dalších letech jsem začal chápat, že otec není přítomen. V době jeho zatčení se ale u nás doma stále o něm mluvilo, byly vystavené fotografie a četly se také ty dopisy, co prošly z kriminálu. Také jsem byl asi třikrát s maminkou na návštěvě v kriminále. Takže jeho nepřítomnost byla stále nějak kompenzována. Jinak jsem měl celý život k svému tatínkovi velice dobrý, kamarádský vztah.*“⁹⁵⁸

Manželka, místo aby měla v počáteční péči a výchově syna v manželovi oporu, musela snášet domovní prohlídky, uskrovnění se v bytě Roziňákových rodičů a neustálé čekání. Roziňák ve vězení trpěl odloučením od své rodiny: „*Každý den*

⁹⁵⁴ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁵⁵ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁵⁶ ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

⁹⁵⁷ PELÍŠEK, Antonín. *Jsem rocker, říká Karel Červený*. [online] : [cit. 2012-04-06]. Dostupné na: <<http://www.sedmicka.cz/ceske-budejovice/clanek/jsem-rocker-rika-karel-cerveny-185662>>

⁹⁵⁸ Email Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dne 8. 1. 2012.

*se dívám na Tvoji a malého fotografii. Dostanu snad povolení, že ji mohu mít u sebe...*⁹⁵⁹ (dopis z Pankráce, 27. srpna 1950) Roziňák měl podle svých slov vlastně štěstí: *„Co ale bylo nejdůležitější, byla opora rodiny. Viděl jsme kolem sebe mnoho lidských tragédií, když chlapi naráz zůstali sami.“*⁹⁶⁰ S manželkou Alenou si za dobu svého pětiletého věznění vyměnil okolo 150 dopisů a jejich manželství zůstalo harmonické i po propuštění. Dopis Václava Roziňáka z 24. prosince 1951: *„Prožíváte nyní ty nejkrásnější svátky. Až budete u stromku, vzpomeňte si na mne, že vás alespoň v duchu objímám a líbám. Věnuj veškerou péči našemu malému, aby z něj byl čestný a poctivý chlapec...“*⁹⁶¹

O tom, jak jeho syn vyrůstal, věděl Roziňák pouze z manželčiných dopisů. Roziňákův syn byl novorozencem, když jeho otce zavřeli, zpočátku si na něj nepamatoval a bál se ho: *„Synovi Roziňáka byl měsíc, když mu tátu zavřeli. Na návštěvě v lágru – bylo mu rok a půl – pak k Václavovi vůbec nechtěl jít. Říkal jenom: „To je komíník, to je komíník, já se ho bojím.“ Pro Vaška muselo být zdrcující, když se k němu vlastní syn nechtěl znát.“*⁹⁶² K mimosoudní perzekuci patří bohužel i to, že odsouzení nebyli se svou rodinou na důležité události, které zažívalo jejich dítě nebo kdokoli jiný z jejich rodiny. Václav Roziňák tak „slavil“ synovy první narozeniny sám na cele na Borech. Dopis z 7. ledna 1951 k prvním narozeninám syna: *„Honzíčku náš milý, milovaný. Vím, že neumíš dosud číst a tak ti to bude maminka předčítat. Ale vím, že si to přečteš, až budeš velký. K prvnímu výročí ti přeju, aby z Tebe byl zdatný a silný junák...“*⁹⁶³ Vztah manželů Roziňákových přetrval i pětileté odloučení. Alena Roziňáková zastávala pozici otce i matky. Její manžel byl na ni velmi hrdý, neboť se dokázala postarat o rodinu, zatímco jeho věznili (dopis z 21. března 1951): *„Mám radost z Tebe, moje malá, jak jsi statečná a pevná a jaké máš úspěchy v zaměstnání a jak při vši té těžké práci – vždyť jsi na všechno sama – pečuješ a staráš se o našeho malého Hanýska...“*⁹⁶⁴ Po návratu z vězení neměli manželé Roziňákoví kde bydlet. Byt byl zabaven soudem již v roce 1950, bydleli proto u rodičů, a to až do roku 1968.

Jiří Macelis byl také ženatý. Jeho manželkou se stala Helena roz. Havlová. Jejich syn se jim narodil právě v době, kdy se Macelis připravoval na mistrovství

⁹⁵⁹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 124.

⁹⁶⁰ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 123.

⁹⁶¹ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 125.

⁹⁶² LUKŠŮ, D.; PALÁN, A.; KONOPÁSEK, S.: *Stanislav Konopásek*, c. d., s. 172.

⁹⁶³ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 124.

⁹⁶⁴ ŠKUTINA, V.; BAKALÁŘ, R.: c. d., s. 124-125.

světa v Londýně 1950. Poté byl ihned zatčen a svého syna tedy vůbec neviděl. Macelis vzpomínal na návrat domů: „*Odsouzen jsem byl na dva roky, pustili mě o čtyři měsíce dřív. Když jsem se vrátil domů do Českých Budějovic, nemohl jsem ani vzít své dítě vůbec poprvé do náručí, bálo se mě jako cizího člověka. Za pár dní přišlo oznámení, že jsem pro město nežádoucí a musím ho opustit.*“⁹⁶⁵ Zbytek života po vyhoštění z Českých Budějovic strávil Macelis i s rodinou v Hodoníně.

Mojmír Ujčík se po návratu z vězení vrátil ke své manželce Věře. Vztah s ní se však rozpadl, jak jsem psala již výše. V roce 1955 se znovu oženil s paní Hanou. Přitom s první ženou, vzali se 11. srpna 1945, měli zřejmě hezký vztah, o čemž vypovídá dopis Mojmíra Ujčíka manželce Věře ze dne 28. července 1950: „*I Tebe prosím Věruško neber nic tak tragicky myslím si, že toto vše jest úvodní zkouška, ze které my oba musíme vyjít s prospěchem výborným. V tomto souboji máš nevýhodu neboť jsi žena a vše doma zůstalo na tvých bedrech, ale tím více si Tě vážím a mám Tě rád.*“⁹⁶⁶ Není samozřejmě jisté, co bylo příčinou jejich rozvodu, můžeme však předpokládat, že věznění nějakou roli ve změně vztahu sehrálo.

Vladimír Kobranov měl v době před zatčením přítelkyni, Věru Hankovou, ale ta si vzala hokejistu Zdeňka Ujčíka. Údajně se sblížili v době, kdy byl Kobranov ve vězení: „*ona taky za ním jezdila na návštěvy, když byl už jako vězeň na uranových dolech, a dokonce jezdila tam společně s bývalým hokejistou Zdeňkem Ujčíkem, což byl kamarád Vovky, no a po nějaký době (pousmání) najednou jsme se dozvěděli, že vlastně ještě v době, kdy Vovka Kobranov byl zavřenej v kriminále, že ona si vzala toho Ujčíka.*“⁹⁶⁷ Vladimír Kobranov se poté oženil⁹⁶⁸ s Karlou roz. Kavanovou, s níž měl dvě dcery, Zuzanu (1956) a Michaelu (1957). V době vzniku diplomové práce žil v České republice i Kobranovův bratr Oleg, který se ale k perzekuci svého bratra nechtěl již vracet.⁹⁶⁹

Josef Štock, Antonín Španinger a Přemysl Hajný se oženili až po propuštění z vězení. Josef Štock si vzal sestru hokejisty Miloslava Pospíšila⁹⁷⁰, Přemysl Hajný

⁹⁶⁵ MACKŮ, J.: *Kauza Zábrodský*, c. d., s. 167.

⁹⁶⁶ NA Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50.

⁹⁶⁷ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 23. 3. 2010 v Praze.

⁹⁶⁸ Na jejich svatbě byli i Stanislav a Anna Konopáskovi. (Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.)

⁹⁶⁹ Email Alexandra Kobranova autorce diplomové práce ze dne 2. 1. 2012.

⁹⁷⁰ MACKŮ, J.: *Zapřené generace*, c. d., s. 116.

se oženil s herečkou, s níž měl syna Tomáše⁹⁷¹ a Antonín Španinger se po propuštění usadil se svou manželkou v Českých Budějovicích⁹⁷².

Mimosoudní perzekucí v době zatčení a věznění bylo ovlivněno 5 manželek⁹⁷³, těhotná snoubenka Josefa Jirky a několik přítelkyní⁹⁷⁴ svobodných hokejistů. Dále 7 dětí⁹⁷⁵, sourozenci⁹⁷⁶ a rodiče⁹⁷⁷ obviněných. Mimosoudní perzekuce po propuštění se již týkala i dalších manželek⁹⁷⁸ a dětí⁹⁷⁹, které se narodily až po propuštění.⁹⁸⁰ Toto shrnutí není konečným výčtem, neboť o mnoha dalších obětech postižených v důsledku procesu „Modrý a spol.“ nemusíme vůbec vědět.

⁹⁷¹ Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.

⁹⁷² Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.

⁹⁷³ Věra Červená, Alena Roziňáková, Erika Modrá, Helena Macelisová, Věra Ujčíková.

⁹⁷⁴ Víme o přítelkyních Stanislava Konopáska, Augustina Bubníka, Josefa Štocka a Vladimíra Kobranova.

⁹⁷⁵ Jan Roziňák (novorozenec v době zatčení), Alena a Blanka Modré (v době zatčení 4 roky a 7 let), dvě dcery (5 let a 9 let) Zlatka Červeného, syn Jiřího Macelise (novorozenec) a v té době dosud nenarozené dítě Josefa Jirky.

⁹⁷⁶ Oleg Kobranov, Helena a Věra Bubníkovy, Jiří Hajný, Zdeněk Ujčík, Miloslav Konopásek + zřejmě ještě další sourozenci, jejichž jména nejsou známá.

⁹⁷⁷ K nejvíce zkoušeným patřili zvláště manželé (rodiče odsouzených) Modří, Bubníkovi, Konopáskovi, Kobranovovi, Roziňákovi. Podle snah zjistit něco o svých synech v archivních materiálech, můžeme jmenovat dále otce Josefa Štocku (František Štock), rodiče Josefa Jirky či Jiřího Macelise. Samozřejmě nechci sestavovat žebříček toho, kdo „nejvíce trpěl“, jen uvádím, o kom máme dochovány zmínky.

⁹⁷⁸ Druhá manželka Mojmíra Ujčíka – Hana, dvě manželky Augustina Bubníka, Anna Konopásková, Karla Kobranovová, manželky Přemysla Hajného, Josefa Štocku a Antonína Španingera.

⁹⁷⁹ Monika, Gustav a David Bubníkovi, Jan Konopásek, Zuzana a Michaela Kobranovovi, Tomáš Hajný. Zda měl Antonín Španinger a Josef Štock děti, není známo.

⁹⁸⁰ Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze.; Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze.; Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze.; ABS, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část.

6 ZÁVĚR

Mimosoudní perzekuce je jev, který doprovází nedemokratické režimy v různé míře i rozsahu. Pronásledování jedince se nedá změřit a ani nelze ve všech případech mimosoudní perzekuce jasně určit, co k některým důsledkům vedlo. Mohlo jít pouze o urychlení procesu nějakého děje nebo by možná i bez perzekuce skončil daný osud obdobně (např. nepřijetí na VŠ, rozvod, výpověď ze zaměstnání, počet narozených dětí apod.)

Na základě analýzy dostupných svědectví jsem se pokusila vymezit termín mimosoudní perzekuce. Zařadila jsem do ní přikázání do tábora nucené práce, jež nebylo podloženo žádným soudním rozhodnutím, umístěním do pomocných technických praporů v rámci základní vojenské služby, přičemž docházelo i k prodlužování jejího trvání. Další formou soustavného pronásledování osob byla internace a nezákonné vzetí do vazby bez následného odsouzení. Všechny tyto uvedené případy mohly mít za následek perzekuci nejen přímo postižených jedinců, ale i jejich blízkých. Právě zadržením člena rodiny (a to i v případě, že ho odsoudil soud) se stávalo, že její fungování bylo určitým způsobem „poškozeno“, omezeno. V případě, že zůstala žena sama s dětmi, musela převzít nedobrovolnou roli živitelky rodiny, někdy zůstaly samy jen děti, kterých se ujal někdo z příbuzných, či v horším případě byly umístěny např. do dětského domova. Rodinné vztahy se celkově narušily, partneři byli nuceni k rozvodům, děti k tomu, aby se zřekly svých rodičů apod.

Mimosoudní perzekuce zasáhla i do sféry vlastnictví. Rodinám zabavovali majetek, mnohdy i ten, který nepatřil odsouzenému. Osoby byly vystěhovávány do rozdělených domácností nebo do malých bytů, režim jim v některých případech stanovoval dokonce i místo dalšího pobytu. Státní bezpečnost rodiny sledovala, prováděla neočekávané prohlídky jejich domovů, čímž narušovala jejich osobní a „bezpečnou“ zónu. Jedinci přicházeli o svá zaměstnání, nemohli žádná sehnat a pokud ano, tak většinou v podřadné pozici. Stejně tak bylo omezováno studium – přijetí na střední či vysokou školu se dětem „politicky nespolehlivých“ většinou neumožňovalo.

Rodiny odsouzených a držených byly nepřetržitě konfrontovány s komunistickou byrokracií, obtěžovaly je neustálé žádanky, formuláře apod. Na návštěvu si museli brát příbuzní dovolenou a shánět peníze. Perzekvovaní

přicházeli o přátele a známé a dostávali se do sociální izolace. Stejně tak to platilo pro děti, které byly v některých případech vyčleněny z dětského kolektivu a vystaveny posměchu.

Rodinné vztahy a manželství utrpěla psychologický otřes. Jedná se o nezměřitelnou veličinu, stejně jako u mnoha dalších projevů mimosoudní perzekuce. Nejde určit, co přesně mohlo být příčinou rozvodů, nebo naopak co ještě více tyto vztahy stmelilo. Domnívám se, že děti ztrátou (ať už dočasnou nebo trvalou) vždy nějakým způsobem trpěly, případně jim chyběl vzor v jejich vývoji. Nemůžeme přesně změřit, jaké dopady perzekuce na člověka měla, ale zastávám názor, že každou „obět“ mimosoudní perzekuce nějakým způsobem ovlivnila, ať už jakýmkoli.

„Sumarizace“ projevů mimosoudní perzekuce na pozadí procesu „Modrý a spol.“ byla poměrně obtížná, neboť se řada pamětníků dnešních dnů již nedožila. Podle dostupných informací jsem zjistila, že pronásledování odsouzených a jejich rodin probíhalo na rovině nejistoty, což samo o sobě považuji opět za formu perzekuce. To, že hráči po propuštění z vězení mohli nastoupit k hokejovému utkání a následně jim nejvyšší soutěže byly zakázány nebo to, že nesměli vycestovat a později zase ano, mohlo působit jako stresový faktor, zmatek a chaos v lidské psychice.

Mimosoudní perzekucí byly zvláště postiženy rodiny odsouzených. Alena Roziňáková byla vystěhována i se synem z bytu, ocitla se bez finančních prostředků a musela se postarat o sebe i dítě. Helena Macelisová zůstala také sama s novorozencem a řešila obdobnou situaci, a to stejné prožívaly i další manželky (snoubenky, přítelkyně). Manželka Zlatka Červeného se starala o dvě dcery, obdobně Erika Modrá. Ta si přivydělávala v tíživé finanční situaci šitím. Snoubenka Josefa Jirky byla v době zadržení partnera těhotná. Kromě manželek a partnerek postihla perzekuce i rodiče a sourozence odsouzených. Někteří (například sestry Augustina Bubníka) byli hlídáni a sledováni StB.

Příbuzní byli konfrontováni s byrokratickým aparátem režimu, kdy psali žádosti o milost, žádanky o návštěvu či o poslání dopisu. Mnohdy nevěděli, kde se jejich syn, bratr, strýc či partner nacházel a zda byl v pořádku.

Co se týče studia – některé osoby dotýkající se procesu „Modrý a spol.“ měly problém vystudovat a jiné nikoli. Například sestry Augustina Bubníka byly vyhozeny z obchodní akademie, ale jeho synové a dcera vystudovali to, „co chtěli“. Jan

Konopásek (syn Stanislava Konopáska) udělal přijímací zkoušky na obor tělesná výchova na Univerzitě Karlově, avšak nebyl přijat. Směli studovat dokonce i někteří odsouzení, a to trenérskou školu na Karlově univerzitě (např. Stanislav Konopásek, Augustin Bubník ad.)

V zaměstnání zastávali hokejisté nižší pozice, firmy jim většinou umožňovaly hrát hokej, případně trénovat mužstvo. Augustin Bubník⁹⁸¹ uvedl, že se většinou vedení v dané firmě (továrně), při níž hokejový klub působil, snažilo vyjít hokejistům – a poté trenérům – vstříc, a to v rámci možností i platovými podmínkami. Objevily se však i negativní projevy. Syn Augustina Bubníka – Gustav – nebyl přijat v Národním divadle, údajně kvůli minulosti otce. Stanislav Konopásek si pro lepší pozici v zaměstnání musel dodělat výuční list apod.

Zákaz vycestovat do zahraničí platil poměrně dlouhou dobu pro většinu odsouzených hráčů, případně i pro jejich příbuzné. Postupem doby však došlo ke zmírnění této situace a většina mohla vycestovat dokonce i na delší dobu v rámci trenérské profese. Většina z osob souvisejících s procesem „Modrý a spol.“ mohla strávit dovolenou v některém z jihovýchodních států (např. Bubníkovi, Konopáskovi) nebo se podívat i na Západ (např. Bubníkovi, Kobranovovi, Roziňákovi, Konopáskovi).

Důsledkem mimosoudní i soudní perzekuce mohla být i sociální izolace. Většina pamětníků, s nimiž jsem hovořila, uvedla, že praví přátelé, se kterými se stýkat chtěli, vydrželi i přes dobu věznění a zůstali i po propuštění. Důsledkem perzekuce bylo i narušení psychického a fyzického zdraví, ovšem opět jde o neuchopitelnou veličinu, jejíž dopady jsou jen těžko popsitelné a stanovitelné.

Mimosoudní perzekuce měla výrazný vliv i na rodinné vztahy. Například snoubenky Vladimíra Kobranova a Augustina Bubníka a manželka Mojžíra Ujčíka „nepřekonalý“ věznění svých nejbližších a nakonec došlo k ukončení těchto vztahů. Samozřejmě není prokazatelné, zda důvodem rozvodu či rozchodu bylo přímo odsouzení, ale pravděpodobně sehrálo alespoň určitou roli.

Rodiny byly po nějaký čas neúplné, chyběl jim článek. Děti snášely nepřítomnost otce rozdílně, například dcery Bohumila Modrého nesly, podle svých slov, odloučení velmi těžce. Děti Jiřího Macelise, Václava Roziňáka a Josefa Jirky

⁹⁸¹ Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011.

si začaly zvykat na své otce až po jejich propuštění, kdy mezitím vyrůstaly jen s matkou, případně s prarodiči.

Na závěr musím konstatovat, že ač byli hokejisté odsouzeni k trestům, co do výše srovnatelným s běžnými politickými procesy v tehdejší době, došlo k jejich poměrně brzkému návratu do společnosti. Měli možnost věnovat se lednímu hokeji i po propuštění, i když nejprve s menšími omezeními. Režim jim sice i nadále upíral nominaci do národního mužstva, avšak je otázkou, zda by v roce 1955 nebyli stejně nahrazeni např. mladšími hráči. Od 60. let 20. století směli propuštění hokejisté vycestovávat do zahraničí, ač byli někteří limitováni režimem např. ve výběru místa působení. Přílohy č. 11 a 12 dokládají, že po propuštění mohli být hokejisté i nadále veřejnosti připomínáni, a to i v médiích. I přesto, že byl proces „Modrý a spol.“ zpočátku koncipován jako tzv. monstrproces, objevily se v tomto případě zvláštní odchylky od praktik dosavadního komunistického systému. Opět tedy vyvstává otázka, proč bylo dvanáct osob v kauze „Modrý a spol.“ vůbec odsouzeno.

Mimosoudní perzekuce celkově ovlivnila osud odsouzených i blízkých, avšak nepřísluší mi hodnotit jakým směrem. Jednalo se o dobu bezpráví, strachu, bezperspektivity⁹⁸². Šlo o zásah do života lidí, do jejich soukromí. Oběti komunistického režimu se mnohdy nemusely vypořádávat jen s vlnou bezpráví, ale i samy se sebou...

⁹⁸² Termín užívaný Jindřichem Kabátem. (Zdroj: KABÁT, J.: c. d., s. 123-124.)

Seznam použitých zkratk

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AC	Atletický klub
ad.	A další
AEG	Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft
AMU	Akademie múzických umění
atd.	A tak dále
ATK	Armádní tělovýchovný klub
ATSE	Arbeiter-Turn- und Sportverein Eggenberg
c. d.	Citované dílo
CSc.	Kandidát věd
č. j.	Číslo jednací
č. p.	Číslo popisné
ČKD	Českomoravská Kolben Daněk
ČOS	Československá obec sokolská
ČR	Česká republika
ČSA	Československé aerolinie
ČSR	Československá republika (1945-1960)
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy
ČT	Česká televize
Dr.	Doktor (zde doktor práv)
et al.	Et alli = a kolektiv
FTVS	Fakulta tělovýchovy a sportu
GKS	Górnicyz Klub Sportowy
gšt.	Generálního štábu (pravděpodobně hodnost pro absolventy vojenského studia)
HC	Hokejový klub
hod.	Hodina
CHZ	Chemické závody
I. ČLTk	První český lawn tenis klub

IIHF	International Ice Hockey Federation = Mezinárodní hokejová federace
Ing.	Inženýr
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
Kčs	Koruna československá
KNV	Krajský národní výbor
kpt.	Kapitán
KS MV	Krajská správa ministerstva vnitra
KS SNB	Krajská správa Sboru národní bezpečnosti
KSČ	Komunistická strana Československa
KV StB	Krajské velitelství StB
LTC	Lawn Tennis Cercle (později Club)
MNV	Městský národní výbor
MS	Mistrovství světa
MV	Ministerstvo vnitra
n. p.	Národní podnik
NA	Národní archiv
NB	Národní bezpečnost
NDR	Německá demokratická republika
NPT	Nápravně pracovní tábor
OBZ	Obranné zpravodajství
ODS	Občanská demokratická strana
odst.	Odstavec
OH	Olympijské hry
ONV	Okresní národní výbor
PTP	Pomocný technický prapor
Sb.	Sbírka
SC	Sportovní klub
SEO	Statisticko-evidenční oddělení
SK	Sportovní klub
SKP	Sportovní klub policie (?)
SNB	Sbor národní bezpečnosti

sp. zn.	Spisová značka
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SVS	Sbor vězeňské stráže
škpt.	Štábní kapitán
TJ	Tělovýchovná jednota
tj.	To jest
TNP	Tábor nucené práce
TPT	Trestanecký pracovní tábor
tr. ř.	Trestní řád
tr. z.	Trestní zákon
tzv.	Takzvaný
ÚNZ	Útvar nápravných zařízení
USA	United States of America (Spojené státy americké)
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
voj.	Vojín
VŠ	Vysoká škola
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická
VTO	Vojenský tělovýchovný oddíl
ZJŠ	Závod Jana Švermy
ZMS	Zasloužilý mistr sportu
ZOH	Zimní olympijské hry
ZVL	Závod valivých ložisek (?)

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny:

Archiv bezpečnostních složek, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu ministerstva vnitra, Modrý Bohumil 59-87-38/1-27

Archiv bezpečnostních složek, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu ministerstva vnitra, Osobní spis – Bubník Augustin 302-332-14

Archiv bezpečnostních složek, Archivní materiál bývalého Studijního ústavu ministerstva vnitra, Kobranov Vladimír 302-413-33

Archiv bezpečnostních složek, Vladimír Kobranov a sp., a. č. V-9496 Brno

Archiv bezpečnostních složek, Vyšetřovací spis Bohumil Modrý a spol., a. č. V-2654 MV, 1. a 2. část

Národní archiv Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého

Národní archiv Praha, Erika Weiserová, sign. 42/V-30/301

Národní archiv Praha, Stanislav Konopásek 225-1554-6/9

Národní archiv Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50

Osobní archiv Hany Beranové

Soudobý tisk:

Stanislav Konopásek In: *Dikobraz: Nezávislý satirický a humoristický týdeník*, 1968, roč. 24, č. 20 (16. 5. 1968), s. 4. ISSN 0012-284X.

Václav Roziňák. In: *Dikobraz: Nezávislý satirický a humoristický týdeník*, 1968, roč. 24, č. 19 (9. 5. 1968), s. 5. ISSN 0012-284X.

Orální historie:

Dopis Blanky Modré autorce diplomové práce ze dne 22. 3. 2010

Email Alexandra Kobranova autorce diplomové práce ze dne 2. 1. 2012

Email Augustina Bubníka autorce diplomové práce ze dne 17. 12. 2011

Email Zuzany Slama-Kobranov autorce diplomové práce ze dne 4. 3. 2010

Emaily Jana Roziňáka autorce diplomové práce ze dnů 8. 1. 2012 a 3. 4. 2012

Pamětnické setkání s Augustinem Bubníkem v rámci cyklu Žité dějiny (TUL)
v Liberci dne 10. 4. 2012

Rozhovor veden s Annou Konopáskovou ve dnech 8. 12. 2011 a 30. 1. 2012 v Praze

Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem ve dnech 23. 3. 2010 a 10. 2. 2011 v Praze

Rozhovor veden s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze

Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze

Vydané paměti:

BUBNÍK, Augustin. Augustin Bubník. In: VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví. Osudy politických vězňů 1947-1976*. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. s. 173-188. ISBN 978-80-901611-7-7.

FREJKOVÁ, Hana. *Divný kořeny*. Praha: Torst, 2007. 178 s. ISBN: 978-80-7215-325-1.

HASLINGER, Josef. *Jáchymov*. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 2011. 270 s. ISBN 978-3-10-030061-4.

HVÍŽĎALA, Karel, et al. *Vzpoury. Rozhovory*. Praha: Galén, c2010. 471 s. ISBN 978-80-7262-658-8.

REINEROVÁ, Lenka. *Všechny barvy slunce a noci*. Praha: Labyrint, 2002. 173 s. ISBN 80-85935-38-4.

SLÁNSKÁ, Josefa. *Zpráva o mém muži. Vzpomínky na R. Slánského*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1990. 212 s. ISBN 80-205-0165-7.

VEVERKOVÁ, Emilie. *Znovu bych mu ruku podala!*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2004. 151 s. ISBN 80-86057-26-7.

VITTVAROVÁ, Zdena, ed. *Osudová kaňka. Příběhy dcer politických vězňů Československa*. Praha: Pavel Mervart, 2011. 492 s. ISBN 978-80-87378-90-8.

VRZÁŇOVÁ, Alena; KOHOUTOVÁ, Alena. *Na bruslích do světa. Vzpomínky Áji Vrzáňové napsané ve spolupráci s Alenou Kohoutovou*. Praha: Jan Kanzelsberger, 1993. 104 s. ISBN 80-85387-11-5.

Filmy, filmové a rozhlasové dokumenty:

BOČKOVÁ, Miroslava. *Miroslava Bočková. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011.

MATOUŠKOVÁ, Jarka. *Jarka Matoušková. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011.

Postavení mimo hru. Dokumentární film České televize, 2010. Režie: Ivan Biel.

Příběhy 20. století. Český rozhlas. [online] : [cit. 2012-02-18]. Dostupné na: <http://media.rozhlas.cz/_audio/2173007.mp3>

Přicházejí z tmy. Film Československa, 1953. Režie: Václav Gajer.

Sláva vítězům. Bohumil Modrý. Dokumentární film ČT, 2001. Režie: Miroslav Lečovský.

SOUČKOVÁ, Hana; JANALÍKOVÁ, Marie. *Marie a Hana Součkovy. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Jan Foukal, DMS o.s., 2011.

ŠIMANSKÁ, Božena. *Božena Šimanská. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Klára Tasovská, DMS o.s., 2011.

Tajné akce StB. Akce Asanace. 3/40. Dokumentární film České televize, 2011. Režie: Petra Všelichová.

VAĎUROVÁ, Ludmila. *Ludmila Vaďurová. Audiovizuální svědectví dcer politických vězňů 50. let*. DVD. Režie: Veronika Janečková, DMS o.s., 2011.

Výročí procesu s československými hokejisty: díl čtvrtý. [online] : [cit. 2011-11-19]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706704>

Výročí procesu s československými hokejisty: díl druhý. [online] : [cit. 2011-11-19]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706070>

Výročí procesu s československými hokejisty: díl první. [online] : [cit. 2011-11-19]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/705574>

Výročí procesu s československými hokejisty: díl třetí. [online] : [cit. 2011-11-19]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/hokej/_zprava/706457>

Elektronické dokumenty:

KUDRNA, Ladislav. *Vojenské obranné zpravodajství (1945-1950)*. [online] : [cit. 2012-04-12]. Dostupné na: <<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0801-76-89.pdf>>

PINEROVÁ, Klára. Forenzně-sociologická sonda do způsobu a metod vyšetřování StB. In: *Člověk – časopis pro humanitní a společenské vědy*, 2008, č. 11. s. 2-14. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na: <http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/pineroва_clanek_11.pdf>

ROKOSKÝ, Jaroslav. Amnestie 1960. In: *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 1, s. 36-54. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>>

SLABOTÍNSKÝ, Radek. *Amnestie prezidenta republiky v letech 1960 a 1962 a rehabilitace politických vězňů v 60. letech*. Disertační práce. Brno: MUNI, 2010, 255 s. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <http://is.muni.cz/th/8747/ff_d/Dizertace.pdf>

Předpisy v roce 1948. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/rocnik/1948>> a <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/rocnik/1950>>

VOREL, Jaroslav; ŠIMÁNKOVÁ, Alena; BABKA, Lukáš eds. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II*. [online] : [cit. 2012-04-11]. Dostupné na: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/udv/index.html>>

Odborná literatura:

AMESBERGER, Helga et al. *Sexualizované násilí. Ženské zkušenosti z nacistických koncentračních táborů*. Praha: BB art, 2005. 383 s. ISBN 80-7341-585-2.

BALÍK, Stanislav; HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7325-130-7.

BÁRTÍK, František. *Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949-1951*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2009. 221 s. ISBN 978-80-86621-31-9.

BAUER, Michal, et al. *Zlatá šedesátá. Česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a zklamání. Materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16. - 18. června 1999*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000. 420 s. ISBN 80-85778-27-0.

BERANOVÁ, Hana. *Proces Modrý a spol. a jeho někteří účastníci*. Bakalářská práce. Liberec: TUL, 2010. 166 s.

BÍLEK, Jiří. Pomocné technické prapory 1950-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost. In: *Pomocné technické prapory 1950-1954. Tábory nucené práce v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. s. 7-75. ISBN 80-85270-06-4

BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování, 2002. 287 s. ISBN 80-902885-7-X.

Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948-1989. Ministři a jejich náměstci. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 231 s. ISBN 978-80-87211-25-0.

BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali. Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9.

ČERNOCH, František; ZÁBRODSKÝ, Vladimír. *Říkali mu šéf. Životní zpověď Vladimíra Zábrodského*. Praha: Riopress, 1999. 127 s. ISBN 80-86221-15-6.

DENGLER, Robert, ed. *O procesech a rehabilitacích I. Zpráva „Pillerovy komise“ o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968*. Brno: Florenc, 1990. 166 s.

DOUBOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2010. 213 s.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

GUT, Karel; PACINA, Václav. *Malá encyklopedie ledního hokeje*. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1986. 495 s.

HAMPLOVÁ, Dana. Děti bez manželství a bez otců? In: *Data a výzkum*, 2007, roč. 1, č. 2, s. 141-154. ISSN 1802-8152.

HEINZL, Jan. Paměť Liberecka 3. Centralizační a internační klášter Hejnice 1950. In: *Fontes Nissae*, 2006, sv. 7, s. 160-189.

HEINZL, Jan. *Perzekuce katolické církve na Frýdlantsku 1949-1955 centralizační a internační klášter Hejnice*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2006. 102 s.

HONZÍKOVÁ, Miluše; KAISER, Vladimír. *In memoriam František Zajíček (1896–1954). K příležitosti odhalení pamětní desky na nádraží Ústí nad Labem-západ 24. února 2006*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2006. 95 s.

JARKOVSKÁ, Lucie. Retribuční soudnictví 1948 – národní očista nebo třídní justice? In: *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2010. s. 188-198. ISBN 978-80-7278-529-2.

JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. 246 s. ISBN: 978-80-7367-788-6.

JENŠÍK, Miloslav. *Kronika českého hokeje 1894-2000*. Praha: Olympia, 2001. 495 s. ISBN 80-7033-711-7.

JENŠÍK, Miloslav. *První mistři světa. Pravdivá zpráva o zlaté partě ze Štvanice*. Praha: Olympia, 1997. 135 s. ISBN 80-7033-438-X.

JIRÁKOVÁ, Lenka. *Politická perzekuce a politické procesy na Jihlavsku v letech 1948-1953*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2008. 113 s.

JIRÁSEK, Zdeněk, et al. *Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník konference SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991 Slezská univerzita v Opavě*. Opava: SÚ ČSAV a KH FF SU, 1991. 98 s.

JOKLOVÁ, Kateřina. Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol. In: *Fontes Nissae*, 2009, sv. 10, s. 121-146.

JUZA, Josef; VOBORNÍKOVÁ, Eva, eds. *Svědectví politických vězňů okresu Rychnov nad Kněžnou 1948-1989. Nezákonnost doby 1948-1989 v lidských osudech*. Rychnov nad Kněžnou: Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, 1995. 394 s. ISBN 80-901757-1-6.

KABÁT, Jindřich. *Psychologie komunismu*. Praha: Práh, 2011. 470 s. ISBN 978-80-7252-347-4.

KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Číhošť*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. 133 s. ISBN 80-902885-4-5.

KALSCHED, Donald. *Vnitřní svět traumatu*. Praha: Portál, 2011. 341 s. ISBN 978-80-7367-877-7.

KAPLAN, Karel. *K politickým procesům v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 214 s. ISBN 80-85270-28-5.

KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4.

KAPLAN, Karel. *Tábory nucené práce v Československu 1948-1954*. In: *Pomocné technické prapory 1950-1954. Tábory nucené práce v Československu 1948-1954*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. s.77-195. ISBN 80-85270-06-4.

KAPLAN, Karel. *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha: Mladá fronta, 1992. 303 s. ISBN 80-204-0269-1.

KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001. 253 s. ISBN 80-85947-75-7.

KIRCHNER, Jaroslav; SLEPIČKA, Jan. *Hvězdy českého sportu*. Praha: Fragment, 2000. 64 s. ISBN 80-7200-471-9.

KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Praha: Libri, 2002. 278 s. ISBN 80-7277-093-4.

KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. In: *Soudobé dějiny*. 2005, roč. XII, č. III-IV, s. 586-619. ISSN 1210-7050.

KOČOVÁ, Kateřina. Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové-Krásné. In: *Fontes Nissae*, 2004, sv. 5, s. 272-293.

KUČERA, Jiří. *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha: Portál, 2006. 55 s. ISBN: 80-7178-116-6.

LEVINE, Peter A. *Probouzení tygra. Léčení traumat. Vrozená schopnost transformovat zdrcující zážitky*. Praha: Maitrea, 2011. 290 s. ISBN 978-80-87249-21-5.

LUKŠŮ, David; PALÁN, Aleš. *Vladimír Zábrodský. Skutečný příběh hokejové legendy*. Praha: Česká televize, 2010. 315 s. ISBN 978-80-7404-040-5.

LUKŠŮ, David; PALÁN, Aleš; KONOPÁSEK, Stanislav. *Stanislav Konopásek. Hráč, který přežil*. Praha: Česká televize, 2007. 218 s. ISBN 978-80-85005-82-0.

MACKŮ, Jiří. *Kauza Zábrodský: hokejový génius, ale jinak lotr; Na oltáři komunismu: v ohnisku zájmu nelítostného režimu*. Praha: Typo JP, c2005. 310 s. ISBN 80-903425-1-5.

MACKŮ, Jiří. *Zapřené generace: vyškrtnutí z historie, vymazání z paměti; Obětovaní šampióni: mistři světa určení k likvidaci*. Praha: Typo JP, 2004. 310 s. ISBN 80-903425-0-7.

MADLAFOUSEK, Jaroslav. Dospívání chlapců a dívek bez otců: psychosociální deprivace nebo alternativní adaptace? In: *Československá psychologie*, 1997, roč. 41, č. 5, s. 451-454. ISSN 0009-062X.

MALINA, Karel. *Rozhlasový reportér Josef Laufer*. Brno: Novinář, 1985. 196 s.

MAREČKOVÁ, Lenka. *Milosti. Ohnisko lidství v trestním právu*. Praha: Academia, 2007. 368 s. ISBN 978-80-200-1537-2.

MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy 50. let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Liberec: TUL, 2005, 194 s.

OTÁHAL, Milan. *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. 649 s. ISBN 978-80-7285-137-9.

Psychické problémy dětí s jedním rodičem. In: *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 3, s. 4. ISSN 1211-5886.

ROUBÍKOVÁ-ŠVEHLOVÁ, Jana. *Dcery nepřátel státu. Psychologický odkaz*. Praha: Columbus, 2011. 327 s. ISBN 978-80-87588-03-1.

RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 259 s. ISBN 978-80-7285-081-5.

ŠEBESTA, Karel. *Od jazyka ke komunikaci. Didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha: Karolinum, 1999. 157 s. ISBN 80-7184-711-9.

ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag. Jáchymovské peklo*. Brno MOBA, c2003. 223 s. ISBN 80-243-1164-X.

ŠKUTINA, Vladimír; BAKALÁŘ, Robert. *Ztracená léta. Příběh hokejového zločinu*. Pardubice: Helios, 1990. 144 s. ISBN 80-85211-00-9.

TOMEK, Prokop. Svazek StB jako historický pramen. In: *Soudobé dějiny*, 2005, roč. 12, č. 1, s. 208-214.

TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009. 169 s. ISBN 978-80-7021-982-9.

TOMÍČEK, Rudolf. *Těžba uranu v Horním Slavkově*. Sokolov: Okresní muzeum, 2000. 294 s. ISBN 80-238-6733-4.

UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. 133 s. ISBN 80-7022-091-0.

VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: UPOL, 2003, 78 s. ISBN: 80-244-0718-3.

VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 597 s. ISBN 80-7266-179-5.

VLK, Gustav; GUT, Karel. *Zlatá kniha hokeje. Z dějin Československého ledního hokeje*. Praha: Olympia, 1978. 574 s.

VODIČKOVÁ, Stanislava. Josef kardinál Beran. Arcibiskup pražský a primas český. In: *Primasové katolické církve. Země střední Evropy v čase komunismu*. Brno: CDK, 2010. s. 27-39. ISBN 978-80-7325-225-0.

ŽÁKOVÁ, Lucie. *Perzekuce ženských řádů a kongregací komunistickým režimem. Kongregace sester Neposkvrněného početí Panny Marie*. Diplomová práce. Liberec: TUL, 2010. 100 s.

Webové stránky:

Antonín Španinger: Hráli jsme za Černou věž. [online] : [cit. 2011-12-12]. Dostupné na: <<http://www.c-budejovice.cz/Monitoring%20tisku/20100206.html>>

Augustin Bubník. [online] : [cit. 2011-11-20]. Dostupné na: <http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=208>

BALLNIK, Petr. *Proč jsem jako otec pro své dítě tak důležitý?* [online] : [cit. 2012-02-28]. Dostupné na: <<http://www.vasedeti.cz/rodina-a-vztahy/vztahy-v-rodine/proc-jsem-jako-otec-pro-sve-dite-tak-dulezity/>>

Blanka Modra. [online] : [cit. 2011-12-21]. Dostupné na: <http://de.wikipedia.org/wiki/Blanka_Modra>

Blanka Modrá. [online] : [cit. 2011-12-21]. Dostupné na: <<http://www.csfd.cz/tvurce/41138-blanka-modra/>>

BOBKOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Helena. *Není převychován natolik, aby mohl být propuštěn.* [online] : [cit. 2012-04-09]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/?nid=546&lang=cz>>

Brankáře Modrého zabila práce na uranu. [online] : [cit. 2011-12-22]. Dostupné na: <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/brankare-modreho-zabila-prace-na-uranu20100308.html>

Brno. Pomník obětem táborů nucených prací 1948-1952. [online] : [cit. 2011-12-08]. Dostupné na: <<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/brno-pomnik-obetem-taboru-nucenych-praci-1948-1952>>

Cena Bóži Modrého. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_B%C3%B3%C5%B5i_Modr%C3%A9ho>

Centrum orální historie. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na: <<http://www.coh.usd.cas.cz/cs/>>

Dcery.cz [online] : [cit. 2012-01-16]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/>>

Děti padesátých let. [online] : [cit. 2012-04-03]. Dostupné na: <<http://www.deti50let.cz/cs/>>

DOLEŽAL, Karel. *Mzdy a ceny včera a dnes.* [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>>

Federální shromáždění Československé socialistické republiky 1982. [online] : [cit. 2012-04-18]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0028_00.htm>

Jan Kaplický. [online] : [cit. 2012-04-18]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kaplick%C3%BD>

Josef Jirka. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na:
<<http://www.ltcpraha.ic.cz/brankari.php?josef-jirka&akce=profil&id=6>>

Kdo byl třídní nepřítel. [online] : [cit. 2011-12-08]. Dostupné na:
<<http://www.bojovniciprotitotalite.cz/pages/show/23/>>

KOTVOVÁ, Petra. *V Praze-Motole se vzpomínalo na oběti komunismu*. [online] :
[cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.mediafax.cz/domaci/3040830-V-Praze-Motole-se-vzpominalo-na-obeti-kunizmu>>

MACKŮ, Jiří. *Veřejná omluva R. Zárubovi (ČT)*. [online] : [cit. 2010-03-09].
Dostupné na: <<http://macku.blog.respekt.cz/c/70452/Verejna-omluva-RZarubovi-CT.html>>

Místo obhajoby. [online] : [cit. 2010-01-18]. Dostupné na:
<www.tslan.cz/hala/index.php/index.php?p=15>

NAVARA, Luděk; GAZDÍK, Jan. *Hrob válečného hrdiny Brykse našla jeho žena po 52 letech*. [online] : [cit. 2012-04-06]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/hrob-valecneho-hrdiny-brykse-nasla-jeho-zena-po-52-letech-piy-domaci.aspx?c=A091010_093220_domaci_adb>

PELÍŠEK, Antonín. *Jsem rocker, říká Karel Červený*. [online] : [cit. 2012-04-06].
Dostupné na: <<http://www.sedmicka.cz/ceske-budejovice/clanek/jsem-rocker-rika-karel-cerveny-185662>>

Perzekuce. [online] : [cit. 2011-12-03]. Dostupné na:
<www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/27524/23604>

Podraz starý šedesát let. [online] : [cit. 2010-03-29]. Dostupné na:
<<http://macku.blog.respekt.cz/c/127707/Podraz-stary-sedesat-let.html>>

Politictí vězni.cz. [online] : [cit. 2012-01-16]. Dostupné na:
<<http://www.politictivezni.cz/>>

Průměrná hrubá měsíční mzda 1948-2007. [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na:
<<http://www.kiv.zcu.cz/~vavra/mrf/Pr%F9m%ECrn%E1%20hrub%E1%20m%ECs%ED%E8n%ED%20mzda%201948-2007.xls>>

Seznam reprezentantů. [online] : [cit. 2010-02-15]. Dostupné na:
<http://194.228.3.66/index.php?view=clanek_static&lng=CZ&webid=358&id=465&openid=461&submenu=465>

Sín slávy českého hokeje. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na:
<<http://www.cslh.cz/sin-slavy.html>>

Sín slávy IIHF. [online] : [cit. 2012-04-10]. Dostupné na:
<<http://www.cslh.cz/text/39-s-slvy-iihf.html>>

Slavní Češi aneb Co to byl a je komunismus! [online] : [cit. 2012-02-22]. Dostupné na: <<http://virtually.cz/journal/?q=node/4237>>

SOVOVÁ, Eva. *Zvolte nejkrásnější bankovku. Tříkorunová rarita.* [online] : [cit. 2012-04-04]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/ekonomika/62765-zvolte-nejkrasnejsi-bankovku-trikorunova-rarita>>

Školní jídelna Plumlov - od historie po současnost. [online] : [cit. 2012-04-12]. Dostupné na: <<http://www.skolaplumlov.tym.cz/jidelna.htm>>

Trenéři českobudějovického týmu. [online] : [cit. 2012-04-06]. Dostupné na: <http://www.hokejcb.cz/zobraz.asp?t=texty/treneri_historie.html>

Trestní řízení nebylo zavedeno... [online] : [cit. 2010-03-21]. Dostupné na: <http://www.531prps.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2000_3/124.htm>

VITTVAROVÁ, Zuzana, red. *Ze Zebína jsme mávali na tatínka uvězněného ve Valdicích.* [online] : [cit. 2012-04-09]. Dostupné na: <<http://www.dcery.cz/?nid=566&lang=cz>>

Vladimír Kostka. [online] : [cit. 2011-04-12]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladim%C3%ADr_Kostka>

Vyhledávání v archivních pomůckách. [online] : [cit. 2011-10-06]. Dostupné na: <<http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky>>

Zdeněk Andršt. [online] : [cit. 2011-04-12]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Andr%C5%A1t>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Jiří Hajný vypovídal k emigraci

(Zdroj: Rozhovor veden s Jiřím Hajným dne 15. 6. 2011 v Praze)

Příloha č. 2: Augustin Bubník vypovídal k mimosoudní perzekuci své rodiny

(Zdroj: Rozhovor veden s Augustinem Bubníkem dne 10. 2. 2011 v Praze)

Příloha č. 3: Helga Bubníková vypovídala k perzekuci své rodiny

(Zdroj: Rozhovor veden s Helgou Bubníkovou dne 10. 2. 2011 v Praze)

Příloha č. 4: Anna Konopásková vypovídala o úskalích své rodiny

(Zdroj: Rozhovor veden s Annou Konopáskovou dne 30. 1. 2012 v Praze)

Příloha č. 5: Přehled návštěv Bohumila Modrého ve výkonu trestu

(Zdroj: Národní archiv Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého)

Příloha č. 6: Přehled přijatých a odeslaných dopisů vězně Bohumila Modrého

(Zdroj: Národní archiv Praha, Správa sboru nápravné výchovy, Osobní spis vězně Bohumila Modrého)

Příloha č. 7: Zaznamenané žádosti o milost

(Zdroj: Národní archiv Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50)

Příloha č. 8: Dopis Mojmíra Ujčíka manželce Věře

(Zdroj: Národní archiv Praha, Státní prokuratura Praha, sign. Pst I 658/50)

**Příloha č. 9: Jiří Hajný (bratr Přemysla Hajného) v roce 2011 (nahore)
a Augustin Bubník v roce 2012 (dole)**

(Zdroj: Osobní archiv Hany Beranové)

Příloha č. 10: Anna Konopásková (manželka Stanislava Konopáska) v roce 2012

(Zdroj: Osobní archiv Hany Beranové)

Příloha č. 11: Stanislav Konopásek v časopisu Dikobraz

(Zdroj: Stanislav Konopásek In: *Dikobraz: Nezávislý satirický a humoristický týdeník*, 1968, roč. 24, č. 20 (16. 5. 1968), s. 4. ISSN 0012-284X.)

Příloha č. 12: Václav Roziňák v časopisu Dikobraz

(Zdroj: Václav Roziňák. In: *Dikobraz: Nezávislý satirický a humoristický týdeník*, 1968, roč. 24, č. 19 (9. 5. 1968), s. 5. ISSN 0012-284X.)

Přílohy

Příloha č. 1: Jiří Hajný vypovídal k emigraci

Uvažoval jste někdy o emigraci?

„Jo, v roce devatenáct šedesát devět ke mně přišel bratr, to končil v Ženevě, a říkal, hele, teď už se tam těžko dostaneš, po osmašedesátém, v sedmdesátém pan Gustav Husák zamknul hranice, teď už se tam, bylo to šedesát devět, teď už se tam nedostaneš a možná že hodně dlouho, já ti zařídím pozvání a jed' se s manželkou na pár dní do tý Ženevy podívat, ale musíš tam vzít nějaký prezent, nejradši mají broušený sklo. Tak jsme opatřili prezent, opatřili jsme si na to pozvání výjezdní doložky. Byli jsme dva dny v Bernu, čtyři dny v Ženevě a pak jsme jeli domů a Tam nás přemlouvali, říkali nám, ujede vám vlak, ujel, ale seděl jsem s rodinou v parku odpoledne na lavičkách a radili jsme se – on ani brácha [Přemysl Hajný, pozn. H. B.] nechtěl emigrovat, on mně říkal takhle, oni si tě ohromně vážej ve Švýcarsku, oni ti snesou všechno, oni jsou korektní, fěrový, ale musíš mít možnost říct jim, víte co, já se vám na to tady vykašlu a zejtra jedu domů, ale jak to nemáš tudle možnost, tak seš ztracenej, tak se, tak tě nikdo nepozve ani na kafe, oni jsou nesmírně uzavřený, to je jedna věc, druhá věc, měl jsem tady pětasedmdesátiletou maminku, těžce nemocnou, kdo by se o ni staral, to byla druhá věc a třetí věc je, taky jsem nechtěl zklamat svého syna, protože on v té době chodil do skautingu a říkal, víš co by mně řekli skauti, kdyby věděli, že já, že já chci utýct z Československa, já jsem říkal, no to není podstatný synáčku, tady jde o existenci, i o tvou, – no tak se rozhodněte jak chcete, jemu bylo dvanáct let, – tak si to rozhodněte jak chcete, já do toho nemluví, – to byla poslední taková kapička do toho mého rozhodnutí a poslední, a to říkám upřímně, já nejsem takovej podnikatelskej typ, kdybych se tam nedokázal prosadit jako jednotlivec, tak zapadnout do nějakýho kolektivu, to bych byl ztracenej, to vím.... To mi dosvědčili i mnozí pozdější emigranti...“

A ty zabavené věci (poháry z mistrovství světa a medaile z olympiády) to Vám pak vrátili?

„Nevrátili, nic absolutně.“

Ani teď?

„Ani teď, nevíme kde to je, já jsem ještě nic takovýho nenašel, nevím, já bych rád našel takovou miniaturu toho poháru mistrů světa, kterou má akorát pan Konopásek a pan Němec, ti mají tyhle dva malé pohárky, ale kam to přišlo, to já nevím, vůbec. No a rodiče samozřejmě ihned vyhodili z krámu, my jsme bydleli v Praze 6 v Podbabě, otec tam měl krám, kde já jsem se taky učil, a to, no tak ty ihned vyhodili z toho krámu, zabavili veškerý zařízení, všechno ostatní no a ihned je přeřadili na jiný prodejny, že jo. Nikdy nesměli pracovat spolu, no takže ti byli perzekvováni hodně. No, já mám dodneška jako dvě sestry, dvojčata, který jsou o tři roky mladší, takže bohužel, ta jedna, která pracovala u toho pana Bowea, u toho Američana, tak ta byla perzekvovaná tvrdě, jako po ní šli, StB ji stále hlídalo a to všechno, že. Tehdy, když jsem byl zavřenej, jestli já nemám nějaký konexe sni a tohleto tak to se pamatuju, že ona mně vykládala, strašně jak kolikrát šla z kanceláře ze Štěpánský ulice a věděla, že ji sledují ty lidi, že jdou za ní až do bytu, tak ti si prožili... A dokonce byla i zavřená, vyslýchaná, ale to moc nevím, v jakým případě nebo to, no takže ti jako byli, no a rodiče, rodiče bohužel, bohužel ti trpěli, protože kolikrát nevěděli půl roku kde jsem, co jsem, že jo, protože když už jsme byli na tom uranu v tom Jáchymově, když už nás jako vyhodili z té věznice, takže oni už kolikrát ani nevěděli, v který věznici ani jsem. No a potom, když už jsme byli na těch táborech, tak teďka já jsem našel u rodičů – jsem si našel takovej kufříček – kde mám všechny dopisy, který jsem psal z toho kriminálu a i dopisy jejich, který oni mně psali, takže já vím, že já jsem měl – první číslo vězeňský bylo patnáct šedesát osm, tisíc pět set šedesát osm, to bylo moje číslo teda dřív, dřív za Němců to dávali na ruku, že jo, já jsem to měl na tom, na ... kabátě. Takže, když jsem psal domů, tak jako vězeň číslo to a to... že jo. Takže na těch dopisech a na těch obálkách, že jo (smích) ... Já pořád říkám, až budu v důchodu, tak si všechny věci dám do pořádku, nemáte ponětí, já nemám čas, já ještě nejsem v důchodu, já bohužel ještě nejsem v důchodu... Tak všechny ty dopisy, bych si jednou rád vzal a pomalinku přečetl, protože, když tam vidíte, jak se mám, co mám a teď je to začerněný, no zkrátka ten kontrolór, co byl na táboře, tak všechno čet, než propustil, že jo, tak to zaškrtal a běda, když tam bylo něco napsanýho, no tak ten dopis nikdy nevodešel, že jo, takže tohleto, ty dopisy, to já pamatuju, byly těžký, No a já se pamatuju na moje rodiče, který mně vykládali, když nás zavřeli, tak jsme byli tady na Pankráci, potom, když nás z toho vojenského vězení převezli tady na Pankrác, takže jsme každý den chodili ven, že jo, tady byla takhle ta věznice a tady byl vždycky takovej výsek a to byl dvůr (ukazuje) a tady třeba propustili z té budovy a ty vězni tady chodili tady takhle v takovém... jako na procházce, každý den, že jo. No a rodiče mně vykládali, že chodili vedle do nějakýho domu, kterej byl mnohem vyšší a vidělo se z toho domu na ten dvůr, že

tam chodím, takže mě viděli jak chodím. To mně pak vykládali, jak to bylo, no a nakonec je málem zavřeli, protože někdo je tam viděl, že tam jsou, a udali je, takže je málem, ty který je tam pouštěli do toho bytu a dívali se z těch oken, z toho měli velkej malér, takže to pamatuju, že rodiče mně o tomhleto vyprávěli. No a samozřejmě, když nás přivázeli tady na to přeličení, tak manželky a rodiče všech těch kluků stáli před budovou a všechno a chtěli jít dovnitř, protože mysleli, že ten soud, že to přeličení bude veřejný, tak jako oni z toho chtěli udělat zrovna takovej monstrproces jako s Horákovu, jenomže pak podle podle „údévě“, dneska podle toho těch lidí, který tohleto studujou, a to... tak zjistili, že oni potom vlastně úplně to obrátili, protože měli strach, že by se to proti nim, zkrátka byla by to horší věc, než aby to mělo ten účel, kterej oni chtěli. No, takže já se pamatuju, jak rodiče říkali, jak tady stáli už hodiny a hodiny před tím přeličením a vůbec je nepustili do té budovy, do té budovy je nepustili ani, ne do té síně, ale do té budovy! No tak věděli, že nás povevou z Plzně na přeličení na ten odvolací soud sem do Prahy ve vagónu, kde byli a oni nikoho nepustili do toho vagónu, protože tam jsme byli my jenom, v tom jednom kupé, nás tam bylo pět těch vězňů, my jsme byli smontovaný jeden k druhému, že jo. No a prožili si chudáci strašně, strašně moc, no a potom, když jsme byli na těch tábořech, jako tady na Bytízu, tady u Příbrami, takže včera zrovna jsme mluvili, tam v té ... na té konfederaci, že v Milíně byl jeden takovej domeček, Milín, to je taková náká vesnice, byl takovej dřevěnej domek, kde vozili na návštěvy vězně a rodiče nebo manželky, takže ten domeček byl takhle (ukazuje), takže tady byly dveře do toho domku, tady byly dveře do toho domku, teďka tady byl plot, pletivo nebo sklo, že jo, teď tady byly kóje, tak tady přivezli ty vězně, a ti šli dovnitř, tady do toho, a tady zase šli ti rodiče, ti byli vevnitř no a teď si sedli a teďka spolu mluvili, no a běda když třeba něco řekli, protože vzadu stál esenbák a stačilo, když něco řek, co se mu nelíbilo, tak ukončil návštěvu a to vlastně byli návštěvy rodičů, rodin a tohodletoho...“

A to jste také zažil?

„Jó, to jsme zažil, to všechno záleželo, na tom, jak jste pracovala na tom táboře, jestli jste plnila normu, jestli jste nebyla někde v nějakým průšvihy, že jste někoho zmlátila, nebo že vám přišli na to, že máte nějaký kontakty s někým, tak vám povolili třeba jednou za měsíc návštěvu, nebo jednou za dva měsíce návštěvu, měla jste možnost třeba jednou za čtrnáct dní napsat jeden dopis, no tak takový ty výhody tam byly. No a tohleto jsme včera zrovna o tom mluvili, o tom domečku, který prý tam dodneška stojí, to mi říkaly děvčata – Víš, že v Milíně, ten zelenej barák stojí do dneška? Ten dřevěnej deskovej barák? – Jo to ani nevím, – jsem říkal, – takže tohleto byly takový věci, že třeba ta rodina dostala od toho velitelství toho tábora, že má vězeň číslo to a to povolenou návštěvu dne toho a toho a že se bude konat tam a tam v tom areálu a to, takže oni tam přijeli autama nebo vlakem nebo to, a to jezdili ze Slovenska, jo všechno, to byli lidi, který no... a kolikrát já se pamatuju, že tam přišli s malejma dětma, že jo, když měli, no a ti esenbáci to byli mrchy, to bylo...“

Příloha č. 3: Helga Bubníková vypovídala k perzekuci své rodiny

Augustin Bubník: „Ale manželka, právě její otec byl ve velkém politickém případě... Broj... to byla velká skupina v západočeském kraji, kde ta skupina...“

Helga Bubníková: „To byly agrárníci.“

Augustin Bubník: „To byla agrárnícká skupina a ten Broj a ještě někdo byli popraveni, že jo?“

Helga Bubníková: „No ten Broj určitě, ale tamto, víš co já jsem to, já to tak neznám, taky já jsem byla malá holčička, že jo a už mi to bohužel taky nikdo nepoví, (...) fakt je jeden, že já jsem byla v tomhle směru hloupá, protože prostě jsem si vždycky říkala, k čemu já to budu potřebovat, naopak, bylo lepší nic nevědět a zapomenout, asi tak jako v té době, kdy jsme vlastně my vyrůstali, no a když jsem vlastně za tím tátou byla, to už mi bylo třicet let, po těch šestnácti letech.“

Augustin Bubník: „Oni potom vlastně ji tam vyslali nebo poslali do New Yorku.“

Helga Bubníková: „No oni mě tam spíš poslali, že jo, vlastně jako jsem měla za úkol přemluvit tátu, aby se vrátil, ale samozřejmě, že v tomhle duchu jsem tam pusť ani nevotěvěla...“

H. B.: A to neměli strach, že tam zůstanete?

Helga Bubníková: „Neměli, neměli, protože oni věděli, no tak samozřejmě mohli si to myslet... Jaksi oni to měli jistě tím, že tady byla maminka a sestra, že jo, protože mamka nás potom vychovávala se sestrou, ta byla ještě o sedm let mladší, no a to oni moc dobře věděli, že zas natolik to v té hlavě srovnaný mám, že když se nevrátím, tak to odnesou sestra s maminkou, a to bych prostě samozřejmě nikdy neudělala. To taky byl ten návrh toho májho tatky, tenkrát jako, říkal, že za prvé jako, co se týče po té lidský stránce, že jako bych tam mohla teda zůstat a mamka by měla jednu a on taky teda jednu cérenku, ale z té druhé strany, on to viděl tak, že jako když mně nedovolili studovat, tak že já těm bolševikům můžu ukázat, že tam zůstanu a vystuduju tam a pak teda, že se můžu vrátit, ale budu mít teda ty diplomy, a na ty to už jako by teda na mě tolik neměli, no ale jenže já už jsem stejně, i kdybych teda bývala chtěla, já už jsem fakt jako až tak ten zájem v té době už neměla, poněvadž už jsme z té školy vypadla sedm let. No, ale tak jsem si říkala, to je prostě blbost, já prostě musím zpátky i kdybych tam byla chtěla studovat, tak jsme věděla, že to nejde, protože bych to samozřejmě dělala jako přes, jako nedovoleně, protizákonně, a to jsme věděla, že to prostě by odnesla ta mamka s tou sestrou, já už jsem v té době nechtěla, už jsem neměla ten zájem v té době, ale i kdybych byla chtěla, tak to nemělo prostě vůbec smysl, oni to měli jistě prostě téměř dvěma. No a tátu jsem jim nepřívezla samozřejmě nebo nepřesvědčila, no tak potom pustili moji sestru za tatku, že jo, ta ho vůbec taky nepoznala, nebo já ho poznala, ale ona ho nepoznala, ona se narodila až čtrnáct dní po tom, co on odešel, takže ji tam pustili s tím samým jaksim nápadem, že prostě by měla toho tátu přemluvit. No samozřejmě že to ji taky ani nenapadlo a takže se taky vrátila, a vlastně potom, když už tatka byl v důchodu, tak jsme žádali o vstupní vízum, aby ho teda pustili sem, že by chtěl sem

do důchodu, tak mu to vstupní vízum nedali, jo. A když žádal, skutečně myslím, že žádal takovejch sedm let, co se rok po sobě každej rok žádalo, jo i on tam v tom Washingtonu, aby mu to vstupní vízum dali, no tak nedali. Já jsem tenkrát byla tady na ministerstvu vnitra a chtěla jsem vědět jako důvod, proč prostě starýmu pánovi, kterej chce jít umřít sem a ještě nakonec přiveze valuty, protože by za nim ten důchod v dolarech tenkrát posílali, takže jsem chtěla vědět proč a z jakýho důvodu, protože i kdyby si mysleli, že by tu chtěl dělat nějakou neplechu, tak asi že by si s ním rychle poradili a dali ho a poslali ho zpátky. A ten vysokoj soudruh, to už jsem se, to jsem se teda nedostala k Obzinovi, sice jsem měla žádost k Obzinovi, v té době byl teda ministr vnitra, že jo, ministr Obzina, no a takže samozřejmě k němu takovouhle ňákou nepustili, no tak ten jejich úředník, tak ten důvod jsem chtěla vědět proč, proč ostentativně zamítají prostě jako ten ... to vstupní vízum dát tomu starýmu člověku, no a on mě řek, že jednou s konečnou platností bylo rozhodnuto, že nežádoucí (slabikuje) podtrženo, červeně, s vykřičníkem, nazdar a vyvedli mě. A nebyli povinni mně sdělit jako důvod. Hm tak jsem šla a skutečně ho sem nepustili, umřel tam, prostě, to byly stavy, prostě to dneska se třeba vám to těžko věří, že to je třeba možný, todle prostě, a takovýdle prostě slabomyslní blbci, ubožáci...

Byly to hrozný časy a nejvíc mě štve, že se toho vlastně ty naše rodiče nedožili, protože ty vlastně žili ještě v té nejblbější době, protože zažili sice tu první republiku, kdy na štěstí jeho rodiče i moje rodiče byli taková ta lepší střední vrstva, jako na úrovni, skutečně si žili velice dobře, jo, byli schopný prostě ty peníze vydělat jo, a tak dále, takže zažili tu krásnou éru té svobody, skutečně jako té demokracie a svobody, té republiky volný, všechno a teda měli i příjmy dostatečný, že jo, takže krásnej život. Přišel Hitler, po Hitleru přišli komunisti, no a takže měli, a o všechno hlavě přišli ti rodiče, to co všechno naspořili, tak prostě najednou byli z nich chudáci, no byli jsme si všichni rovni za bolševika tím pádem, všem všechno sebrali..."

A jinak v tom každodenním životě, měli jste nějaké problémy například finanční, já vím, že jste museli bydlet u rodičů...

„No to určitě, protože tenkrát to bylo tak, že pokud jste měla těch 400 korun na osobu, to životní minimum, tak vám řekli – jděte se dát do bytového družstva. No ale ze začátku to nebylo, protože manžel právě tím, že když ho pustili z vězení, tak on nesměl, tím, že byl perzekvován, tak on nesměl jít pracovat do administrativní funkce nebo do úřadu, i když na to měl vzdělání, on měl obchodní školu. Musel jít do výroby, vyučil se zámečníkem, dali ho do Tatrovky, kde se montovaly stolečky do vagónů a takový věci, takže aby měl aspoň nějaký plat, protože nebyl vyučený, protože tam jako neuznávali školy, nebo v tomhle případě ne, tak se musel vyučit zámečníkem, aby mohl brát aspoň nějaký peníze, ale, právě.... To už jsme byli svoji, pochopitelně... a on mi říkal, tam byla tak výborná parta mužskejch, s kterýma pracoval, kteří mu pomáhali, aby mohl vydělat nějaký peníze, tím, že montoval ty stolečky a já nevím co, no úžasný, opravdu. No a když se pak ta situace politická trochu obrátila, nebo už to bylo jako volnější, no tak už pak mohl jít do zaměstnání, nejdřív to byl Pragoinvest, pak dělal v tom ČKD, pak dělal dokonce i v investičním oddělení, kde zajišťoval vlastně pro ty podniky v republice automobily a takový věci, který byly potřeba, takže pak už dělal jako zaměstnání, kde už jako se nepoukazovalo na to že byl zavřený....“

Příloha č. 5: Přehled návštěv Bohumila Modrého ve výkonu trestu

Může jít o neúplné záznamy.

Datum návštěvy	Jméno návštěvy	Čas návštěvy	Poznámka
5. 11. 1950	Erika Modrá (manželka)	8:30-8:45	
3. 12. 1950	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka)	9:30-9:45	
31. 12. 1950	Erika Modrá (manželka), Antonie Modrá (matka), Antonie Veselá (sestřenice)	11:10-11:25	
27. 1. 1951	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Božena Haslerová (tchyně)	12:00-12:15	
4. 3. 1951	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka)	11:10-11:25	
4. 4. 1951	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Veselá (sestřenice)	10:55-11:10	
4. 6. 1951	Erika Modrá (manželka)	10:45-11:00	
			poznámka: od 16. 6. 1951 omezeny výhody na 2 měsíce do 16. 8. 1951
			poznámka: od 16. 8. 1951 omezeny výhody na 1 měsíc do 16. 9. 1951
24. 9. 1951	Erika Modrá (manželka)	9:45-10:00	
			poznámka: omezení výhod na 1 měsíc od 17. 10. 1951 do 17. 11. 1951
25. 11. 1951	Erika Modrá (manželka), Antonie Modrá (matka)	10:15-10:30	
25. 1. 1952	Erika Modrá (manželka), děti Blanka a Alena	13:45-14:00	
23. 3. 1952	Erika Modrá (manželka), děti Blanka a Alena	10:00-10:20	
3. 5. 1953	Erika Modrá (manželka), děti Blanka a Alena	9:20-9:25	
15. 6. 1953	Erika Modrá (manželka), děti Blanka a Alena	9:50-10:15	ve spise vygumováno: návštěvu zaslat až 3. 8. 1953
1. 8. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka)	9:45-10:15	
7. 9. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:00-9:30	

19. 10. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:45-10:25	
9. 11. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	10:00-10:20	mimořádná
30. 11. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:00-9:30	žádost o tuto návštěvu odeslána 17. 11. 1953
25. 12. 1953	Erika Modrá (manželka), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	14:15-14:45	mimořádná
11. 1. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:45-10:05	
15. 2. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:05-9:25	mimořádná
22. 2. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena		„návštěvu neměl, byl nemocný“
1. 3. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:35-9:55	
12. 4. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:15-9:40	
24. 5. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:30-9:50	
17. 7. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	10:20-10:50	
6. 9. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:05-9:30	
15. 11. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonie Modrá (matka), děti Blanka a Alena	9:15-9:35	mimořádná
6. 12. 1954	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec)	8:50-9:15	

Příloha č. 6: Přehled přijatých a odeslaných dopisů vězně Bohumila Modrého

S největší pravděpodobností jde o neúplné záznamy.

Rok	Přijaté dopisy Bohumilem Modrým	Odeslané dopisy Bohumilem Modrým
1950	2	1
1951	6	5 (6)
1952	2	2
1953	5	?
1954	15	?
1955	1	?

Příloha č. 7: Zaznamenané žádosti o milost

S největší pravděpodobností jde o neúplné záznamy.

Datum	Kdo žádá	Pro koho je žádáno	Zástupce	Rozhodnutí
20. 3. 1951	Jan Macelis (otec)	Jiří Macelis		Zamítnuto
20. 3. 1951	Erika Modrá (manželka), Antonín Modrý (otec)	Bohumil Modrý		Zamítnuto
20. 3. 1951	Věra Ujčíková (manželka)	Mojmír Ujčík		Zamítnuto
20. 3. 1951	Antonín Bubník (otec)	Augustin Bubník	V. Lindner	Zamítnuto
20. 3. 1951	Josef Jirka		V. Lindner	Zamítnuto
20. 3. 1951	Václav Roziňák		V. Lindner	Zamítnuto
20. 3. 1951	Ing. Konstantin Kobranov (otec)	Vladimír Kobranov		Zamítnuto
20. 3. 1951	Antonie Bubníková (matka), Jan a Anna Konopáskovi (otec a matka)	Augustin Bubník, Stanislav Konopásek		Zamítnuto
12. 9. 1951	Anna Havlíková	Josef Jirka		Zamítnuto
12. 9. 1951	Antonie Bubníková (matka)	Augustin Bubník		Zamítnuto
2. 5. 1952	Erika Modrá (manželka)	Bohumil Modrý		Zamítnuto
12. 6. 1952	Alena Roziňáková (manželka)	Václav Roziňák		Zamítnuto
23. 10. 1953	Antonín a Antonie Bubníkovi (matka a otec)	Augustin Bubník		Zamítnuto
27. 11. 1953		Vladimír Kobranov		Zamítnuto

Datován 28. 7. 1950, pravděpodobně zadržen

(...) Jsem konečně v soudní vazbě a z této věty můžete vycítiti jak zhluboka jsem si oddychnul. Zde člověk je konečně v klidu neboť máš za sebou výslechy a očekáváš, kdy bude soud. Ještě před odchodem jsem měl veliké štěstí a to na své narozeniny jsem byla vybrán za chodbaře a za pár dní na to spatřil jsem v celé své kráse moje kotě, kterému to moc slušelo, ale trochu se zhublo, tak to ihned napravit! A nyní než odbočím k jiné věci musím Ti vypsát vše co se týče soudu: Tak po prvé advokáta si беру, ex ofo peníze žádné nemáme a on Ti stejně žádný víc nepomůže. Jsme již zde všichni tak každým dnem očekávám obžalobu a jaké § mně byly určeny. Dále obdržíš telegram (tak se nelekni) kdy a kde bude naše přelíčení. Tak bude-li Vám to možné (jistě, že si to v kanc. Nějak pořídíš) přijďte se podívat na přehlídku vězňů čekajících na rozsudek. Nesmíte mně ovšem plakat! Jsem připraven na vše dobré i zlé, nic mně nemůže překvapiti, neboť za tu dobu zdejšího pobytu cítím se niterně velmi silný, pocelený a vyrovnaný. I Tebe prosím Věruško neber nic tak tragicky myslím si, že toto vše jest úvodní zkouška, ze které my oba musíme vyjít s prospěchem výborným. V tomto souboji máš nevýhodu neboť jsi žena a vše doma zůstalo na tvých bedrech, ale tím více si Tě vážím a mám Tě rád. (...)

A nyní, když mohu v klidu psát naznačím Ti trochu zdejší program. Ráno v 6 hod. se stává snídaneň no a potom se jde na vycházku, zde jest hodinu na [nečitelné]. Byla jen 1/2 hod. a ne vždy. Obědváme před 11 hod. a večeříme po 15 hod. Spát se chodí v 1/2 21 hod. Již jsem si na to zvykl tak, že ihned usnu a ráno jsem v 5 hod vzhůru jako rybka. Zde v soudním mám velmi dobrou společnost tak si vyprávíme anebo spíváme nár. písně trojhlasně. (...)

Příloha č. 9: Jiří Hajný (bratr Přemysla Hajného) v roce 2011 (nahore) a Augustin Bubník v roce 2012 (dole)

Příloha č. 10: Anna Konopásková (manželka Stanislava Konopáska) v roce 2012

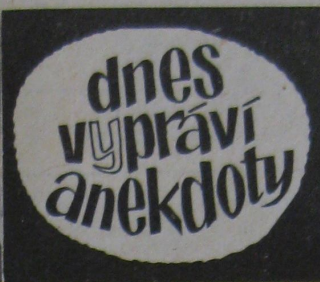
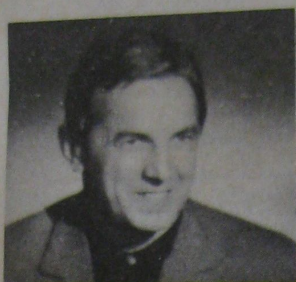

Podnapilý muž si zkrátí cestu domů přes hřbitov. Najednou vidí vykopaný hrob. Sundá kabát a natáhne se do jámy. Jde kolem jiný značně opojený pán a vtom muž v jámě kýchne. Druhý se podívá dolů a povídá starostlivě: „Vidíš, vidíš, to máš z toho, že ses odkopal!“

Na nádraží je připraven vlak k odjezdu. Právě v okamžiku, kdy se rozjíždí, vbíhají do haly poslední tři opozdilci. Výpravčí otevře rychle dveře vagónu, rychle tam postrčí jednoho, pak druhého. Poslední zůstane na peróně a hledí smutně za odjíždějícím vlakem. Výpravčí ho konejší: „Vy jste jeli spolu, že ano? Tak už si z toho nic nedělejte!“ „Copak o to, ale oni mě vlastně šli jenom doprovodit,“ povídá tiše muž.

Srazí se dvě auta. Jsou nacímprcampr. Řidiči jsou však v naprostém pořádku a hned si začnou jádrně nadávat. Po chvilce květomluvy jeden povídá: „Poslyšte, kamaráde, nechme toho! Vždyť můžeme být rádi, že to takhle dopadlo, vozy vem čert!“ „Máte pravdu,“ povídá druhý, „měli bychom to oslavit. Podívejte, jediná neporušená je tady ta láhev whisky z mého auta. Cvakněte si!“ První si cvakne a nabídne kolegovi. Ten povídá: „Jen si dejte ještě jednou, já počkám.“ První si tedy znovu pořádně zavdá. A ještě. Když si lokne po čtvrté, povídá druhému: „Člověče, vždyť vy jste se ještě vůbec nenapil!“ „Jen pijte, pijte,“ povídá ten kolega šofér, „já se napiju až po krevní zkoušce!“

HOKEJOVÝ INTERNACIONÁL

VÁCLAV ROZIŇÁK

Holičský učeň má v práci svého prvního zákazníka. Když ho už potřetí řízne, požádá „oběť“ o sklenici vody a začne kloktat. Udivený učeň se táže: „Co to má, prosím, znamenat?“ „To nic,“ povídá zákazník, „jen si kontroluju, jestli nemám díru do krku.“

Jde muž kolem vysoké zdi a zahlédne pána, nehybně stojícího s uchem přitisknutým na zdi. Nedá mu to a přitiskne také ucho na zeď. Po chvíli povídá: „Poslyšte, vždyť tam není vůbec nic slyšet!“ „No vidíte,“ povídá první pán, „a to trvá už od rána.“

Baví se tři dámy o dovolené. „To víte,“ povídá první, „můj muž hovoří trochu francouzsky, tak asi strávíme léto na Riviéře.“ Druhá se našpulí: „No, Ludva hovoří částečně italsky. Pojedeme zřejmě do Benátek.“ Třetí dáma se zakaboní: „Můj zase hovoří dost vulgárně. Vypadá to, že pojedeme do Prčic.“

Povídají si dva trosečníci na pustém ostrově: „Hele, Bucky, kdybys tak mohl říct tři přání. Co by to bylo?“ Bucky se krátce zamyslí a povídá: „Tak to bych si přál obrovskou bednu skotské whisky.“ „A co druhé přání,“ naléhá zklamaný trosečník. „Tak to bych si přál ještě tři láhve whisky.“ „A třetí?“ – „No, když jinak nedáš, tak ještě dvě deci whisky.“